

PPI-100

K34/82

The 1st-wr.pad

HM Mohlq 850 sheets

~~A.13/8/82~~

Property rights
of spouses,
technology
& assets
etc.

K34/82

7 MAY 1950

~~The~~
LINCOLN

Handwritten scribbles and numbers, including '24 typed' and '=01'.

Linen

35
60
(70) (87) 850

f.u.u
x 509 pp
= 224 pp
typed

WRITING PAD

pp. 1-509 (69) 8850 K34/82.
K34/82 Ats/8/82 I

Property rights
of spouses, and
of technology and
misc. items
pp. 1-509 typed
c. 224 £17-0-0

H. M. Mohlabe,
Bethany Mission,
P. O. Trichardsdal
17th January 1950

Thoto.

Dilo tša motho le tša ngwako.
Motho ake a eba edilo kamoka, a ka neba
le tše dingwê tše dingwê tša molihaka, bjalo
ka ge dilo tša ngwako e le tše dintši. Dilo
tša ngwako ke dibjana, dibjana dina leme-
huta e menti e bjalo ka e: - Zehudu le
mose, lwala le tsila, Dipitša, Dikhêrô, gobamefe
le, Magapa, Dinto, Maselo, Malakwa, Mahê le
mafetihô, Matsêpa, Ditêgo le methipô, marumu
le mesebe, Dikôtsa. Dilo tše we kamoka ke
dilo tše dintši, bjalo motho a ka sethe a
dilihanya kamoka ga tšona, ka goban e
se sengwê le se sengwê sena le modirô
wa rona.

Modirô wa se sengwê le se sengwê, modirô
o we wa tšona, motho ka otee a ka sethe
a dira dilo tše we kamoka, gona le o we
a o Kgonafo, e mengwe medirêlê e moši-
ka.

Lehudu le mose, ke se bjana se segole sa lapa, bjalo se bjana se se abetliwa, bjalo zena le basila bago sebetla, e seng batho kamoka, ke modirō wa banna. ~~Se~~ betliwa ka dilêpê le kgobiwa ka dithēmā.

Modirō wa lehudu ke o mogolo kudu, ka gobane banyakela molihare wa gathu, ke moka ba ripa thitō ya ōna. Metlhare e bjalo ka morotho le morula, molihare e we ena le ditlitho tšē dikoto, le ga ditlhare tšē dingwê di natsō empa a tšā tšā ge swana le tšē we tšōna dibjalo ka molihare o mmōko, ke molihare sa gomela mola enq.

Mmetli o a fitlha a o bōna, bjalo yēna ka tšebō ya gagwe, a o bone gore molihare o o ~~latsō~~ motso ge a ka o ripa o kantšha mahudu a gore. Ke moka a boēle ga e a botšē mosadi wa gagwe, gore ke bone molihare o motse, o we ke bōna gore ge molihare a ka o kgona gore ma a ka nitšha mahudu a mabedi goba amara.

O botšā mosadi wa gagwe gore mosadi a kwe gore monna wa gagwe o nyaka go ripa molihare o we bjalo ganna macilla

a goripa. Ka gorialo mowe o kgopela mosadi gore a molhuše ka matogō. Molihare gore o lukile, gore o bešiwē e be le hudu, banyaka gore ba hwetšame pelo ya ōna e le omohubedu.

Matogō a mosadi a gothušu monna wa ga gwe, ke godisa bjalo, ke moka monna a rape banna ba sebakae, gore ba yo molhušu goripa molihare owe. Ka gorialo mowe monna a ka seke a kwa botlho, batla o ripa ka pela, ka gore gotla ripa banna ba babedi yo mongwē o ōma ka theko e ngwe bjalo yo mongwē le yēna bjalo. Ge ba lapa ba bangwē ke moka ba ba akgola.

Ka morago ga mo molihare o wele, ke moka, mong wa lešema o a ya, o ba šopa mowe ba swanetšego go ipaganya gore e be diripa tša golekana le hudu. Ke moka ba ripanya. Modiro wa goripa sešihare o fedile, ke moka ba fa bjalo ba nwa.

Bjalo ba le šema bonwewa mowe le šema le šomago gōna. Mong wa lešema ge lešema le sešu la mokgodisa, ge a bōna gore ba nwele, bjalo ba tsekegile, yēna

Ke moka wa Thakgoga o tšea sešepē, o ba
a bēlla, polēlo yōna a ba botšā gore ke
le bugile, le ka nna la nwa la Tloga, bjalo
ka gobane ba bōna a bēlla ba ka seke ba
dula le bōna ba tla ēma baya gobēlla.
Ke mokgwa o we barego bjalo bja ~~le~~ tšema
bonwēlwa Modirong.

Gobēlla mowe ga ba betle gore banape ba
dirē lehudu aowa, ba naba ba pama. Yēna
mong o tla šala ba bet a bēlla. Ka goriālo
mowe monna a hwetšana boima, ka gobane
baxe boima ke goripa moThare le goripa-
ganya diripa tšā go lekana lehudu. Ke āna
natsogō a mosadi.

Gore mong wa letšema o Kgodile, o tšakwa
a ba leboga a re, a gee ba bina tlou goba
ba bina Phuti le n̄hūšitšē. Mowe re hwe-
tšana seema se, Drahtana pedi dia tšusa-
na diganana go jeng.

Ke moka modirō wa letšema o fedile ke moka
yēna mosila bjalo o tla šala a bēlla
x le noši. Mahudu a bōna ebe ba bēlla ma-
udu a makopana, a gagoma dikhuru, bjalo
ba le ēpèle ka diThibeng goba ka ngwākong

ba dire le bato, ba ritele gabotse gobe ma-
gabotse. Kamorago ga mo ba fedits'e go re-
tla ba le bipe ka mokgopa.

Mmeñli wa mahudu ke mmeñli wa mese,
bjalo bawe ba sa kgonego gobetla baya
go ba-sila ba gobetla mahudu kemoka ba
fitha ba reka. Lehudu le rekiwa ka rudi,
mose ona le ka kgono ba reka.

Mahudu a basotho ba setla ba duti fase,
leho no ba setla ka mahudu a go setla
ba eme ka maoto, mahudu a we a go ema
ka maoto, bare, ke mahudu a bathoka.

Bjalo mahudu a we a bathoka ke ona
a we a sumiswago, a sesotho a napile
a hweletse.

Ge motho a bona gore una selo sa go-
reka lehudu, a fo bona kwata ya ga-
gwe ke moka a rira, bjalo a ra moadi
wa gagwe a dira bjalo, kemoka a re-
ka mosila setla a mmeñtela, kemoka
bjalo bjalo ke maputso wa mosila, fela
ge motho ana le kelello, o dira bjo bo-
ngwe ke moka a reka barwadi barwadi
ba go leboga mosila.

Ye ba fil̄ha motsemg kemoka mong wa
 motse le yēna omolatonḡ, ka gobane ba-
 l̄thakanetsē ba l̄ha fil̄ha ba l̄thakanetsē
 ba xolēla bjalwa ka ngwako, kemoka ba
 rwadi bja bjalwa ba iōa madur go
 mong wa motse.

Ka motago ga maduma kemoka, ba iōa
 le ntū go mosila, gore se sumilwe fa
 ke mokētē, o itē ke l̄le ke leboqe ka
 mokgwa o o ilego wa mōhuā ka ōna
 go diēla mōsadi wa gagwe se bjana
 sa lehudu.

Mosila a ka seke e nwa bjalwa, o wa-
 netsē go t̄ama a bitā bagabo, kemoka
 ge ba ngobakane, o ba betā mantū a
 ba sumiwa. E le gore ge ba sa t̄ama,
 ba bitā magagabo, ba swanetsē go t̄ea
 marola kgare ba l̄thalele ba rwadi ba
 bjalwa ka ōna.

Mosila ona le molato ka mokgwa o,
 o swanetsē go leboga serola ka selo.
 Selo se bjalo ka p̄udi goba le some la
 mašelenḡ. Ke ōna molato wa mosila
 o we.

Ge ba swadi ba bjalwa ba wala magapa
 a bona ba boela gae, ba e ba swere se-
 lo sa go tswa ga mosila. Ke molaô go di-
 sa ka mongwa o o. Ge a ka seke a
 ba bolaela selo, dinyefolo di tla ba godimo
 ga mosila, ba tlabolêla gore ke mpa, a
 tloka le gobalaya kgogo le ge kgogo tle
 a bolaela ba swadi ga balaya selo, modi-
 ro o la wa lehudu ga ba o gopole ba
 gopola fêla bampja bja mosila ge a sa-
 ka a thapisa modiri wa bjalwa dia-
 tla.

Le ngaka ge e ka lafa moko bolwetši, ke
 moko ba bolwetši ba dia bjalwa ba isa
 malwetši go ngaka, e swametšê go bola-
 ya pudi. Serola se tefela banuni, moro-
 lêlwa pelo ya baba.

Ke ona modirô wa lehudu o o, mosadi
 ga sena lehudu ana se bjana. Ka go-
 bane yêna le ge a ka tloga bošego bja-
 ng le bjang, yaba mong wa lehudu o sala
 a tloga ka nThago, a hwetsana e le
 gore, motsoaga pele wa setla, o a mafa-
 godisa, mong wa lehudu a setla.

Mosadi yola wa go tloga pele o tla
le bella mong wa lehudu ge a feta
modiro wa gagwe pele, ke moka a
kgone a moela a setla. Kamogwa
o a goba a tlogile o be a sa swane
la golla go tshaba ke letshabi go go-
tswenywa ke dikgogo, bjalo letla motshu-
ba ka gore lehudu ga se la gwe.

Bjalo ka mosadi yo Motshabi ngwana Mu-
sumu, mosadi yo o be a tere ke ba ga
Popela, bjalo mosadi a hwela ke monna
wa gagwe pele ga gore a moelê le-
hudu.

Mote wa ga Popela e be ele mote o
sogolo wa basadi ba bathano, bjalo ba-
adi ba basato bana le mahudu ba
ba-bedi ba sena.

Mosadi yowe Motshabi e be ele mosadi
wa bathaga kudu, wa go tsingwa di-
tshila, moko a a dima se tswana sa
gagwe, ge se boya sa boya sena le
ditshilanyana ke moka o thoma go sa-
ta moadimi.

~~o be a dima gona o be a sa swane~~

empa molthang se bjana^{K34/82} se baya ke
maka o thoma go sa ta moadima a bo-
lela ge e lesaedi. Bjalo basadi ba thoma
ma go molthoya.

Barè yèna o etia letgowa, re tla
môna, molho a ke a e ba le ditso tša
lapa ka maka. Ebe ele mosadi wa
go kgona go tloga, bare ge ba tloga
ba hwetsane e le gore yèna o tšesè
a fetša go setla.

Ge bathoma gore bathatle dipitsa tša
go faga mašwa yèna ebe o a tšwa
o ya mašwong. Ke maka a thoma
go epa basadi; ka gore ba tšwa mose-
gare ka gobane ba fo tloga letšatši
le thabile, ba okwa maritho a banna
a ba tloga.

DiTaba tša ba tšwa tšena ditšebeng
ga basadi. Bjalo basadi ba kwana
gore, kgati ya go molatšiša go
kganya, re swanetsè gore ge re a
malong, re tšee mese re bentšhe-
ng ka ngwaxong. Basadi ba dira
mala-

Ka tšati le lengwe a tšoga e sale go-
sasa, a tšena ka lapeng la mosadi yo
mongwe a hwetsana le hudu fela, ke
moka a tšoga a tšena ka lapeng la
yomongwe a hwetsana go le bjalo, ka la-
peng la mosadi wa boraro le gona a hwe-
tsana go le bjalo.

Ke moka a Thoma go kokota, bjalo ka
ge kgale matho ge a kōkōla, go a raba
mosadi. Ke moka mosadi a a raba, a re
o mang, a re, ke nna Motsati, ke butši-
ša more, mosadi a re, more o ka mono
ngwakong, ke tšabile gore di kolobê le
dimpja di ka kgōhlēla, ke e nne buswa
bjaka ke nyaka go setla.

Ke moka mosadi a goma a boela go
lapa la bobedi, a kokota, mong wa ngwako
a mofetola bjalo ka mosadi yola wa
pele, a go ma a tšena ka lapeng la
mosadi yola wa matho, le yēna a bjalo
ka bala. Mosadi a bōna gore ba mo-
lakane, a goma a boela malaong a
robala. Beng ba mahudu ba tšoga
ba setla mašwa a bōna.

K34/82

Ka morago ga mo ba fedithe go setla mauswa a bona, yaba gona a setlago. Ka lona letšati le bona ba tšwa pele gagagwe ge ba e ya masemong a šala a tšwela nthago.

BoThakga bošila le gosinya, wena na kga tša ka lapeng la gago, o seke wa bona tša ka lapeng la mangwe ke mota wa thama o sinya molho yo we, kganthe a ona dilo ka mota. Ke mota basadi ba pela le mese ya bina ka mengwamong, kgakala ba tshabisa gore dimpha di ka latwa. Go tšoga ga masadi bošego gwa-fela.

Lehudu le dira buupi bjo bo botse, bjo bošweu. Ga le pšala ga tšhe ka mota di thōrō, gona le di thōrō, kudu re ka seke ra bolēla gore ke di thōrō ke mašolo, ona a šita le hudu le mose go dipyašla ganya.

Mašolo a we, ba a tšea ke mota ba kwatama lwaleng, ba šila ka lowala molhang o we letla ja bušwa bjo boše bja mašolo.

Tšatši le ba sa tšwa go bošetla bu-
 uri bo lenoši a bo boe, bōloiša ke mašolo.
 Ka morago ga dijō ke moka ba anega
 buuri, maitšapeng a mabotse a malwala
 goba ka magogo. Bjalo buuri bjo we ge
 boomile bā bu bitša gore ke leone,
 ba bolokwa ka pitšeng, ba dio fēla ba tšha
 ba faga. /

Lehudu ke sebjana sa gotia Kudu, wa
 bōna le phutšega ka marago, le wena
 mong wa lona o tšofetše goba o hwile
 le tšhe le phudu ke ba bangwē gamō-
 gō le more wa lona.

Mosila wa gobētla mahudu ke mor-
 la wa gobētla moropa. Bjalo lehudu
 ga le tšofetše, ba ša go mosila wa go-
 bētla moropa, a ba-bola moropa ku
 lona.

Moropa ke sebjana se sengwē, fēla
 zena le modirō wa zōna, modirō wa
 zōna, ke gotia, ke moka ba bini ba
 koša ba bina. Ke ōna modirō omogo
 lo wa moropa, ba bina malopō, le piša
 e diperešwana tša basehana, dikōša

ka mašobana, le dikōša tša mantšeng tše
ba bina ka yōna. Ga go kōša e ba ka
binago kantšie le meropa, kantšie le lino
ša tša mekgope.

Meropa e bapolwa ka matlalo a di-
phōōfōlō, eseng diphōōfōlō ka motša, diphō-
ōfōlō tše bjalo ka pokōlō, pitsi le polo-
metse. Ka mekgopa wa polometse, ba bile
ba dira le matshatšala.

Matshatšala a šomišwa fēla košeng ya
malopō, ke tšona ditšiši, ge matšo wa
malopo a thoma koša, ke motša ba tša
ōna, ka morago ke moropa.

Moropa ba o dira ka mekgwa o, ba o
kgoba bateng bjalo ona, ke motša ya ba le-
kaiuhatu, ka maragong ga ona ba dira
le šoba le lesese, la gōlekunēla moya fē-
la gōtšwa. Bjalo ba tšea mekgopa wa
gōkoloba ba tšiba melomo wa ona, e le
gore ka matšoko a melomo wa ona
ba thutšē mašobana, le ona mekgopa
ba yo o thula mašobana gōlebana le
mašobana a kwata.

Ke motša ba kōkōlēla diphatšana tšewe

ba dibêllilego tša goletšana mašoba, ba di-
bitša gore ke manosa, ba gôga mokgopa
ba kôkôtêla ka manoso, ba dikulusha molo-
mo wa motopa, ke moka ba o anêga gore
o ômê. Ke moka o fedile ke motepa bja
le o ka teiwa.

Mathatata
Matšomana, ôna ba dira ka mokgwa o,
basêta mokgopa ka godikulusa yaba se-
phara sa goletšana, bjalo ba tšea diphate
tše pedi ba difapanya, bjalo ba bapola le-
mathatata ka ôna. Diphate tše we pedi
ge le ômile, ba lešumisa ba awara ka
tšona motho a kgona go tša.

Matšomana, ke dišutšha tšona mang le
mang a ka foba natšô, ka gobane ba
dira ka dišutšha tša maraka, ba thula
lešoba ka tšhogong laya ka tšwella ka
maragong, ke moka ba tšea matšapanana a
manyanana ba fakêla ka gare ga tšona,
bjalo ba tšendšha phate ya go letšanêlu
yo tšena, ke moka go letša ga ôna ke
go šikinya letšago. Ke ôna a šomiswa
košeng ya malopo fêla.

Ditelo le tšona ke dilô tša goletšana

850

K34/82
 dibē^lla ke bōna basila ba go kgona gobē^lli
 mahudu; Tōna ke dibjana tša go solēla ma-
 uušwa, ditelo tše dingwē ba didira di^lthē^lhē^l
 lēgō tše we difatē^llwa ka xare xa diotwana
 ke moka ba solēla buušwa e le ka xare, ba bu^lthi.
 yumēla ka t^lhā^a.

Tše dingwē ditelo dina le mokgoko le mō^lko a
 mararo. Tse we kudu ba solēla monna yo a
 šehēgo ana lelapa. Ditelo tša di^lthē^lhē^llēgō ba
 solēla ba kgonyana, ka gobane buušwa bja
 mokgonyana bo swanetše go khurumetša, Telo
 e le ka xare ga serotwana.

Telo ya monna ga e swaiwi ka dimpa, e
 swaiwa ka mokgoko, ka gobane wa e swara
 ka dimpa o ka e tšōša di^lthē^lhē^llila. Xe mma.
 go ngwana a e fa ngwana wa xaxwe te
 lo ya papagwē gore a yo mofa tša goja
 o mouta gore a swerē ka mokgoko, gē a
 ka lebalā e swara ka dimpa, mma go
 ngwana o tla omanyā ngwana wa gūgwē.
 Ka mokgwa o we ngwana a tla salago
 a boifa. Ge a ka gomama a boeletša
 bjalo o tla motia a motša gore a kwe
 go mōtho a mōša.

O ka bōna ge rapago ngwana a ka ja
 buušwa bjalo ke moka a tšea buušwa bja
 go šala, a fa ngwana, mmago ngwana o
 tšea buušwa, ke moka a bo marolla tšeny
 ya rapago ngwana, a bo fakela se kgerong
 sa ngwana. A ka seke a molesetša gore a
 jê dijô ka magorong wa rapagwê ka goba
 a ka ošlotsa ditšhilâ.

Dilo tšê dingwê tšâ gobêlwa ke Mahô le
mafêlthô. Dibjana tšê tšōna e ka lapa le le
 ngwê le le lengwê le natsô, ka gobane monna
 yo mongwê le yo mongwê wa kgona gobêlwa. Mo-
 nna yo we mosadi wa gagwê a senago natsô
 ke gore monna wa tšwela.

Thutô ena ya gobêlwa mahô le mafêlthô
 ba ethuta ge ba bona bogwêra. Mogwêra
 yo mongwê le yo mongwê a swanetšô go ethu-
 ta gobêlwa, kabaka la gore ba tšama ba
 kgopela mahea le ditlôo ka ôna. Mogwêra
 yo we a sa bêtlego a ka seke a bōna ma-
 hea le ditlôo.

Mahea ba yo dira mpaša ka ôna, bjalo
 yêna ga senaô, ke moka ba makona mpaša.
 Ditlôo le tšōna ba paša, bjalo le tšōna ba

Ka seke ba modumella gore ^{K34/82} a kube inpaša wa tšona. Ka go rialo mowe pelo ya gagwe e tla kwa baithoko ke moka le yena a leke ka maatla gore a ethute gobetla gore le yena a hwetšane mabea le ditlō.

Ke mokgwa o we go bolélwago gore ~~pa~~ le lengwê le le lengwê le natsō dijana tša mohuta o we. Mosadi yo o bōnago a se natsō monna wa gagwe ke sebofu. Bja- lo ka go rialo mowe mosadi o swanetšé go- rēka gaba ba betlago ka dikgogo ka go- bane le hō le lefētšō ka moka ga ona ke kgogo tšepedi.

Modiro wa gobetla o fela ona le ba- zila ba ona. Monna yo mongwê le yo mongwê le ge a ile a ethuta ona ge a bolle, o tla nohwetšana e le gore o a e tš- ša ga kgone. le ge monna wa gagwê a ile a betla a mofa, wa no bōna mosu- di a le tlogela a yo a dima go babangwê basadi.

Ge motho a nyaku go tšeba gore molato kenng a tlogela lefētšō gaba le hō, wa kwa a boléla gore ga lefētšepo ~~weke~~

hō a re ga lebolege. Ka ^{K34/82}goriale mo
 we monna a kgone gobēla, ke moka pelo
 ya gagwe e a langwa, a lešehā modirō
 wa gobēla. Ke mowe o hwetsanago
 basadi ba bantš; ba tšama ba diō tšeta
 mahō le mafētšhō. Monna a ka seke boe.
 lešā gobēla a mangwē ka gobane a la a
 gobēla pele a šumišwi.

~~†~~ Thokōmēlō ya dijena tše dišehēgo di-
 nywadilwē ka mo mathakaleng a ka godimō.
 Meropa, kamorago ga mo babinē koša ya
 bōna, mony wa koša ge ba lho ba palakana,
 yēna o swanetše go tšea meropa ka moka
 gamōgō le mathatšana le mathōmana a dibe-
 e ka nywakong.

Lebaka la gabaloka dilo tšewe, ke gore ge
 a ka dišia kgakala, dišla le meso gadi-
 tsibji, ke gore dišwa godimo ga difele. Bo-
 šego pula e ana, mosegane e ana lebaka
 le leng le le leng pula e ana. Bjalo ka
 goriale mowe, ge pula e kana mekgopa
 ya kōlōba e tla tšōma go nkgā ke moka
 dimpja tšā ja mekgopa. Ge o a dimile
 ke moka ke molato,

Le ge mong wa meropa a ^{K34/82} tšhā a godina molato, fēla ka moswana o ka tšhe wa adima a godumēla, Kabaka la boāedi bja gago, ka gore wena wa adima seto ra motho a o sethokomele.

Bjalo ka mosadi yo Mofeng le we ke leina la dikwêrō, menna leina la gagwe ke Moro-rozli. Mosadi yo ebe ele ngaka ya malōpō. Ba lafiwa ka moka ebe ba fēla ba bitšwa ngwaga o mongwē le o mongwē ke moka ba swala mekgope ba isa gae gagagwe.

Tšati lewe ba isa o ke moka ba yo lala ba bina malōpō. Ba lala ba bina bošego ka moka, ke moka ge boele, bjalo ba bangwē ba a pea tšā goja, ba kgauksi ba yo a - pea magae a bōna, ba tšwa ba tšwele mašwa. Ba bangwē ba tšala ba bina, ke moka ge dijō dikgobakame, ke moka ba lesetšā koša.

Ngaka ke Kgoši, ke moka o ba tšhabēla pudi, bjalo le bakka la goja le fišhile, badula fase, baja, kamotago gadijō ba ntšha mekgope ka moka, ba bea dipitšā

tšē pedi tšē dikgolo ke moka ^{K³⁴/8²} ba llopo tšela
 mekgope ka moka ka dipitšeng, ke moka e a
 nwēwa. Ba bini ba koša ba bina go fi-
 thēla ba fetsā mekgope, bjalo nMameri tšhi
 yo mangwē le yomangwē o e kēla que ga-
 gagwe.

Batho ba bjatwa ga ba lloye ka moka,
 bangwē ba sala, go fi thēla letšatši le
 dikēla, le tšofi le tšwara, bjalo ka bana la
 gore a robata o letšē a eme selalase-
 eme, ke moka a dio tšhabēla ka ngwako
 a tšwella ngwako ke moka a robata. Ya-
 ba gōna ba palakana go.

Bošego ke moka pula yana, bare, e pyala
 maoto a ngaka, ka gobane ba letšē ba bina
 koša bošego. Mozadi yowe wa ngaka a se-
 ke a kwa le gore pula e ana, o dio o ma
 ka boroko bja golala a eme.

Ka morwana ge a tšoga a makala fēla
 ka gobōna mmerō wa pula. Ka morago ga
 nakalo ya gagwe, ge a se o lebella meropa
 a hwetšana e foba diphaqō, mekgopa ka
 moka e segōna, dimpya dikokotlotšē di
 lē.

Me-ropa Mosadi o be adimile ga ^{K34/82} Maforwa-
ze. A thōma gonyakela mōkho yo we a
 swanetšego go moromela gore a yomape-
 ya ga mong wa meropa. Go kwagala gore
 oile a roma mokgalabjê yo mongwê wa ga
Masumu, bjalo mokgalabjê yo we ge a
 filthile a boletšê mantšu a we a ~~amilewe~~
 ka ôna, mong wa meropa a bolêla gore
 ke tšhaba ka wena, mosadi yowe le ge
 ke tšeba gore a adimile ka boithakga
 le lešaeadi.

A Ithatlolla bošaeadi bja mosadi, are kanthe
 le gore dimpya di lē ditšiba tša meropa,
 mosadi ge a adima, a ka a mpotsa gore
 ke ne le manyanyane wa mathosana, o tle
 o kgopelê. Dilo kamoka se dibêrêka ka
 maatla, le yêna o e pile di tšhare tša ga-
 gwe ka maatla a gagwe le nna ke be tli-
 ye ka maatla a ka.

A botšā sebaka gore o motšê o seke wa
 moutela. Ge ele mabapi le golewa ga
 mekgopa ya meropa, ke bošaeadi bja gagwe,
 le yêna a ke tšebe gore ka morwana o
 tla bina kang, bjalo ka ge a lebetšê sepe

850

K3A/82

la o motšhe ga gona taba. Moyaologolo yo
mongwe ore pelo ke lešoboro. Ke gore e a
lebala, fêla o motšhe a tliše mahôpa a
we a ka. Ke moka aya a bolêla ba rwala
mahôpa ba a boetsâ, molato wa seke wa
ba gôna.

Se bône Tholana boreledi, Teng ga gôna
go a baba. Mosadi a lebala matšhi a mong
wa meropa, a seke a dia mapato a ra-
pêla bošadi bja gagwê.

Ka tsatši le lengwê, mosadi a goma a bitšâ
magoto a gagwê. Pelo ke sešlaêla, ago-
ma a boêla, go kgopêla meropa, mong wa
meropa ore go yêna, ke ile ka botšâ seba-
ka, gore ga ke tšebe gore dimpya a tšâ
kganya nna le wena digotgantšê. Meropa
ga e gôna e sale e lewê ke dimpya.
Mosadi anapa a tloga a sa e dingwa me-
ropa.

Mong wa meropa o fo mokona, meropa
o gomile o e ba potšê gape. Mosadi a le-
bala, ore bošola bjôna bogôna, a ka na-
pa a nkôna meropa ke bôna, ke a bôna
yo mongwe wa gešhi otla hwa.

K34/82

Mosadi a feta, aya ga monna yo mongwe wa
ga Mogale, a fitlha a dumediša meropa.
Mohale aye go mosadi, oile wa mpōna tša
tši lela la mōkete wa gagwe, mosadi aye, a
ka golemoga ka gobane ebe eletsāhi lama-
gato. Monna aye, ke bile ka godumediša
wa seke wa ntšaba. Bjalo kaba ka tlogu,
ka pelo kare, re tla gatlhama ka gobane
lenna ke na le mathosana.

Monna yo wa ga Mohale le yēna ke
ngaka ya matōpō. Bjalo mosadi wa Mohale
a rapella mosadi gore monna wa gagwe
a moje meropa. Monna aye go yēna
ona le mathosane, fela tšea o seke wa
e tša ya ga Mafurwane wa go jiša di-
mpja.

Mosadi a roma mathosana a gagwe gore
a yo tswala meropa, a owa ei ya a
bafa yōna. E ile ge a bina koša Mo-
toroli aye, kenna mofeng, o tšaba
nyēpō ka gobane monna o be a gana bjalo
mosadi aye, mofeng.

Mphemphe e a lapiša mōtho o kgona
ke sa gagwe. Mosadi a bōna gore ta-

ba bokaone ke gore a tšike ^{K34/82} ya gagwe me-
gora, ke moka a nyakela ya gagwe, a khu-
tša ditsêle kamoka. Bošadi boya twenya
mōho o swanetše go tšhōkōmela dilo tša
gagwe gamogō le tša goadingwa.

Tšhōkōmelo ya megopo, le leho le fēthō.
Dibjana tše dišumiswa tšatši le leng le
le leng. Modirō wa lefēthō, ke go fē-
tša bušwa, kamorago ba laišetša bu-
šwa ka lona. Ke moka ba khurumetša
bušwa gore ba buutšwē, ge ba budulē
ba goma ba faga ka lona, ba bukhuru-
metša, ba fa mosetšana le fēthō gore a
legōre. Kamorago ge mo a legoritš, o a
letlhatšwa, mašwa a sešū a omella, a o
mella le a twenya.

Ke moka modirō wa lefēthō o fedile bjalo
le šutella leho. Wa bōna ba fetola ka
leho, ke moka ba boithatola, ba tšena ka
ngwakong go tšola bušwa, ka gobane
kōkōala ba tšhaba dikgogo. Ge ba fed-
tše go tšola, ba goma ba tšea lefēthō
ba lefa mosetšana a le gōra, a le tšhatšwa
morago ngwana ka le we le baka o fa.

K34/82

la pitšā le yōna e re go goriawa ke moka ba
e bea sebešong gore magôgô e fudiwê,
ka moswana ba seke ba hwetšana modirō
wa gofala. E we ke yōna tšhokōmêlō ya
lefēthō le lehō.

Ge lefēthō le lehō di tšhatšwitšwê e le tšōe
di botšoe ba dibe a ka ngwakong goba bu di
tšhoma godimu ga mafate.

Mosadi yo Manyane ke mosadi yomangwa
wa lešāedi. Manna wa gagwe ke phele,
kudu ge ba bolēla ka bōna bare ke mo-
ntšho le motšhako di tšhare tšā go tšhoka ma-
gala. Ba bolēla ka mokgwa o we ka bako
la gore manna a kgone gobēla lefēthō
le lehō. Bjalo mosadi le yēna a kgone go
tšhokōmēla dibjana.

Mosadi ge a ka diman lehō le lefēthō, mo-
ng wa tšōna a moadima, ke moka a fētho
a ba a tšola bušōwa bja gagwe. Ge la
a jago a hōra, ke moka a na tšaba le gore
a di tšhatšwe. Tšaba ya bobedi a a boloke
o fo a lešetšā lapeng fase a phikulu-
ga.

Ka tšatšā le lengwê Manyane a ya a adi.

ma lefêlthô le lehô Kankone, mong leina la gagwe ke Marimamêlê, Nkone oretšê kemona yo we a mōsegetšego, ke gore ge are Nkone o a moeteletšā.

Bjalo ge adimile Nkone a mofa, Manyane a ya a šumiša dijana tšewe, ka magoga mo modirō wa tšona ofedile, a seke a dilthatawa, kaba ya bobedi e dilesetšā lapeng diphikulupa gōng kapa lona e lefe ka gobane lapeng la ka ngwakong go forwana, ke le retha fêla.

Ka moswana Nkone e ya gotšea dijana tša gagwe, a hwetšana dilefase, bjalo a ditšeba a seke a ditšea a butšiša gore kgantšhe lena la edima dilo tša motho a le dibuiš; ke tšilo tšea difaga ka tšona tšela, moradi a ditopa fase a mofa.

Marimamêlê are, oeng o tšea dijana wa dibea fase, kantšhe wa tšeba gore dijana tše difaga maušwa, le gōna bōna maušwa a boma bana e o meletšê mo go tšona. E fêla Manyane ke wêna tšhwene a se wêna motho. Ge a rialo a tšia Manyane ka lefêlthô magetla.

K34/82

Manyane a kwa mmele gobaba ke moka le yêna a topa p₁âte, a motia ka yôna, ke moka gwa napa gwa bu ntwa, Manyane a pyetla Nkone t₁hōgō madi a t₁wa, kemo ka monna wa Manyane a lamola ntwa, Mu-
rimamêlê a ya ka gae gagwe.

Nkone a kwa mele gobaba, a bot₁ā banna ba gabo taba e, bjelo banna ba nyaka go t₁eba gore molato e be eleng, ke moka a la-
odisa ka mot₁wa o taba e ilego ya Thômê ga ka ôna. Benna bare ditaba t₁ā gago dia kwala, fêla o dirile phōō, ka gore wa motia, e kabe o fotea dijama t₁ā gago, o tlogê, o be o t₁lile mo ganêla ka moswana ge a etla goadima.

Madi ôna se a bōna, gore madi aila molaô a o dumele gore madi a fullê le faseng. Mogolo-gato yo mongwê o ile a šia seema se, aie, noga ga e latelwe moleteng wa yôna. Ge o ka e latella ya ya ya goloma, molato o t₁la o fa mang, taba e we ke ditshêlê. Ke moka ba lesê t₁ā taba e le mowe.

Manyane ga gona motho yo a modimago

sebjana se senqwê le se senqwê sa gojêla
ka baka la bošedi bja gagwe.

Ge batho ba butšiša Manyane gore ebe
le lwêlang le Nkone, Manyane o e a ke
tsebe, bosola ga bofele, motho o fontatella
ka lapeng laha e ntia. Marimamane yêna
o laodišā ka mokgwa o a go hwetsāna di-
bjana tšā gagwe a go hwetsāna dileka ōna
ke moka a lwa naê.

Ditaba tšā bōna ditê tšā bolêlwa ka lape-
ng, ke moka banna ba sola Nkone, bjalo
batho ga batsebe ga botse. Ka goriale mo
we bathōma go ba e pella ka hoša e,
bare, Manyane le Nkone, Manyane le Nkone
ebe le lwa lebakang bjalo bjalo.

Batho ba ba e pella ka mokgwa o we, ka di-
kgorong tšā bōna, bare, e be ba elwa ba baka
manna, ka gebane taba ya bōna a ya bolêlwa
ba tšhabile gore batho ba ka kwa.

Tlhatlholō ya montho le metlhatlō. Ke see-
ma, ke gore go tlhatlholo ditlhatlōla kapedi. Di-
tlhase tšewe a dina magala, ka moka ga tšōna
dia swana. Wa bōna magala a tšōna e le
a maso. Ke moka le tlhase ya mollō ga e gōna mowe

dipitlong.

Dibjana ka gobupiwa, dibjana ka mohutla o we ke dipitšä, bjalo modirö wa dipitšä ke modirö wa basadi. Modirö o wa dipitšä a o kgone ke basadi ka moka, ka goriale mowe basadi ba ba sa kgonego, baya ba reka dipitšä go basadi ba dipitšä.

Modirö wa dipitšä le öna ke modirö o magole kudu. Bjalo ka ge dipitšä dibupiwa ka letsopa letsopa le hwetšwaga diinkeng, eseng ka gare ga noka, a owa thoka le noka, kudu mowe o hwetšwaga e ka noka e na leseröhê, ke mowe letsopa le hwetšwaga gona.

Mupi wa dipitšä, o thoma ka goya a epa letsopa, ke moka a le kgobakanya, a re, mola a bana gare letsopa ke le lentšä; ke moka a kgona a thoma modirö wa galokgola.

letsopa ke mobu o mongwê wa bolhata kudu empa mmala wa öna o tibile, o bjalo ka mabi wa seloko se seso, empa ga se leleso, o nyakiloba o moeltha. Ge ba o thapitšê ka metš o bolêta.

Banyakêla malwala a kgale, ke moka ba le kgôlla ka öna, ba lekgôlla gare ~~le~~ hwetšwê

K34/82

Ke gore ka moka ga lona le lthakane, bjalo a
kgone a thōma modirō wa gobopa.

Gobopa, mmupi o swanetsē go bōna gore le meko
le gōna, le meko, ke phathe ya phaphati e bjalo
ka kgopo ya kgomo. le serotwana sa go thōmela
ka gore, ge a sena serotwana, o tšea tšheu.
le pitšā, lewe le sa phatlégogo ka morago go yōna
ke moka a thōmela go yōna.

Ge ana le dile tšewe ka moka bjalo go lukile
dinaka dilekane ba litšā; bjalo a ka thōma gobopa
pa dipitšā tšā gaqwe. Mmupi o swanetsē go
bōna ga botse gore boraga bja gaqwe ba
kolobile ga botse, le gona o batšhakkantšitšē ga
botse, ge a thoma go bopa, bo dimelē mowe ye
na mong a nyakago ope ya gona.

Ge ba bopa dipitšā ba thōma ka gobopa ka dia-
tla, ka morago ga mowe, ba kgona ba šumišā le me-
ko, lona ke lago lthakella, gore mowe dia tla di-
tlilego gōna gwa sere gwa bōnala. Bare le a
ritēla, bjalo ka ge ba bota ngwako, ba o bota ka
diatla la ntšha, lebedi le lona ke moka ba boele-
tšā ka thōna.

Laboraro bjalo ba dio fema ka se tšā dina-
la ga disa kgwatšā. ka morago go

K34/82

lo, ge ele basadi ba banyakago bo thakga gore le-bôto la bôna la seke la ba le makhunapja ba ritêla ka thitêlo. Ba bangwê ba fo ritêla ka diatla tša bôna.

Bjalo lemeko le ritêla mpitšā gore e tle e be e botse. Ka morago ga mo pitšā e fedile go ritêla ka lemeko, ke moka bjalo, ba ritêla pitšā mōtšēlo. Bjalo mowe pitšā e fedile, ba ritêla ele gore ba e tšhebe lesoxu, gore pitšā monala wa yōna e be o mohubedu.

Molomong wa yōna ba e dira mapheso, bjalo ka fasa ga mapheso, ba e dira methaladi.

Methaladi, mmupi yo mongwê le yo mongwê o dira methaladi e we e mokgatšhago gore ba riki le bōna ba tle ba kguthe ke methaladi ya yōna.

Ke moka bjalo pitšā e fedile, o thōma e ngwê bjalo bjalo go fitšhela dikgabakana eba tšē dinggo dintšā. Bjalo dipitšā tšēwe ge a bōna gore ke tšē dintšā, ke moka a e tšhōtšhā gore dipitšā ditshubiwē.

Modirō wa dingong tšā go tšhuba dipitšā, mosadi yowe wa mmupi ke moka o thōma modirō o mongwê wa go nyakela dingong tšā

K34/82

go tšhuba dipitšā. Dipitšā ga di tšhubiwi ka
dikgong tša marate, a owa, di tšhubiwa ka dikgo-
ng tša mohuta o, dimati; tša di tšhare ke tšona
ke ba tšhubago dipitšā ka tšona.

Ke moka o thōma goya le dikōta tša go ōma,
o tšama a marolla dimati; a etla a bēla
gae, go fitšhela a bōna gore ke tše dintši
a kgona a tšhuba dipitšā.

Mōsiki, ke gore mōtho yo anyakago go tše-
la dipitšā, o saane goya go muphi wa
dipitšā a yo kgona mae. Bjalo modirōwa
mōsiki, ke go tšama anyana dimati; ke moka
ge mupi a bopa dipitšā, yēna o walēla dima-
ti, gore ge mupi a fetšā moroto wa gape
ke moka a tšwa hwetsāna, modirō o mongwe
wa go tšama a marolla dimati.

Dipitšā di tšhubiwa ka mafaraganyeng go mafi-
ka empa bawo ba tšhubago molaleng, ba ēpa
sekhudu se negolo, sewe dipitšā tša gagwe
di swanetšego go lekana. Ke moka a fitšha
a bea dipitšā ka motšwa o we, yēna
mong a tšebago.

Ke morago ga mo a bōna gore dipitšā
di dutšā ga batse, bjalo o thōma go bea

850

K34/82

dimati, godimu ga dipitsa, bjalo a tshu-
ba disa, ke dingwe ba tshisha le ka gare
ga dipitsa ke bolota.

Ba tshuba ka dimati ka gobane dimati a dima
mogala, difo disa molava fela. Ka moralo
mowe ke gore dipitsa dikaseke tshuwa bo-
lthoko. Mogala ana le boima bja ana, akka
lloga e pyatla dipitsa.

Dipitsa ge di sa tso bupiwane di sehu tshu-
ka tshubiwane, ba no dibitsa gore ke letso-
pa, ka morago ga mo ditshubilwe, bare ke
mogako. Mogako ke gore ba e tshubile bja-
bo e su ba e tumise. Bjalo modiro wa tso-
na o fedile ba ba nyakayo go raka ba ka
raka. Ditshuwa ka ma bèle, motho o tshela
mabèle e lala pitsa, ke moka a tsholla ma-
bèle, mong wa dipitsa e tala le mabèle ke
moreki e lloga le pitsa.

Maina a dipitsa, dipitsa dina le maina e
tshona, bjalo ka ge mupi a swanetse go dibopa
ka go fedana, maina a tshona ke ana-
Nkgô, pitsa ya mehi, pitsa ya bušwa, pitsa
ya morogo, morifi, le lesapêlo. Ke ana ma-
na a dipitsa.

K34/82

Nkgō ena ke pitšā e kgolo kudu, ga gošana le pitšā e nwe e we e ka e fetaga. Moredi wa yōna ba diēla mabjalwa ka go yōna. Bjalo thōna ba diēla maina a thōna ka maina a batho, goba ka bogolo bja thōna goba ka mopelē ya thōna.

Dipitšā tše dihibjago gagolo ke tše; Nkurwana pitšā e ena le mpolomo o monyana nkabaka le we barego ke Nkurwana. Sekokone ena ke pitšā e kgolo, bjalo bare ke sekokone ka gobane bjalwa bja yōna ke bja bontsi, e a dikedisā letšatši ba sanwa bjalwa bja yōna. Bjalo moredi wa yōna ure ke sekokone ka gobane gela e be e ka re kokona marapō ana ma e be rella ba sa alogela dimpja le thōna ha šala dikokona, ke moku pitšā banapu bare ke sekokone.

Marimamêlê pitšā ena ke e kgolo kudu e ka e feta dipitšā, go yōna sekokone e tšea letsogo. Ka gobane bjalwa bja yōna banwa go fihlêla letšatši: letšatši le dikēla ba ba ba robala gōna. Go rimama ke gore gorubala, bjalo bare ke marimamêlê, kabaka la gore mong wa pitšā ke Marimamêlê. Divediwa

maina ka motgwana owe. Ke maina a bogadi ge ele
 mmupi wa dipitšä yêna o diretšê maina ala
 a godimu.

Dipitšä tša gofaga metši, modirô wa thâna ke go-
 faga metši ka thâna. Ge motho a ile a nebea
 e le mogantšô, metši a yôna a bose kudu gore
 a fišî a tonyu, bjalo ka metši a molapô, ge o
 enwa o kwago mênô a gago a ôpa. Bjalo basa-
 di ba šita go e boloka e le mogantšô, ka bakka
 la gore bare e kanya. ~~Go nya ga pitšä ke gofo~~
 sekgêma e se pjatlê ke motho, ba bôna ga mmele
 wa yôna o fo tšotsoma metši.

Ka gorialo mowe, ba e šumisä modirô o eseny
 wa yôna gore e tle e tiê. Ge ba thobotšê di-
 thoro ke moka, ba apea metši a go yêna di-
 thoro ka yôna. Ka gorialo mowe ba a lafa gore
 pitšä ya se sa tšotsoma.

Pitšä ya go apea buušwa, pitšä e ke yôna
 e we ya goba e lebane gorutetšä metši a
 go yêna di thoro, go ena le pitšä ya metši.
 Pitšä ya buušwa modirô wa yôna ke go-
 faga buušwa. Yôna e napile ke e ntšontšô
 ka bakka la mošî wa dikgong. Yona le pitšä ya
 go apea motšô, yôna bare ke pitšäna ya

K34/82

morogo, ke moka modirô wa yôna ke gôna go
apea morogo. lepitsana ya dithare le yôna
modirô wa yôna ke go apea dithare, pitsa
enywe le enywe ena le modirô wa yôna.

Morifi, ôna ke wa go šebetša morogô. Ke
omanyana kudu gore ga mehuta ya dipitsa.
Ona le molomo wa go aithama kudu šitana
ya dithare ena le molomo wa rukurwana.
Merogô ba šebetša meribjaneng.

Masapelo, ke dipitsa dinyakilo zwana le mo-
ribjana empa tšona difeta moribjana ka
bagolo le go aithama ga tšona ke magogolo.
Yôna medirô ya ôna ba tšela metši a
go thapa diaitha. Ge ele go thapa ithogô o
zwanetsê go thapa ka nokeng.

gorjahlêga ga moroto ya dipitsa ga di-
tshubiwa. Meroto ya dipitsa, ba bolêla
gore mmupi wa bopa dipitsa ka buntši bja-
lo ke moka a ditshuba, bjalo dipitsa tšewe
a ditshubilego ka buntši ke ôna moroto, ka
morago a goma a bopa tšê dingwê a ditshu-
ba ke moroto wa bobedi.

Mmupi, ge a tšeba ga botse gore ge a
ke a bopa dipitsa tša gagwe, a fêla

a dutšhuba dialoga ga botse. ^{K34/P2} Kamorago ga
lebaka a bōna dipitšā tša gagwe dipyātšē
ga ge a ditšhuba. A ka seke a fēla
pelo o swanetšē go boēletšā moroto wa bo
bedi, ge moroto o we wa bobedi le ōna
o ka pyatlēga, mowe o swanetšē ~~atšeba~~
gore bu moweere matsōgō.

Bjalo o swanetšē goya dingakeng gore a
tšamē a o kwa gore molato keng. Dipitšā
dibjalo ka ditšhola, ga dnyake motho yo ana
go le mongwa. Ditšhola di tšaya dimotšā
gore molato keng.

Bjalo ka mosadi yo Thokwane Mangale, ke
mosadi yo mongwe wa babupi ba dipitšā.
Mosadi yo o be a bopa dipitšā tša ga-
gwe, meroto ka moka e aloga ga botšē.
Ka morago gwa Thitšha mosadi yo mongwe
bare ke Mamogadi Mokgallha a tšilo ru-
tšwa gobopa dipitšā.

Thokwane oile a mogēla mosadi, a tšō
ma gobopa naē dipitšā, ke moka a dira mo-
roto wa mathōmō ana le mosadi yo we.
Ka morago ga mowe mosadi le morutiwa
ba lutišā gore dipitšā ditšhubiwe ka go-

bane ge mōtho a rutiswa, ^{K34/82} ka moroto wa wa mathōmō, mmupi o swanetše go fa morutiwa pitsā goba dipitsā tšē pedi. E nile ge ba tšhuba moroto wa mathōmō ke moka dipitsā ka moka tša pyatlēga. Muphi wa dipitsā a na a fēla pella goma a boeletšā gobopa le morutiwa. Moroto o we wa bobedi le ona wahwa.

Mosadi a thōma go butšiša morutiwa gore molato keng, a se mathōmō ke bopa dipitsā. Bjalo wēna mosadi ona le mongwa ka gorialo mowe o swanetše go bolēla nte ya gāgo, mosadi a senyake go bolēla nnete, bjalo mmupi a motšā, mongwa le modirō wa dipitsā ka ntle le go bolēla modirō le mongwa dipitsā di ka sešē tša loka.

A motšā gore o kile a kwēla ke ngwana, bjalo ka go setebe, ka kwēla pele le go bopa dipitsā ka ntle le ka lafo bjalo dipitsā ka moka a tšāka tša loka. Mafello ge ke sepela le dingana ka kwa ditšala dibolēla gore ke fifaletšwe. Ka gorialo mowe ka lesotšā gobopa dipitsā. Ka morago ga phifallo e we, ~~ba~~ Hala-

K34/82

fa, ka Kgona ke thōma modirō wa dipitšā
ka bōna dipitšā di nkhōkēla. Go bjalo ka goi-
alo mowe o swanetšē go bolēla nnete ya
gago. Mosadi a ku a nyama go bolēla nnete
ya gagwe.

Mmupi wa dipitšā, a šita go ~~gora~~ moruti-
wa, a dira gore a ngodišē morutiwa ~~wa~~ tloga
a ya dingakeng a letše. Bjalo ditšhola tša
ya tša motšā gore, mosadi oile a ntšha mpa,
bjalo mpa e be e se ya mma wa gagwe. Ke
baka le we mosadi a šitwago go bolēla nne-
te.

Bjalo mmupi a boēla gae ana le nnete, a
filtha a botšā mosadi gore re swanetšē gore
re thōme re ekwa gore mafato Keng modirō
wa rena o na sepele ga bobe. Morutiwa
ke go tšeba sebe sa gagwe, ke moka a se go
mupi wa dipitšā, nna nka seke ka Kgona go
ya.

Mmupi a motšā gore ge o šitwa ke gore
re e ditšholong, gōna go kaone gore o
dula. Mosadi ka gore o be a duma go ny-
ka go tšeba go bopa dipitšā, a se go mmupi
ke šitwa go bolēla nnete ku baka la gore

K34/82

Taba e ke dirileng ke Taba ya sephiribjalo
 ka goialo mowe a ke tšebe gore ge keile
 ka bolêla e ka tšebe Taba e e ka Kwaga ke
 batho.

M mupi wa dipitšã are kenna mosadi ka
 goialo, ga ke ne gobolêla selo, tšebê kgolo
 re ka ndetša gore le kgopo le lellaga di-
 tšeng tšã gago. O swametšê gore o dirê
 ka sephiri bjalo ka ge ele Taba ya se-
 phiri.

Mosadi yowe ke moka a dira Taba e
 we ka sephiri. Ba moalafa le kgopo la
 mollogêla. Ba dira modirô wa bôna
 wa dipitšã, auna dipitšã tšã bôna tšã
 ba lokêla.

Basadi bana le thopa ge ba sakwana
 empa thopa ya bôna e se thopa yago
 ya kgole. Morutiwa a kgona go bôpa
 dipitšã, sephiri sewe sa bôna se se
 sekwê ke motha.

Ka morago ga mo mosadi a kgona goba-
 pa dipitšã, bjalo moita a matšhubêla
 sebešo sa gagwe. A thima gobapa a du-
 tšingae gagagwe.

Mosadi yowe Mamogadi a ba le lešwa
lō le legolo. Baitho ba bantši ba kitimela
go yēna goēna dipitšā. Bjalo mosadi a
khōma go tona ka gore yēna o kgona go-
bopa dipitšā go phala basila ba dipitšā
kamoka.

Moruti yala a go moruta gobopa dipi-
tšā a ya ga leThosana la gagwe, a re o ke
o nthušē, nna ke wete, lekwalo laka a le
sasōma. leThosana la sene la kwa moru-
tiwa wa gagwe, bjalo moruti a tloga
pelo ya gagwe e swabile. Ka pelong a re,
boitharaga bo a ja, balle nna. /

Monna wa Mamogadi a boya matgō-
weng. A hwetsana mosadi wa gagwe e le mo-
sila yo mogolo wa dipitšā, a owa monna a tša-
bela taba e. A ba a tšea kobo ya bōšego
a leboga mosila ka yina.

Taba ena ke ya kgale, bjalo molaō wa kgale
ge monna a e tšwa matgōweng o be a sa
kitimele go ya legogang, la mosadi. O be a
la la gagwe le gōgo, a robala go lona. Bja-
lo ka moswana o tla butšiša ba kgokolo
ba mathe tša gae. Mokgetkolo yo mogolo wa

motse, ke moka a motša dilo ^{K34) 82} ka moka. Ka gobane ditaba tša basadi le diphiri tša bōna ditseba ke ba kgokolo. Ke gobane melaō ka moka ba e hwetšana ga motkgokolo empa a ka seke a motša sephiri se we bailego ba sedia.

Ke tšela ka ete, e we a swanetšego go botša monna, o tla motša gore bjalo ka ye ele kgale ole mangoweng, o swanetše go nyatšela ngana e we e swanetše go gore e le phatšhaganye. Ye monna yo we ele ngwana wa motšo o swanetše go dira ka mangwa o we ^{motkgokolo} ngana a motšago ka ona.

Dingana tša kgale e be ele banna ba bagolo, ba sanyane go rušša motse wa motšo ye ba ile ba tšhela ditšola tša bōna, e be ba sa rakiši se we se belêlago ke ditšola, ba rakiša mojana wa gore motšo a lukinwe ka ona.

Monna oite a dira ka mangwa o we, ke moka ngana ya fitšha ya bagatšhanya. Monna a kgona el tšena dilaony tša moradi wa gagwe.

850

K34/82

Batho ba no fela ba bofela, ka mkgwa
o dipitsa tsa Thokwane diilego tsa pya-
tlega ka ona, ge a ruta Mamogadi.
Manna a ka a Ithwa a Ithokomehe Ia-
ba e we ya bobanebare.

Mamogadi kganthe kobo ela man~~na~~ wa
gagwe a gofa Thokwane e mahlabile.
Kganthe monna ge a yofa mosadi yo we
oile a kwana le mosadi wa gagwe, mosadi
wa gagwe a dumela. A ba a mofa kobe
ya isa ke yena

Mollo wa bona o tuka o wa butsethwa
Mosadi o be a lukulugile, bjalo mmago mo-
sadi yo Mamogadi, ga kwane le taba e.
O se go moredié, a monna wa gago, ora
gore ge a e fa mosadi yola kobo ela o mo-
fethe gore o le boga ge a gorutile gobopa
dipitsa. Moredié a dumela, mmagwe are,
ke kgogwana robala.

Rena re a ditseba, ke mosadi wa ga-
gwe. Nkabe a saka a fa nna mangolowa
yagwe goba yo mangwe wa dikgantšedi.
Moredié a seke a seta dipolelo tsa
mmagwe.

850

K34/82

Ka Katši le lenqiwê go nnewa mabjalwana, ga gona taba. M mago Mamotkgadi a lthabêla Thokwane seema, ka gobane ge motho a lthabêla yo mongwê seema a site. Ke moka Thokwane e kwa gore seema se libile yêna, e fo ~~hanna~~ moadi yowe a fo tšwêla pele le go lthaba seema, mowe basadi ba bangwe ba thômago go sebana ka seema sa motkgadi yowe.

Seema se we a goba a lthaba ke e, mma kana bangwê ba e psina ka malealea a bo morwa kete. Ba diore ka bo matidi bididi le masega a ba e kwe, ke ge Thokwane a bôna le gakwa gore basadi ka moka ba dikwile. Ke yêna a thôma sa gagwê seema.

Seema sa Thokwane ke se, Pêbana ya mma ka Photha se lthaga e bea manteleng. Seema se we ke se segolo, ba ltho a ba ka ba phakisa ba sekwile, bjalo Mamotkgadi yêna a sekwa, a thoma go kgala m magwê, m magwê a seke a kwa mopediê. A tšwêla pele le go lthaba

seema sa gagwe.

Thokwane a t̄halaōā seema sa gagē
Ka seema, are, ngwana wa mōt̄abo goba-
ba, ke t̄āma ke ngwana ke mufika le dilo-
kwa di t̄haba. Bengwe madi a baredi
ba bōna a babe, ba kgwerela ba t̄lha
nokeng.

Bjalo diēma t̄ā fēla, ba t̄hōma go ōma-
na. Ka gobane Thokwane o t̄ tulo-
t̄e sephiri sa morediē. Nānane ya o kwa
mmago yōna ere mmōō le yōna ere
mōō. Morediē o be a kgala mmagē go-
re wa lēba, bjalo ere go kwa gore mma-
gwe o o muna le moadi ba bōt̄āna
t̄ā go ja ka lala.

Morediē a ēma le mmagē, a t̄hōma
go roga Thokwane. Thokwane are e we-
le bōtlē phalapala e wele mōt̄hwa wa
letsolo. Are, a ke nyane goba ke bo-
labola le ba goapolla ba na ba la t̄ha
mōtho are ke nyane bokgarebe. Sephiri
sa bōna ke mōka sa kwa ke ba t̄ho. Ma-
nagadi a gōga mmagwē ka le t̄ōō a
t̄ōga na ē

Mamokgadi o tshabile ke ^{K34/82} gotapolla, ka
gorialo mowe a sena sewe a ka se
belêlago. Ke moka ditaba tša kwala ga bo-
the gore mosadi o ile a ntšha mpa. Masāpa
ana molato, ka gobane masāpa ana boitha
kgu. Monna wa Mamokgadi a leka gore
o nyaka gore a nyakisise taba, banna bare
ga godirege, ke masāpa a basadi, ka masāpa
a basadi tekwa dipiri tša bōna empa teka
seke ra dišala ntšho.

O seke wate go utiwa wa goma wa nya-
tša morutiši wa gago. Taba ya bobedi di-
nyaka diathusana, bjalo Mamokgadi yēna
o ba le lešwalo la maatla ke moka morutiši
wa gagwe a yo kopela a mōkona leho o
sephiri sela sa gagwe se tšwetše kgakala.
Le ge molato o ile wa sebe gōna empa le-
tshoyo go monna wa gagwe le gōna, a dira se
senywe sa go seloke wa motia, a sa motiele
selo sewe, a motiēta taba elu. Ke moka ba-
tšo ba fela bare, Mamokgadi a letwe obolai
vitišē ke mmaqwe.

Ithatollo ya pēbana ya mma ka tšholthō
se tšhaga e bea manteleng. Ngwana wa

pêba nka moleteny, ka gare ^{K34/82} ga molete
gona le mowe e dirilego phagô bjalo kemo-
we pêba e beilego mantele a yôna. Ke
ôna ngwana wa pêba.

Ke tshôllhō, ke ge pêba e tšwile ka ~~ka~~ wei-
kong wa yôna, bjalo e sepela le lefoka, bjalo
se we e yago ya se hwetsā e swanetsē go
seiša manteleng. Dipêba tšewe ba bolêla ma-
bapi le basati. ~~Ke~~ mosadi a ile a sepela
le monna yo manywe ka kowa le fHeny mos-
adi a swanêla go utšha mpa kowa lefok-
ng, o swanetsē go buiša mpa ka gare, a bē-
lēgêlê ngwana yowe ka ngwakkong le ge ele
ngwana wa ka tshôllhō.

Basila ba dipitšā le bōna a bana dilō ka
moka, ka gobane tše dingwê dia ba šita.
Dipitšā tše bjalo ka dingō ga ditšone
ke basila ka moka. Ka go rialo mowe
le bōna ba swanetsē go diēka ga ba
we ba-kgonago. Ba likišā godibopa ke
moka tšā phāllēga, o kwa motho are ba
ntšwere matsōgō kyanthe ke gore a ditse-
be ga botse.

Dipitšā ga ba dibope tšela a owa ~~ba dibone~~

dithare, gore disere tša ^{K₃₄/8²} tšā lēga. Ke
gore ngaka e e tša ya hupa sebešo ramu-
pi wa dipitšā. Kote ya gopya tšēga ga dipi-
tšā ke ge ditšhubiwa.

Moreki wa pitšā ge a ka tšeka pitšā go
mosila, mosila wa motšā gotia ga pitšā ya
gagwe, a ba a motšā gore ge e kaya ya
nya o ibuisše, ke tšatša ke gofa e ngwē.
O we ke molaō wa dipitšā, ge ile ya nya
o sešu wa e tšumišā o e boetsā go mong
a gofa e ngwē. Ge o ile wa e tšumišā
ya pya tšēga mowe, o ka e e sa tšona go boē-
la go mupi.

Go adingwa ga dintšō, bjalo ka ge dintšō
disena le batho ka motša, ka gobane ke dilo
tšē dintšō, Dina le bahumagadi tšēla, ba-
humagadi ga gobalelwe ka bahumagadi ba-
kgoši a owa, gobolela ka basadi ba bahumile-
go.

Ka goricalo mowe badidi ba swametšē go-
kgopēla, ke gore go adima dintšō tšā ma-
bjalwa gore ba dirēlē mabjalwa ka ga
tšōna. Moadimi a swanēla golebata
mong wa ntšō o swametšē go motšā pitšā

ya bjalwa. Ga barwale ba ya ^{K34/82} bawela ka
gae ga bona a owa, ba bonwa ga nakwa
gae ga moadimi.

Yona le pitšā e ngwē e we e kgēthago ke
basadi ba motse, bjalo pitšā e we bawela
leina la gore ke matiphihō. Ba bea diphi-
ilhō ka yōna, bjalwa bjowe ba beilego ka
yōna ke bjalwa bjowe ba šalago ba enwa
kowa lešaba le palakane. Ke moka ba motse
ba bitšana ba kgobakana, ba e ka kolēla lapeny
la mong wa bjalwa ba nwa. Mosadi yo mongwe
le yo mongwe wa motse o we o swametšē go-
bea phihō ka pitšā e we.

Lwala le tšhilo. Dibjana tšena e ka mosadi
yo mongwē le yo mongwē o natsō. Ga se dilo
tšewe didiriwago ka matšogō, ke dilo tšā
go bōnwa ka matšhō. Lwala le tšhilo ba
dinyakēla dinokeng, ge ba dibone mosadi o dirā
bjalwa bja gore banna ba yo morwalla lwala
lagagwe.

Go walwa ga lwala, ke banna nokeng, banna
ba ripa diphatē tšē pedi, diphatē tšewe bare ke
boalo. Baya ba swere marala, bjalo bare go
fiitšha, ba ala boalo ba wala lwala ba beagodi-

mu/qa boalo, ba laya ka marala. ^{K34/82} Galaya ke gore
go tšema.

Banna ba bangwe ba tšikela e la phate,
bala le bona bjalo, ke gore ka pele ke di-
tšhophu tše pedi ka morago le gona dipedi
ditšhophu. Ke moka ba sepela balibite gae
ga balwala. Mowe ba kwago ba lapile
ke moka ka moka ba botšha bjalo ba rola
lwala ba khutša.

Kgole goya pelo, ba sepela ka moka gowa o
we, ba tšama ba khutša go fitšhela ba letse-
ntšha gae ga bōkone. Ke moka modirō wa
bōna o fedite, bjalo ke moka ba nyaka malapa
Mong wa letšema o ntšha bjalo o a ba fa
banwa. Ka morago o ntšha pitšha enwe ya
molaelo, ge ba fetšha gonye e we pitšha
yo mongwe le yo mongwe o gopota gae ga ga-
gwe.

Lefrika lewe la lwala, e šu e be lwala, e
zale lefalefrika. Bjalo mosadi o swametšhe
go šoma lwala gore e be lwala. O legō-
kgētho ka kgēkgētho, go fitšhela le etšha
matšhanka. Ke moka a tšoma ka go šila
mmela ka lona.

O šila mmela ka lona ka bakka ^{K34/82} la gore
 mmela o šila lthakwa mafsikana a lwala
 ka mela ba dira bjatwa ka ona, bjalo
 mafsikana a la a lwala a yo šalla malho
 klong. Le ge aile a nofeta, ga gona Tabu
 ka gobane bjatwa ga ba lthakunwe, bo a
 nwea. Ka gorialo mowe o ka seke wa
 kwa mafsikana a ne.

Molaš wa go šila lwaleng, mosadi yo mangw
 le yo mangwê o wanetšê go lthokamela ge
 a šila, gona le basadi ba go se lthokamela
 ge ba šila. Molaš wa lwala ge motho a
 šila o wanetšê go šila le ka malhekô a
 'wala, gore ge le fêle le fêle ka golekana
 O we ke molaš wa lwala, ge mosadi a šila
 ka mongwa o we, ba ka seke ba motamela
 malwala ge a šila.

Basadi ba go se lthokamela go šila ga batše
 lwaleng, ke basadi ba go fo šila gare ga lwala
 bjalo ka moago lwala le dira sekgothopitšū.
 ke bōna basadi ba we ba sekgonego makgwa
 wa lwala. Ka moago ba la lthakwa le
 sešū le fêle, bjalo basadi ba mohuta o we a
 ba dumelle go šila malwaleng, go kane ge ana

le laqagwe, a ba a loutša lona.

Basadi ba we bana le phoššō, fēla kudu phoššō e tšwa batwading ba bōna, ka gobane bai-
le ge ba e thutša go šila, ge ba bōna ba šila
gare ga lwala ba sethe ba ba kgala. Bjalo
ba tšletšē, ba ka re a kgona go ~~ka~~ mosadi
go mongwe.

Ka morago ga mo ba šitšō buušwa, bjalo ba
tšea melwa, ba tšotšō godimū ga lwala gore di-
mpya le dikolobe tša sethe tša latwa lawala.
Ka gobane ba tšhoka go dira bjalo dikolobe le
dimpya dišila latwa lawala, bjalo ka goriale
mowe mosadi ke lešedi. Basadi ba bangwē
bare go fetša go šila, ke moka ba ribēga
lwala,

Basadi ba godira matwala a bōna dikolobe
le ge polēšō e bolēšwa gore ga bakgone
go šila, ba kgogi ba motšoko ba baleboga,
ka gobane ba šla tšea matwala a we ba
go šila motšoko ka oina.

Dibjana tša godira ke Modimo, ke tšena
Māqapa le dinšerō.

Māqapa, a tšwa diThotšeng, bjalo diTho-
tše ke ka Karetšō, diThotše dina ~~ke~~ e huta

850

K34/82

ya tšona. Bjalo nka seke ka ngwala
 ditšhobe ka baŋtalo, ke tla ngwala fêla
 ditšhobe tšewe dinyarešago dibjana
 tšā lapa. Ditšhobe tšewe ke tšena:-
 Ditšhobe tšā magapa, ditšhobe tšā digō le
 ditšhobe tšā dišutša.

Keina le la ditšhobe le ge ele ka ka-etsō,
 fêla polêlō ya ditšhobe ba bolêla pu ya
 dilo tšewe. Bjalo ka ge bare ditšhōrō bjalo
 ge mošho a gapala, wa hwetšana gore di-
 thōrō dina le mehuta bjalo ka ditšhōrō tšā
 mabea, ditšhōrō tšā lotšā, ditšhōrō tšā mabêle
 thōrō ditšhōrō tšā lerōrō le ditšhōrō tšā mphō-
 gō.

Magapa a enywa ke moraka, moraka ona
 le diphephê tšē dišetša, le tšhō ya ōna
 ke e tšetša gomōgō le melebō ya ōna.
 Morōgō wa ōna a olewe, bare o agala
 ka lē gōna a ubutšwi, o a šivašiva.
 Ba o ga šetšā fêla gore batle bahwetša
 ne magapa le dikgêrō ditšwa go ōna.
 A onyake baŋho ka moka, babangwe ba ka
 fo gaisa ke moka wa seke wa enywa,
 o a aŋa.

Bjalo ka mokwa o we wa go a tla, magapa a enela malapa ka mota gamogō de dingēro bjalo dingēro bjalo ka ge ele dilwana tōe dinyana, mosadi yo mongwē le yo mongwē o nako. Ba dirēka goba we ba goya ba entšha ka mabēle, ba tla tša mafēle sōna se-kgēro se we moteki a nyakago go seiēka.

Ke dijiana tše we mosadi a swanetšego goba nako, ka goba ba solēla maušwa ka ga tšona. Dijiana tša go solēla maušwa ga ba khini. Ge aile a dima yo mongwē yēna o tla tšolēla ka e tša goja. E šita le yēna mosadi yo we di- itego tša moatla a ka sepe a dima mosadi yo mongwē, wa bōna a mofa ke mota o mofetšhe ruri.

Moraka o a ya ware o enyawe le- gapa ke mota wa gana, bjalo ke mota o dirile se kgēro. Dirorēla ke mosadi gae ka thōgō, ge a e tšwa mašemo- ng o tšwa a dibeile go dimu gama- bēle ka serotong se we a rwele go ma- bēle ka sōna.

Ka morwana ka morago ga dijô ke-
 moka o wa ditgêilanya, le gapana le
 we lenya ditgêrô tše pedi, se sengwê
 ba se dira se senyana. Ba tšea pi-
 tšā e kgolo ba diapea, ge gona le mo-
 kgokolo gae, o tšala a dibesêletšā ge
 ā bōna gore dibudulê ke moka sa di-
 tšhalola, ge a bōna gore a ka tšelle
 a kgona pitšā o rumula di rumula bōna
 beng ba tšala ba tšhalola.

Gore dibudulê a bōna ka morago, o
 khurumula pitšā e la ba khurumetšī-
 tšego ka yōna bjalo a ngupa setgêrô
 mangata a rōna, a bōna mangata a rō-
 na a tšega, ke moka dibudulê. Le ge a
 ka kgona galšhalola, o swametšē gogo-
 ma a khurumetšē, gore dišene tšā ōma,
 ka gobane mangata a ka tšala a gona
 getšwa.

Ke moka ba gopa mangata a tšōna
 disale bolêta, bjalo ba kgōna ba dibea
 gore diômê. Ka morago ga mo diômile,
 ba disêta gore dilekanêlê, disêta ke
 mōho go a kgonago go-sêta. Ka tšena

tsōna ba fala ka sefalo. Ke mōka modirō
wa tsōna ofedile.

Magapa le ōna ba apea bjalo ka ge
ba apea dingēsō, bjalo ōna bjalo ka ge
ele dilo tšē dingolo, ba apea ka letee ka
letee ka pitsā e kgolo. Magapana ~~le digō~~
le tsōna ba apea ka mōgwa o we le tsō
na difadiwa mangata /

Thokōmelo ya tsōna go disale melebong ya
bo mmago tsōna.

Mosadi go we dilego tšā moatla gobu
monna ka seapeng sa gagwe, tšā ba
e nyetšā. Ba dišetšā kudu, ka gobane
ba tšhōka go dišetšā, dikga seke tšā dira
mo go tšhābišang pelo. Tšhetšō ya tsōna
ke e, o swanetše go sepele le melebō
ya tsōna, a tšuma a lebella gore
dieme ka mōgwa mang.

Mo we tšhetšong ya moentšhi wa magapa
pa le digō gamōgō le dingērō, ge a
hwetšana se senqwe se dutšhi kamarego
se we se dutšhi ga botse, sa gopatšama
ka dimpa, o wa seemisa a se dudisa
ka magago

Ge ele mabapi le digō, ^{K34/82} oie godiemisa
 a ba a nyaka kgatlangwa (phate ya ma-
 fale) a tshetga segō ka yōna. O dira
 bjalo bjalo. Di tshetana ditšwa tsho-
 ng ya digō.

Tshokōmēlo ya dibjana tšewe tšwa tšwara
 ke modimo. Pele ke tšwa tshaloša ka
 ga digō. Digō tshagō ya tšona ke mekuta
 e meara, se sengwe kgōthi ya sōna e fi-
 yo loka goie tšwi, se sengwe kgōthi ya
 sōna sephetšwane (mapheketso), se se-
 ngwe se fiōbama kgōthi ya sōna e lebele-
 tšwa ka molomong wa segō.

Bjalo morphodi wa digō o tshokōmēla tshagō
 ya segō, a bōne ga botše goie o swanetše
 go sephula ka ke. Ga go na monyakēlo
 o mogolo, o tšwa fo se bōna goie seleva-
 ne ka mo kemoka a sephula molomo
 zana ka mowe se lebaneng. A gome are
 ko wa kgathing a phule molomwana
 o monyana goie basadi ba tle ba kgone
 go tshatšwa segō.

Modirō wa digō ke wa gonwa ka
 tšona, dina le maina a tšona a modirō

wa tšona. Muna a tšona ^{K34/82} ke a, ke se-
gō sa bjatwa, segō sa mapoto le segō sa
metšhi.

Digō tša bjatwa ke digō tša bjatwa mo-
dirō wa tšona ke go tšona bjatwa fêla bjalo
ka moragō ga mo modirō wa tšona tšedile
ke moka mosadi o a di tšhatwa a ya a di-
boloka ka ngwanong. Ba di tšhula mašoba-
na dikgobhing tša tšona, ke moka ba o tšha
manti ba folêla ka mašobeng ba dilekeletšoa
ka ôna. Gore tša seke tša dula fase
ka gobane bana ba ka dipyatla. Kanpe le
bana le yo mogolo e ka fore ke a sepela ke
moka a sepyatla.

Digō tša mapoto sena ge mosadi e le mos-
adi se no dula se se modirong le bana ka
moka. Ka gobane monna ge a tšoga o swa-
netšhe go tšogêla matšhogong, ka gore se ra-
fêlō se dula ka matšhogong, o a kga o
anwa ka mokwa o we a ka kganapo, ka
go tšalo mowe maya wa gawwe o tšogile
bošoboro. Ke tšona se gō se we o kwago
bane, tšhai mapoko o dutšhi kateng o
dutla mokôla. Tšhatšhollō ya tšhatšhwe

K34/82

bare ke segô sa bjalwa.

Bjalo gona le phapanô ka gobane lhalho. Lō e bolēla segô sa bjalwa, Kganthe ma phoko bare bara segô sa mapoto. Thailo a e mabapi le mapoto e mabapi le bjalwa ka gobane ke bjō bosesa bjalo ge ~~mano~~ a ile a kga bjalwa ka zōna a goma a se bea godimu ga pitā botla eala borōtha. Kganthe sa mapoto a se tōthe ka bakala bokoto bja ōna.

Mapoto a we a bolēlwago ga gobolelwe mapoto a matleng, a owa gobolēlwa mapoto a goballa. Mapoto a goballa bara gore aile a fufutšwa bjalo ka bjalwa, bjalo ke a masese a bjalo ka bjalwa bjalo ba bitšā gore ke mapoto ka bakala la gore a nwea fēla ke mong wa nwanano. Thailo e we e libile mowe.

Digō tšā mehi, digō tšēna tšāti le lengwē le le lengwē didira modirō wa tšōna, ka gobane mehi ke selo se se sa tswanēlago go lthoka le gōna mola bosago basadi ba swala dipitšā baya nkeny le zōna seka gare ga pitšā. Ge mōho a nyaka ~~gona~~ mehi

a ka seke aya a inamela ^{K34/82 v} ka pitsheng o
 swanetsê gore a kgê meti ka segô bjalo
 bjalo go khutša ga rōna ke ge ba tšwile ba
 ile masemoṅgile bošego, bošego mōlho o aya aya
 ka mebi sa rōna.

Dibjana tšena tša digō dina le kotsi go golo,
 baṅho ba bantši ba fêla ka tšona, ke gore ba
 bolaya baṅho ka tšona. Ka mo dikgothini tša
 tšona godula bo nyonyo. Bana ba bjalo ka maso-
 gana ke tšhō e kgole, balaya ke ba kgala-
 bjê, matšhari a tšya ke ba kgakalo gore mōlho
 o swanetsê go tšhōkōmela kudu ge mōlho
 a mōlthalêla bjalo ka go mōkgêla ka
 segô.

Tšyō a ntšhe ke e, ge nneke mōlho a go
 tšhalêla bjalo a sa nyane go gobolaya
 o tla tšentsha segô ka gore, a hudiwa
 bjalo ka rōna. A kgu bjalo ka segô
 zela se tšetsê, yēna ka noši a nwa, a kgu-
 ra a go kgêla, bjowe a bona kotsi nwa
 velo ya gago e lukulugile.

Ge aile a fêlha ka le fêlthō, o mōlthokōmê
 kudu ge a e kgu bjalo, ge o ka bōna
 a tšena segô a fokga ka rōna a saka a tšhō

segō ka bjalweny a hudu, gama ^{K34/82} sie ke lebugile
ke moka o thakgē o tlogē.

É ngwē t̄lhokimélō ke e, ge mōho a dokgēla
bjalwa o lebele motgēlé ya gawwe, ge a e kra
bja gantšha mpholo, ge a ka seke a t̄lhakwa se-
gō ka maatla gore bjalwa boē bofiṭhe le ka
kowa kgōthi ya segō, bjalo aie ge a kgēla
wēna aie swee bja ya bja fiṭha ka kgōthi
ng ya segō, bjalwa bjowe bogame, le yēna
a ka seke a nwa, ge o kgona motšē gore nwa
bjowe o tla bea o kgēla bja ka. O t̄lhakwa
polélō t̄ša gawwe aie nwa ke hoē e be ke
fogo ntšhetšā mpholo, motšē gore golukile nwa
o ntšhiélé, wa bōna a gama napa o t̄hago-
gē o tlogē.

Bjalwa bjowe o tla zala a bo falatšā, ka
gobame o tšeba zelo se senago ka gare
ga segō. Lesegō sa metšhi le sōna badiva
kudu metšhi a godula ka ngwakong, ga go-
tatege go fēla roma yo magolo, gore
a dokgēlé metšhi, taba kgolo roma yo monya
na.

Papitšō ya baṭho ba baile ba hwa ka segō
sa bjalwa. Mōho yo oile a hwa t̄lhakwa.

ny la yo monqwe. Monna yo we ^{K34/82} leina laqagwê
ke Matome, a hwa lebakeng la Tsalatsala. Ma-
dame ke wa ga Seeane bjalo Tsalatsala ele
wa ga helane.

Wa rapa dimu le ja wêna, byalo ~~sewe~~ see-
na. Mosadi wa Seeane a dira bjalo bjalo
bjo we e be ele bjalo bja modirô. Bjalo mosadi
wa Madame o be a gapotšê go tloboanya Tsalatsa-
la. Batho ba e be banweš'etsana, ka mabanya
na ge batho ba palakane ke moka ba bitšana
ba kyobakana ba ~~nywa~~ phišhō ya bjalo bala
le bona ba dira gobjalo.

Mosadi o boleššê le motlamo wa gagwe gore
ka gobane ke yêna motšedi wa diphišhō
bjalo ke Tlogofa o gô le ge ke sa gôfa
ka seala wêna o tla na rebôna ge ke
beile godimu ga digô, o kyêe monna yo
we ka sôna.

Monna oile a butšiša mosadi gore monna
o hwêlang, mosadi aye, ke mafêtia a feta,
o mponetšê bjalo lehono o tšhanogetšê o tšea-
ne le ba banqwe, ke mangowa o we pelo
yaka e lego bošhoko ka ona, a ke nywa go
sedina.

850

K34/82

Le ratho la mosadi e be le gote kamahlā
 a seke a gopola seema se selego, sa goja
 mogwêra wago ka moswana seja wêna. A
 mogêla se tshane, ke gae dipolêlô tsa mosadi.
 Mosadi aya a dia segô sa gagwê ~~ka moswana~~
 a a tsebago.

Ka morago ga mabapela kane, le bana la gonwa
 phitshô la fitsha, a owa ba bitšana bjalo
 ka matshâ. Monna a dula setulo bjalo ka
 meltha, a tshokômêla segô sela mosadi a go-
 mmotshâ sôna, ke moka a dia ka mokwêra o we
 a fo sebelela tshoko. Monna yowe sera se
 rapetšego yêna o sale ka gae gagaqwe ba
 mitšâ bjalo monna o se bang le yemwa, ke saja
 molatsâ ke atla.

A owa banwa ba ba ba tšekêga, ka morago
 monna a fitsha, a batšayana le mang wa motše
Madome, ke moka motšedi a tšea segô sela
 a kgêla monna ka sôna. Segô se we se ile
 sa a mogêla ke mang wa motše elego Madome
 are, o fa mang yola, monna are le dia bjang
 nna ke hwetšane le tšikile bjalo la tšosâ ka
 nna. Mang wa motše are o wa kwakwêthô-
 šô enate motšedi.

K34/82

Madome a isa bjatwa molomong, mosadi wa Madome a huduga mo a goba a duti a fitiha a moga monna wa gagwe, oile a di o lomola bjatwa, ele gore monna o sethe a nwele. A falatsa mantshaphanyana a a goba a sethe. Batho ba Thoma go mabala bjalo Iselane a napa a thakgoga a tloga.

Madome a re go mosadi wa gagwe go tskile mogohwile nna, ngwana wa motso yala ebele nyaka go mmola elang.

Mosadi o napile a bjatla sego. Monna bose go bjowe a ka a rebala, a lala a lebatlholong. Monna yo we ebe ele motsumi; tsatsi le we a bolaitse phuthi; a e beile ka mafuri ga motse, a gopotse gore e tla re ge batho ba palakana ke moya a e a e tse.

Bjalo seithabi sa gakanthha monna, ka moswana a re go mosadi ke a pallwa bjalo ka gorialo mowe, tla mono ke gotomē, mosadi a ya, a re go yena sepe la kowa mothareng a la o tla bona sepe godimile o fegolle o tle o a peele bana ba baka bajē.

850

K34/82 -

Mosadi ge a ea a hwetšana phuthi,
a fegolla. E be e sale goasa, erile ge
mosadi a pea tša goja, kemoka molwetšare,
le gae le a wkimela, ntlotše Kodula Kowa
fase ga sethare sela wa go fegolla phuthi;
mosadi a dia bjalo, molwetšare a wa bōna
mo ke moka ke gae gaka.

Mosadi a goma a ya a pea dipitšā tša
gagwe. Ke lebaka la mo gonwea mekgope
bjalo ba ga belane ba bitšā makgalabjē yo
we wa ga ~~see~~ gore gona le makatlong
ka mono. Manna are, nna ke paletšwe mo-
nna wa ga belane ke hwile lehu la gago fēla
ka gore ke motšeng waka, a ona tšaba, go la-
ile gwa hwa nna.

Mosadi sepela o kgopela mekgope owe, nna
o wšhelle se thepaneng otle omphe ga na-
bjale. Mosadi a tšea se thepana a ya, a
motšhella mekgope owe, a goma a tla a
fa monna wa gagwe. A goma a boela
goba a kgopela mekgope. Arile kamerithi
a goma a boela ga molwetšare.

Ge a fitšha a hwetšana gore seša se ti-
mile kgale. A goma a boela ga belane a

^{K34/82}
 motšā gore kōriē o mpantšā bolwetš; bolwetš;
 bogotšē kudu, a ke sa kwana le molwetš; A
 owa belane a ka a gana oile a emā a
 ya le mosadi. Ge a fitša a hwetšana gore
 mōho a saphela.

A bitšā banna batla barwala Ihāgō we
 ya ga Seerane, ba ya ba bea ka ngwanong.
 Baga malome wa gagwe, bare, go belane bjalo
 mosadi yo mo adutšigō ke mōthopa le gana a
 a gışana le batho, ka goriālo mowe re kgorēla
 gore re ka bea Ihāgō ya ga Seerane ka
 mo šakeng la gago.

belane are mōho a hwa o hwile a ka se
 sa baya, ka goriālo mowe, nna ke remmolo-
 keng gana mo mšeng wa gagwe, nna a
 ke kgone goja mōho, mola ba ka šitwa gohla
 gobeka megwapa. Mokgalabjē wa ga Mo-
ngale bare ke Matata are gobōna, mōho
 ge a hwile a re mofiši, lena le a tšeba
 gore monna yo we oile a nyakēla motšē
 wa gagwe a sa-rita. Bjalo le swanetšē go-
 noloka ga na mowe a hwetšego gōna, a owa
 ba dumelana, ba moiša mowe yēna mong a
 gore ke mōka ke motšē waka o.

Ditaba tša fêla die tša mowe. Se-rane
 oile a tšhoka ba gabo, monna yo we wa ga Mo-
ngale e kabe aite a lefa, ka gobane bjälwa
 e be bo tšhela ke yêna. Ebe e foba yêna
Madome le kgaitšedi ya gagwe ka e tše.
 E be batwadi ba bôna ba sa tšwa go fitšho
 mo nageno e. Bjalo papago bona a hwa ka
 morago gwa hwa mmago bona bjalo gwa tšala
 yêna le kgaitšedi.

Malome wa bona e be e le bona ba ga
Telane, bjalo tšatšala oile a robala le
 mosadi wa motlogolo. Ka morago ge a okwa
 batho ba mosala a baetša maoto nthago.
 O boetšitše maoto nthago e le gore mosadi o
 be a sa monyaka.

Bjalo Maforwane a nyaka go tšeba lehu
 la motlogolo wa gagwe, a bütšiša mosadi
 wa mohu yo we tšina e lego Kopyane gore
 lehu la mohu le tšhagile ka morago mang. Mo-
 sadi are, a ke tšebē, moragalabjē are wēna
 ke wēna motho yo o tšebago. Ka gobane
 oile wa a moga monna wa gago a enwa
 bjälwa.

Mosadi a bôna gore ga gona tšela a a

850

K34/82

Ka tšwago ka yōna, are a wa monna wa-
ka o bolatile kenna, fêla ebe ke sa nyake go
belaya yēna, bjalo ka phōō ke ge ke bōna
gore monna wa ka o anwe, ke leka go amoga
yaba a ke sa thusa selo, o tšetšē a nne le
bjalwa.

Monna yo monywē, are o be onyana gobolaya
mang, ke moka moadi are a sesu a rabe
banna ba maganetsā, e we taba a rena
taba nayō, ka gobane yo we o phetsē bjalo
re bolēla ka yo wa gahwa. Monna anapa a
homola.

Bjalo magalabje are ke a gokwa moadi bjalo
a ke šu ke gokwe ga botse, ka gobane bjalwa
ebe go sa tšhele wēna, wēna o tšibile bjang
gore segō sela se wele bobē. A re monna yo
a gaba a tšhēla bjalwa re boletšē, bjalo ke
taba e re duking re boletšē. Bjalo bare a-
owa re gokwile, ba lesetšā ditāba dileka
mokgwa o we, ba dibeela gore ditla bolabo-
lwa ka morago ga meriri ya mafello. bapha-
talla.

§ Moadi a bōna ga botse gore taba ke
ekgolo, a sana bogamēlō. Ke a bona bile

850

K34/82

a gaithana le monna yola bjalo taba
e ba go e boléla ga e thibi: Kemot̄ho. Mosadi
adira bjilwa bja meriri ya mathōmō, Ka
morago a thaba a ya le ditlampo Kemot̄ho
ditaba Kamot̄ho t̄a fela.

Le we ke lona lehu la sego, se bjana se
sengwē le se sengwē sena le kotse, bjalu
ka dibjana t̄e dinyana, t̄e bjalo ka dithepa
na le dipitšana. Ka t̄ona bare gabona mot̄ho
gore o kgilwe wakwa aye t̄la o t̄ee bja-
lwa ngwana wa ngwanaka, o gofa bjilwa
bja se thepuna goba bja pitšana gona o t̄oge
wa nwe ke lehu lago.

Gobjalwa ka ge o ka kwa mot̄ho aye t̄e
na ka mowe ngwaneng ngwana wa ngwa-
aka o t̄la hwetsana pitšana o kgē o nwe.
Ge oile wa t̄ena o bōne pitša e kgolo
o kgē yāna, o kgē bjala bja pitšana e nya-
na o t̄hele bjōna ka kowa pitšeng e kgolo.
Yēna mong ge a t̄ena a hwetsana
gore le t̄eka ke pitšana e nyana o t̄la-
re ke upile.

O t̄la nomakala ge o fo sepele o zena
monqwa. O t̄la gadiša kudu pe ~~pe~~ ~~pe~~

K34/82

bjalwa ba thokelwê, ge a bāna gore ga go
tlhage selo go wēna, ke moka o thula pitā
gore bjalwa bo falle. Ka gobane a kutla
a balaya batho ba bantšai, o kwa bare bja-
lwa bja mokete bo falehē.

Bjalo ka mabjalwa a mosadi yo Mogatlhi,
mabjalwa a gagwe, gangata a thula di-
pitā. Ke moka ba die sala ba enwa a
dipitseng tšē dingwē

Modiro wa dijana ke go tšolēla tša goja,
bjalo pele ga gore ba tšolēle tša goja, mosadi
yo mongwē le yo mongwē o swanetšē go tša-
tšwa dijana gore e be tšē dibatše. Dija-
na di tšhatšwiwa ka mogatlho.

Mogatlho ke lefika le lengwe la go setiē, ke
le lesweu ka gare ga lona, ba le hwetšana
dinokaneng tša moetsāna. Bjalo ba le pyatla
ganya ke moka ba lešila. Ba goša ditwa-
na ka ōna gore ditšwe.

Mosadi wa lešadi ke mosadi yowe a fo
tšolēlago tša goja, dijaneing a a di tša-
tšwa, o filo kolokotšā ka metsi a hwetšā-
na gore yēna a tšha tšwitšē. Wa bāna
gobonala magōgō a mašwa a mabana. Mosadi

K34/82

wa mohlata o we kelesedi.

hago lehubedu a lelhoke seboko, seena se, sebolela mabapi le basadi ba batse ba bahubedu. Bjalo ka mosadi yo Magabellê, e be e le mosadi yo motse, bjalo ~~o~~ isinye ka bošadi bja gagwe. Pitsa ya zofaga buuſwa le dijiana a sa diſitha tšwe, buuſwa o kwetsame bana le magogô a mabana ga mogo le dijiana, bjalo dijô tša tšhe o dioja dipelo diselekwa. Ka gorialo mowe bo batse bja gagwe ga bonale, bo batse bo e oketwa ka baſhaka.

Diſuſitha. Le tšona ke dijiana tša la-
pa, bjalo dienwa ke diſhoſe tša maraka
Maraka a lewa, bjalo tšewe banyakago
gore e be diſuſitha ba dilesetša tša tša.
Modiro wa tšona ke gobolohela dipenka
ga tšona.

Diſuſitha ga diapeiri, ba fadilesetša tša
ôma bjalo ke mma ba diphula ba tšhela
pen ya diſhoſe ka gare, ba tšwalla
ka se gokgotki. Mmelê wa seſuſithana
le marakotla. A ba sebee. ~~lan~~

ne dipêba dika serula, ^{1K34/82} ba dibolokwa bo-
 saleng, ba litema ka manti gore dilekelle,
 dipêba dika seke tša kgona go tshika
 ka lenti. Peu ya tshogô le letshoko
 dibolokwa ka disutsheng.

Modirô o magala wa magara, ke potswala
 dirola. Moithô ba morolêla magara a phe-
 thago menwana e medi morolêla o swanetšê
 go lthabêla ba wadi kgomo. Ke ôna magara
 a a lekanege kgomo, ka lase ga mo we
 ba lthaba dipudi. Wa bôna mōtho a lthaba
 ba kgomo o dio ba lthampha.

Magara a swanêla go dula le bjalwa, ge
 ba fitlha ga morolêla, morolêla o swane-
 tšê go nyatšela dipitšê ke moka a tšholêle
 bjalwa ka dipitšeng. Ka banka lagore bare,
 magara a sinya bjalwa, ka gore bjalwa
 bja magara bo a nge.

Ge moadi a ile a dima magara, swa-
 netšê go tšhêla bjalwa ka pitšê e
 e bôna galago, a kgobakanege beng ba
 magara a ba fe yôna. Ge ba wadi
 ba tšoboya le magara, moadimi o swa-
 tšê go a lthabwa are ge a bošela

gobeng ba ôna a boêla e le ^{K34/82} a mabotse,
 E seng a boêla a sana le mabjalwa
 ala aowa, mowe ke phoô. Ka moswana
 a ka seke a dima beng ba magapa ba
 modumêla.

Ge leile la pyatêga, ka bana la gore
 oile wa ba fa bjalwa, ge otapêla ba
 kla phakisa ba gokwêla. Bjalo ka mosadi
 yo Mpheso oile a dima le gapa la Ma-
Kgatano, bjalo a tshêla bjalwa a mofa.
 Ba-wadi ba-wala bjalwa ka lona ba
 sepela, bjalo e be gonele pula, mabu othe-
 lla.

Moswadi wa legapa le we, a wa le legapa
 le gapa la pyatêga. Bjalwa ka moka bja
 falla. E rite ge ba-wadi ba fitlha ba
 fitlha ba bega morwalêwa taba e we, bjalo
 morwalêwa ba mmeqa fêla gore a tsebe
 gore magapa a be a goma ga gore, ge ele
 nolato ke wa mong wa bjalwa.

Manna oile a baithabêla pudi, ke moka
 ba-wala tshôgô ya yôna ga môgô le le-
 tso, ke mosomo. Ba-wala bjalwa magapa
 ba boêla aae, ge ba fitlha ba ba tshibisa

tuba e we. 850

K34/82

Bjalo moadimi wa magapa, a roma mōho
ga Mangatloko go rapela go sinyega ga se-
bjana sa gagwe. Mong wa legapa o ile a
thōma a tšieḡelwa, o be a sa go pale bo-
sadi bja moadimi, bjalo a hwetsana go e
moadimi, e šu a ke e dira phōš le yēna.
A fetola ka go sepele o motšhe ga gona
molato, a sa kganya nna fēla le yēna
se mokgantšhe. Fēla o motšhe a tšie ke
le bōne.

Sebaka sa boela go Mpheso sa bōela
mantšhe a mong wa legapa. Ke motšhe Mpheso
a swala legapa a isa. Dikgōro, digō le
Magapa ge dipya tšegile dina le ba sila
ba tšōna ba go roka, ba mōmōganya ke
moka la goma la šoma gape.

Mangatloko a tšea le gapa la gagwe le
ditšebelekwana tša lona, ba di ša go tšaka-
lane, a ya a le mōmogantšha ka mokgwa
o we a kgonapo. Tefō ya moriki, mong
wa legapa o swanetshe go dira bjalo wa
a tšatšhe legapa lela ka bjalo wa, a kgane
a mofa legapa. O ile a dira bjalo wa mantšhe

le gobotsā moadima. A Kgona e ba fa
legapa.

Motho wa lešāedi ke yo Mokhatō o ile a
dima le gapa la Thipitla, bjalo moadiyo
we Mokhatō e be e sešāedi; bošāedi bo
tšwa le monna wa gape. Kabatšāgore
moadi o ile aie a tšhela bjalo wa bja gopa
mong wa legapa, monna a gana. Mong wa
legapa a ya go kgopela bjalo wa moadi aie
go monna, a re kgelē mong wa legapašo,
monna a gana.

Ge monna a gana moadi a ka seke a di-
ta selo, ba nōkoga go apea, dijo ke tša
moadi monna. Ba swadi ba bjalo wa ba
swala, mphulukwane wa lla bare le e le
boē le phupudi. Ba ile ge ba le tšeleng
moadi wa gawala legapa la Thipitla a
khupya a wa legapa la pyatlegā, mowe
le morila a ka seke a lekgona.

Be swadi ba bjalo wa ba ile ba tšhabelwa
pudi, ba tšwa ba swele. Ge ba fitiha ba
botšā mong wa bjalo wa gore legapa le
lengwe le pyatlegile tšeleng. Bjalo moadi
aie go monna bjalo wa dibōna ke ~~moadi~~

850

K34/82

ka gobane mong wa legapa o ile a ba mo,
le go motšela a seke ra motšela. Monna are,
ke tla rera le lengwe ka moša legapa ke sebo
mang.

O bolabola a le bjalo, ba-wadi le baitho ba
bangwe ba mo. Ka gobane ge baitho ile
ba swala bjalo, mong wa bjalo o swane-
tše gobabeela pitša gore ge ba tšoboya ba
nwe bjalo bjowe bare, ke bja marola
kgare. Bjalo baitho ba bangwe ba we ba
tšilo kgopela bjalo bjowe bja marola kgare.
Ga bolele le mosadi wa gagwe ka thopeng
o bo lēla phatlalatsa.

Ka moswana kowa bjalo bo motšogile mo-
sadi a thoma go motša gore gape legapa
la Thipitla le pya tšegile. Monna a thoma
go tšeleša, are go mosadi wa gagwe la-
ba e we ke molato a se rimele sebaka
ro rapela. Ba dia bjalo ba roma Male-
sa go rapela.

Thipitla aya a tšela sebaka kgare
sepele o ba botšhe dilo ka moka ke ditšwa
matšogō dia baba, ke ile ka fitšha le bjalo
bja bōna ba seke ba motšela. Taba ~~o~~ bedi:

K24/82

base legapa a se selo, ba hlofo rēna
ba mphā. A Ke nyake selo sa bōna Kenya
ka fēla legapa laka. A Ke nyake gore le
dikēle, la dikēle a seke a makalaga a
bitšwa ka ngorong.

Sebaka sa boēla sa botēla taba mowe.

Mosadi a re, gomana wa dikwa, ke gobu-
ditšē ke re a re motšhellē pitšana wa
xana lehono wa dikwa. A tla mo legōna
ka gobotšā gore a re no motšgēla ka
segō, wa gana lehono e be re tla bōna
muatla a gagwe.

Monna a thōma go thama a nyakēla
mowe ba ilego ba e wšha magapa, a ba
a hwetšana legapa, a fa sebaka sa iša.
Bjalo mong wa legapa a re, sepele o ba
botšē go fedile. M o tšho wa legapa wa
fēla o ekla mowe.

Mowe re e thula seema re, tsinyitšinyi
e a e tsinyetšā, thakgi thakgi e a e
thakgēla. Ke ga gore bjalo mosadi yo
we thipitla ba napa ba morēla leina
la gore ke Mkgēle, ba mitšā ka lona leina
la gagwe la napa la hwella.

850

K34/82

Magapa ge barwala bjalo ka ona
 le ge mong wa lona, a dula a le t̄ha-
 t̄wit̄h̄e, ba swanets̄e go goma ba t̄ha-
 t̄wit̄h̄e. Ka morago ga mo ba t̄ha-
 t̄wit̄h̄e ba kgone ba t̄hela bjalo, ke moka ba
 rwale magapa ka ngwanong ba t̄wit̄h̄e la
 peng.

Ba a bea lapeng, ke moka ba a rona,
 ka meloa melomong ga ona. Ba t̄hala
 melhaladi, ke moka ba dia manyabanyaba
 ka gare ga melhaladi. Ge ba fedit̄h̄e
 modirō o we, ke moka go fedile, ba t̄ha ba
 bangwe barwala bjalo, bankha barwadi.
 Bant̄shi ba t̄laya ba bagomela t̄eleng,
 ke moka barwadi barwala.

Magapa a nwa bjalo, ka go t̄hala mowe,
 mong wa bjalo, o swanets̄e go t̄hela
 le gapana le lengwe, lewe ba t̄ha ya go
 ba t̄ha t̄h̄a magapa t̄eleng. Ka gobane
 la nwa la mathōmō la hore ke moka le
 hove t̄h̄e ~~xxxxxx~~. Bjalo ba t̄ha t̄h̄a
 ga t̄e go fedile, bjalo ba t̄ha t̄h̄a
 ke t̄ha barwadi, ba go nwa mowe ba
 t̄h̄a t̄h̄a

850

K34/82

Dibjana tša goKopêla:

Dibjana tša goKopêla, ke maselo le dithha-
ana. Dibjana tšena dina le basila ba
tšona, (diloqa) kudu ke gore diadiriwa ke
banna. Lentšü le laKa gare ga lešana a le
šumišwi mabapi le modirō wa maselo ~~wa di-~~
Tshana. Modirō wa a o kgone ke banna
kamoka, bjalo ka goyalo mowe ba swanetšē
goreKa gaba baKgonaga.

Mosadi yo mangwe le yo mangwe kamalaō
o swanetšē gaba le eselo. Ka gobane le-
selo lena le modirō o mogolo kudu. KeTšha-
na le yōna le ga e le se bjana se senyana
sena le modirō wa tšona.

Maselo le dithhane, digatiwa ka molthare
o mologa, bjalo bare digatiwa ke gōna mo-
logêlê ya tšona, goKopêla ke ge ba feditšō
go digata bjalo ba yuma, goyuma bare ke
goKopêla.

Mologa ke molthare o msetha, ona le ma-
thare a mabalanana fêla ge a yoba kga-
ufsi le go ologa e ba a masetha. Matthare
a ōna ke a manyana, ona le meetšwa
go dithabi le go Eloga Kudung ya ōna. 0

na le dinti, empa dinti tsä ^{K34/82} öna a tsä tsa,
 a ba äome se lo ka tsöna.

Ba rira tshito ya öna ke moka ba dira diripana ka mofwa o we böna ba-aila ba tsebagore ge ke ipile mo, diphathe tšewe tsöna leselo, tšewe e-ego ge bapharola tsä mama diripéga diešu tsä filtha mowe mopharodi a va tago, tsöna ba dira ditlhaana ka tsöna ka baka la gore ke tše dikopana. Bapharola kudu ya mologa ya nya diphatšä tše dinti.

Ke moka bjalo ba yo dipharola ba dira mamoko a masese a dipharoti. Mamoko a godira leselo, ke masame a mararo le mamoko a mabedi. Bjalo mamoko a we a ba bale ka letee le ka letee a owa, ba pala a mane ba ke le-moko ka letee. Ke gore ge gobadiwa ka tsöna ditlhopha tšewe nne, re hwetšana gore ditlhopha ka moka ke tše phetšaga menwana e medi tšetšä leselo.

Yo gatiwa ga maselo, maselo le ditlhaana digatiwa nokeng. Ba latella metsi, gore ba êné mamoko a kolöbê, ba kgone gatiwa leselo. Basika ba maselo ba e madiro ~~ke~~

K34/82

o bonolo, ke modirô o baïma •Kudu, ka gobane
 ke modirô wa godiriwa ka maoto le matsôgô, wa
 inama o inamile, o lita kwa mokolo o bile a leba-
 lthoko, dinoka le tšona di tshabilwê ke masi-
 matšo.

Ba tšoma ka ôna mamemo a mane, ke ~~ke~~ ke
 ba a faranya faranya ka mofuwa o we ba kago-
 nago ka ôna, bjalo ka ge ba o tšeba bôna
 beng, le oho ke seata sa boxara, lona le gatale
 leselo bjalo matsôgô a pherekanya bjalo bjalo
 go fihêla le fêla.

Ka morago ba bêtla phate e nwe, ba ebêtla
 ga boke, ba e dira phaphathi, ba e fêra ba
 e litema, ke le hupulo, ke lona la go ruma le-
 selo go ba tšhama. Ka tšhama ba fodia go
 tšhama tšhama. Bjalo ke moka ba nyakela
 dinti: tšâ le bipô ba kôbela ka lona, bjalo
 ke moka leselo le fedile ba we ba nyakago go
 tšhama ba ka tšhama.

Modirô wa leselo, lešoma gosella buupi
 ge basadi ba seita mašwa a bôna, base-
 lla ka lona. Ke lona le we le tšhala-
 nyago moroko la ditšhoro tšê we barego ke
 le wa. Ke lewa ka gobane matšhara a

850 K34/82
 bōna a tlogile, ke mōrōko wa gofisiwa dikoto
 bē

lewa ke mōka ba rūtšetša metai' ba le yēna
 ka pitšā, ge ba bōna gore lekolobile ke mōka
 ba le enola. Ba le enolela godimo ga leselo
 le we ba bōnago gore le thagetšē, le ~~base~~
 go ge base ba sella ka lona buupi bja
 kupa ka fase ga lona, le we le feletšē
 ke modirō. Modirō wa lona go šētšē gōna
 go e nolēla lewa golona, le le nqwe montšana
 wa lona ba anega mekhuša ka lona le go eno-
 lēla marōtše.

Ge o kwa basadi ba sella e saie goasau
 ba na le leselo kaufi ga mōgō le sekgērō
 sa gofagolēla buupi ka gare ga seroto.
 Basella ka lona, lo tšhaola buupi le di-
 tšholo tšewe dišiti lego te j' le hudu le mose
 go dipya tšaganya. Ka tšheko ge ba bōna
 gore buupi bo tšhe legogōla ga anega
 ba fokotšētšā godimō ga leselo ka mōka
 ba anega ka lona.

Ge seōna modirō wa leselo o we fēla,
 a owa le mašēmōng le a šōma kudu,
 moadi a ka seke a fola mabēlē ~~ka tšhe~~

le leselo, ka gobane ba fola ^{K34/82} mabêlê ba loba
 ka leselo. Moko le ditlhoka ditlhaola ke le-
 selo bjalo mong mabêlê a šala ka fase gadi-
 lo tšewe, ge e le moko oña o tšea ke phefo
 ka gobane a o imele.

Ditlhoka ke diphatana tša metutu, ke tšewe
 diilego tša šita mokgopyane go pyatlanya.
 Bjalo tšona dia imele disalla ka gare ga le-
 selo. Ditlhofo ditlha fase ga ditlhoka ke moka
 ba o kola ditlhoka ka matšogô, ba bêlê a šala
 ka fase. Ditlhoka a ditlhiwi dibolokwa
 kudu, ka gobane disana le ditlhofo, ba tlagama
 ba difola gare. Modiri wa goditlhokola e sale
 leselo.

Leselo lena le modirô o mogolo kudu, ge
 ngwana a babja, bjalo ditlhaola tšare ngwana
 a khumile. Ge ba y mokgomolla, ba e misa
 ngwana ka gare ga leselo e sale goasa ba-
 tšwadi ba ngwana ba sešy ba tlhapa, bjalo
 ba tšea ditshella tšela ba letšego ba emetšê
 ba tlhapišetšâ ngwana godimu ga tšona lona
 metai a gošala ke moka ba apele ngwana
 ka oña. Ba famela se gošogô ba fela ba monweša
 ba motlhoišetšâ leselone la go tlhagala. Ke oña mo-

K34/82

dirō wa leselo o we.

Modirō wa Lihama. Modirō wa Lihama, ke go-
kgêla morogō ka ga yōna. Modirō o mongwê wa
yōna, ke go khurumetsā tša goja tša banna gore
tša seke tša bena dibhila le gore tša seke tša
folas.

Bjalo leselo le Lihama, moradi yo mongwe le
yo mongwe o natšo, ka gobane ge a se natšo
a ka seke a kgona godira modirō wa lapa. Kudu
leselo o ka seke wa a dima leselo go yo mongwê
o e ya godira modirō wa masemeng, ka gobane
le yēna o ya godira o na modirōwe lewēna
o yago godira.

Dibjana tša gologwa. Tšena ke dibjana tša
gologwa Diroto. Diroto dina le tše dingwe tša
ka fase ga tšona tšewe ba dibitšago gore ke
dirotwana. Lo tšona dina le baitho ba ba
dikgonago. Motho ka o ke a ka seke a kgona
dilo ka mota, dina le ba-aila ba tšona. Bjalo
ka o na maselo le dilhama basila ba ba
golo mono ga gešū ke yaluse hokweng, Mošē
Maseke ba bangwe ba gōna, fēla bōna
ke mathosana.

Ba logi ba diroto ke ba Matlala Mogale.

Rakgobadi Moeng le Maitlele Masete.
 Bontsi ke barutiwa, (mathosana). Bawe
 ke bona ba lugi ba ba tsibjago ke motho
 yo mongwê le yo mongwê.

Diroto, dilugiwa ka mathapô le le bipô. Ma-
 thapô o mela melaleng, mawe o hwetsanago
 ele se thekgwana. Ke mathare wa gotata
 tše dingwê ditlhare gomme ba nyaka o ba
 ka hwetsanago o itse twe. Ba oripa ka
 thikong le ka ntsheng, ba otata ba di a tsa-
 re, ba awala.

lebipô le lona le mela dithekgwaneng,
 kudu se-thekgwana se o hwetsanago se-
 na le seolo goba mosopalo. lona lenama
 le fase. Bjalo mathare a lona a le wa
 ke monogô.

Molugi wa diroto, o swanetše go kgobak-
 nya dilo tšewe, a kgone a thoma modirô
 wa gopharola dinti tša le bipô. Ka goba-
 ne o swanetše go dipharola, disale tala
 a di lesetša go fitlhelā e ba tše dinti,
 a kgone a diapea.

O diapea ke pitsa kgorong, gore dibutswê
 gore dibodulê o tla bona mangata a

K34/82

hōna a sa thathafe, mowe o tla bona gore
dibudule, bjalo o a diithatola, a tseca
modirong wa gagopa matgata a tōna. Afela
a digopa ka kowa dipharong gore e be tse
phaphathi. O didira digarana, le bipo le
lenqwé le le lenqwé le na le kgarana galona
a dibe a kowa. Bjalo bjalo go filihela a
bōna e le tse dinti.

Bjalo ke mota o thōma se-roto, o thōma ka
ōna mothapo, dinti tsa le bipo tōna ke tsa
golega, dilogella mothapo. Molegi wa diroto o
phala wa maselo le wa gobetla mahudu le
wa gologa disego, ka gobame ge ba e a go-
kgorêla bjalo ba disia, kymthe wa diroto
o sepela nuso.

Ge a duti fase a kgorêla yēna o naba a
sōma, a dula ka matsōgō, motomō wa gagē
o a sepela. Bala bōna wa bōna motomō
o eme. Wa leselo gaba ithaana wa bōna
a sepela natō, o wa kōpêla gōna le yēna
o sepela natō.

Bjalo ge difedile yēna mong o diboloka
ka ngwanong wa gagwe, a ditēma a
dilekela godimu. M otho yowe a yaka-

go govéka o išwa ka nqwakong, gore a go e kgêthela sewe a se nyakago. Selo sa mošabi a seile go tloa ditšhila. Ke gore a ka no mofegondisa ka moka go dimu, ke moka tša tšala fase. Mothomony a tloga a sa šaba le ka setee.

Theko ya tšona dino rekiwa bjalo ka maselo, ba tšhela mabêlé a tšala. Ye ele gore dire kiwa ka ditšhalete, selo sa tšhalete ke seroto ka gobane seroto se a dia lesome la mašeteng ke gore ka pudi moko a ka hwetšana seroto, bjalo maselo tšona a owa, ka pudi o hwetšana maselo a mabedi.

Modirô wa diroto, diroto basadi ba rwala ka tšona mabêlé, ge a e tšwa mašemong a e ya que. Go rarêla marôthe le dilo tšê di-nywe tša tša dibjalo. Jela dilo tšê dinago le boima kudu tšê bjalo ka magapu le marôthe, ba rwala ka ditšhōgō, ba tšhaba gore dika tloga tša roba seroto.

Modirô wa serotwana, ke go kgêla morogo Modirô o monwe wa tšona, ke gobea ditelo tša banna ge ba solêla bušwa, gore ba kle ba kgone go khutimeša ka tšhama.

850

K34/82

Dibjana tšhe we le tšhona mosadi yo mongwê le
yo mongwe o swanetšhe goba le sa gagwe
ka lapeng laqwê.

Malokwa, ke se sengwe sa dibjana, se
loga ke banna, ba seloga ka dinti tšha go tšhi-
wa, bjalo ba kgwešanya dinti, tšha šia tšhoba-
na. ke šona ana le basile ba go seloga bjalo
ba we ba sa kgonega baya ba reka go mosila.
Malokwa a rekiwa ka dikgogo, dikgogo tšhe pedi
oreka lokwa.

Modirô wa malokwa o o tee fêla, ke we
go topa marula, te a ratšhamoloya. go beima
kudu gore mosadi a topê marula ka seroto.
Dišego le metšhepo.

Dišego le metšhepo ke dilo tšhe di balokêlago
go mabêlê, bjalo metšhepo ke mikhurumêlô wa
sešego. Dibjana tšhe tšha dišego ke dibjana
tšhe dikgolo, ka go riala mowe lapa le lenqwe
le le lenqwe le na le sešego. go ke tšhwa go lebjang
le bjang, monna o swanetšhe go nyakêla sešego
a fel fê mosadi. ka gobane ke polokêlo e
kgolo ya mabêlê.

Dišego le tšhona dina le basila ba tšhona
di lorigilwa ke Moyaga/Mntabe le Mohl

850

K34/82

be le Sepele Pōpēla, Ke ngwadile fēla
 ba t̄ho ba ba dithebago ga botse botse fēla
 buntāi bja ba t̄ho le bana ba nuba ba pe t̄te-
 kanya. Bare sa moqwēra ke go t̄lala t̄hokwa,
 Ke gore kgane ke ge mabēle a sa fella Banna
 ba nyakilo kgona kamona.

Ba t̄haba ba t̄haba ka gore modirō ke o mo-
 golo kudu le gōna o bile o buima, ka gobane
 molugi wa sešego a nyake goba le pelo nkgō
 ya mabjalwa. Sešego se ka fetā ngwaga
 se sešu sa fēla. Bjalō batho ba we maina
 maina a bōna a sa ngwadiwago kamo. Balo-
 gēla basadi ba bōna ke moka ba lesetā, ke
 moka o we buntāi bja bona bo sa t̄biwi-
 go gore ke basila.

Moima bja modirō wa dišego, ke o, bare go
 lapisā godula fēlo gotee, wa kōkōmala ke
 moka o kōkōmetšē. Go namolla mokolō ke ge
 mol̄ho a e t̄hema. Go dula go ababa ruri,
 bjalō ka gobane ke mošomo o wa kgōtella,
 o t̄laba a t̄waēla.

Modirō wa mathomō wa dišego, molugi
 wa dišego, o swanetšē go foba a setšela
 bjang bja dišego. Dišego dilugiwa ka biane

K34/82
 bjalo lefe le seithokwane, ke yona mehutanya
 ya mabjany ya gologa disego. O fo sekela
 a kgobela, gore ge kgosi ya lokalla gore mo-
 kgwedi le mogamaka diripiwe bjalo a lebele
 modiro wa dinti fela.

Mokgwedi le mogamaka di a rakelwa, ge
 matlo a kaya a ripa, a tibia kgosi e swa-
 netsi go malifisa. Ba rakela ka baka le, bare
 ge matlo a ka ripa ditlhare tsewe kemoka
 o thutse ledimo, le dimu le tlhla lesinya ma-
 bèle a batho. Molosi o dumela kowa mabē-
 le a na le thopa kgwebedu, gona le ge ledimu
 le kaile ga gona tuta ka gobane, basadi ba
 taba ba topa ba bea masuleng, ba fola ka
 gobane ke lebaka la gofala.

Rakgebadi Moeng, ka baka la gobana ditsha-
 lete ditla digama, ka gobane batho ba we
 e be ba nyaka diratwana tsa mogamaka ka
 gore diratwana tsa mogamaka dibotse ku-
 du. le gotia bare ditile diphala dirat-
 wana tsa lebirō.

Bjalo a nekella a ya a tēma, mogama-
 ka. A filtha a uthe ka mafuri a mōse wa
 qaqwe. Batho ba bangwe ba ile ba tshana

naé a rwele.

850

K34/82

Ka morago ga letšati; ka letee, gwa phulé-
ga ledimu le legolo, le dimu la tla le pula mabê-
lé a wêla fase. É le gore mabêlé e be e
sala talane. Baitho ba we e be bangwe-
ke ba bolêla bjalo ka gobôna gore, mabêlé
a bona a kwile boithoko ka bakka la mólho
yo we ba seba ba mošate gore rena re
ile ra lithakana le Rakgobadi Moeng a
rwele mogamaka.

Ba mošate ba ntho baitho gore ba yonyaké
la tuba e. Masogana ba tšwa baya, ke
ze mólho ge a dirile selo a sa šiti, ba no
môna, a fotope sela a bea, mabêlé a
ragwe ana le morithi. Ke moka ba bangwê
ba tloga ba foba ba sepele le mafuri, bja-
lo bala ba gošala, ba mošate gore re ru-
nile ke mvena, ba re wêna o remile moga-
maka.

Monna a thôma gore o wa seka, ba mo-
šate gore re tšile mogagapo, ka bakka la
baitho, a ka thakhi la gore e šuke lithakana
na le baitho o rwele mogamaka. Monna a
šita gošala, bare go yêna ge o phetša

850 K34/82
 phetoga, monna tšuu, bjalo bare go yêna o
 swamešê go rešupa mowe, o beilego mo-
 gamaka gîna ga ha bjalo. É rile gela
 monna a thôma go thakgo, bala ba boya
 naô.

Bare re ohwetšana o leka mo mafu-
 ri, bjalo ke ono, are morena e fêla
 ke rwerwe, e be ke fore ke a utwa.
 Bjalo bare go yêna, tena, re ba tšumiwa,
 swala morwalo wa gape re é mošate.
 Monna a swala morwalo wa gape ba
 swara hela.

Baya ba fitšha naê, mašhong a Kgoši.
 Ba botšâ Kgoši gore mošho yola ke yo,
 ke merwalo ya gape. Kgoši yare le diri-
 le ga batse bana bana, le bodu le swawa
 ka morwalo. Kgoši ya ya Kgorang, ya bu-
 tššana le mošinyi, mošinyi a e tumêla
 molato.

Kgoši ya laêla gore mošinyi a tšemiwê,
 ke moka bu tšema, mošinyi, mošinyi e
 ntšha pudu ya go tšemolla elitšhipi.
 Bjalo Kgoši yare, mošinyi o swamešê
 go ntšha kgomo, manna e ntšha kgomo.

850

K34/82

Ba l̄h̄aba Kgomo molato wa f̄ela
 e l̄la mowe.

Mōho o swanetšē go se f̄elē pelo a
 Kilimēla goripa me l̄hare e we, lebaka
 la goripa me l̄hare e we le l̄la fil̄ha mo
 we mōho a tiraga a eke l̄ile. Ka t̄ha-
 lete e we ya gogo, a ka seke wa f̄era le-
 šaba la kgōi wa lekgara.

Bjalo ge lebaka la goripa mogodi le
 mogotama, ge kgōi e ga file goge bja-
 lo ba ludi bakaya goripa, ke mota mod-
 tō wa bōna ke goripa f̄ela. Ba e l̄la
 ba kgobela gae. Ka lebaka lewe mona
 a ka t̄ra ka mōgwa o a ka kgogoro
 goge o l̄e o l̄talē gae gogagwe. Goba o a o ū-
 nišā wa šala, molato ga o gōna le ka mo-
 swana ba sa košimōša. Ka moswana ba
 bolēla lebaka la kgwaga o mowa, ka goba-
 ne o šalukgile a ona ka ba.

Mokhudi ke mol̄hare wa gomela ma-
 weng, mowe gonago le l̄e t̄i le legolo. Ke
 mol̄hare o Tibileng ka boso, f̄ela ge esale
 o mowa ke moel̄ha, ona le diphe t̄e
 ša diparalēla t̄e d̄hala. O gote gog-

850

K34/82

dimu e foba Lholwana, a ona makale
makale a ba lekudu ya ona ge e setse
etile.

Ba-ripa mamutlula a ona gobama-
Lhogela. Ke tona dinti; tse we bantilo
godia disego ka tona. Molumi oye go
fitha gae, ke moka a gota moltô kgoro
ng, goba o hwetsana a go tibe mollô le
gona golukile. O swala dinti; tsa gagwe
o dula natso kgorong, o ba a pharola,
monna yo mangwe ke moka le yena o
tla bona a mthusa go pharola goba
banna. Le ge ba sa kgone go difeja
gagone taba bafapharola fela yena mony
o tla difeja ka nozi.

Ke moka modiro wa gagwe ke wa go-
ripa dinti. Monna wa molumi ona lema-
dane, a godisa gae banna ba tene ba
phakisa ba ya maledi, ba gona ke ma-
dane a e gagwe.

Madane. a mangwe ke annete, a mangwe
ke maana fela le ge e le maana ba
kgelwa ka gobane e be ba tene e mawe
a goba a legona. A we ba kwaga gae ke

K34/82

maaka bona ba llo naba ba maganetsa e-
mpa le yena o lla fela a bolela a tirisitri.
A na taba o lla mošomo wa gagwe o sepele,
a na taba kudu le kganetsō ya bona.

Bjalo ka monna yo wa ga Ragan
be e le molugi wa disego, bjalo a hwa, gwa
se bele ka otee yo we a ilego a oata a
loga. Leina la monna yo we ke Makadi-
kwa, bjalo ka baka la gobelela maaka
ba morela gore ke kwana-naga - Kadialla
ya napa yaba leina.

Monna yowe o be a fela a bolela mai-
ra a dinoga ka di taba le ka mokgwana o we
lifelago dimotšhoša ka o na, a owa mowe
e be ba kgolwa. Dipotelo ka moka e be ba
za maganetsa bjalo ka tsati le le ngwe a
thoma taba e ngwe e we, ba ilego bamuti-
ša dipotšo.

A bolela potelo e, are, ka thoma gorwa
mpja, bjalo ge ke ya mokgweding ke dira
dipaba bjalo ka ge ledula le mpōna, ba
dumela. Ka godumela mowe ga bona ba
napa ba morweša mathohe. A re moya
yaka wa thibelešū dipela ka mpōna

K34/82

o mogole.

Manna o be a swere letolo, a fitika a tihca-
ba pela, ka letolo, bjalo le akwa molêle. ya
pela ge o e tihabile yare gathitshô gathit-
shô, ke gne ere wa nkgogolêla. Ge dira
ka mongwa owe, nna ka tswêla pele te go
phetlêla pela, gore ge ke gôga e tle e kgônê
gathwa.

Mmalo! ge ke dale mowe modirong owe
ka kwa meriri ya ka e tshaba, ga ke ere ke
lebella nthago ka bôna rallang ya mokofo
o bena ka mphatseng bjalo tšela e nwe ga
e gona, tšela ke e neta. Ka beta pelo ka
beke ka tšoga ka manalla ka tšemo eile
ge ere ke fitiša tšhōgō, ka napa ka e swa-
ra ka yōna, ka e zōra melala ka napa ka
e bolaya.

Taba e eile ya makatšā banna, bjalo di-
kgane tšā se ba bane ka molaō. Manna
yo mongwê wa ga Ma tihako are go monna
yo we o dioba le ditšhare, moswari wa noga
are a owa. Bjalo yo mongwe are a gate
Kolei (mohoro kari) wa bolaya noga e kgole,
moswari wa noga are, a eholae. Bjalo nêna

o feta motoro kari ka maalla, ^{K34/82} are a owe
 bjalo gōna ore botā maaka, e bula melomo
 wa gape, are ke le botā nnete, ke ile ka e
 bolaya.

Ka nnete monnu obe a bolēla maaka ~~nōga~~
 e we a e bolēlago, lege a ile a bolēla ~~ka~~
 gore ke mokopa fēla nōga ya goja dipela
 re tšeba gore ke leja leja pela. Bjalo
 ya gomōho yo we a ka bago e leka go
 e swara, e šita le gōna go e bolaya
 Mogwera waka melomo o bolēla maaka
 e ka be ore re a galokatā gore modirō
 wa gago o tšwēle pele.

Diile tšā šita mogagano Mateu Raga-
nya, yo we sa goba re motšeba gore ke
 nra ka, matšho a dinoga re a rēka
 go yēna. Ka kōtšī le lengwe a tšoga le
Mōithatša Masekōma, ba ya ka tšube-
 na go tšema.

Še e le le baka la marega, ba lehwetšā
 na le ja pela, ba tšhōma golwa nalō ka
 ka mafika. Ba ba ba e bolaya, ba e tšo-
 zēla, ba napa ba swara tšela ya go tšā
 gae. E ile ge ba e tšā mebotšōjwe we

gofulugo ditkgomo ba hōma ^{K34/82} gof e hoga
mmala, ba puologa ya ba ba ba seitha ma-
liho a bona a kōpela, ba se sa bona le
tela.

A kere wa ditseba gore goile goa liha-
biwa mokgoi, ba bone ke monna wa go swa-
na le wena wa gotipa mokhudi, ba nna ba
phara hhaba ba ya ba ba-wala. Dingaka
ke dingwe tsa di o bulufa. Bjalo wena o
swana lenna le seipare sa ge motho a loma
ke mala o sa setebe, o ka e robu molala
bjany.

Monna a ka a se neela mowe kganeng
e we oile a fo ganetsa. Kgane e we ya
bona eile ya nyaka go tsa bošego kumo.
Ka ka gobane digogo dibile tsa lla, ya se
ge dilla la bobedi ya ba gona ba phatlalla
go baya malaong.

Monna o be a tšea le ba kgulabje bjalo
buse ge ba phatlalla a seke a bola
gore ke a lefota. Bjalo ba nyaka
gore ba bonē ka nnete ge monna a
ile a swara noga ka molala. ~~ka baka~~
la go e tšea kudi. ~~ba ile~~ ba robota gofi.

K34/82

Lihêla bo esa.

Monna o ile go a re o bula le bati, a bō-
na nōga e barego ke mapa-lekoko e kgolo
e tšena ka molomo wa ngwako, bjalo monna
a līhōma go līhaba mokgōi; mosadi o be a
tšhē a tšogile. Ge ba fitlha ba mutšiša
gore molato Keny are nōga e kgolo e tšene
mo ngwako bjalo e makatšhō e tšene mo
moletaneng wa dipēba. Bjalo monna o ka
līhabēla nōgana mokgōi e kabe o sa e
swara ka molala.

Monna o be a tšhugile kudu, are, banna
le seke la bolēla ka mokgwa o we ngwana
wa nōga a na nōgana. O bolēla ka mo-
kgwa o we, o lebētšhō polēlo ya kamabanya-
na. Ba ēpa molete, ba bōna go etšwa
mokgarišwane, molete ke mōka a o sa tšwē-
la pele.

Monna yo we wa ga Raganya a napa a bō-
na gore banna, ba ga Raganya ba nyaka
go molaya, a napa a tloga motšeng a
ga motšeng wa gagwe. Mōtšo wa mōka
ba ripa leleme. Ke gōna ba moipile
leleme.

Modirô wa dišego o buima Kudu go
 jeta medirô, ka gobane dišhabeng godula
 dinôga tšê dišgolo, o noba o tšhošana na-
 tšô, o tšhaba le tšona dišhaba, a dina ta-
 ba le tšona dia sepela bjalo ka ge tšewêno,
 o sepela.

Ge modirô wa dinti o fedile ke gôna mo-
 lugi a kgonago a dula fase, bjalo a tšô-
 mago, go tšhema se šego sa gagwe. Bjalo
 mowe modirô ke ôna, o loga bosegare kamoka
 le ka mabanyana o e tšhâ ka zôna. Ka
 morwana ge a tšoga e sale gosusa modirô
 ke ôna.

Ge a bôna gore sešego ke se segolo, o êpu
 molete, ke moka a a bjany ka moletey gore
 se dulê godimu ga sešego. Ka molete o di-
 rêla gore a tlê a kgene go loga gu botšê
 ka gobane seka seke sa ba se tšhabêla
 kowa le kowa. Fêla ge e sale gosusa
 ge a tšogêla kgorong o swanetšê go lebella
 mabjany ge moithwa o se gôna, ka gobane
 ge e lesešogo zôna ge a e ya malwany o
 sebeca godimu ga morakô gore moithwa wa
 seke sa seja.

②

9 sheets written

10
 - 4 ✓
 12 ✓
 31 ✓
 7 ✓

 38 ✓
 8 ✓

 46 ✓
 6 ✓

 52 ✓
 2 ✓

 54 ✓
 12 ✓

 66
 23

 89 ans total

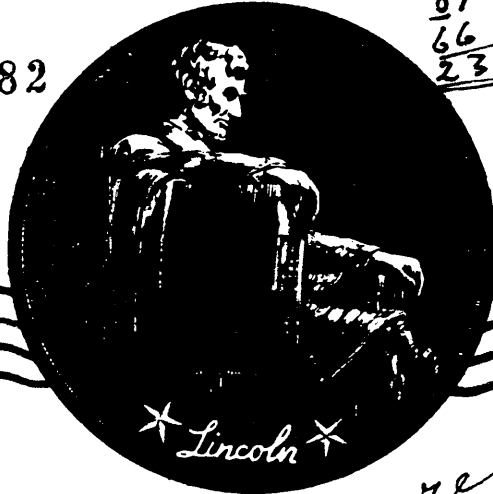
K34/82

A13/8/82
K34/82

H. M. Mohlabe
Bethany Mission,
P.O. T. Richardby
PP 101-189

89
66
23

The second
w. pad.
90 sheets.

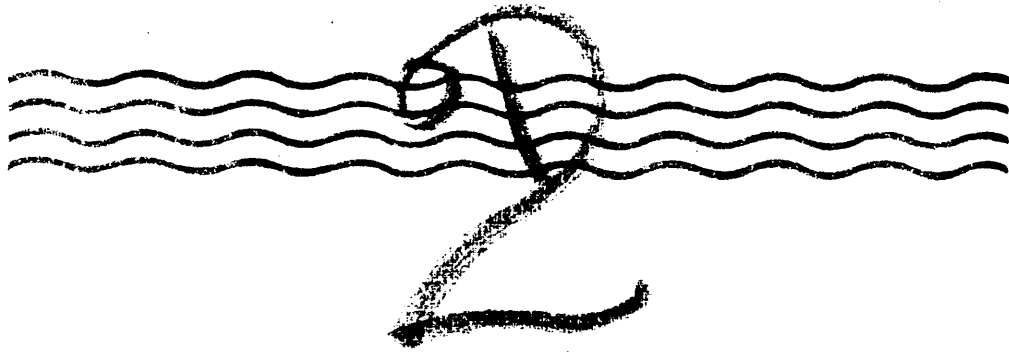
rec
17/5/50

The LINCOLN

(70) (85) 850

Linen

WRITING PAD

Dinti tša gologu dišego ke mehuba e medi,
 Ke ona mokhudi o we ke šebeng ke boletše ka
 tša ona. Bjalo o mongwe ke motšepé, ona
 omela molaleng. Kudu ke mebotong ya ma-
 ribu a ditšhuba. Dišego tša gathia bare
 ke tša dinti tša motšepé bjalo ba nyaka
 mokhudi (mekgwedi) ka maatla ka tšha la
 gore ona le dinti tše dišelele ka
 goiako dina le tona.

Thokomelō ya gabolaha dišego, ba diagela
 ngwako, ngwako we leina la ona bare ke di-
 tšhuba, ke ona ngwako wa dišego. Ga badi-
 bee fase, ba diagela sešhala gore bu se fa-
 kélé ka gare ga rona, marago a rona a
 seke a kgwašha fase. Sešha ga malé godi-
 mu ba bone tša ka fase ga rona, marago a
 rona a swamešé godula godimu ga lešha.
 Ba tšha kgure ba e ea godimu ga lešha bja-
 lo marago a rona a dulé godimo ga kgure
 e we.

Ba dišela gore ge matšheva o namela ba
 tšha o bona lešha, le yona o tšha fišha
 wa dišega mowe kgareng, bjalo ba tšha o bō-
 wa baba ba olwa ntšha.

Dihiba tša dišego diwanebē qorutēla gore pu-
la ya seke a nēla sešego. Ka gobane sešego
se ganana le pula, ka bakka la gore se tla
ihagala ka pela. Kganthe ga se sa naiwi, o
ka tla wa hwa wa sešia le ngwana wa gago
a ba a tla a sešumša.

Dihiba tša dišego ga ba bote, ba folesetša le
gōkō le noba fēla. Bjalo ge onyaka potse-
ba ba tla gobotšā gore, lebaka ke gore ge se
ka ihagēla ke kote, ba kgone go bidu malomo mo
gongwe le magongwē noone ba goratago. Gore ba
tla ba kgone go tšha dišego, ka gore kote e we
e bolēlwago ke kote ya mollō, bjalo mollō a oke o
bōna gore o swanetšē go Thoma ka tšheko efe. Ke
lona le bakka lewe ba rabotego.

MeThipō, ke dijiana tšē dilagago ke bōna ba-
sila ba dišego. Bjalo meThepō e ya ka gofe-
tana, ke moThipō o magalo o we basadi ba
rwalago mabēlē ka ōna. Gona le moThipō o
monyana o we ba ubitšago gore ke mokhurum-
mēlo. Mokhurumēlo ba khurumēla dišego
ka ōna. Modirō wa meThipō wa sekhu-
rumēlo, ke gona go khurumēla dišego
fēla

Mohhipō ōna modirō wa ōna ke go rwaala dilo tšē bjalo ka mabêlê, maiōtšê le dike nywa tšē dingwe. Mohhipō a o babalelwe kudu bjalo ka seroto, ba rwaala dilo tšā buima ka ōna. Ke gore a o rekwiwa ka zelo se sepolo, o rekwiwa ka kgogo goba mosadi a tōpa maula, a ja molugi' mokgope ke mokgope go fedile.

Legogo, bontšā; magogo ōna ke modirō wa basadi, a o kgone ke basadi ka moka gona le basadi ba ba o kgone. Bjalo lapa goba nywa-ko o monywê le o manywê o swanetšê goba le legogo la goala. Nywako o we o senago legogo la goala ke ditšiba ka gobane ka gure ga tšona ga go robale molho.

Legogo ke sealo se we baitho ba robulago go tšona, bjalo ga go molho yo we e ka adimago le gogo. Ka-dimō ya magogō e yōna, ge molho a sena legogo la go anēga buipi gona wa adima, a ya a nēga lego buipi bya gagwe ka lona. Ka morago ga mo we moadini o swanetšê go boetšā legogo go mony wa lona, ka gobane are o dula nalo, ka tšā tšā le lenywe le ka ja ke molhwa.

Magogô a na le mehuta e Tshelago, mehuta ya ôna ke yena: - le Tshathe, Matelo, Motšeketšene, Sekoya, Molokwa le Tolwane. E we ke yona mehuta ya magogô, bjalo molugi wa magogô a na seke a karetsa magogô a we a logaya ka moka ga ôna, a owa gona le mehuta o a o tšebaga batse. Kudu magogô gologe basadi ba Batšweké ke gore basadi ba Matloumeny.

Naga ya Matloumeny ke naga ya Tlata kudu bjalo basadi ba ntše ba Lemola le gogo kudu nokeng ya Matshathe. Ba a loga ka bunt buntš; ke moka ba a tšema ka dingata ba tlilo a rekisa mono nageny ya gešu. Basadi ge ba bōna ba wela godimu, ba a reka ka mabêlô.

le Tshathe, ke le gogo le we le tumilega kudu le we le rekiswaga kudu ke basadi ba Matloumeny, ga gona mehuta o mangwe o we ba o rekisago kantle le le Tshathe. Tshuana tšepedi ditšea le gogo, ke kgale bjalo a bitšwa tšekô ya godimu kudu, ka gobane ka le tee lesome le a tšea. A nago ka fase mašeleny a matšano goba a phetšago memwana medi.

Mothathathe ge e sale mōlematēmane ke
o mothalana, bjalo ge o šetše o budule le
gōna ba šetše ba otomatše, ke o moesitha.
O na le ditšhatšhale tša matsābaila, tše di-
tšweu. Bjalo mmele wa ōna ona le mekolo e
mene.

Molugi, o swanetše go nvdula a o tšha di-
nti, a di kgobakanya, go e leletša gore mōthang
o we legogo le butšwago, ke moka a re go tše-
mola, a thōmē gologo. Ba leloga ka mošu-
swane, mošušwane ke tšhwana e telele, ya
lešoba, ka lona ba fatšela le nti, bjalo ke mo-
ka a tšwe le tšhatšhe a le pjele ka meti a
thōma go letula ka gobapetša a gōga le nti
gore le kgobakanye ka galatšelana ga lona bjalo
bjalo. Go fitšhela a bōna gore legogo le leka
ne goga a gome a thule a boela tšhago ka ōna
mōkgwa o la wa pele.

Moxeki ge e kgona o tšha mōgogo a mabedi,
le lenqwe ke la goga, le lenqwe ke la goga-
nēga buupi. Bjalo le la ba goba ba la pele ba
tšhagalešša bana. Le gogo la go a nēga bu-
upi a le adiwé le ka mōtho o tše, mōtho a
le ala a ka tšha nēga buupi ka lona.

Motolo, ona a tona mebatlō, e naba hōlo-
hōlo. Le ona ba ohwehāna dinokeng, ōna le
dinokeng tšē bjalo ka bo Munqwana le Kyrang
o wa hwetšwa, kudu o tletšē nokeng ya Sala-
te. Ke legogo le botse kudu, le ge e sale le
teswa motho a robešē godimu ya lona, a be
le mebatlō, bjalo ka molthathē, molthathē o
wehwehāna motho a na le ditšela mmoteng
wa gagwe, kudu le Tlhakori le a gōba a robe-
šē ka lona.

Motolo ge o tšē o šmile, ke o mohubedu.
Bare o šii kudu go feta molthathē, le
tšēko ya ōna e ka godimu, ka gobane ōna
o rekwa ka leselo, ke gore mabēle a go tšala
leselo. Lona ba le rēšela goala fēla, go anē
ga buupi ka lona a ba nege, bare a neanege
ya botse, ka bakka la ba tōloholo bja ōna. Ma-
tšati a bolehošo tšeko ya lona e gedimu ku-
du, ka gobane le panto le a dīna.

Motšeketšeke, o nyakilo swama le parakoma
bjalo e farane ka gore parakoma ke tšalwa-
na, le gona e bjalo ka molthathē e na le me-
batlō e mene, bjalo motšeketšeke ke phaphati ya
go feta bo phara bja monwana. Go mela gona o me-

la felo gotee le rarakōma. Magogo kamoka
a mela diretšeng, bjalo owe wa bonu rarakōma
le ōna o a o hwetā.

Motšeketšeke a wa tša, fēla ge ošani wale
wa ke magogo wa swarella. Magogo kamoka ge a
ile a lewa a tša, empa a mangwē a a swarella,
bjalo ōna o wa napa wa tšhagala ka zōna se-
bana sewe. Theko ya lona e fane kudu, a
kyogo ka etse ba gofa lona.

Motšeketšeme a olugwi bjalo ka magogo a ma-
ngwē, a owa lona le bariwa. Legogo lewe bu-
no lesola fēla ke legogo la burithō, gale kōko-
ne, le nyatilo ba bjalo ka legogo la mangowa le
we ba lebitšyō gore ke matšese.

Sekoja, ke mošuta o mongwe wa magogo, bjalo
lona le nyatilo swana le motšhūtše, bjalo lona
ke lebe-seo. Lona theko ya lona e swana le
ya motšhūtše. Ke magogo wa gologa kudu ke
Bašhoka. Leti kudu gofeta mehuta ya ma-
gogo kamoka, matšatšiny a theko ya lona e ka
gadinu ga magogo kamoka.

Molokwa ke magogo a gošwa a le Bakga-
ga, ba letomola nokeng e nqwe bare ke mo-
lokwa, mowe gošwagala gore o tšhē kudu.

Bakgaga a ba thame ba a rekisa, e nore ba lho
ba mono ga ba etetse, ke moka ba boya nao.

Malaô wa ona wa bapawa, gomme ba bu-
ngwê ba uphula.

~~Mototo~~ Tulwane, ona o mela dinokeng mo ma-
ribung a dinoka, a onyase ga diêtsê. Dino-
kaneng wa mela, e seng kamaatla, kudu o mela
dinokeng tse dikgolo tse bjalo ka lepelle, Morata le
Maakhutši. Bjalo legogo la ona ga le adisi ke
le lenyana kudu. Legogo la ona ke la dikgagana
fêla. Legophutha ~~mototo~~ ka lona ke ona
modiro wa lona. Ona le legogo le batse kudu
kudu.

O bile o dirwa meitho ya goitho ma bjalwa
ka ona. Ba lho ba gologa meitho ke busa-
di ba ga Mokgatho. Ke gore e ke ke bona ba
ba gothoma modiro wa meitho, ka gobane
wa bona moko a rekisa meitho, oha kwa
bare o tšwa ga Mokgatho.

Ga gologe ba maheko fêla, le yana mono ga
gešy, bu loga fêla o ka zeme wa bona yo
mongwê a rekisa. O fologa fêla la ka lare-
ng la gawwe. Ke gore modiro o we a wa bale-
bana.

Magogo a swametšwe go Thokomela wa Kudu,
Kudu basadi ba batšwetš'i. Ka gobana ba
rotela bošego, bjalo mmago ngwana ga saka
a Thokomela le letšatš'i a ba fetše le phanisa
le thulega ka pela.

Thokomelô e a lona ke e, mudi wametšwe
tš'i, ge a tšoga a bôna gore ngwana o rotelše
legogo, o swametšwe go le alola, ke mela a le a
nêgê letšatš'ing gore le omê. Ka gorialo mowe
le mokgô wa morôto e ka sene wa tšiša go
okwa. Ge a ka fobitš'ega ka ngwanong a le
Thata go bôla, le go nka ka ngwanong wa mudi
wa mohuta owe go a nka.

Garota bošego ga gorote buni fêla le borapago
mohetê le bo mmago mohetê ba rota. Bjalo ba
mohuta owe ke bôna bawe, ba tšhabugo go a
nêga magogô a bôna. Kudu ge ba sena ngwa
na, legogô ba bitš'ega, mola le batšong bu fala-
tš'a metš'i, ba thiba morôto ka metš'i, gore bawe me-
tš'i a ile a falla.

Mereto e a nka, mafellô yôna mong ka noki
e tla e pontšha gore ke mereto ka gontšga
ga yôna. Le dibakô wa bôna diphikuluga le
batšong, ke modirô wa meretô e kwana le di-

boke.

Bjalo Kamenna yo Mogaya, mosadi wa gagwe ke Mokopane. Mosadi o be a sarote, e begovota monna, bjalo mosadi a tšhabu go anêga legogô, ka baka la gore a ka simya leina la monna wa gagwe. A dira ka ôna mookwa o o setšego o boletšê, a fêla a fala tšê metri. Gore ge batho ba etla ba no hwetšana gore goile gwa falla metri. Legogô le phutwe le se a mišwê ka lebotšô.

Monna yo, o be a tota fêla ge a nwêlê bjalwa. Ge a sanwa bjalwa o be a sarote. Le batang la ngwako mowe gonago le moreto, molaš ke gore mosadi, a ôhêlê magala, a bee godimu ga moreto, gore go ômê. Ka go rialo mowe, ke go tšhibêla gore ngwako o seke wa nêga. Le gogô le lona le anêgwê ka mollô wa letsatši. Ke tšona di tšhare tša mollô moreto.

Mosadi bana ba gagwe e be e le babagolo, ba robala ga wa bôna ngwakkwana. Bjalo batho ba nokwa le fêla la moreto, ka ngwakkong wa Mokopane, bjalo ka matšoko ba

repana, ka goie ba rota, ge e se monna ke mosadi.

Mafellong, ba ba ba bona ka matlho a bona. Manna ge a nwele bjälwa, a Tagwa gare ga batho, mosegare, ba nobona noka e eäla moreto o e tšwa marukgweng ke moka ba thobê go makala. Mmaló! monna yo o a rota, gobontšhagala gare le bošego o fo dira bjalo. Tšati le lengwê le le lengwê a nwa bjälwa ke molaô, o swametšê go rota pele a kgone a phufoga.

Ka tšati le lengwe e nwa bjälwa bja mata-gê la motšeng wa ga Mongale, ba ga Mongale ba tšere moredi wa gagwe. Bare, mangolo wa rena, o tagilwê, ka malukišetšê malaô e gorobala. Ba morwala ba motšentšha ka ngwakhony, ba morobadišä godimu ga le gogô le le botše. Gosasa ge boesa bahwetšäna gare mangolo wa bona o tagile bošego, o tlogile.

Baile ge bare, ke a lola le gogo bahwe-
lāna e foba bodiba, le yēna marukgwê a kolobile. Ba thōma go makala, mekgonyana wa gagwe, are, le nna ge le okwa ke

bolêla le mosadi waka bošego ke a lloga ka
ba ke ômana ka lona baka le. A owa monna
wa se sa tswenya mosadi wa gago dilo tšewe
ditšwa tswaleng. Mekgwa wa ntšhe leloko le
la ga Mabakane baredie le borupago bōna
ba-ota ka moka bjalo ka goriale mowe gabo
lelwa gore ke leswaō la bōna.

Magogō a basadi ba bōna a tšee ~~swana~~,
a phakiša a lthagela. Basadi ba bōna a
ba sa tshabiša ba a nēga bjalo ka mereto
ya bana, le batšeng le gona o hwetšana ba
beile magala. O kwe mosadi a re, rena re a
tšwenyega, ka go šla ditšhila tša yomogolo,
ditšhila tša mogolo dia ššimisa diphala ke
tšwa menyana.

Me lthōtlō medirō ya ōna ke go lthōtla
majalwa. Mo lthōtlō o mosisa o lthōtla bja-
lwa fēla, ka ōna a wa swanēla go lthōtla
mariki, ka baka la gore o ka phakiša o lthaga-
la. Mariki ke o mokoto kudu, bjalo ka goriale
mowe ba o lthōtla ka mo lthōtlō wa kgale
fēla.

Me lthōtlō a ya ēnēla malapa ka moka,
ene le ba bangwē le ba bangwē, kudu re ka-

re, ke bahumagadi (bahumi). Bjalo ka goialo mowe ba phela ka goadimana. Mosadi yo a dirago bjatwa a sena molihōlō, ore ka mabanyana ge bjatwa bja gagwe boita lthōlwa bošego, ke moka a lala a dimile me lthōlō goba pele. Beng ba me lthōlō ba lla mofa gore a yo robala naō.

Bošego ge a tšoga a yo kwa gore bjatwa bobidile, ge a okwa gore bobidi, ke moka o ēna me lthōlō ka gare ga bjatwa gore e be e kolōba. Ge esale o moswa moswa o se se dke o lthōlwa, ba thōma ba o a pea ka metšigore o seke wa robēga.

Ge a tšōa ba lthōlwa, bōna a ba sana sebu-ka, ge ba fihlha ba thōma go lthōlwa. Bjalo ba nyana gore ba hwetšane gore e šetšō e kolobilē.

Ma kgomo, ke mosadi yo monfwe wa go se-baballē me lthōlō ya baitho, a dina molihōklo ga molho e sale o moswa, ge o boya o boya o lthagekē. Ore go lthōlwa bjatwa ka ōna, ke moka e lla a lthōlwa le mariki ka ōna. Bjalo ka goialo ge a re o kgopela me lthōlō ya go lthōlwa ba gana naō.

beny ba yōna

A lebala are ba lho ba ntlholla ke a bōna
yo mongwê wa gese otlakwa. Bjalwa bjaga-
gwe bobee bosegiwê, ke gwe bobelebê morokony
maāla a bjōna a feletbê morokony. Lege e
be bogalefa ke moka a bosagulefa, bjalwa wakoa
bare bosegile ke moroko.

Mosadi yo we a mokwêlago bo lī, a moadi-
ma molhōtlo wa gwe, a a mōtō gore melhō-
tlo, o seke wa kwa ge babolēla gore esate o
adima ke se mang mang, a owa ba foga kona. Ge
kaba ele ya gwe o ka seke wa e tēba, re-
na re a kwa. Beke, wēna a o adimege mo-
hō a goadima molhōtlo, o boya o lthagebē.
Ka bakka la gore o lthōla le marikyi ka
ōna.

Ke goadima molhōtlo o wa ka lehofofela,
o a o bōna le wēna ka malhō gore esate
o mowa. Ge o ka boya o lthagebē kaba-
ka la marikyi, o ditēbe gore ka mowa o
se sa boya, o ltaba ote ba lho ba gatlholla
lehu. Mosadi a kwa, a tēba gore kga-
nthe ba nkanēla le melhōtlo ya bōna ka
bakka le, ya ba gōna a tēbago melhōtlo ya

bašho.

Dibjana tša gorudiwa.

Dibjana tša gorudiwa le tšona ke dibjana tša ngwako. Dibjana tšewe ke tšena, Matšepa marumô, dilêpê le mesebe. Bjalo dibjana tšena, ba dirula ka dinoto, ke modirô wa ba-phalaborwa fêla le ba bangwe ba dirula mono nageny ya gatu, ke balelako la ga Magomane. Le bôna a se badudu ba naga e.

Magomane, ke ~~gore~~ e be e le bagomi ba di-kgôtlhō; bjalo di-kgôtlhō bare ke manyedi a dirudiwa. Matšepa e be e le tšona di-gomotšâ gonyala basadi; bjalo a ênêla batho ka bana la gonyalana.

Letšepa modirô wa tona ke golema mašemo. Fe le fedile, ba dira selepê ka tona selepê se we barego ke magugane. Me-ke-tšokê ke selepê sa ba-ithankana. Dilêpê ditswa matšepeng, le bôna bo magugane ba dira ka matšepa a a feletšego kudu a we ba bônago gore a tšana mohlola. Ke moka ba-ithankana ba tšea ba yo dira ma-ke-tšoka ba fo swana ka moššwane.

Maummu, a we barêkugo ka gore ke magalefa
a e ya thekeny, monele akuba. Bjalo seema se
ba bolêla mabapi le marumô fêla ge mōtho
a se êla ithōko, a sebolele mabapi le maru-
mô, se bolêla mabapi le le rumô la banna, ka
gobane ga le e t̄keny la moradi le magalefa fêla
monele a le thabe. Bjalo ka ge bōna ba bolê-
la le rumu ke nnete.

Marumu a rula ke bōna ba rudi ba mathepe.
Marumô le mesebe medirô ya ôna ke gotso-
ma le goithabana dit̄wa. Marumô ana le
mehuta e medi, le lengwê leina la lona ba
fore ke le rumô, bjalo le lengwê bare ke letsolo.
Le rumô ke phaphathi, bjalo letsolo e noba to-
lotolo.

Ba a twêla diphateny t̄e dingwê t̄e ba di-
bitago gore ke dit̄heko. Mōthare o ba betlago
dit̄heko t̄a ôna, ke mphath̄a, mōthare o we
ba o latella gotia. Bjalo ka ge marumô le
ôna matsolo ba a dira mesubwane, bjalo ba thap
thōma ba dira, ba dira leš̄ba ka morokola ya-
re ge leš̄t̄e e le let̄elle ke moka ba kgona
ba beša lona. Ka kowa leš̄obeng ba kat̄ela
magogô gore a swanê le rumô.

Ke moka bjalo ba tšea lerumō kowa le fisa
ba letšenyā ka mowe lešōbeng la goma ka dikana.
Dikana ke mowe bu thomilego goledira
gore e be phaphathi. Bjalo ke moka le fedile
bjalo ba legatledisa, ka mosela wa kgomogoba
wa phōōfōlō. Letholo le lona ba letšwela
ka mokgwa owe. A mangwe ma-~~rumō~~ bu akobela
ka mokobelo.

Ma-~~rumō~~ ke di thabani bjalo ka gorialo ke di-
thabani tša mosudi ga monna wa gagwe a ka
hwa a sena ngwana wa mōthunkana, mosudi
yo we o swanetsē gaboloka se thabani zewe
sa gošia monna wa gagwe. Kudu di thabani
ke tša banna ka gobane ke bōna ba thabani
ba ntšwa.

Ma-~~rumō~~ le ge a sa ēnēla batho ka moka empa
molaō ke gore monna yo mongwe le yo mongwe o
swanetsē goba nalo. le naga eile ya tšena ka
ngwanang a tšee lerumō la gaga o lwe na yō.
Ba-kgale yo mongwē le yo mongwe o beana le
lerumō la gagwe ka gobane e be e le mabuka
a bothata. Banna ba meltheng e no lerumō
le naba/le mokete le mokete ka gobane ba-
re naga e le tšē kgantšhe naga gaelale.

Ka nnete naga qaelale, batho babantš'i base naga e tsetš'e Kabaka la gore marumô a fedile a sale gôna. Marumu a dirêla ntwa fêla, bjalo ka ge ke setš'e ke tihalušits'e modirô wa marumô. Kanthe le marumô a go tšhabana a tšhabane ntwa fêla ~~o~~ dintwa tš'a lefase ga difele.

Tau ke le naba, bjalo e nyaka marumô, a gore ba tšhabane nayô ka ôna. Ka gobane le yôna go e bôna gore batho ba nyaka go e bolaya e a lwa ka mokgwana o e ka kponago. Le naba ga setau fêla a owa a gôna manaba a mangwe, a we le ôna a nyakago marumô.

Nkwe le lepôgô, le tšona ke diphoôfôlo tš'a bogale, dinyaka gore môtšo a be ana le ditšhabane, kanthe le ditšhabani o ka seke wa dibolaya. Diphoôfôlo tš'e dinywa dilwego tš'e, ba tšhabana na tš'o ka gobane dibolaya diruiwa tš'a bôna. Kanthe le mowe, ba dira dikobo ka matlalo a tš'ona. Bjalo ka go rialo mowe lege disalebe ba dibolaya.

Nkwe ke phoofolo ya boithale kudu e
 lwa ka maano, a e bjalo ka lepoqo le
 hau difadiso ya maata disena maano.
 E le bella motho ga boke gore motho
 o lwa ka lefe letsoqo, ge e bona gore
 letsoqo e lwa ka lela, ke moka ge e mo-
 kitimela, yo roba letsoqo le la ~~lwa~~ yo ka
 lona.

Ge e bona gore e morobile, ke moka e a
 tloya, ena letsebi ya gore a ka logu ma-
 ano, a mpolaya. Bjalo hau ga e bjalo,
 e nyaka go mswa ya mokatela fase gore
 e molayé, ere go bona gore o hwile e kg-
 ne e tloya. E mpa le yona e thalifile ka
 gobane a e nyake go lebana nae, e a
 mohuralatsa.

Ke ona manaba a leho, bjalo ka goa-
 lo menna o swanetsa goba le lerumu
 la go lwantsa manaba a mabjalo. Ka
 gobane go adima lerumu ke go zinya
 sebaka o tla hwetsana le naba lesintse
 moteng. Diphoofolo tsewe dinywadilwe-
 go, bona le ga ona le lerumu o e nosi o
 ka seke wa dira selo.

Tšona ke tša godie tšhabêla mokgoi
 gore monna yowe a phallaga mikgoi
 le yêna a tšwe le le-rumôla gagwe, bjalo
 ba tle ba bolaê ka sekgoobokô. Diphoôtô-
 lô tšewe ditšhabu mallô kudu, ya owele
 ke nkwe.

Manaba a mangwê a we a lwanthwa
 go ka marumu ke a dinôga, ditšhabe le
 ditšhwene. Ditšhwene disinyanu kudu
 ka mašemong, e ja mabêle ai batho le
 gôna e jaša bjôna bo tšhwene, ka gobane le
 ge e khwêše e forôba ka mokgwa o eka
 kgonago. E sa robele go ja, e robele ba-
 nyela. Bjalo e lebaka gore ka morwano
 e tšaya ka e.

Motho ge are ke a phela ke goba le tšhe-
 mo, o ka se fodala nageny o sena le
 tšhemô. Bjalo ka goialo mo we .dibjalo tša
 tšhemô ga dinyatše gore disinyimê. Bjalo
 ditšhwene le tšona dina le megolo, di-
 phela ka dibjalo tša sena. Ka goialo mo
 we ke ôna manaba a sena, bjalo re swa-
 netšê goba le ditšhabani tša go tšhabana
 le ôna.

SeTšhabani se segolo sa ditšhwene ke mosebe le borwa, ka gobane sebō sa tšhwene ke godimu. Mosebe o a fitšha, mowe tšhwene e nago gona, ka goriale mowe ke gore sebō sa yōna ke le fēla. Go kgōna mosebe ke go tšhanola dirētšhē.

Manna yo Makhe Raganya yo a tšaba tšā gagwe dišētšego dingwadilwe, mabapi le go fetoga mmala ka bakka la gobolaya nōya e, leja-pela, ka Ngane tšā manna yo Makadikwa Raganya. E be ele manna wa gorula mesebe ka mehuta ya ōna, bjalo ka ge mesebe ena le mehuta e medi. Ke mehuta wa dikōbē le wa Tšholwana. Ke tšōna tšhabane tšā mannete.

Ke ditšhabani tšā mannete, ka gobane selo ge sele kgole o kgona go se tšhaba. Bjalo mosebe wa dikōbē, ke le rumō la rōō, ka gobane wa tšhaba selo ka ōna o tšwe. Ke le rumō lešoro, kgale e be ba tšhabana ka ōna.

Manna yo we o be a dutšī kgaufi le tšha-
sa, bjalo mašemo, a gagwe a le ma gōna mowe. Bjalo ditšhwene le tšōna di dula

dithabeng. Ye difologa dithabeng ditama
ditsoma tša goja, ditena ka tšhemoya
gagwe. Monna o be a na le dimpya, bjalo
dimpya tše tša gagwe a dirutile ditšhwene.
Dimpya dina le dikō, ditgona goqōga mo-
ntšigō wa selo sele kgole.

Ye ditšhwene difitšha ditena tšemo di-
mpya di dikwile botlala, ke mōka dia kitimē-
la. Monna o rwala mesebe ka busan bo-
ntši. O hwetšana dimpya diditšha tšhe tšhe
tše godimu, ke mōka o ya natšō a tšhaba
dimpana tše tša tšina a feta bjalo bjalo
go fitšhela mesebe ya gagwe e fella. Ye
kwagala gore o be a swere lesome la me-
sebe le mesebe e medi.

Monna yo we o be a kgona go nēpa kudu,
mosebe o mongwe le o mongwe o be a tšena
nameng. Ye kwagala gore le tšutši e be le a
madikēlo, a tloga a ya gae, a fitšha a
robala. Kamoswana ga bosele a hwetšana di-
wele mokwelema, mafello gwa ntšha seutša
sa tšhwene sare fong.

Ka sona selemo se we yaba a litile, tšha-
ba le go tšha ka tšhemong. Bjalo a tšhama

antšha mesebe ya gagwe, e nqwe a hwetšana
e ntšhibetšhe ka noši e latšhile mowe a go se
o bone. Yōna tšhwene e we mala a tšhwa
tšwetšhe ka ntšhe, moxgopa wa yōna o kgeigile.
a leboaga fela ga le naba la gagwe lehwi-
le.

Go tloga mowe, ge ditšhane disa e keštile
tšha bōna mošho dipopala gore ke yēna Ma-
teu, o kwa dire, šo, bjalo tšhe dingwe tšha
re o kae, ke ge dire hoo. Bjalo lehošo
dišthabani tšha mehuta o we a re seke na-
tšō ka gobane dintwa a dšale gōna matšhwa
a tšhibetšhe. Re lebetšhe gore gona le dintwa
mašemong a rena e diruony.

Monna yo wa ga Mohofe ke kgale o be
a gile motse wa gagwe kgaušiši le tšhaba
tšhaba ya magotšheng. Noka a enwa mo-
ngwana. Monna yo o be ana le dipudi
tšhe dintšhi kudu. Bjalo dipudi tšhe tšha
gagwe e fobōna ge disa tšwala diputšā-
nyana, ge dišthalefa mo dšea le bomma
go tšōna madišong, ge bomma go tšōna di-
gōšōga, o bōna diputšānyana disa bōna-
le.

A gopola gore mohlomony diutile, bjasa
 tša a tšwa tša ya madišong, ge digōrōga
 diputšanyana ga dibānala, mmalo! e kaba
 diutile ka mokgwa mang, mowe le pudi ka e
 tee e tšhokago go tla le putšanyana, a tšhō
 ma gonyakela. A nyakela matšhō a ba
 a hubala e sete e dibāna

Dipudi tšewe tša gagwe e be diisa dišwi, e
 be digapeletšwa godimpu ga tšaba bjalo ge
 letšatš; le ditšela dipopala gae. Bja dumala
 baka kgopa, ditšhwene tša bōna diputšanya-
 na diisa tšhewe dibanala, bjalo tša lebella
 bo mmago dipudi tša bōna gore dina le dinaka
 dikadi tšhaba. Tša tšhōmela dipudi, bjalo ka
 tšutš; le lengwe, tšhwene ya tšhōma gonyakela
 pudi ya e diisa le kaba

Pudi ya tšhōgana le tšhwene, a bena ka
 matšhōhaneng, tšhwene ya zala e tšhōgame
 tšhō. Bja dipudi tšhō dingwe tša tšhōma go
 sakisa tšhwene ka morago dikonakonetšw ku
 dinaka. Tšhwene ya bōna gore a owa
 nka sete ka tšhōma, tšhōnapa tša tšhōba
 dipudi tšhō dikgolo. Diputšanyana tšhōna a di
 dibone.

Tša swara putšunyana ditšhaba nayo ka le-
 belo, digopola gore mmago tšona e ka tla ya
 ditšhaba. Bjalo kgopolo ya tšona digopola gore
 dinaka tša dipudi ke mosebe; bjalo tšaba e e
 matšatšago ditšhwene tša go tšhaba ka mosebe
 ke ditšhwene tša noka ya sedu, bjalo sedu-
 ma le mungwana ditšgale le kgole, ka gare ga
 tšona gona le noka e kgole e we e bitšiwago
 gore ke morola.

Manna yo mannye wa ga Malasa are,
 ditšhwene di a etšhana ka kowa gedimogo
 ditšhaba fela tšaba kgona a ditšenane tše-
 la diema ga o la mmošo tšela le tšona
 ga lele lekgwera. A tla kwa e ka di a ro-
 ganyetšana e la e e hoo e la le yina e e
 hoo, bjalo go bontšhagala gore dibotšana
 ditšaba.

Mowe re hwetšana gore dibotšana ditšaba,
 ka gobane ditšhwene tša go tšhima go ja dipu-
 di ke ditšhwene tša noka ya Mungwana.
 Ka morago tša noka ya morola tša tšhima,
 ele gore batho ba ba nwago noka ya Mo-
 rola e be ba sekgole gore tšhwene e ka
 ja pudi e fela manna yo we wa Mahofe, o

ja dipudi tšū baitho a lopheletšā ka dipudi
ditšhwene.

Le yēna Mohofe o be a sa tsebe ga botse,
gore diputšānyana dija ke ditšhwene. Ma
fello o ile a bōna ka maithō, tšhwene ya
tšwa e tšheugile e bakile šakeng la dipudi
e bōna diputšānyana diyaloka kgwafsi le le
šaka. O be a dutšōi kgorong, ge tšhwene
e tšheoga a e bōna bjalo a makhala kudu
gore tšhwene e libile kae.

Ge e fitlha šakeng a bōna e swara putšā
nyana, ge a tšhuba motšōsi, yaba e bolaila, ya
ripa nama ya tšhuba nayō. A e sašetšā ka
dimpya, dimpya tšū e sukisa, tšū ya tšū e
tšhatšhetšā mereng e megole. A e foša ka
matšapa, a ba a kiba difuma tšā gagwe di
lebotšhoko.

A bōna gore bokabone ke gorepa motšhare
e tšwa wa naō, ge a ripa, e kwa gore motšha
re o wawa, e ratēla go o mongwe bjalo
bjalo a ba a tenwa a e tšogēla, gela
a be ana le mesebe nkabe a e bolaila. Ke
nnete naga ga e robale. Mosebe ke sebjana
se segolo sa lapa bjalo ka lerumō.

Kalabane ~~ditšhaga~~, oile a ditšhaga ke
 nōga bošego, nōga e kgolo, e kwa dikgogo di
 lla, bjalo a tōga a tšhuba ditšhaga, a bo-
 neketsa a hwetsana gore nōga e tšhō mo-
 tšhane, a gopola lerumō a hwetsana gore
 lerumō a nalo. A Kihima le bošego a go-
 potše go kgopela lerumō ga Sai a hwetsana
 gore ba ga Sai ga bama lerumō, a feta
 a ya ga monna wa motšumi wa ga Thobetsane
 a lehwetsa.

A boya nalo a na le yēna Thobetsane e ile
 ge ba feta mala motšeny wa ga Sai
 le yēna a tōga a ya nabo. Ge ba fi-
 tšha gae, ba hwetsana gore nōga le yōna
 e ile ya mōna, ya šala ya fologa ya tšhu-
 ba. Ba rumaša ditšhaga ba bonketsu
 mowe ya goba e kgōna ba seke ba ebōna bja-
 lo selo sa go kgodisa banna ba we gore mo-
 nna o bala nnete, ba hwetsana dikgogo tše
 pedi dihwile.

Ntwa ya matšumu a e fele, le ge matšuma
 ba tšhibetše, dintwa tšha le tšhale le lesa mo-
 tšho o swanetše go nodula a le nalo gore se-
 seng le se seng, se we sa ka tšhaga motšeny

moitho a ile a kgone golwa nase, ka gobane ye
o sa thoma go ntšha letsolo o lilo hwetšhanu
le zona se tlogile. Ke ona modirō wa maru-
mu o we, le dikgomo ba thaba ka ona. /

Dikotse, ke diphephō tša masumō. Ba didira
ka mekgopa ya dikgomo. Meitheng ya bole-
hono, dinapile dibjela bjete, a disa gona, di-
setšē dina le bangalabjē ba gotia. Ke ile ka bu-
tšišū mekgalabjē yo mongwe wa ga Mongale bare
ke Piet gona le bangetolo ba babedi le mekgal-
labjē wa ga Pōpēla.

Kare, go yēna mekgalabjē, o ke o mpošē gore
Kotse le lerumo monna ke mang. Ba ile bu-
re tuu zebaka se se telele le nna ka homola
A se, ganna o gopokeng ge o butšišū taba
ya mohuta o, kare ke go butšišū ka gobane
ke nyaka go tšeba. A goma a homola gape se-
bakanyana.

Ka morago ga go homola gagagwe, a se ge a bu-
la molomo wa gagwe a se, monna ke lerumō. Ka-
re ke lebugile. Thulo Pōpēla a se a lenna
nka bolēla, a dumelwa gabolēla, a se, ke butšišū
ša Mongale gore monna ke lerumō ka le
baka lefe. Mongale a se ka baka lafore le

a¹lithaba, sebō sa mōho kēny gana mowe go-
 lithabuneny, are, ke kotse, bjalo sebō le lerumō
 se lo se sego lo ke sefe, are ke lerumō ka gobane
 mōhlu a ka līa a bēna ka sebony sa gogo,
 ge o tēna lerumō, yēna a na le lerumō o līa
 go bolaya.

Mokgalahē yola wa ga Pōpēla a līhōma
 go bolēla tēbō ya gagwe, are sebo ke sōna se-
 lo se sego lo, ka goriale ke yēna, monna. Monqale
 a ganetšā Pōpēla le yēna a ganetšā, bjalo
 kgane ya bōna ya filīha mowe ba nyakago go
 omana. Pōpēla ke yo monyana ga Monqale
 ka gobane nphutšo wa Monqale Maitubai
 bjalo Pōpēla ke Magasa.

Yona le mokgekolo wa Matsiē bure ke Tibane
 ngwana līhobetsāne, bjalo ba butšiša yēna.

⁶Mokgekolo are, Monqale oeny ofeny a ke
 ngwana, kotse ke yōna monna, a o tēbe
 gore baphuma sebō, banna le ge bagalefa
 bogale bja bōna bofedile.

O a tēba mapolo ala a go līa are a
 se lithagēla se sadula ntwaneny le genna
 ka maitšō ke sa bōna, ka gobane ba bolē-
 la gore ke ge e sale nna yo monyana,

e mpa le pono le la go tšhabele le o to, ke ile
ka le bōna.

Baile ba šitwa go tšhabele ka gobane, sebō e
be setite, mola ba tšhabele, a kere mabe ba
ile ba tšhabele. Ge o tšhabele Mongale o go-
pola gore, letsōgō la goja le ne le polo, a le
na modirō, modirō o magolo ke letsōgō la
mphapa. Bjalo le tšhabele la mphapa ke lona
lewe le swarago kote, bjalo la goja lona
le swara le sumu.

Ge o kare o elwa le motšho a goroba le
tšhabele la goja, ke motšho motšho go we o gofe
ntšhe. Ka gobane letsōgō la goja a letšhabele
gophema. Sepela le hano o tšhabele ge o tšhabele
ka ngwathong wa goja o tšhabele ka letsōgō
la mphapa, o tšhabele go gona modirō o o ka
o kgonago, mabapi le modirō wa banna le basadi.
A tšhabele, bōna makgowa, bjalo ka ge re sa tšhe-
be gore bōna bare keng.

Ge bōna ke a kgalwa gore go bjalo, o ka sepela
le dikereke tšhe we ditšha le makgowa bare go mo-
dimo ke pampiri, o tšhabele hwe tšhabele banna ba
duti ka letšhabele la bōna, basadi ka go la bōna.
Mongale are magolo ke go kwile ke kgo tšhabele e be

Ke Tshiregile: Kgane ya Kobe le lerumu
tša fêla di tla mowe, Katse ke monna le-
mô ke mosadi.

Diaparō le dikgabisō le dithwarō

Mohuta wa diaparō ke ona: mekgopa ya diphula
(garepō) ya dithhwene, dithhwene di ntle mehuta
e meraro, ke dithhwene tše dikgolo, dikgabo le
ditudu, Nkwe, lepōgō, Dipudi, Dikgamo, Pipela,
Pitšhipa, Dikame le Diphuti. Diphōōfōlō tšena
dingwadihwego ka mo godimu ke tšona diaparō tša
kgale, mekgopa ya tšona.

Diaparō bjalo ka ge maina a diphōōfōlō a nwa
ditwe ka mogodimu, ka mekgopa ya tšona ba di-
ra diaparō. Kobo ya bošego ke lethebo le mollō.
Ke tšona dikobo tša kgale.

Mollō, ke kobo e kgolo ya bankgolo, e ke e di-
oba se tšwačelo, ka baka la gore bankgolo ge
ba na lekobo mollō o na ke molaš wa gore
be robale na o. A ba nyake gofarama na o,
bjalo ka lebaka le we ke lebaš, ke gore o ba
baile.

Mosadi yo mongwê le yo mongwê wa motše,
o swanetše gore ge allemile ngata ya
gagwe ya dikgong, ke mona a tokégê bo-

lithala, bolithala bjo we o swanetše go
bofa mongekalo. Ke moka o lala mollō o le
gōna ka nqwakong wa gagwe. O lala a se-
ka-metšhe.

Moradi yo mongwê le yo mongwê yo we a
bogago pele, o tšhe mollō, ka ga mongekalo. O
ya a swere sa gagwe seša gore aye go filihā
a filihē a šie, sewe a tšhe se sešwe. Ka-
nle le mo we o swanetše go tšwa a swere pitā-
na ya go tšhela magala. Le ge ditšong di-
roba ke bōna, a ka seke a ba dumela gore
ba tšee, ka seša. A dumela ka otee ke mo-
ka o tšwenegile, ba llaya ba tšea ka diša ka
gore ditšong ba swela ka moka.

Kobo bantš; dikobo. Dikobo tša kgale ke ma-
lialo (mekgora) ya diphōfōfō. Mokgora wa kgomo
ke kobo ya bošego. Mokgora wa kgomo o nle
basila ba go kgona go šoga, ba o šoga wa
butšwa ke moka ya ba kobo ya bošego. Ba we
ba sa kgonego ba iša ga ba ba kgona ke moka
ba ba šogela.

Ge mošugile a ile a šogela mošho kobo mony
wa kobo o swanetše go lithališa mošugi di-
a lla ka bjalwa. Ka bana la gore o budu-

le a ona le tšata, ka gobane makgora ge
o sa butšwa ona le tšata le le golo, o kwaa
Kgōkgōrō Kgōkgōrō.

Le tšebō, ke Kobo e kgolo kudu, lelehano le
sa nyakēga kudu ba tšhong ba baso gamōgō le
makgora. Kobo ena ke Kobo ya mabalabala,
ka bana la makgora ya dipheōfōlō. Ba le dia
ka makgora ya dipheōfōlō tšē, dipela, ditšhipa
le dinkwē, Ba dišoga tšā butšwa gamm e
gē ba isa ga basila ba dia ma tšebō ka makgora
o ba tšebago.

Dintsi tšā gologa (goroka) ma tšebō ke ditšhi
ka tšā dinkwē. Tšhucina ya goroka ba e bi
tšā molalātšhika ena le lešaba bjalo ba folē-
la lešika ka lešabeng, ke moka ba tšhema gor-
ka. Le tšebō la gōtšā ke la dipela bjalo
tšē dinkwē dipheōfōlō dibete ka bana lama-
la ya tšōna.

Le tšebō le dio tšwenya fēla ka dintšā,
empa le buritšō kudu. Mosadi wa tšedi
o swanetšē go fēla a nēga le tšebō letšāki-
ng, mōtšhang le fisa kudu, dilumi ka-
moka ditšā hwa. Ke yōna Kobo e kgolo fēla
le ga lehano e sa šoma.

Diaparō, bjalo re tēna mohuteng wa diaparō tša moegare. Ya gona diaparō tše dingwē kamile le mekgōra ya diphōōfōlō. Masadi e be ba arara mokgōra wa phala o we batego ke mojērō. Mokgōra o we o be o a rana ke basadi ba dingōi le bakgotšana.

Mojērō le oña o a tšigwa, bjalo ba o di-rēla metwa, gore ge masadi a o arere a fo o phatšhaga. Phala ke phōōfōlō e khubedu, bjalo mokgōra wa yōna o batsa kudu. Ke diphōōfōlō tše dinago manaka bjalo mekgōra ya tšōna ba e hwetšana ba-tšuming.

Dipudi, mekgōra ya tšōna le yōna ke dikobo, bjalo yōna ba e arara ka bjoeng, ba kgantšha le tšōka la yōna. Phala ka gobane a e tšokisi, bjoga bja yōna be tša ka kgakala. Mokgōra o we wa rudi bane gošōga, ke mōka ba tšā ga mōtšo ya a kganago go tšōka, ke mōka a e tšōka ga bābe.

Mong wa kobō, o swanetšē go tšharisa mōtšōki dia tša ka bjalo. Ge ele kobō

ya phala, a ba e llotšē letsoku goba tšho-
lo, a owa, ba e llotšā ka monwa fêla.
Monwa ke gore mahua fêla e rapa
tshagana leselo.

Kobo ya rudi ba e llotšā letsoku, o hwe
tšame letsoku le awanetsāna le letloko la
rudi. Letloko, ke gore ba dira meba²lo
bjalo monqora o hwetšāne ena le meba²-
tlo ka gofapana fapana ga yōna, ke lona
letloko.

Ye mosadi a ile a nêwa ke pula ge
a fiitšha gae, o awanetšē gore gofiitšha
a tlotšē kobo ya gae ka monwa o di-
têla gore ya tšete ya kgokgorhana. Kago-
bane ya kgokgorhana a e tšhata go kgai-
ga.

Nkwê, le yōna monqora wa yōna ke ko-
bo, bjalo monqora wa nkwe, o a rapa wa
ke kgōi. Ka monqora wa yōna ba dira
monqabe, ke moka ba bēa mabela wa yōna
ba o tokella. Ye kgōi yena le meqora e
medi, o monqwe e e rapa ka mogo, o
monqwe ka matšhong. Le gogō la gogwe ke
monqora wa tšam.

850 136
Mokgopa wa tau, ôna a o sūgiwī;
o sōgwa fêla ke go adiwā. Ba re go-
ebolāya ke moka bā o bapola, wa ôma
o bapotwê. Ke sealo sa Kgoši ge e
duti: Kgorong.

Ditšhwene, mekgopa ya tšōna ke dikobo,
bjalo ke dikobo tša matšhiritšhiri bjalo
ka ge gobolešwe gore ditšhwene tšona le
mehuta e merara. Ditšhwene tše dingolo
Ditšhwenyana le Ditudu, bjalo ga diswa-
ne ka mebala.

Ditšhwene tše dingolo, tšewe mmala wa
tšōna elego tše pefadi, ke gore, ke ntso
ya go tšhākana le bohudedinyana. Bjalo
dina le mabōya a malisili; a matelele.
Ge ele mesela yōna ke e matelele ka
moka ga tšōna.

Kudu mekgopa ya ditšhwene tše
dingolo go apara dingana, le mengatše
ya bōna ke ya tšōna. Ba e apara ka
lehlalony, mabōya a yōna a tla ka
kgakala. Mowe gōna gobōnala go e
mokgopa o monqwê le o monqwê wa phōfō-
lō, le lalo le a ka tše bōya boila ka

kgakala, ke gore matlalo a diphoofolô
ana letlalo le lekele bjalo ka matlalo
a diruwa.

Ditshwenyana, ditshwenyana ke tše diseitha
bjalo dina le bjôya bjo boleta kudu, moela
wa tšona o folekana le wa tšhwene e kgalo.

Tšhwene ya pholo ka dipaleng tša yona
ke mogotala. Bjalo mekgopa ya tšhwene
e a pariwa fêla kudu e a para ke basadi
ba apara fêla ga bana le dimpa
le gona ba ile ka leoko.

Ba bangwê ba a para, mekgopa ya di-
tšhwene tše dikgop, ba bangwe ya ditudu
ba bangwe ya ditshwenyana. Ba bipa di-
npa tša bona ka yona, ka morago ga pē-
lēgô, ke gona ba kgonago ba e lesetša go
e apara. Ditudu dina le mekgopa e mebotse
kudu, ena le mebala, o moeitha le o motlala
bjalo le yona mekgopa wa yona ke boya
mosegare.

hepôgô, ke phoofolô ya mabalabala a ma-
yoranyora le yona e kobo ya dikgoši. Dikobo
tša basadi ba kgale ebe le mekgopa ya
diphoofolô. hebokû le lona ke kobo, ke

Kobo ya marega, ke gore marega ba swa-
 netšê go lōla letsoke, ke gore phefo e ka se.
 Ke ya go bena. ke gōna ke kobo ya go lō-
 ša magotšane. ge mōho a robala ke mo-
 ka o a lōla. letsoke ke le lehubedu ku-
 du.

Dikgabišo, tšena ke dikgabišo tša mmele,
dipheta, diala, lefōš, Dikgolomōho ~~Mašame~~
tša, dihokwana, diminyo, mefiri le maseka
 le (dithokwa) tša ditsebe, ditibadibi. Ke tšona
 dikgabišo

Dipheta, ke dilo tše didirapo ke barudi,
 bjalo dipheta tše ba goba tša didira ke
 tša dikgōthō le dipheta tša Ihaga.

Dikgōthō e be ba difof difolōla ka diintsi
 bjalo ba diapara molaleng. ge ele di-
 pheta tša Ihaga tšona diapara ke ba-
 humapadi. Mōho fēla yēna o be a sa du-
 mēlēlwa go diapara.

Gona le dipheta tše dingwe tše we ba di-
 bitsago gore ke bokankarana, tšena ke diphe-
 ta, tša molankane o monwe wa go lōla.
 Bjalo o e nywa dikenywa tše dingwe tša
dikgolokwana. Ba dilesetša tša oma, ba-

lo, ba kgone ba dikga, dina le masoba,
ba napa ba phula lesoba, ke moka lany-
rêla ka kowa, ba difolêla ka dinti, ba
diapara molaleng.

Dikankarana, dienywe ke mokankarana
ke moqwadigwadi wa gonama, empa ôna
a onâ me-twe, onâ le diphephê tše di-
tsha le titô ya ôna e bjalo le yona. Di-
kenywa tša ôna dina le mebatlo, ke tše
dikotwana go feta diphepa, dinyakilo le-
kana le makhwini.

Makhwini ke diphepa tša go tla le mago-
wa, bjalo tšona ke diphepa tše ditshwêu.
Diphepa tše we tša makhwini ke magêgê-
ma. Ke diphepa tša go aparwa molale-
ng.

Se gôlokwane, sena ke lentzi, bjalo ba ôtsha
muntzi, a masese ke moka bare kowa ba
ôthile ka buntzi ke moka ba thoma go a
phepa ganya gore a swarane bjalo ka
qwaere. Ka theko e ngwê kowa ba
bôna gore ke polobolo, ba thula lesoba
bjalo ka theko e ngwe ba leseha lentzi le le-
ngwê. Ke lona le we ba litlogo folêla ka

Ka lona. Se a pariwa molaleng le rōna.
Ba bangwe ba sethaka ka dikgōhōhō,
ga ba ditlatše kudu, ba dira mabotlana
gore dikgabišē segōlōkwane.

Seqalla, ke pheta, bjalo pheta e, ba e
dira bjalo ka rōna segōlōkwane, ba no di-
folēla ka boese dipheya, bjalo kowa ba
'bōna gore ke tšē dinti, ke moka ba Tho-
ma go disopa ganya gore dikgobakane empa
a ba didiri ka matla gore dimōmōgane.
A o wa, dia bōna gore dimatšepetšepa, di-
na le dikgalanyana.

Sethepe bontšhi dithepe, ba didira ka dinti
tšē nne, ba folēla le lesqwē le-nti, kamo-
tšego le la bjalobjalo go fitšhela mantšhi ka
moka a ēnēla ka dipheya. Bjalo bangona
ba dimōmōgana gore didirē selo setšē.

Dipheya tšē wē a ba diri tšā mmala
ka o tee, a o wa ba ditkabanya kamehu-
ta ya mebala ya dipheya. Ke dipheya tšē dia-
pariwago noheng.

Mehuta ya dipheya ke emintšhi e me-
ngwe e bile e bikiwa ka mebala ya yōna.
Bjalo ka Thopi ke pheta e bjalo ka Kgodu

ya le-rothe. Malehubedu ke phēta e khu-
bedu e bjalo ka madi. Kgakabašabi, le botšhi-
kinyane, tšē we de diphēta tšē dinyanya-
na hudu.

Ke yōna mehuta ya diphēta le tšē dinywē
digōna bjalo ka ga mehuta ya diphēta e
le e mentšhi. Maina a tšōna a bitšhiwa
ka boswa bja tšōna ka gobane diphēta
tšē ditšhijayo tšā kgale ke tšē dinywadilwego
kamogodinō. O ka tšwa tšē bare, ke bomale-
bēna, bosebobe.

Dikgabišō tšā gošugiwa ke tšēna: Mase-
ka, Matšanyetšā le ditšhoḱwa.

Maseka, ana le basila ba goaloga, bjalo
ba a tšata ka le naka la kgomo le karphate.
Ba tšere moloya ba o beile mo kgaušhi, ba
phikgiihna le seka ka le naka, ba phikgiihela
godimu ga phate e we.

Dintšhi tšā maseka, ke maditšhi a dikgomo,
molugi wa maseka, mowe ba bolayugo kgomo
o a fiḱiḱha a kgopela boditšhi bja kgomo.
Mo Phomony yo we a nyakago gore a
tšatšelwē maseka, o tšhama a kgoba-kanya
maditšhi (botšhōba) fe a bona gore matšhō

ba ke⁸⁵⁰ mantši, ke gōna a kgonago
a a-wala a isa ga mosila gore a
yo tata.

Mosila yēna o thōnfa gologa maditai ka
makgwa o a tsebago. Motatediwa o swane-
tšē gorēka metatō ya go tata maseka bja-
lo, o motšā ke gore o nyaka makgwa a makae
le mehuta ya maseka e we e e n~~ny~~hago ke
gore a maoto le a matsōgō.

Ge aile a isa matšōba a mantši a we
mosila a go tata, maseka a mongwa ōna
a šala. Matšōba a we ke moka ke
a mosila, o tla molifisa tefō e ka fase,
kēla ge a ka tšea, gōna o swanetšē
golefa moputsō o ka godimu. Maseka ke di-
kgabišō tšā basadi; dikgabišō tšā ma-
to le matsōgō.

Dikgabišō tšena ke tšā Methera, Ma-
tanyetsā le dikgolomolho.

Matanyetsā, a loqwa ke masogana, bu-
loga ka modila, modila ke letšhōkwa e-
npa ōna ke o moese kudu. Ona le di-
phêphê tšē ditelale kudu, ōna mong onna le-
tšhatšhale. Ke o motšala, tšhatšhale ke e

Ishetha.

Bjalo ge ba loya ba o pharoganya bo-
gare, wa tšwa ditshélémēlta tšē pedi.
Ke mōka ba gopa dinama tša ōna tša
ka gare ga dipharo ka dinala kemōka mo-
lugi a thōma gologa. Mešhepa e tēka ma-
tanyetšā masoganeŋ ka ditlo, ga gōna y o
a satšonego gologa, ka gobane bašhoma mo-
dirō owe e sale bašhankama. Dišhanga
tšōna dinofēla diba gōna, masamedi le ōna
a noba gōna.

Dikgolomōho ba diloga ka ōna modila,
bjalo tšōna ba dira selo setee, ba fošha-
tšagantšhetšā matanyetšā felo gotee, le
tšōna ba dirēka masoganeŋ. Dikgolomōho
le matanyetšā diaparwa ke mešhepa ma-
soyong, maotong. le gōna ba diaparwa
e seng kudu.

Tšena ke dikgabiso ka mathumasa,
diseka. Diseka tšē dilugiwa ke bōna
mathumasa ka noši. Dilugiwa ka bja-
ne, bjo we bo bitšiwago gore ke tšhokwa.
Ba diloga ka buntšī wā hwetšana bašhetšē
maoto le matšōgō. Diminya tšōna diwala

rwala ke boitho. Ke disera tše ba dirumela go matsogong. Mona kgafisi le seata dia minya, ga diudiwi, go rudiwa ga tšona dia kgabolwa. Diminya letsōna e sale ōna diithokwa.

hefōrō ke meriri, le fōrō go fōra mathumaša. Ba pheba meriri ya bōna wa hwetsana ele e mesese. Ye e godile o tla hwetsana e tla magella, a e tloba ka letsoke. Kgobane dipilo mathumaša a ba tlele. Mathumaša ba we ba senago meriri, ba kwa boithoko Kudu.

Badira se tswantsō sa meriri ka lebole bjalo ka ge go tibiwa ga botse gore lebole ke se tšwarō sa methopa le mathumaša. Bjalo ba dira bjalo ka lebole, ke moka ba tlemella le thumaša teta tthogong. Ye o tlebeletše o tla hwetsana eka ke meriri, fela yo we ailego a sebōne ge ba mōlemella, o tla hwetsana gore ke meriri.

O tla bōna eka ke meriri, ka bakala gore, ba e ripela ka moditheng tša yōna, ya lekana. Ba e tloba le toke bjalo ka meriri. Lenti teta la gologela

go yōna ba dira le lesese, gore ge a yōtle-
mella t̄lhogong le sobēle, gare ga meriri-
nyana e we a nago le yōna.

Yona le maswaō, a we ba dirago a bjalo
ka ditibalibi goba ditibudibi le go phudiwa
ga ditsēbē. Bjalo le t̄ōna ke dinkabisō
t̄ō t̄lhōgō.

Ditibalibi, t̄ena ba didira ka fase ga ma-
t̄hō, kgole-nyana le dinkā (gobankō). Ba di-
dira ka mogokane ba t̄ea diphēphē t̄ō
ōna ba dimamaretōe mowe boella megōkgō.
Ke moka ba dilesethā lebananyana, a o kwa
gofisā ke moka wa dimamarella, ke gore go lu-
kile ditshubile.

Ka moswana go t̄oga e le gogoso, gabile
gobaba, bjalo ka morago ga mo gofodile o ma-
rolla le kgata la n̄thā, ke moka eba lebadī,
ka morago ga lebadī ke moka go a boēla
goba mogoso. Bjalo a t̄ela a t̄otā le t̄oku
mowe ditibalibing, o hwetšane e le mmala
o mohubedu.

Go phudi-wa ga ditsebe, ditsebe t̄ōna
le banna ba phula, sewe ba sa dirago ke
ditibalibi, t̄ōna ke dilo t̄ā basadi. Ba

phula masōba a masesane, bjalo ba lōkela
 matihokwa a masesane. A ba etsē Bakgaga
 o hwetsānago matihaka a ntšhe eke a tla
 tlopolo tšēbē. Matšatšing a bolehono mowe
 masōbaneng, ba fankela mangina, a we a
 dirilego ke matkowa.

Diala, le tšona e tse dikyabišo tša tšhō-
 gō. Bjalo diala ba dia ka mesela ya mešō-
 ro. Mešō-rō ke leina la ka karešo bjalo dina
 le maina a tšona, bjalo ka setšhōra, tšhipa,
motwelebetse, matšōbō, ke melala ya dinonyā-
 na, ya dikgogo, dikgopogolo le digōdi. Ke dilo
 tšewe ba dirago diala ka tšona.

Mesela ya mešōrō, ba tšwamola mesela ya
 tšona, ke moka ba e ripa ka diripana, ke moka
 ba e kanya gore e tše dipaphati-nyana ke
 moka ba difolēla ka mantšhi. Ke moka ba tle-
 mella merising, ke moka ke diala. Dilo tšē
 we tša mafafelō, ba tšwamola melala ya
 tšona bjalo le tšona ba dikanya bjalo ka
 ge ba kanya tša mešōrō.

O hwetsāna ba kgalabjē ba gakeletšē tšhō-
 gong didikulusitšē tšhōgō. Ge ba opēla
 kōpēlō e base, madiala tšokotsō diala, ke moka

yena ofela o tšokotsa tlhōgō, kemoka di-
ala dia kowa le kowa.

Basadi bōna ba kama meriri ya bōna ga
bobe, bjalo ba tšentsha phatenyana ka
kowa lešobeng la seala, bjalo ba tlhōma phu-
tana e we godimo ya mokamō wa bōna
sa batulla inoka mong. Ka tlheng le kgwē
ka setee ka kowa le gōna.

Mehekga le yōna ke phagabisō tša tlhōgō,
mehekga ya mekoko, dimpye le mamonoke. Ma-
monoke ke nonyana e nyane bjalo e na le
mehekga e medi ditsheleng tša yōna e me-
telele. E bjalo ka ya Tswapōō le yōna
e na le e medi e metelele, bjalo ya Ma-
nt monoke ke e meso, ya Tswapōō ke
e mehubedi.

Dimpye mehekga ya dimpye ke e meswe-
u e na le modisidisi. Dikgogo dina le
mehekga e meso, e mesweu bjalo gona
le tše ditubedu dina le e mehubedu e
ya ka mebala ya tšona. Emmela di-
tsheleng tša tšona. Ke ditlhano tša
tlhōgō, banna le bōna, ba e tšema di-
katibeng (menyatshe, ya bōna,

Ditlhamō tšena, ba ditlhamo motlha wa
 magoto. Magoto a magolo ke magoto a kō-
 ma, kōma ga e tšwa ke magoto, ge e fe-
 kolêla ke magoto, ge e aloga ke magoto.
 Ngwaga ga e thōma ke magoto, le motlha-
 ny ba isago mabjalwa mošate ke magoto bjalo
 bjalo. Ke lona le bana lewe yo monywê le
 yo monywê a se tlhamayo ka ditlhamō tšwa
 gaqwe ka mokwaga o e ka kgonago, o ka hwetša
 e ka ke ditlhamo. Bjalo ka maloba a
 ditlhamo le ona ke ditlhamō.

Ditšwarō. Ditšwarō tša basadi ke tšena:

Theho le ntepa.

Ditheho, ditheho ke mekgopa ya dipudifê-
 la, ba o šoga, ba o tloka ka mokwaga o ke
 šetšego ke la luitšê, ba fi le dikobo tša go
 aparwa mošaga. Bjalo ba se tšwara
 ka pele, maboya a tšona a ya ka teeny
 leilalo la šula kgutala. Ba ditlōtša ka
 letšoku, mowe moadi a tšago ntšhe o tša
 hwetša e ka o a kganya ge e a tšaga tše
 tšo ka ditlhamo le yōna e bile e bolêla e e kgu-
 phatšha kgaphatšha.

Dintepa tšena ke mekgopa ya ditšamo

yōna e tšwaniswa ka morago. Bjalo yōna e noba dipharisi, fela gaga maetong ba dirile ma-repu. (ditsebjana). Ona ge a sepele ma-repu a mophasola mēšifa.

Mokgora wa Kgomo o na le modirō o mogo-
lo, mogosogeng. Pele ba ofala di tšhong tša
mathōmō, tšhe we ga ditewe di alu tšhwa dibitšwa
gore ke mathwabi. Ba gotša mellō ke gore
dibešō tšhe pedi, ke mōša ba tšhastea dipitšā
tšhe pedi tšhe ditšgalo bjalo modirō wa gōtšge-
lla metse ke wa basadi; ba kgelēla ka howa
dipitšeng tša gōtšhastea.

Mokgora ba o bapōšhe gure ga kgōrō ka ma-
nōlo. Ke letšema, mong wa Kobo o dirile bja-
lwa, bja gōtšhūša mōšūgi wa Kobo. Moya ko-
meng tša bana bagwe, o ya a swere sa
gagwe sepeyana. Ke gore monna yo mongwē
le yo mongwē o ya a swere pētšwana fēla
ga se na yō, o foya, mōšūgi wa mokgora o na
tšō.

Ge metši a tšhōma go bela banna ba e tu-
kiša. Ba kgametsi a we a gōfiša ba tšhēla
godimu ga mokgora gore mokgora o kōlōbē. Ge
ba bōna gore o kolobile, bjalo ba ofala ka

dipetlwana, ba litoša matwabu. Ka morago ga mobafeditšē go litoša matwabu ke moka mošuyi o sa mosadi o litoša pitšā.

Bjalo ga gosale matwabu ke ditlhongtlhong, ba difala ba dibopa dimōmōgana, ba difakela ka kowa pitšeng. Badira ka mokgwa o we go fithelela mošuyi a bōna ga boše gore mokgopa o fedile go fadiwa. O bōna ka tlhabō a o goša ka yōna a bōna e tēna e sa tšelle bjalo o lunkile. Modirō wa letšema o fedile ba nwa bjalwa ba phatlalla.

Modirō wa dipetlwana o fedile bjalo mo-dirō gošetšē wa dipetlwana ditlhabō. Mokgopa wa kgomo, monna a ka tšene a goša a le noši a o kgona. Mosadi o wa gona a dira bjalwa, bjalo monna a rapa banna ba we a ba tšhepilego gore ba tle ba molhuše.

Bjalo ka ge gona le bjalwa, ke moka banna ba bangwe le bōna o tšela fitša, yaba mola-
to a o go.

Basadi ba gella metši, ba a pea metši aie kowa a bela ke moka ba tšhela godimoga makgopa. Mola ba bōnago gore o kolobile, bjalo ba o go tšha ka ditlhabō. Mosogare ka moka

modirō ke wa diithabo, gofihhela ba bona
mokgopa o e tšwa leithong. Bjalo mowe go bō-
nagala gore o dikwile.

Ba šila ditšhidi ba tšhela gamogō le bjoko
bja kgomo. Bjalo kemoka modirō o fedile wa
diithabō, ba o lesetha ba nwa bjatwa baphatla-
lla ba ya magae a bōna.

Ka morago moradi o gona o dira bjatwa bjalo
ba tšilo tšhotholla mokgopa, ba gona ba o tšwa
ka diithabō, ka morago ga mowe ba tšhē-
la letšoku le mahura bjalo ke mokka molitha-
ng ba boya gapē, ba tšilo o swara ka di-
atla ba o šoga. Ba o o pēlēla le kōwa, e
erego, mong wa kobō, mong wa kobō ke mang,
mong wa kobō mong wa kobō ke mang bjalo bjā-
logo fiithhela kobō e bintwa. Gore e budutē
ba tla kwa ere gōgōrō gōgōrō, ka boeng ge
ba lebele ba bōne e le gō gōsetha bjalo kemō-
ka ba e fentšē.

Mong wa mokgopa o aya, bjalo ba yo seya
dintepa, kgomo ena le ditšō tšepa nne bjalo
dintepa tša mokgopa ke tšē nne. Bjalo bo-
gare ba ntšha dintepana, goba dintepa tšē
pedi tšē ditgolo. Mōšūgi o feta le ntēpa

le nterana. Je ele ditlhong tša mkgopa di ja
ke mošugi. Ke moka ga fedile, bjalo ntera ba
e llotša ka tšholo, ke fna mahura a ntera
a we.

Modirō wa mkgopa wa rudi, o na ga o tšwe-
nye fêla o a tšwenya ye o sa kgone ye
šoga. Mošugi o a o tšea a ya ka o ka
nokeng, ke moka a filika a o tšela ka le-
lthara la matšhōnka. O tšela mo we dina-
manzana tšê we tša gošalla mkgopeng ye
batšwia gore ditlogê ka moka ga tšona.

Ka moka a ya naš ka ga e, a filika a o tšhe-
la bjōkō bjalo a o a nêga, gore bjōkō bo tšene
mkgopeng.

Ka mošagō, o a o tšea o boetsā nokeng, go
tšhōtšolla bjōkō, ke moka a phele ka dipha-
le. Je metsi a gurugile, o a o phešolla,
ke moka wa o šoga. Ba bangwe ba šoga
letšatšê fêla, ba bangwê matšatšê a ma-
bedi.

Dintšana ke ditšwarō tša dikgarebe,
le mabole. Dintšana ditšwa matšhōn-
ng a mkgopa wa kgomo. Dikgarebe ditšwara
dintšana tša gošoma godimu ga mesifale ma-

bole a gogoma godimudimu ga dikhuru.

Mabole.

A diiwa ka bjebe, bjebe ke bjane bjonyana kudu, bjalo ena le matshaballa e le gore eka ke serite sa bjang bjalo ka ge se-ete ka setee se nyavetša mabjane a mantši bjalo lesōna se bjalo. Bjalo yōna ke bašhō rītšane ke gore a e golele godimu e fiyo kokobana fase. A ena tšhō, e foba le diphephana fēla.

Bjalo tšōna diphephana tšewe ke tšōna ba humago dinti go tšōna. Dinti tša yōna ke tšē ditšhwen, bjalo ba ditšha ba dira tšē dinti gore ditšē ditšhōne go fetsā, ka gobane le bole le fetsā ke dinti tšē dinti kabana la marari a lona, ka gobane le na le marari a mabedi, le rari ka ketee a le diri le bole ka gobane ditšā palakana motho a tšala a lefēla.

Ditšhō tšē lona.

Le bole ba legoma ka ditšhō mantši a sema. Kae a yowe anago godimu ga le rari la ka fase, gare ga lebole. Motlhomong e kaba mantši a mabedi, goba a mane, bjalo a ba gome go fetsā fase.

Ditšwaro tša banna.

Ditšwaro tša banna e foba selo ha se-
tee fêla. Ke lekgeswa, mangeswa le ba-
nna ke e diphōōfōlo tše: diphuti, dikame,
a ba tšhankana ke dipela le mešōš le dipudu
budu. Ke tšona ditšwaro tša banna ba šo-
ga mekgopa ya tšona.

Diphuti bjalo ka ge go tšija ga bote gore mo-
nna yo mongwê le yo mongwê a se ba-tšumi
ka moka. Gona le batšumi, bjalo ke bōna ba
bolayago diphōōfōlo, ba boloka mekgopa ya tšona.
Bjalo ba we eseng batšumi, ba ya bakgorêla
mekgopa go batšumi bjalo ba foba fa fêla ka-
ntle le tšhō.

Ka banna la sempha fêla sewe, mofina a seke
a lebala seema sa bagologolo se barego, mofi-
ga la tšhe o a bea. Ka gorialo mowe ke gore le
yêna a seke a molebala, ge a ka re a mōna
a inamiša ma tšhō, ka morwana ge are okgo-
pêla a ka seke a mofa gape, bjalo yêna o tla
tšha bo tšhōla a bea, a lebala gore ke yêna
a go tšhōma go tšhalefa ngana. Mowe le gōna re
e tšhōna seema se, Thorpa ya pele ga e babe
ga baba ya morago.

Go šuqiwa ga mokgora wa phuti; mokgora wa phuti; o na le letlalo ya boḥata, Kudu Kudu boḥata bja yōna bo molalemq, molala wa yōna ke sekakera. E nyaka gore ge monna a šoga yōna a hunela a lia, a ltheka go hunela, mōhane, ke gore phuti e a boqa ya sepela ya boela gaqabo.

Go boqa ya sepela, gobolēwa gore e a oma, wa goma wa e yē a gape, ya oma gape modirō ke oḥa wa go e eḥa wa goma wa soqa gape. Bjalo bjalo go filihela mowe e ba-go ya gošita

Bjalo ka monna go wa ga Morei bare ke Perere, mokgora wa phuti le wa pela o be o mošita, Molato ke o, o be a e nwa bjalo wa Kudu, a Lagiwe. Ka bo Taqwa bjo we bja gaqwe ke moka a lebale gore ke na le modirō. Ka morwana ge a boqa are oḥoma go šoga, o hwehāna gore mokgora o oḥile.

Kganthe banna ba bangwē ge ba dutšī ba enwa bjalo wa modirō wa bōna o noba o sepela, ba šoga. ke gese a lešugiwi ka maatla a owa, kgane ke ge diaḥla

dinoba diphikgitha, ge mōho a go bōna a
 hwehāna eka o a taloka, kganthe a oya-
 loke wa šoma. Gana kowa o phikgithago go
 a fisa mokgora o ka tšhe wa ~~o~~ ōma, ka mošago
 ošlo bōna o budulē.

Bjalo mokgora ga o budulē, ba o tšha, mi-
 tšōgō a ōna ba dira dipērō, molala wa yōna
 ba ngatēla ka ōna, sekōto sa yōna ba
 uha dikōma ka šona, dirape ba dira methwa
 ka tšōna. Ke moša bjalo go fedile ke lekgē-
 swa.

Thokōmēlō ya matšeswa, mōho ge a ro-
 tu, o swanetšō go tšha, a ba a u dubu-
 tšā nšho ya gagwe goše mošeto wa seke
 wa šalla. Ka gobanē mōho oše go tšha
 mošeto nyana o mongwē wa šala o tšhā.
 Bjalo mošeto oše ba o bihā goše ke se-
 tšwee. Ge o ka kitimēla go katēla ele goše
 e šu o fēlē, o tšhēla serotšong šu le
 kgeswa.

Ka mošago, ba tša bōna se phōtšhe sa
 gagwe sekolobile. Gana kowa ke moša
 ga go tšhōma go ōma ke moša go e kgō-
 kgōphana, ka mošwana o dira Bjalo ke

a goma le a kōlōbfi bjalo bjalo mafellōke
mōka le a t̄hulēra.

Ya se baṭhong ba baqolo fēla, a owa baṭha-
nkaneng le gōna gobjalo. M a bari le baṭha-
nkana, mmaḡō bāna o swanetsō go t̄hōkōmē-
la le kgeswa la moṣwa wa gaḡwe goṣe la
seke la kgoḡorhana. Ka gofēla a le t̄hōkō
ka moṣwa. O le t̄hōkō a le bjalo e le goṣe
le nḡwana le yēna o a moḡala, goṣe a t̄hō-
kōmēlē.

Ye nḡwana a sukwe kḡalō ya mmaḡwē, ka
moṣaḡō o le seṣō go le t̄hōkō moṣwa. Ke
mōka le kgeswa la kgoḡorhana, ka moṣaḡō ga
go kgoḡorhana moṣe ga lona, ke mōka le
dina se t̄hōkō. Se t̄hōkō se we se a t̄hōkō
kudu t̄hōkō.

M o t̄hōkōkana ya we ge a nḡwana goṣōkō,
a ka seke a t̄hōkō ka seḡoreng, ka goḡane
le kgeswa le buile le kgoḡorhanetsō boṣele
bja gaḡwe. Bjalo ge a nḡwana goṣōkō o di-
e nḡwana le kgeswa a kgoḡane e t̄hōkō. Ke
yōna kḡati ya goṣōkō nḡwana ya we mma-
ḡwe aṣeng ge a moṣa a seke a kwa
pōlōlō ya mmaḡwē.

K34/82

Molihankana ge a robala o swanetše go tšola lekgeswa, ka gobane gona le bana ba goroa ba robetše, ka go rialo mowe, ke gore a seke a rotela lekgeswa. Ke yona thōkōmélō ya lekewa, gōna le tla tšea mabaka.

Makgeswa a dipelo, ana ke makgeswa a bana, ka gobane pela ke sebo se senyana bjalo motho go magala eka senya ya molekana. ~~Mogopa wa pela o thuthafa~~ makhotong le molaleng.

Phudubudu, mogopa wa yona ba dira lekgeswa, lekgeswa la yona le tšwariswa ke masogana. Yona mogopa wa yona a o boithuta go šogony.

Manamane, mogopa ya manamane, ke makgeswa a masoboro. Ba dira dipērō tše di telele tša gotia mesifeng, bjalo mola diperony ba thula masōba a go-gokella diala. Di ala tšewe ke tšona dikgabišō tša dipērō.

Dilo tšewe dingwadilwego ka mona mašitakaleng a ka godimu. Ke yona thōtō ya ngwako. Thōtō ya ngwako ke e ntši kudu

bjalo kage e agilwê ka magalagalo bjalo
 ka gofalo mowe molho a ka zeka ba le dilo
 tšewe ka moka ga hōna.

Diaparō le dikgabišō dilo tšewe a ka
 yone enēla ba lho ka moka, e šita le gō-
 na mutšatšing a boleho, ba bangwê ba
 lhotla le kobo ya bošego, zelo zewe se sa
 swanēlago go lthōka ka gobane ke šona
 ze aparō ze zego. Molho a ka lthōka
 kobo ya mōdegare aya kaba, ya bošego
 a ba nayō.

Bjalo ba lho ba mohlā o we dikobō
 ša bōna ke mollō, medthem eno ke ma-
 saka. Bjalo ka monna yo Kgarana Mohla-
be. Monna yo we ebe eke a bjasa ga-
 botse. Modirō wa garwe o mogolo ebe
 ele godišā dikgomo.

O thōmle godišā dikgomo e sale bolhanka
 na, a owa mowe gōna ke modirō wa
 molhankana yo mongwê le yo mongwê. A
 ya gobolla, bjalo ka ge ba lho ba-kqale e
 be ba bolla e te banna. A loga a ba
 legala, legala ke moloko wa gabo ba-
 nna.

Ge la lešoboro le bolla go bodikana, ke
moka modirong wa godiša o tšwile, a
ka disa fêla ge motšeng go sena ba-
Lihankana. Bjalo mo we motšeng e be go-
na le baLihankana.

Kgapana a tšwêla pele le godiša dikgo-
mo. Banna ba maša gore orenge ya
le mašoboro dikgomong, ba tla gona. Ka
gobane molaō wa kgule lešoboro e be le
sa roge moludi gaba monna, e ita le
bōna banna e be ba sa rogame, ba rogame
ka mphahō ya bōna yo we a bolotšego
pele ga go le ge ele yo monyaka ke moka
ke yo magole ka banna la gore o go boletšē
pele.

Monna yowe wa ga Mohlabe o ile a ja
legala la motšefêla, bjalo ka goriale mo
we a nyake golesetsa godiša. A goma
a ya a bolla boqwêra, ge a lugile bjalo
a e sale moloko wa gabo banna, ke monna
ka gobane o feditšē go bolla. A goma a bo-
êla godiša. Ka nnete monna o llê lega-
la la dikgomo o le kwile bjalo a nyake
go fapana nako.

Legala, Ke mafsi, le buupi, Ke gore ba.
 Ithudica pitša ka mafsi, bakeng sa meti.
 Ba faga buušwa bjowe ka mafsi, bjalo
 buušwa bjo we ba bubitšū gore ke le-
 gala.

Papago Kgapana ebe ele Phaiuku, bjalo
 a botša morwa wa gagwe gore ~~we~~ heba
 gore ke wēna monna, ka goriala. ~~Mowe~~ o
 swanetsē go Ilogēla modirō wa godiša o
 e Ihutē modirō ya banna. Baqwēra
 ba gago kamoka ba lesetšitšē modirō
 wa godiša ba e Ihuta modirō ya banna.
 Morwa mokētē o šetšē a gile ngwatwana
 wa gagwē, ka morwana o tla aqa o mogo-
 lo.

Ke ōna modirō wa banna o we, morwa
 mokētē ke motšumi wa dipela bjalo me-
 kgopa ba ya barrēka go yēna, morwa mo-
 kētē o šetšē a kgona goloqa disēgo bjalo
 le wēna o swanetsē go e Ihuta modirō
 e mebjalo e we. Morwa wa gagwē a
 zekke a kwa dipotlō tša papagō. Mafe-
 llong papagwē, are, go morwa wagwē o tla
 janta wa šeba ka letlale.

Monna a tšwela pele le godiša dikgomo,
 go fitihela ge papagwê a lthôpha dikgomo
 a go mohlêla mosadi ga malome wa gagwê.
 heina la mosadi e le Mahlaba-aenwa
 ngwana Maseokôpa. Ka morago ba mme-
 kela mosadi.

Badiši ba dikgomo ebe ba dula merakeng,
 ge ba etla gae ba sepela mosere o mo-
 telele. Ge monna go we ba meketše mosadi
 ba gapola gore o tla dula gae, monna a
 robala gae, ge boesa e sale gosasa kemo-
 ka a goma a baêla morakeng. Gae o be
 a etla fêla ka malaš, a nofêla a diria
 bjalo.

Monna ge a sa tšwa gobeka mosadi o
 swanetše go ruta mosadi wa gagwe go lema le
 go lthagola, bjalo monna go we Kabaka la
 godiša a seke a nyaka godiša ka mokgwa
 o we. Mosadi a lebella a bôna ga botše
 gore, a na monna, ka go rialo mowe a lthôma
 go botša matwala wa gagwe, gore a molato
 keng, monna wa godišana ka go lla mala-
 ong bjalo diš tšaka a saji. Matwala wa ga-
 gwe a botša papago mosogana.

850 163
Papago Kgepana a btsa morwa wa gagwê
are go yêna, tlogêla boemanyana o le-
belle tsã lapa. Bôna mosadi wa gago, o faga
tsã goja le goja ga gji. Taba e ga se yôna
ngwanaka. M kgalabjê o be a bolêla a
be fetšwe, bjalo morwa wa gagwe a mo-
kwa.

Thuta bogolo e a rōba, monna u hō-
ma go e thuta medirō ya lapa bjalo
e mošita, a šita nkane ke godirê-
la mosadi wa gagwê le hō le lefêthō.
Mosadi a phela ka go adima dibjana
tsã go faga tsã goja.

M phêmphe e a lapisa motho o kgona
ke sa gagwê. Ka tsatši le lengwê mo-
sadi a šhadi pitsa bjalo pitsa ya ga-
gê ya bela. A ya ka lapeng la mos-
adi yo mongwê go adima le fêthō le
lehō. Mosadi yowe are go yola wa
mpôna gore lenna yaka pitsa e a be-
la.

A thêma go gakanêga, a kgumetsi a
serothō a timula pitsa a letela
mony wa lefêthō le lehō, ge a fetšä

163 K34/82

modirō waqagwe waqofaga. Yaba gōna¹⁶⁴
a mofago dijaga ka tšōna. Mosadi o fēla
a bolēla gore, nna Keile Ke a tšeiwa
ke tšere ke monna tšhego.

Mosadi o be a bolēla nnete ke monna
tšhego, ka baka la gore, le ka ngwatšong
wa bōna o be o ka seke wa hwetšana
le lapi la go apara. Bošego ba apara
mohgopa wa kgomo, mola bu ngwē ba apa-
ra dikho tšā mangowa. Mosadi wa
qagwe a fo sepele a gonagona e ke a
se mogatšā lesogana.

Dikgaitšedi tšā qagwē ba fēla ba motha-
galešā di tšhagala. A fo tšatšā dino-
ka, ka gobane ga ele mmele ōna a
o na tšaba. Mosadi e bōna ga botse
gore monna a nyake go tšhōmēla ma-
bapi le dikaparō, ke go a tloga a yo
dula qagabō.

Monna a lala mosadi, a fitšha a re ke
nyaka mosadi waka, ba hōadi ba mosadi
buse šo. Re mutšitšē gore a boē bjulo
a re fetole sebo, o folla, ra butšišā gore
nna o goteile le gona a seke a re fetole

bjalo are tšebe gore molato keng. We-
na o ka bolêla naê, mothomong o tla
gobotša selo.

Manna a thōma gobolediša mosadi wa
gagwê, bjalo mosadi are go manna wa
gagwê, ga gona selo seke setšhabugo.
Manna are go yena a riê - ga mosadi
are, wa nkwana ~~ngwaka~~, nkwana
seke ka kgona go ya nago, molato ke-
ng, mosadi are wena ka nozi wa tšeba
mosadi ke ngwaka.

Manna are, a keere ngwako o gōna, a
fetola ka gore ngwako ge o robetšê go
ōna a olale o bala dinanedi. Taba
ya bobedi pula ge ena, le lala re e-
me ka matho. Le ge matho a ka seke
a ba le dijiana ka mōka tša lapa e-
mpa tšê dingwê diwanetšê goba gōna.
Lehudu a ke nalo, le ge lehudu e le selo
se segolo, nka bolêla mafetšhō le mathō
a we a kgonago nkanne le bana banya-
na.

Le a nkwana nna a kee, molekgona le-
na batwadi baka, mafeng dikgomo

tā gwê, nna e fêla | ke madimabe aka
 ke tla fodula molapeng la nna, go bōna
 molihako kamatho aowa nna eke ka
 ya.

Batwadi' ba mosadi bare, go moredi'wa
 bōna, o swanetše goya. Moredi'wa bōna
 aye, le a nka, gona bjalo re kya la
 ya la bōna, ke tla bote ke madi' ~~molihako~~
 koring, ka baka la mabêlê aka, mabêlê
 aka ke limile ke nōi bjalo lehono a no
 falla le le batlo la nyaka. Dišego ke di-
 polokêlō.

Lege ke tšeba ga botse gore le koboya
 bošego ga e gōna ga gona taba mowe
 ka gobane le yēna ke a mōna gore
 a a pare selo, le ditšego a natšō, ba-
 gwera ba gawê ba tšwana ma-ukwê
 yēna o sa fo tšwana le kgeswa, nka be a
 kwêlê mabêlê bolihako.

Monna a tšoka le boekatabêlō, ma-
 kgolo wa gawwe aye, na gobjalo mabêlê
 a nophatalla le ka nyakong. Monna
 aye, makhuta ba tšola, mōaka a re makhu-
 ra, mosadi o bolêla tšego. Makgolo wa

gagwê a-re, wa bōna mōtlogolo, mabêlê
 ke kōma ya dikōma ge motho a sa tihoko-
 mele mabêlê, motho wa mohuta o we-re
 mmitšā gore ke tšwene.

Tšwene ke phōōtōlō e ngwê ya lesuedi,
 ke a kgolwa le wēna o tšeba modirō wa
 yōna. Masēmo a retemago re lemela tšōna
 ka baka la gore ditšena ka mūsemang a re
 na diutwa. Tšū-re ditšena tšū hwetsāna
 tšhemo e sena moliti, bjalo dirōba muheu
 diija go fitšhela dihora, ka morago ga mo-
 dihošē, dirōba tšhemo ka motšwa o ditka-
 kgonago ka ona. Mong wa tšhemo ge
 a fitšha o tla hwetsāna gore tšhemo ka
 motšā e nka masēpa e-re fōo, ke motšā mo-
 ny wa tšhemo a tšōna golla.

Nka baka lang mong wa tšhemo a lla, ke ka
 baka le, mpa ke ngwana e a beêlawa. Ka
 morwana ge ngwana a lla, o tla mōhomotšū
 ka molatšā o la wa gobea. Ge o tšitšwa
 go tihokōmela mabêlê, mabêlê o tšeba
 gore re phela ka ōna, o tla bu modidimo
 setšhabeng ka motšā. Are go morediê tšatšgo-
 ya ngwanatšā o ē le matšupa wa gago ga e.

a tšea sešego a fa morediē.

Papago Kgarana modirō wa gagwe e be e
le goroka mathebo, a seke a fa morwae
le tšhebō la go arua bošego, ka baka la gore
aile a sekwae papagwe sewe a sebolēlago.
Ka morago ge a bōna a boya le mosadi a we
le sešego, aie, a gae, mosadi le monna ba
dira bjalo le tšea bōna lapa la lena le gola.
A kwēla ngwetšai wa gagwē bolthoko, a mofa
le tšhebō.

Kgarana a ba a kwa a sa kgone sebo, gwa
thoka le setšhupo sewe ngwana wa gagwē
a tšea šalago a tšea. Mosadi wa gagwe e
be e le mosadi wa wa medirō o mogolo, di-
bjana tšewe basadi banago natsō a enatsō
a šita fēla ke dibjana tšewe diwanetšē-
go go nyakiwa ke monna gamōgō le diaru-
rō.

Nkadimē e a lapišai mōtho o kgona ke sa ga-
gwe. Monna yo Kokobetšai belane, ke phi-
la mogoro, ke gore monna yo a sa nyatšego
goya makgweny. Bjalo ka tšatšai le le-
ngwē goba le magoto mošate e be e le ma-
goto a dikōma. Monna a bōna gore ana

168

dikaparō; a ya go mowa / raqwe Tšalatsšala
a fitšha a e dima dikobo a mofa. Pula
e ile ya lala ena, bjalo ya re ge boseleya
khula. Ba e para dikobo tša bona ba
sepela, magoto ke selo sa gōšika ka ma^uja-
lwa. Kokobetsā a nwa bjelwa ka ma^ušila
a tagiwa.

Ge a re o a sepela o fo sepela a re wa,
dikobo tša fetoga m^umala o mohubedu, mo-
ng wa dikobo ke maku o thōma gobolēla gure
ga bašho, ore, monna yo a a dimege, ke
moudima dikobo tšaka a napa a diraka
m^ušgwa o. Bašho ha thōma go tšeba gore
monna dikobo tšē u tšepilego, ka tšona
a sešayagwe. Re bōna gōna a dio e tira
mošepedi, kguntšhe ke mpogē, bjalo o mowa-
bišitšē. Tšatši kwe a ka a dikwa ka baka
la gore obe a tagilwe.

Dikgabišō ka dimanō ya tšona, dikgabišō
ke dilo tšē ditšibjago ga bobhe gore dia
dingwana. Ge yo mongwē a se natišō o
a dima ga yo mongwē dikgabišō tšē bjalo
ka dipheta le diala. Tšona ke dilo tša
go adimana.

Selo sa goadingwa se ababa, ka go rialo mo we molho o swanetše go se tshōkōmela. Batho ba gonyana go adimana diphepha ke ditgarebe. Bjalo masogana a nyana kudu go kea ditgarebe. Basadi ga se gantši mowe o ka bōnaga ba adimana.

Mapulē o kile a dima Nkalane diphepha tša molala, taba ena ya Kadimanō diphepha gantši o ka seke wa e kwa go moadimi a kare go adima yare go zinyega a romela sebaka, ba lefela ka magae goba ba swanelana.

Taba ya Mapulē le Nkalane e ile ya kwala ka baka la motshantšana yowe a goba a moka, ka baka la gore, masogana eile go ba morometšē sebaka batwadi ba masogana bare ditaba tša masogana le ditgarebe re ka seke o ra ditgarebe. Batwadi ba Mapulē bare go batwadi ba Nkalane re nyana diphepha tša ngwana wa rena.

Batwadi ba Nkalane, ba botša batwadi ba masogana, gore le a kwa beng ba diphepha ba dinyana. Batwadi ba masoga-

na ba seke ba Thôkômêla Taba e we. Dja
 lo, mmao Mapulê a botš'a parapuwê Ma-
pulê Taba e. A eira gore ba Hgobukane
 ba oke gore, pheša ya moredi wa gugwe
 eile ya serela ka mōkgwa mang. A roma
 sebaka, sa gore a yo botš'a baq'u Mabukane
 ne gore Thobetsane oie ba tle le we moredi
 wa bōna ga mōgō le lona le sogana le we
 ba le bolélago.

DiTaba tša bar bena, ka lona le tšatši le
 we ba lebeilego, ke moka baya ba Kopana.
Mapulê a boléla gore, ke adimile NKalané
 dipheša tšaka tš'a molala tš'e nne, bjalo ke
 bōna ba rumile se baka bare dipheša tš'
 ka Sentso o dikgatoš'e. Nna ka re dipheša
 tšaka ke a dinyaka.

NKalané aie, ke nnete gobjalo dipheša
 dikgungile, ke be ke adimile, dipheša di
 kgatoš'e ke Sentso, ke be ke na le yêna
Mapulê le sethepe, ge a ntšwana ke mo-
 tš'a gore ntšesetš'e a ke rate, bjalo a
 fo mmatamêla, a tšwana ka dipheša,
 a nkutlula ka tšōna ka matla gofiitš'e
 la dikgagoa.

K34/82 171

Ditaba ba digafela Sentso, yêna are
 ke tšherešo, bjalo nna ebe kere ke e ralo.
 ka ke ge dipheša dikgogo, bjalo mare
 go yêna nanase, yaba o ailla, ka bôna
 gore ke lebile kaya ka bobu mma gore
 ke dirile molato, ke ile ke ralukiša
Nkalane bjalo ka kgwala dipheša tša
 gagwe.

Ditaba ke tšewe Raganya, Raganya
 are, ditaba tša mapogana le dikgurebe
 nna a ke dišale mogo. Banna ba sola
 bolêlo ya Raganya bare go yêna monna
 bolêla ditaba tšewe o dibolêlago ga o bale-
 le ditaba. Raganya are ke tla bolêlang
 gona mowe ke bolêšego ke moka ke bolêše
 ga go suna zelo.

Mowe Raganya a bolêlago ke nnetegwa-
 ralo Mabjalê, fêla o gopole monna wa
 ga Raganya, ga gobolele ba tšhankane le
 basetsana, go bolêla rena ba bagolo ka
 goriato mowe, o swanetše gobolêla rena
 bjalo ka ge ele rena banna. Kgale gôna
 robe golebjalo, le gôna e be ba sa bolêle ma-
 bapi le dipheša, ebe ba bolêla mabapi

le ditlhoakwa, tš'e e ba goba bare ke bja-
ny a bona Tabu.

Monna a tš'iêlêga ka bana la gore dia-reki-
wa. Monna a napa a tš'akgoga a ya tš'opre-
ny, a roma mōtho gore sepela o ba botš'ete
dikwile. Thobetš'ane are sepela o mutš'e
ke monyaka pudi tš'e pedi ka gobane mo-
nna yowe o roqane kudu, a re botš'u gore
ditaba tš'u ba tš'ankama, gela a rapêtanê
le bōna beng ba dipheša goba e be ba tš'a
moswaiêla goba go molifiš'a ga go tš'iji. Ze
gona nkabe a lifile ka tš'ona dipheša ka goba
nepheša elefa ke pheša.

Monna yowe wa ga Raganya a ntš'ha
dipudi tš'e we molato wa fêla o etš'ha mowe.
Manganga a ja, mola a seke a dira
manganga, nkabe a sa ntš'ha dipudi tš'e
we.

Se tš'hamō se sengwe le se sengwe, se a
dingwa fêla moadini a seke a ba lema
nganga go aite go a dima ke moka sa ya
sa sinyêga. O ka nobana moadi yomongwê
a suwêlane ka ditš'hamō wa go polagore
moadi yo monna wa gagwe a seka go mo-

K34/82

Dhama, Kganthe a dhama ke monna o di-
o adina.

Dithapō, dithapō ke dilo tša gošia mohu
bjalo ba diboloka ga boke. Mohu are gohwe
ba napa ba a baqana ka tšona, aowa ba
diboloka felō go tee. Ke mona balla zello
ša mohu. Ka morago ga zello, ke gona ba
kgonago ba tšea dithapō. Motho ge aile
a hwa ana le dilo tšewe e lego, ditšugare,
mejama, ke go te yowe ke nqaka le tšona
ditšeiwa molhang o we nqaka ya go alafa le-
hu e difuthele.

Gona le dithapō tšewe dilebanego molho,
e seng go te e kaba tša gobaniwa. Bjalo ka
motho ge aile a hwa e le nqaka, ana le ba-
na ba banki; bjalo bana bawe bana seke
ba tšea ditaola ge ba sa laelwa. Mohu
o tla hwetšana a laetše ngwana ka o tee.
Nnete diwanetše go tšea ke ngwana wa
lapa le legolo.

Ngwana aile goba wa lapa le legolo, rapa-
gō bona a ka fo a tšea a fa ngwana wa
lapa le lenyana, ka baka la go kwa ga
ngwana. Ngwana ga e le serhūrhōnōnō o tla

ja bophôphônônô bja gagwê.

Pute Mohlabe o be ana le basadi ba ba-
khanano; mosadi yo magolo ele ngwana Pêpêla.
Monna yowe wa ga Mehlabe a šegêla mo-
sadi bjalo a tšea mošegêla a motšentšha
ka le goreng la motse wa gagwê. Mošegêla
ona le manyanyo, a a moga basadi monna
wa bôna ka bakka la golemoga ~~mpa~~ ya
monna.

Baitho ba banki bare, o mafite moratišô, a
owa, o di apea, bjalo monna a tšoge a e
dimula. Yaba mosadi yowe wa mathologo-
di ona le ngwana wa mathankana. Mo-
thankana yowe o be a e kua mokgalabjê
ge a moroma. Mony bana ba gagwe ba
šakwê, ba fêla bare, o a rethella ana ta-
ba.

Pute e be ele ngaka bjalo a lebella a
bôna gore ngwana wa romêga. A bôna
gore le ge nka hwa ngwana a ka reke a
fiwa selo sa dišharô. A thôma gobêla
mothaba o mangwê wa ditšola, ke moka
a difa mošogana a re, ke tša gago. O di-
bee, o reke wa dišumisa ga ke sa phela o

tla dišumisa ka morago ga lehu la ka. A
 ka a mofa sephiring oile a mofa ba duti:
 Kgorong, bjalo ka ge e ke wa maweswa.
 Dišihare ka moka dišipa ke yêna Ma-
 ranrang ke yêna ngwana wa mothologadi
 yowe a go mošegela.

A moruta dišihare ka moka tša go ašama-
 tets leveti. Ka morago ga lehu la gaigwê
 dilo ka moka ba dibotoka ka nywakang. Ba
 dira bjatwa bja meriri ya mathômô, ka
 bjatwa bja mafêlêlo, bantšha dišihapô tša
 mohu ka moka ba aila le gogo lapeng la moša-
 di ya megolo bjalo ngana ya dijosa. Kamora-
 gô ga mo a fukile, yêna ngana ya tšea se
 Dihagala sa buruqwê, ya tloga ya dula kowa
 tšêkô.

Bjalo go fedite, yo mongwê le yo mongwê a
 ka tšea se se molebanego. Ngwana yola a go-
 fiwa ditlaola a tloga a dilo kyole le tšona.
 Bana ba mohu bathôma go gakanêga gore ko
 tšea selo sa gore ke sa tšebe medirô wa
 zôna, bjalo ko dirany ka zôna. Majale-
 fa a thutgoga a tšea le rums le molamo
 a tloga a dula fase.

Ba motšā gore o swanetšē go tšea le sešikō
za diKgagasa, menna are, go bōna ko tšea ka
dirang ka sōna goba a ke tšebe selo ka ga
tšōna. Ba ditšea ba di bēla Iheko, gore
gwa seke gwaba le ngwana yowe a ka tšea
go, ka gobane dilebane ngwana wa tšapa le
legole.

Moewe di tšhapong tšewe tše mōhu ebe gona
le manaka a mapole, a go tšala di tšhare bja-
'o ba-tšhaba go a swarelle, a mangwē a ma-
hubedu. Bana ba bangwē le bōna ba ēma
ba tšea dikaparō le dikgabisō tše dingwē di-
tšhare ka mōka tšā tšala godimu ga legogō.
Medirō wa tšōna o fedike, le tšōna dihwile
le mang wa tšōna.

Ka mōragō ga mowe, le mōka Masantsang
a tšōma gōtšala le gōtšala batho. Bana
ka mōka le ka tšee a tšee a tšeba selo bja-
le Masantsang, ke wa letšō tšaga Masōmu.
Ke mōka bo ngaka bja Pute bja feta
le ngwana wa mōsegōla, ka bana la gōse-
kwē ga bana ba gōgwe. Bana e be ba
e kwa melatō ya bathwadi, ge ba elwa
lehufa.

850 178

Dit̄hapō t̄e bjalo ka marumō le mesebe
legopo, ke t̄a ngwana wa moja lefa gobjalo
ka t̄ona dit̄aola bjalo dit̄a no moita f̄ela
ge ebe ele ngwana ȳ we a goba a zakwe
paraqw̄e. Ka gobame ge parago m̄bho a
nyaka go goruta bo nyaka, o t̄wanet̄e go
zwinjiwa kudu, eseng gore o ka bohwet̄ana
o za bo šom̄ela.

Bjalo ka monna yo ~~Potana~~ ke nyaka bjalo
laudiš̄a ka maruwa o we a go hwet̄ana bo
nyaka ka ōna. O re bonna bo t̄huta re
t̄e pa nt̄weng nala t̄a šal̄ela. Ke gore ga
go kgathulege gore pula e ana, m̄tho o a
hwa pula ena, m̄tho wa t̄hab̄ega pula e
na. M̄majets̄a o t̄a t̄ena pula ena o
šilo kgop̄ela dit̄hare. Dit̄hare t̄e dingw̄e a
didule diepilw̄e.

Ke be kena le mogolo wa Mokgoko le mona t̄h
wa ka Le kala, hna ke hna mona t̄h wa
Mokgoko. Bjalo mokgalabj̄e ge a roma mogolo
wa ka, mogolo wa ka a t̄homa a roma ke
mala, a b̄on̄e a e dimula a bile a e ko t̄o.
Ka. Ke moka mokgalabj̄e a re go ȳena zepela
o dala ngwanaka, ke moka a boel̄e a yodun̄.

K34/82

178

ka morago a bitša nna. Ke moka mogolo waka
 a mpatšhe gore, a gobitšitšhe selo, o nyaka go goro-
 ma le gore pula e ana a e bone, moqhalabjē
 yo wa tšwenya. Bjalo ka gopola moka tšilo
 gola ke ba moka, gore le nna e be ke ba tšha-
 kisa. Ge ke fitšha ke moka are ~~ga nna nna~~
 naka ke nyaka go palapitšha, mōtšhe ~~are~~ are
 ngwana wa gagwē wa ba-bja bjalo na goriato
 mo we, ke tšhaeletšhe ke mōtšhare o mangwē nwa-
 naka.

Mōtšhare o we o mela ga gore sepela o nkē-
 pēla mōtšhare o we. Ke moka ba mphe ke-
 pi, ke hitimē ko ēpa. Goba nka moqwa mang
 le mang o a bitšwa ke moka wa tumiwa le
 baka la masega ke lebaka la gotonya bjalo le
 ge golebjaalo o forumiwa. Ka tšatšhi le le-
 ngwē a ka fore kowa a bōna gore pula
 e ana ke moka are, ke gorma phalaborwa.
 Onyaka go kwa gore orenq, goba wa gana empa
 phalaborwa o fobotšela, o nyaka gore a bōne
 gore o ngwana wa mohuta mang, goba ona
 le meroba a gobōne. Ge o dumēla o tla
 kwa a gorma kgaufo.

Moithane o monqwé le o monqwé o we He o e-
 rago, ge He fitlha He mofu He moka, o mprotša
 modirō wa ōna. Dilo ka moka ga tšona ašupa
 nna bakeng sa mogolo waka. Ka morago ga lehu
 lapara, ge ba fukile ditlhapō tša para, bjalo
 bare, yo monqwé le yo monqwé a tšee se a
 se tšeyo. Ka gobane He na le mogolo wa dula
 ka lebella mogolo waka, bjalo mogolo waka
 a tšea le-rumō le rešiša wa dikgagana bjalo di-
 thare a seke a ditšea.

He moka a šutella nna, He moka ka tšea
 lenaka ka letee, le we a go nkaēla gore
 o tšee lona, ditlhare ka moka He gošupile
 bjalo le He Tometšo. Dingadi le tšona tša
 thōma go tšea tšewe ba ditšeyo, gamōgō
 le monašo waka Lehala.

Mogolo waka ditšola tšea a goditšea ya
 foba maithō a tšee maswanetša tlhōgō, le
 seke a dišumiša ka gobane a ka a laēlwa
 tšona. Tšona ka banna la gore He mogolowa
 xena dimolebane. E mpa a dina modirō
 o we a ka dišumišaga ōna. Nna ka bēlā
 tšaka ditšola ka thōma go šoma modirō
 wa goalafa bašho.

Mogolo wana le mogolo wana ke moka
 ba thoma go kwana. Ba wthoga, bjalo nna
 ka senyane go ba etiba, ka tla ngwana wa-
 ka ka tloga. Mmaga rena ebe e le Pulane
 a thoma go tloga le nna, ka makhala gore
 mlato kenye, ka gobane ge mkgokolo a kaba
 le barwa bjalo barwa ba rene ba wana.
 Ge ba palakana mkgokolo o swanetse go
 duta le lekgothwane.

Mafello ba golo, ba thoma go tla gona a wa
 ba fohwetšana nna ke rene taba. Genwa-
 na wa bona a baka, ke moka ba kitima ba
 e tla gona. Dilthapō tša bangaka a bona
 mogolo goba yo bo molebaneng ga batsa, ka
 bakka la gore moko bokare bo molebane
 ke moka a rene e kwa paragwe rene
 a motšago ke moka matšogolelo kamoka a
 motšogotšō a taba le ngwana yo we a kwa
 go rene sebolélwago ke paragwē. Dia pele
 le wthago.

Dilêpê le marumō goba mogoro tšōne dile-
 baneyēna ngwana yo mogolo. Mogoro ke
 telo e kgolo e we erego ge ba thabile kgomo
 zoba rudi ke moka ba e nolēla tlogo go ina.

K34/82

181

Ditšhapō tša mosadi

Dibjana tšē, lehudi, lwala, dintepa le di-
Thehō dipheta le dipšegole dipitšā. Dibjana
tšē ke dibjana tša mosadi, le maselo diro-
to gamōgō le ngwana.

Dipheta, dipheta kamotša ditšea ke buedi
ba gagwe. fona le dipheta tšē banaga ke
dipheta tša thaga bjalo dipheta me we a
ditšeiwi. Diswanetšē gobolakiwa ke yomo-
ngwē yo mogolo wa letšo. Motho a fodiapa-
rēla matšhepi aowa, diapaniwa kamokgwe
wa tšona.

Motho yowe badimu ba nyatšago gore apa-
rē, bā mōtlēla ka bolwetš; ke moka a ba
bja, ba sepela le dingana ke moka ditšao
la tša bolēla gore badimu ba gabo ba be-
laēla gore o swanetšē go apēšwa pheta
ya bagabo. Ke gona le thago bona molwetš
a fola.

Bjalo ka Makoma, moredi wa Makoma Ma-
šumu bjalo mmago Mokōma o be a saphela.
Bjalo Makoma a bikiwa a ya bogadi, ge
a fišhile bogadi ya foba mōtho yo a dula
go a fokola. Ba leka gomofa ditšhare

empa di lthare e ke dinapa dibaka. E no-
ba mothe wa godula e le lekofoana, mowe
batho ba bilego bare o tshaba mediro ya
bogadi.

Ba sepela le dingaka, ba hwetšana ngaka
e ngwê bare, ke motswaki, a laola ngaka
e we ya mosadi, a ba botša gore ~~ngana~~
miloi ka gare. Badimu ba bomakgole wa
gwê ba beluêla, bare o swanetše go apeswa
pheta ya lelaka. Sepelany le dirê kamokgwa
o we letla bōna a fōla kamtle le sethane
fēla ge le moapeta le mmege gobadimu ka
pudi e ntso.

Ba goma ba tla ba dira kamokgwa o we nqa
ka e boletsēgo ka bna. Ba bōna Makōma
a eba le bōphelo, a phela ga botse. Ka
morago ga matsatši a se manae, kemo-
ka aima, a bēlēga ngwana wa gagwe
wa mošetana. Ngwana yowe ba morēla leina
la Motšwa-Kgole.

Ba morēla leina le we la Motšwa-Kgole
ka bakka la gore e be ba sa kgole gore
mosadi o tla boya madi a mēle a ba le
ngwana ka bakka la gomana gagwe. Ke

194
yōna tšela ya gofiwa dipheka tša leloko.
Go fiwa kantle lebalwetšhi.

Mankoba oile a bikiwa ke baga Moltha-
be, mosadi a kgolophana kudu, empa a
za imi. Bjalo ka gore ge mosadi a noēma
a za imi, batwadi ba mosadi ba kwa bo-
tšhoko ga mogo le ba ba motšerega. Bjalo
ditšhogo di botšela gore mosadi a tšeshe
a ima ka bana la gore o nonnē kudu.
Bjalo tšwatō ya gagwe e tšhibile kema
khura.

Monna wa gagwe bare ebe ele Maqwa-
zeng, bjalo monna wa gagwe a za roba.
e bošego le mšegare ka bana la go-
tšhokagala lehumō go mosadi wa gagwe.
Ka gobane seema za bagologolo e botšela
a gore setšhare se gola ka ditšhabi; di-
tšhabi bana bana, ga o sena ngwana
ke wēna botšhaka ga difele, ka gobane
le bana ba tšatša ba gofeta. Tabane e
kwisša botšhoko.

Monna a kitima le dingaka dingaka di-
sallwa. Yaba a tšhoba a sobella go Motš-
hi, a ya a hwetšana ngaka bjalo ngaka

K34/82

ya mōtha nnete. Yare go yena nnyu ya gono
ga gona dingaka, o bolaike ke moserele wa
lefela, ka gobame ge oile wa sepela kudu
o swanetše gobaēla gae, o swere sešithane.
Bjalo le hono o tla fa boēla gae o le ka ōna
mohwele o.

Mosadi wa gogo o swere ke bōtšimo ba
gabo mosadi, ba beluēla gore o be a swa-
netše gore ge a tloga, a e ya bogadi ba
be ba moapēsītšē pheta ya lelaka. Kemo-
ka ke yōna pheta ya ntšhe. Sepela ore
gofitšha gae, ba moapēsē ka kgogo e ntšhe,
ba bitše kgadi e kgolo ya motšhe owe wa ga-
bo mosadi ebe yēna a moapēsāgo o tla bō-
na mosadi wa gogo a e tšha ba bangwe ba-
sadi.

Manna oile a boya a e kgōga ka gobame
ge mōtho a boya ngakeng, o tšha mōkolo ge
a boya ana le sego kgob gore ba kgolē gore ka
nnete o tšwa ngakeng. Oile gofitšha a di-
ra ka mokgwa owe ngaka e ilego ya bolē-
la. Ka morago mosadi wa gogwe aima.
Yaba gōna manna a kgolwago, mēya ya ba-
dimu e a šoma mōthong.

Dipitšā, inonna wa rēka dipitšā mosadi le yēna wa rēka. Pitšā ekgolo ke gore nkgō, ke pitšā ya lapa bjalo ge mongwa yōna a hwile. Pitšā ewe e sena mōtho yo we a ka etšēago, ka molaō e swanetšē go tšea ke kgaitšedi ya mōhu.

Ye mosadi a ile a hwa a ena le ngwetšī; pitšā ewe ke mōka e lebane ngwetšī yo we. Bjalo ka mosadi yo Maitšwane o be ana le betšī ba basaro. Bjalo mōkgokolo a hwa a šia pitšā ekgolo ya bjalo le ngwetšā o mōgolo. O hwile a le matšogo-ny ga ngwetšī wa le kgōthwane bjalo pitšā le ngwako tšā lapa ngwetšī wa le kgōthwane.

kegela a hwē, a se matšogo a le kgōthwane, dijana tšē a fēla ebe dimolebane. Betšī ba bagolo ba ka tšea fēla tšā metšai. Sešego le pitšā gamōgō le ngwako di lebane le kgōthwane. Ba redi ba mōhu bōna ba ka tšea malaysi ga le gōna fēla tšā ba kgolo bōna ba swanetšē go bakgoba. Kanya ba ba thobōšē ka kgomo go ena le go tšea selo.

Ge ele dijiana tše diqoê gamôgô le se
we a goba ajêla go sôna, ba swanetše
godiwala ba dišše gobatwadi ba mohu
gabega batwadi lehu la moredi wa bôna
ka tšona.

Ditšhapô tšewe tša mohu a ba dišše go
batwadi ka lefêla, a owa ba swanetše go
diša ka Kgomo. Ebe gôna batwadi ba a
mogêlago ditšhapô tša ngwana wa bôna.
Ke molaô gore ba begê lehu, le ge ba ile
ba bolêla ka molomo, ba ila goboloka ngwa-
na wa bôna. Ka morago ba swanetše go-
iša dijiana tša gagê.

Ka morago ge oeya oye ba ga mangolo
ke nyaka mula-kilo, ba tla gokwa. Ge o
baka wa iša dijiana tša moredi wa bôna
ba ila go fetola ka gore, o nyaka mula-
ntlo ka mokgwa mang, Kgantše mogolo
wa gagwe o saphela.

Matiputupu diile tša mōšita ka mokgwa
owe. Mosadi wa gagwe a hwa bjato
ge a huile, a kitima a botša ba ge
Byany gore nna a ka diša, ngwana yola
wa lena o ntšhiile. A owa baya gobo-

loka nywana wa bōna. Ke mōka ba lla
 selo s̄a moredi wa bōna. Ka morago ba
 laēla ba tlopa, Ke mōka Matuputupu
 a sene a isa dijiana t̄a mehu ga gabo,
 a fodula nat̄o, le bōna ba fo mōhomo
 lēla.

Ka morago, a w̄ha kgomo a ya go matgo-
 lo wa gagwe, are, Ke nyaka mula-n̄t̄o.
 Bjalo b̄a thōma go makala gore mula-n̄t̄i
 yo we a menyakago Ke wa mōhuta mang,
 kgan̄the nywana wa rena o saphela. Ba
 mut̄isa gore, a yola morudi-re mafilego
 oile kae, ge a re b̄a mula-n̄t̄o. Mo-
 nna a thōma go makala, are le mphētola
 bjany ba ga matgalo.

Barere, go yēna wa ba o bulatile nywana
 wa rena, o t̄ebe gore le wēna o wa lehu.
 Kgomo e we sepela o fa moredi wa rena
 e t̄la mōhuša ka t̄e dingwē. Monna a
 thōma go t̄hoga, a t̄wa ka samufuri
 a t̄haba. He ge a tlopa a ba mōna
 le golaēla alaēla. Monna a t̄hanola
 dir̄ēhē a libile gae, le w̄hago a sunya-
 ke golebella.

K34/82

850

Taba e we e ile ya moimela Kudu, u feta a hwetšana mokgalabjê yo mongwê a moanêgêla taba e. Mokgalabjê o re, menna ba goithomphile, ka molaô e kube ba go teike 4 oile wa isa kgomo ya go isa ditswana tša gobega lehu, a owa, bjalo o swanetše gore ka yôna kgomo e we o nape ~~o~~ di-
bjana tša mohu ka yôna, bjalo e tšane ka morago gamowe, a kgone o isa kgomo ya gonyaka mula-ntlo.

Menna a ya a dira ka mokgwa o we mo-
sgalabjê a mutšhaga ka ôna. Ba a mogê-
la ditswana tša moredi wa bôna, ba mo-
tša gore o ba abetše o swanetše go ntha
pudi, a ntha. Ka morago ke ge a isa
kgomo ya gonyaka mula-ntlo, bjalo ka ge
mosadi aile a wa ke lehu la sehuba se
segolo, ba seke ba tlhwa ba motswentše
ba mušupa moadi.

Dibjana tšewe ba dišaga ga bono bathwadi
ba mohu ke tšena, masele, dirôto le
dibjana tšewe a goba a dišumisa. Ge mo-
u a sena ngwetši ba swanetše go isa
le sešego ga mōgō le dipitšā. Ka gobane ga gona

K34/82

PP 190-285

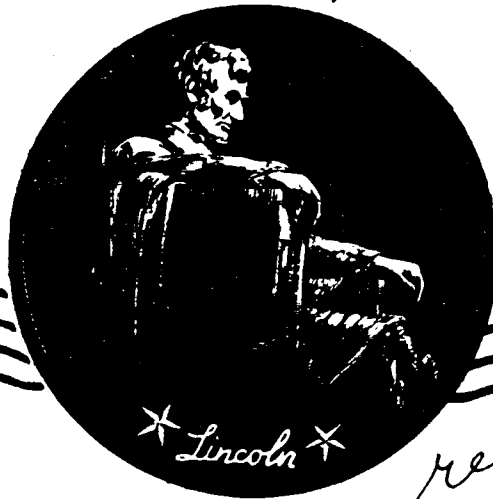
The 3rdw. pad.

S. 850 (70)

H.M. Mohlabane 95 sheets

A13/8/82

K34/82

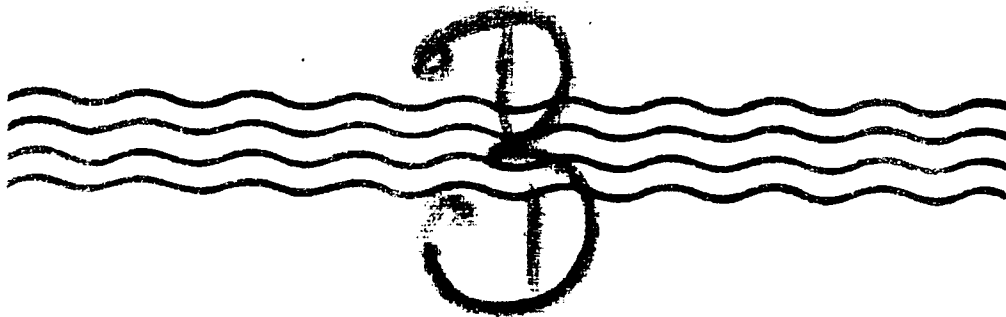
rec 17/5/50

The
LINCOLN

850

Linen

WRITING PAD

mōtho yo a ka ṣalago a diṣumisa diṣatata
le mola-nṣilo ge a bikiwa.

Ye mosadi a kaḥwa, a zena ngwetōi yowe
a ka ṣalago a tēna ka mowe ngwakong wa
mohu. Ngwakōi o we ke mōka a o tēne ke
mōtho, le yēna mohu ba molokēla ka mowe
ngwakong wa gagwe ka bakka la gore ga gona
mōtho yo a ka ṣalago a tēna ka mowe se.
Ithapong za mohu.

Dintēpa le diṣheṣhō, bjalo kage dihibi^{wa}
gore ke diṣwarō, bjalo le tōna dia le tōna
dibjana. Fēla ge ana le moediē, yēna
a ka tēa, ge eke beti bōna gagona selo ze
we ba ka tēugo mabapi le diṣwarō. hwala
lona a lena taba, ba folefoka fēla ke
mōka ba mōke ba ṣala ba leṣumisa, ge ba
sarate ba le ḥwalēla kangwakong le liḥile
mongwa lona. le bjalo ka mahudu le ōna
ba aḥwalēla.

Dibjana tēna tōa lapa ke tēe diṣiṣi ku-
du molaudi yo magolo ke mosadi ka gobane
ke yēna a diṣumisaḡo. Mosadi a ka zena
a dira ka tōna ka mōkwa o we yena a
ṣatayo ~~kaḥwa~~ le ~~mosadi~~ wa gagwē. Ye a

K34/82

nyama gofa ngwanabo selo, o swanetse go bo-
tša monna, monna le yēna ge anyaka go-
fa yo monywe o botšh moadi.

Gona le dibjana tšē dingwē tšē we moadi o
ka dirago ka tšōna ka mokgwa o we yēna mo
ny a ratago. Ke dibjana tšē dingwē le di-
gō, digō go kaone a ka ba a botšh monna
gore digō tšē ke a diemisa. Ge e le dingwē o
tšōna ge moadi ka nōsi a bōna gore ke na
le tšēntšhi, a ka godira ka tšōna ka mokgwa
o we e ratago.

Dibjana tšē bjalo ka maselo diroto, dipitšh,
lehu le lefētšhō mose. Moadi a swanetša
godira ka tšōna ka mokgwa o a ratago ka ntle
le go kwana le monna wa gagwē. ~~Lehu~~
Lehudu lona, ke selo se segolo, ka gobane o
ka seke wa fa mōtho, gamagō le pitšh ke
selo se segolo.

Dilo tšē a ba fe mōtho, maselo, diroto le-
hu lefētšhō le mose. Ba tšhagaletšh ge
mōtho a e tšwa alla, bjalo moadi a bōna
gore o natšh tšē dingwē, a ka botšh monna
wa gagwē gore mōtho yo o tta ka sagwe bjalo
e ka seke wa tšhagaletšh monna e

dumela ke moka a mohlaketsa. Le ge go tsi-
bja gore mošumiši wa dilo tše we ke mowa-
di e mpa di nyakela ke monna. A ba poltha-
galetša ba lho ka moka, go lthagaletšwa
bo nwanabo mosadi le bo nwanabo mo-
nna.

Monna o swanetše go tlogoga, ge nwanabō
mosadi wa gagwe a kgorêla selo, a seke a
gana, ge a kagana ke moka o dirile molaō,
le ge nwanabo a ka tšwella a lla ka se-
lo se senwê le ge a le nago a seke a mofa
go bjalo ka mosadi le yêna moale a gana
le nwanabō a seke a mofa.

Monna yo wa ga Mašumu bane ke nt
Ntlabale, a tšea mosadi Matšêbê nwanana
Mohlabe. Mosadi a ba le mōya wa gona
ka gobuša monna wa gagwe. Monna o be
a bêtla mahō le mafêlthō a mantši bjalo
a bêtšela gonyana gorekiša. Mosadi mma-
qwê a tla a kgorêla o a tšea a mofa, le
nwanabō a tšwella a lla ka lona wa
mofa goba le fêlthō le lehō. Mosadi o be
a fodiwa kantsle le gobotša monna bjalo monna
a fohamola.

Ka tsütäi le lengwê quu fiitha mmame
wa monna, monna a botša mosadi gore mma-
ne o kgopela leho, are ana sa gohola bušwa
mosadi are, a legone, bjalo monna are a ile
kae, mosadi are e fedile. Monna a tša-
kgoga a bona ka ngwakong a tša lefē-
tšhō le leho a fammane wagagwē, are o fo-
nyatša go gona a legone.

Mosadi a kwatša, tšhō ya phatšha-gona le
molomo. Monna a sete a molhōkōmela, bja-
lo, mosadi a bona gore monna a molhōkōme-
le, a tšakgoga a baka mowe mosadi a le-
go gona a fiitha a moga mosadi dibjana
tšela. Monna are, go mosadi, mosadi e fa-
mmame muhō are; mosadi e ya a bea ka
ngwakong.

Mokgopedi a bona gore ditaba dibifile are,
aowa šalang, monna are, emang ke sa
ya letšela, a se sa molheletšä ke moka mo-
sadi anapa a tloga. Monna o ile ge are o
bona ka ngwakong, ya tšakgopisaana le
le mosadi. Monna ge are, o tša dibjana
tšela mosadi le yēna a swara kama bjalo
be thōma ~~...~~

194.

K34/82

Monna a tlala ke pelo, a kia mosadi bjalo
mosadi a o kwa mmele gobaba a thōma golla.
Mosadi a tšwa ka ngwamong a tšhaba
a libile ga gabo. Monna o be a segethe
mosadi yo Sejabaledi o tšere ke bōna ba
ga Masūmu. Bjalo a ya a fidiha ga
gabo. Ye ba butšiša mosadi ke mosadi moa-
di o tlogela tuba, o bolēla dišete tša
lehufa.

O se monna wa ntia ore anyane, ore ke
tlogē, ke mošitišha basadi ba gugwē. ~~Mo~~
Mmago mosadi yo we ke mošitlogadi, ke mo-
ka e ēma le morediē. A bitšha banna ba
ga Mohlabe a ba botšha tuba e, ore, ke bōna
ngwana o bolailwē, bjalo ge ke mutšiša ore
monna wa moraka ore a tloga o mošitišha
basadi. Ba butšiša Matšebē a bolela ka
moxwa o mmagwe a boletšego.

Bjalo bare, ditaba dia kwala, mogologolo
yo mongwē ore, se seki senosi, se llē tau
ya pholwana, bjalo ditaba tša gugwē
dia kwala, ka gorialo mowe se swanetšhe
goroma motho le yēna mosadi yo o yo
se tšela ditaba.

K34/82

Mmago mosadi a gana, are, le seke la ga-
peletšā mōho a sa monyane. Ngwana wa-
ka a tšwa dišō banna ba tla fo mōtšea
ra mafa dingano tšā gagwe. Bjalo bare go
mosadi go bjang ge-eile ra bitšā monna a
tla mo. Mosadi are, a owa mowe le a
kwala.

Ditaba ka mešha diwanetšē go bolēlwa
ka gae pele dikgane die ya mōšate. Gore
ba mōšate, ba butšišē ba hwetšane dita-
ba le sa dibolēla ka gae, ka mešha ba
fēla ba go mišā ditaba bare sepelang
lo bolēla ka gae, ba tla tla ba kgona go
bōna mōho yo we manganga a gagwe.
Ka gobane la re, le bolēla ka gae wakwa
bare ona le phōšō le pele o yago ba yo go-
ntšha phōšō.

Ba roma sebaka sa ya sa bitšā monna
waga Masūmu, bjalo monna wa ga Mašu-
mu are, ditaba di kwala lenna ke sa
botšā ka otee wa ga Masūmu ka mo-
swana re tla tlogēla golla go kwa ta-
ba e we. Sebaka sa boetšā mantšhu a
Masūmu

K31/82

Tala e a peilwē a elewe kamphaka.
Moso a ona lesidi, bjasu, ke moka ba
ya ba Kopana mowe ga makgolo wa bō-
na. Le bōna ba ga Mohlabe bare, aotoga
ba thāma ba pumula malaka baabile
mowe moteiwa a legogona.

Bjalo ke moka ba bentšha ditaba, bare,
go Masūmu o bitšha Kenana, ka baka la
ngwana yo, ~~re~~ bōna a e tšwa alla bjalo
re go bitšhā gore rekle re kwē phupano
ya lena. Masūmu a bega bawe a tšwa
go nabō, bare di a kwala re ka noba re
dikwa. Bjalo ba ga Masūmu bare, nonyana
golla e e thobjago.

Re botšhe Matšebē monna yola wa yago šo.
Matšebē a thōma gobolēla, ore, nna ke
makatšā ke monna, monna ore, gonnantlo-
gêlê, ba geno ba raphe dikgomo tšāka.
Dibjana tšewe le hōna ~~re~~ tšego tšōna,
ke no bōna a tšena ka ngwathong a twala
a e fa mmame wa gagwe, bjalo nna ka
mutšišā gore naa, ke nnete ge ore ke
gotlogêlê, ge o forwala dibjana tšāka
re fa batho. Ke moka ke ge enapa

K34/82

a ntia are, ganna, / Ke gobutšitšê batala
 Ke re ntlogêlê Kemoka.

Monna re botšê, monna are, thôbêla dingo-
 ũi, ntwu yaka le mosadi, re lwetšê mahô le
 mafêlthô, yo mongwê le yo mongwê o wa tse-
 ba gore nna ke nna melli wa dibona tša
 mohuta owe, bjalo le hono ke makatšitšê
 ke mosadi. ~~Mmare wa tšwella o lla ka le-~~
 hô, bjalo ke baba mosadi, mosadi se gogô-
 na, nna ke tšeba a le gona. Ke ge ke
 tsena ka ngwatšong ke tšea ke mofa, bjalo
 mosadi a e ya a moa mmame dilo tšewe
 dia tšeng tša gagwe, a dibaetša ka ngwatšong.

Nna ke boêla ke re ko tšea, a tsena le nna,
 a thôma go nkamoga bjalo nna ka motšia
 ke ge a tloga a e tla mo.

Taba ya mosadi ke e, mowe a bolêlapo go-
 nna ke a moana o bolêla maana a tše
 ke motšho. Yêna mosadi yo, ke bellile ma-
 hô le mafêlthô a mantš; nna mong ke re ke
 feka maanô a gore a tla tšekišwa. Bjalo
 ge bagabô ba filtho o fotšea a ba fa ka-
 ntle le go motšia le yêna matšgolo o tšile o
 mafile le hono ge ba gešũ ba tšila ke

K34/82

Ke motš'a gore a mofe wa gona bjalo ke mowe
ka gomotiêla gona.

Ditaba šidiwe mmago ngwana, mmago ngwana
are, aowa, nna ebe ke nore ke bana baka
ge ba mpha dibjana tš'we, e be ne sa tš'ebe
gore balwa le gore a ba botš'ana. Je monna
a sa-ate ngwana yo wana a napê a tš'hološ'e
a seke a tš'haba a tš'ho a batho, ka gobu-
ne, ore, a monyake, a nyaka gore rena re mo-
ke dikgomo tš'a gwê.

Mokgatlabjê yola a go tš'haba seema se, sa gore,
se seki se noši se lè la ya pholwana le
a kwa le hono gore ditaba dieme ka mokgwa
mang. Bjalo le a bōna banna ba ga Mohlabe
ngwana wa rena o na le marara, nna ga ke
kwe taba e a e bo tš'layo, monna wa ga Maš'u-
nu phōšō ya gagwe ke bōna go tš'a, nabe le
hono ga re le mo, ebe re bo tš'ela fêla phapani
ya bōna ya dibjana.

Are, go moredi wa bōna, o ke o mpotš'e gore
ba bageno, a o nōlla o bafa dibjana tš'we
we le fapanago ka tš'ana, a dumêla, monna
o motš'a a dumêla, a gobjalo monna monna
a ganetš'a. Bjalo wêna mosadi a le phōšō

o ka seke wa re, ^{K34/82} dibjana ¹⁹⁹ tša ga Mašumu
 wa tšea o efa ba gemo fêla, bjalo wa lelo-
 ko la gabô wa gana, nna ga ke bone selo
 ngwana wa rena o na lephôšô Kudiy ma-
 nna le mosadi ba swanetšê go kwana le ge
 ba efa molho selo.

Banna ka moka, ba bôna mosadi phôšô bja-
 lo ba digafêla ~~mmago~~ mosadi mmago mo-
 sadi are o dio seka. Fêla ga gona ta-
 ba. Reburabu are go mosadi yo we mma-
 go ngwana wa bôna ga batšwe molho
 ba tšwa taba, ga o laêla moredi wa gago
 go šele, o swanetšê go lthopha ditgomo tšū
 manna wa ga Mašumu o mofe, rena a re a-
 ke go lthwa re bolêla taba tša mohuta
 o.

Monna bôna o ntšhitšê, mosadi wa gago ma-
 di, bjalo, madi a ila go falla. Ka go rialo
 mowe o swanetšê go bôna taba ya mohu-
 ta o, monna a ya thopeng, ke moka a romê
 ka sebaka, ba motšha gore a ntšhe pudi.
 Monna a ntšha pudi molato wa fêla
 o etla mowe. Monna a tloga le mosadi
 wa gago

Dipheta mosadi a ka fodiya ngwana bō go ba yowe ba kwanago. Dilwane tšewe barego ke dipheta ke dilwana tše dingwê tša go seheba lēgē. Mosadi ga seka a di-
 Ithōkōmēla, difetšū ditšeka, ka gobane ya tšaga ya fallu ke motu o ka seke wa topela wa e fetšū. Ga se gantšī mowe mosadi a karego a e fa mōho a botšā monna.

Mony wa dilo, ngwana a kaba mony wa marumō, bjalo ka ge marumō ke dilo tša ba-
 nna, bjalo ngwana wa mōthamkana o swanetšē gote marumō a ragaqwe ke a gagaqwe. Ngwana yo a yago a žitwa ke wa mose-
 tsana, ka gobane ke kgakga melhorō, a ka seke a dulca o tšilo bekiwa ke ba-
 nna ba bangwē.

Mosadi e kaba mony wa marumō ge monna wa gagaqwe a ile a hwa a žia ma-
 rumō, bjalo a ba e na ngwana wa mōtha-
 nkana, mowe, mosadi o swanetšē goba mony wa dilo tšewe. Monna yēna a ke a-
 eba mony wa dibjana tša ngwana
 Kantle le marumō.

Semungisi Morei dile ^{K34/82} a ba le basadi ba
 babedi, Ngwanatholo ~~A~~ ~~Uthatsatsa~~ bjalo
 Ngwanatholo ke ngwana wa malome wa
 gagwe, bjalo lapa lewe la ba le banaba
 basetsana fela. Aupa le lenyana ~~le~~
 le baithankana. Bjalo kamoraga
 selo sa moho, ba thoma go bea dilo
 tsa moho lapeng. Ngwana ya foka di-
 tlhapo.

Barwa ba lapa le lenyana, bare banya-
 ka go bea marumo, bjalo, mosadi yo mo-
 golo a gona, are le ge ke sena ngwana
 wa moithankana, dilo tsewe ke ditlhapo
 tsa monna waka, ke tla tlhophela ditlhapo
 ka tse mosadi. M otlhomongwe yena
 o tla tla a ena le modimo abu lenyana
 wa moithankana, yo we e tla goba
 mong wa dilo tse.

Basogana o we a leka gore a ngangarega
 a owa, banna ba baropa ba sale gae. Ke
 mokae mosadi a tse ditlhapo tse we
 tsa monna wa gagwe, a diboloka. Kemo
 we marumo go bonagalaga gore mosadi
 e ka bakong wa marumo.

K34/82

Moagô, mongô o monywe le o monywé ona le mong wa ôna. Ka gare ga moago gona le ditšhena, lešaka le dišego, ke tšhona ditšh tšhe dikgole tšhe we, motšhe orego ga bare o agilwé wa ba natšhō. Lapa le lenywé le le lenywé le swanetšhe goba le sešego sa lapa bjalo mowe moagong o we lešaka teba tše le ge motšhe o ka ba le moago o mogolo byang le byang.

Mengwakô ke mantlo a we batho ba roba lago ka gona, bjalo ke ôna moagô. Moagô wa bobedi, ke lona lešaka ge ele dišego tšhona dikagare ga ngwakô a dibone ke molho dibona ke yena mong wa motšhe.

Ngwakô, mong wa ngwakô.

Mongwa wa ngwakô ke monna le mosadi le ge monna aile aqa, bjalo mosadi le yena wa o bōla. Bjalo taba e e manatsago, mosadi o kwa a eia monna are ke ngwakô waka. Ge ba kwatšhelane wakwa a eia monna wa gagwe are tšha ka mo ngwakong waka.

Taba e e a manatsa, ge ngwakô o agile le monna bjalo mosadi a bolêla gae ke

ngwako wana. Monna ^{K34/82} ge a kwatšitšhe ke mosadi; a re, tloga mo ngwakang wana, a owa o re tloga mo motšeng wana wa seke wa tšena mo motšeng wana.

Monna yo wa ga Mangale Matshe, o be a re, mosadi gore a moapšetšhe mollabo bjalo mosadi a dira kamowe, monna wa gagwe a motšego. Mosadi a seke a ba le lehufa, bjalo mosadi a fela a bitšetšhe monna wa gagwe, mollabo ka ngwako wa gagwe, monna a robala le mosadi melato o se gona.

Ka tšatši le lenqwē, mosadi a ba lesetša ba tšena ka ngwakang, ba robala. Jaka mosadi o kwana le monna yo mongwē wa motšeng, ke moka a tloga a ya ka ngwakang wa monna yowe. Ge ba dira wa bōna modirō ka kowa le yēna o dira wa gagwe le mollabo wa gagwe. Monna oile ge a e tšwa ka ngwakang, a kwa ba bolabola ka ngwakang, mosadi a fa bolabola kamatlha. Monna a tšeba lentšu la mosadi wa gagwe, ke moka a goma a batšha yola mosadi gore a tšwē a tlogē.

Mosadi a dira bjalo a ^{K34/82} tswa a tloga bjalo, monna a šala a ya nywathong o la mosadi wa gagwe a kwalago ka ntsho. Afi tsha a bula lebatlha, a hwetsana monna le mosadi wa gagwe. Monna yowe e le morwa-ragwe Matshane yowe lena la gagwe e le go Phirima. Bjalo monna a tšona golwa le mosadi wa gagwe, a tšea Kuboya nonna yowe.

Monna a lifisa yola morwa-ragwe kgomo le pudi. Molato wa fêla, mosadi a homola bjalo ka ge go sena taba e a ka e bolêla go. Pele ke lešobora, monna ka tšatši le lengwe, a bôna mšlaba yola wa gagwe, are go mosadi wa gagwe, o ke o mpitšetše mosadi yola, mosadi are, ketla mitšha fêla o sete wa tšena le mosadi yowe ka nywatho nywatho.

Monna are, go mosadi, a ona le nywatho, a o tšebe gore ke nywatho waka. Mosadi are o wathwa nywatho o we ke nywatho waka le sete la dia dilo tšewe tša lena hamo we nywathong waka. Ya ke rate, ge elewena mothe o ntšwe.

K34/82

Monna a seke a tshōkomêla a tshōkomêla
 polêlō ya mosadi wa gagwe. Mosadi o be a
 saanyake godiêla monna wa gagwê phoko. Bja-
 lo a fadula a homola ba benu kamowe
 ngwaxong, ba dira modirō wa bōna kamokwa
 o a ka kgonago. Ka moragō ga modirō o be ka
 moka mosadi a tloga.

Letšati la dipêla, bjalo ba etiša, le buma
 la goya malaong la fitša. Monna a tshōma
 go kyomêla, are, go mosadi wa gagwe ke a
 kyomêla, sepela o ntšagêla n'waka le
 gogo. Mosadi are ke goalla kae, monna are
 ota goeng, bjalo mosadi are go yêna, kera
 gore a kena ngwako, n'waka fu bōna ngwako
 wa mosadi yo mengwa ka ya kala legogō a
 ntumêla.

Monna a tshōma gallogu aya a la legogō
 ka nozi, bjalo a robala, mosadi a ala lezaka
 a robala kgakala. Monna oile ge a phafoga
 bošego a phopholetšā kowa le kowa a kwa
 mosadi a sa mōkwatisi. Monna a tšwa
 ka ngwaxong a hwetšana mosadi wa gagwe
 a robetše kgakala, bjalo a mošikinya, are
 go yêna mohato keng, mosadi a seke a mofetola.

K34/82

Monna a thōma gagōga, mosadi, mosadi are,
go monna le ge o ka dia bjang le bjang, ka mo
we ngwamong, nna seke ka tēna. Bjalo mo
nna a lesetšā mosadi aya a robala ka mo-
swana mosadi a goma a robala ntle. Bjalo mo-
nna, a butšišā mosadi gore molato kang, mosadi
are, a ke nyake gobolē, ga lesome a se nna
ngwana.

Monna a seke a kwšišā taba e, empa le
yēna a seke a nyama gotia mosadi wa gagwe. A
ya ga motšekolo wa motšē, are, sepela o ntha.
pella mosadi waku, a ke tšebe gore ke mo
silikile kang, o goma go robala ka ngwamong
bjalo le motšē gore a ke a robalē kangwako
ng.

Motšekolo a ya go mosadi, a filtha a motšā
gore ke rumile ke monna wa gagwe are, ke tle
ke go rapelē, o robalē ka ngwamong, bjalo le
nna a mputšā molato, a tšebe gore o kwa
tšebeng. Mosadi are wa lefona wa se tšeba
ge a nyama nna ke robala ka ngwamong
sepelang le motšē, a gē ngwako waku gōna
go lukile ke tla robala ka ngwamong ntle
le mo we a nna ke a šitwa are na ka ~~o~~ ~~o~~ ~~o~~

K34/82

Kong o we e seng waka.

MokyeKolo a nyaka go tseba gore molato Keng mosadi are, nka seme ka lebotša selo, yêna a le botše wa ditseba. MokyeKolo a ya a botša monna gore, mosadi wa gago, ore ~~mêna~~ wa ditseba fêla ore ka ngwathang wa gago ga nyake gobena. Mosadi a fo tšwêla pele le gorobala KyeKala, monna ge aile a rebala naê KyeKala a moahe.

Monna a bôna gore ga go Thusê selo a thôma gabolêla taba e, bjalo banna butla go kwa gore molato Keng mosadi a sa nyake gorôbala ka ngwathang. Ge banna ba butiša taba e, mosadi ore butišang monna, bjalo bare, re ka seme ra kgona go butiša monna, ka baka la gore ke yêna yowe a beluêlago gore, molato Keng, o sa robale ka ngwathang.

Mosadi are monna wa tseba fagana fêla, bjalo le m̄heletseng, ka tšati le lengwê monna keile ka mōša gore o seme wa tšwêla dikuba ka ngwathang waka, bjalo monna a mo tša gore a ke na ngwatho, ngwatho ke wagagê bjalo ke ~~ona baka~~ le we ke sa nyake go go-

K34/82
 robala ka nqwattong wa gagwe.

Bea buthiša monna gore naa, polêlo e e bolê-
 layo ke mosadi wa gagwe, gore ka tšatši le lengwê
 le kile la tšea kgane ya mohuta owe. Monna
 a dumêla, bjalo monna yo mongwê, are, gagana
 mosadi yo a karego ge monna a e tswa di-
 huba, ka nqwattong ke ~~monna~~ mosadi a ngala
 gorôbala ka nqwattong. Mosadi a nyane gobola
 kaba ya monna wa gagwê, monna le yêna o
 bjalo.

Bjalo banna le seke la futa go tšeba ditšaba
 tša bôna ka gobane ba re utametsê, bjalo a
 re boleleng mowe bôna beng ba bolêlayo. Monna
 wa bôna, nqwakô ke wa mosadi; monna e foba
 nqwakô wa gagwê ka molaô empa mony mong
 wa nqwakô ke mosadi. Selo sa monna ke
 lešaka lona ke la monna, mosadi wa gagwe o
 wa kwala.

O ka aga meagô ya mefuta futa, empame-
 ago e we ka moka ke meagô ya mosadi; re
 bolêla mabapi le meagô wa nqwakô. Ke
 mang yowe a tšago tšôkômêla nqwakô ke
 mosadi; ge ona le ditšhila ke yêna yowe
 a swametšêgo go bôna. Kantle le wêna go

K34/82

bjalo, ka wēna monna mabapi le moagō wa gago wa lešana ge le t̄hagetšē le bōna Kewēna.

Monna yo mongwē le yo mongwē o dutama-kgoweng, go t̄mēla t̄ša motse wa ggwē. Bjalo molebetedi wa ngwanō ke mosadi, mosadi a ka seke a t̄loyēla ngwanō wa ggwē bjalo wēna monna o t̄la bolēla gore ke ngwanō wa gago ka matšwa mang.

Hee Mohlabe are, ke moepidi, bjalo ka ge le mpegetšē, ke t̄la araba ditaba t̄šē. M phatšhō wa mongalabjē yowe wa ga Mohlabe ke matšwa, bjalo are go bōna ge re t̄halefa, matšwawa a ba a segōna, fēla maburu a be a le gōna. Bjalo ke ekwa ba bolēla gore ke ditšhōši t̄šē dikhubedu. t̄šewe ke be ke dikwa ga ke disā dikgomo ka mabanyana ga ke dutšī kgorong le banna.

Ditaba t̄šē bagoba ba dibolēla, e be disa ntšene ga botse, ka baka la boagana goba go t̄hoka t̄hōkōmélō. Taba t̄šē ba dibolēla go, e be ke sa dilebale, e be ke fēla ke digopola le badišī ba bangwē ge re le ma-

K34/82

dišong.

Ka ntwa ya Tšesemane, banna e be ba
tloša ka kgang mešeng wa bōna gore baē
ntweng. Monna yowe a tšhabayo, ge ana le
lešaka la dikgomo, goba la dipudi le ~~le~~ ku
e be ba thopa. Ge dilo tšewe kamona di
segōna gwaba gona le dikgomo, e be digodiwa.
Ge e le ngwakō ba o šia o le bjalo, ka goria-
lo mowe e be banyamolla many, mabapi le di-
xuiwa.

Taba e ya monna yo wa ga Mongale e le
tšibiša diTaba, empa ditaba tšewe tšā Mu-
tšente le seke la gopola gore ke taba enyana,
empa go bašho ba bagolo ke tabanyana, go le-
na, ke taba e kgolo. Lebaka le bolēla gore
ke moadi ke morekile ana selo, kgopolo e we
e le tlogelē bana, madi a xekiwi le motha
o letec.

Bjalo ko bolēla ditaba tšē ka matšwaga
wa ditšwantšhō, fēla ba we ba nkwi-
go mašhomeng ba tla ntwa bawe ba go
seke ba tšaeletšā ditšēbē tšā bōna dišša
tšibala, ba ka seke ba nkwa. ~~Lešakē~~
tšē ga hōtse.

K34/82

Mongalabjê a thôma gobolêla ditaba ka
ditswantshô. A re, go banna, le akwala
ngwako ke wa mosadi; le nna mowe kekwa-
na nabeng. Ka gorialo mowe, monna yo
wa go Mongale, o boletšê bjalo a gorialo
ngwako ke wa monna.

Molaya botšha o a etaya, bjalo ku gorialo,
ke lebotšha gore, nnete ngwako ke wa mo-
sadi; kgale batho e be bagapiwa ba e ya
ntweng, bjalo ba e bahwêlê mowe ntweng.
Kabaka la gore mong wa ngwako o gôna, o
zla nobôna ngwako o mowe. Re ka seke-
tshalôa ka lehu, ka banna la gore lehu ke se
lo, se se sa gopolwego.

hesene la fêla pelo, polêlo ya ka ke e,
tefele, fêla ba we ba sa nyatšego go kwa
molaô, ba zla tenêga dipelo tša bôna. Ba-
nna ba bantšhi bjalo ka ge sekwana se a
tile, ke magwara gwana bjalo e se ele magwa-
ragwara ba bogetšê mangwako a bôna a
zitsê le beng ba mangwako. Mangwako a
bôna a we bjalo ka ge mong wa ngwako
a le gôna. Ge mong wa ngwako a ka tlo-
ga ke moka ngwako o wawa

K34/82

Ke tla le bohā ka taba e e khilego ya dirēga
 e we, many le mang a e tšebayo. Ke a tšeba
 gore Tena Senyoka okile a tšea mosadi ngwa-
 na Mabakane, bjalo monna yo we wa ga Se-
Kgoka a bolaya mosadi wa gagwē ka gatea, a
 fona ke dikwababa. Mosadi o be a tšalana
 ntle ga ngwanō bjalo monna a robalē ka
 gare ga ngwanō le mosadi yowe e legomo-
 tlabo.

Mosadi ge a belaela ka ngwanō wa gagwē
 ke monna monna o tša mosadi wa gagwe yo
 yo e lego mong wa ngwanō. Monna a dira
 bjalo le bjalo go fithēla mosadi a hwēla
 ngwanō wa gagwē. Monna bjalo ka ge ngwa-
 kō e se wa gagwē, ba rorora dijana kamo-
 ka ba lelōko, gamōgō le yēna monna ba
 tšā ga gabō, mosadi fobega lehu la mosadi
 gore tšā la ngwana wa lena le hwile, ba
 ile ba amogēla dijana tšā moredi wa bōna
 le ge ba tšeba gore obalilwē ka diatša gwa se-
 be le tšaba.

Monna o be agile motse wa gagwē mūsemong.
 Batho ba phalla lehu la mosadi, gamōgō le
 batwadi ba mosadi. Batwadi ka morao

ga poloko ya moredi wa bōna, molaō ke gore
ba alamē lehu la moredi wa bōna bekego-
ba tšepedi.

Ke moago ga mowe ba swanetše go tšela
ba bošele gae. Bjalo ka moago ga ~~moaga~~ ba
tšwadi ba moradi ba tšetše, monna eka a
šala a robala, a thōma go tlogela ngwa-
kō, o we yēna mong a goba a re, ke ngwana
wa ga gwe. Ngwanō waba wawa, yaba ma-
suping. Kgantšhe mola go hwē diratše (monna
ngwanō o be o ka seke wawa ka baka la
gore mong wa ngwanō o gōna.

Monna ke mong wa moago fēla ga zere-
la bošego a bōna gore, moago o bjany. Beng
ba mengwanō bōna ba le ka mengwanong. Monna
ke modiši fēla, fēla moradi re a tšeba
gore a ka seke a dira se a se nyatšego ka
ngwanō ka ntle le monna wa gae go bjalo
ka monna.

Taba eka tšwela pele katšō le go a kanya,
bjalo ke bōna gore le ka tšibala ditšebē ka
gore le tla tenwa. Bjalo ka ditaba tša kya-
uji, tša monna yona le mōnago ~~le~~ Makhu
le Penan. A bitše moradi ~~le~~ moradi

K34/82

o morlogētšē, ngwanō wa mosadi yowe o šetšē
o wēle. Ga go bjalo Raganya, Raganya are
gobjalo.

Matsentse ngwana o diile phōšō bjalo ka
ge le wēna o kwile, banna, gamōgō le mo-
kgalabjē yo wa ga Mahlabe. O šitšē mo-
sadi wa gago, ka goria mowe o swanetsē go
rapēla mosadi wa gago. Monna o be a thole
gile mōhō, ke moka a tloga a ya a thopeeny
a ntšha dipudi tšē peditsā gorapēla mosadi.

Senwa bonopi.

Senwa bonopi sa bo kgulana, se mpōnē mo-
lomo mpōhō-pōhō pele ga lehu go etu mong
wa lona. Ke senwa se we ba begēla mosadi
gore go fetole yēna. Mosadi are, tšang di-
pudi tšewe le bolaē, o be a kgantšha ke
tšona. A sena a tloga a boeletšā pelo yaka
e gemile kgolē. Ditaba tšā Matsentse le
mosadi tšā fēla diešla mowe.

Lesana, lesana bjalo ka ge tesedi la lona
le boletšēve mabapi le karogamo yangwa-
kō le lona. Lesana ke la monna, lona
ditō kamōha dibōna ke yēna, ge ditšomo
digōrōga, monna o swanetsē go lebella

K34/82 V

gore badiša batwalešō ga boše. Kagare ga
 lešaka gona le ditšomo, ditšomo dina le mala-
 pa a tšōha. Bjalo mosadi yo mongwē le yomo-
 ngwē yowe a nago lešomo ka gare ga lešaka,
 a ka reke a fo rekisa kgomo ka nako lego-
 botša mangwa lešaka.

Mosadi a dumelwa go tšena ka gare a ka
 fenegešā ditšomo bjalo ka gorialo mowe ke
 tšhupō e ngwē ya gore lešaka ke lamona.
 ke ge monna a sena kgomo ka zake ng mola-
 udi wa lešaka ke yēna.

Mosadi e ka ba mongwa lešaka ge mo-
 nna e ile ašwa a šia mosadi. Bjalo
 ka mosadi yo Manyapa, obe a tšere ke
 ba ga Raganya, monna wa gagwē ebe e le
Makadikwa. Ke monna yo we a goga a wa-
 ra nōga ka molala bjalo bare go mošupa
 nōga a lloga motšeng.

Monna yo o be agite, motšhe wa gagwe a le
 nōzi. Bjalo a ena le bana ba babedi ba bu-
 sehana le ngwana wa le kgōšhwane wa mo-
 tšhankana. Bjalo ngwana wa motšhankana
 leina la gagwē bare, ke legofošalo pa-
 pagō tšōha ašwa le gadi e tšōšwana

K34/82

yo monyana.

MaMadikwa o be a ena le diKgomo tša go-nyala barediê, tšê diqwê a rêmile ka dišego bjalo ka ge ebe ele moluyi wa dišego. Moradi yo we o ile a ba mong wa lešana jêla ~~be a~~ sa diri diruiwa ka mkgwa o a a tago, ka ge bane ke tšolo ya ga Raganya ge bana ba bolaya ke tšala, ke ~~mona a tloga a e ya ga~~ moratho wa monna wa gagwê, go mega gore bana ba tšêga, ke nyaka gorekiša Kgomo e kwê.

Bjalo gore monna yo we le yêna moradi ba tšamê ba bapatšê Kgomo. Ge ele mabapi le dibjana a owa a motšê ofo dira ka tšona ka mkgwa o we a ka Kgonyo ka ôna. lešana lewe ebe le bitšwa gye ke la manyana ka bana la gore nywana wa gagwê ke yo monyana.

ka moragô ga mo ele mōthantšana yêna mong a diša, bjalo ke mona lešana la bitšwa ka lehofo. Melaudi wa lešana e sale mtagwê, ka bana la gore esole yo monyana, o lelela le yêna ~~moratho~~ wa monna ~~moragwê~~.

K34/82

Be dilatola ba lebjalo, empa zhošo yōna ba e tšeba gore ke ya ngwana le gobitiwa e bitwa ka leina laqagwê. Mosadi a ka seke a ba mong wa lešaka la dikgomo goba dipudi le dintu, mong wa lešaka la dilō tšewe ke monna.

Nkwane oile a ba le mosadi bjalo mosadi wa qagwê, a seke a ba le ngwana, ke gore a ba moepa. Monna ebe ele monna wa go se dulê que, a soma matgoweng, a tšeka dikgomo, a qopotšê gore, o tla tšea mosadi ka tšona. Monna a hwa a sešu a tšee mosadi le golōša a sešu a loša. Dikgomo tša šala dieme ka lešaka.

Monna o be a dula a bolêla gore ka dikgomo o nyatta go tšea mosadi ka tšona. Mosadi a šala ele mong wa dikgomo, bjalo dikgomo diana mohu, lehošo ke tefa la mosadi. Lentšu la mohu a le nyatiwi, ke polêlo ya mosadi, a bitša ba bolelako la monna a ba batša gore dikgomo tšedi bjalo ka gorialo, mohu o be a bolêla gore ka tšona o nyatta go tšea mosadi, ka gorialo moe dikgomo di swanetšê go tšea mosadi. Monna

K34/82

ba Kwana le potšelo ya mosadi.

Ke moka ba thōpha ditšomo ba tšea mosadi. Ha
tšona. Mosadi a bikiwa a tla a bēleğa bana,
banenyana le ba thantšana. Ka gobane ditšomo
e be ditšwalekē, ba nontšha tša šala.

Bjalo mosadi yo we wa go bikiwa ke ngwetši
wa Ngwana mogwetši. Lašana le we la ditšomo
mo la nobitšwa ha yēna. Ya gona molho yo
a ka bolabolago.

Le ge bana bagodile, mong wa ditšomo e
be ele yēna mosadi yo wē. Ka grialomo
we mosadi ge a bōna bana ore bana ba
ana, bjalo mmago ^{bana} ~~ngwana~~ ore mogatšatša.

Se sengwē le se sengwē se we a nyatšago
godira ha tšeny o fodira ka mēkgwa o a
ratago, fēla a fēla a thompha ngwana
wa mosadi yo we, a e monna wa ana ke yo
ke yēna mong wa ditšomo tše ha moka. Ka gobane
o raphela molaudi ele yēna.

Ka mmagō ga lehu la gagwe yaba gona
ngwana yo we wa pele, a šalago a e ba
mong wa lešana. Molaudi yo mogolo wa
šana le we yaba yēna, empa ditšomo e
be a ka fodira ka tšona ha moka we

a-ratago.

Leina la mosadi yone, a gobikiwa ka di-
kgomo tše we tša go šia Nkwane ke Mamo-
bu ngwana Mongale, bjalo leina la morwa
wa gagwē ele Malepeng. Bjalo Malepeng
obe ana le baratšo, a nyaka gosinya dikgo-
mo ka go diekisa, ka mraga ga mo a biki-
le wa gagwē mosadi.

Mmagwē a seke a kwana le morwa wa
gagwē, a mōša gore bōna ba ratšo ba ga-
go le bōna ba rawanetšē goba le kabêlō
ka mošakeny. Mosogana a dikwa a le-
setša, obe a tšwenya ke mosadi wa
gagwe, ka gobane, o godile a e natšē
dikgomo le mosadi e ile ra mekêla
ele yo mogolo, makgwa wa mohuta
owe e šu ake a o dia.

Dišego.

Sešego se bjalo ka ngwanō, ke sa mosadi,
fêla monna le yēna e ka bu mong wa
sešego, ge ana le tšhemo ya gagwē.
Mosadi a bu le sa gagwe, a tšhêla a
gagwē mabêlê, monna le yēna bjalo.
Monna o bala a a rawē, mosadi le yēna.

K34/82

hege yo mongwê le yo mongwê a luola
sešego sa gaqwê, bjalo ka ge sešego se
rwala mabêlé.

Ke mang wa zôna, empa a ka ~~seke~~ a di-
ra ka zôna ka mongwa o a tašago ka
zôna, goba tšê we dinago ka gote ga zô-
na. Bêdi ga bôna monna le moadi ba
swanetšê ga botšana, goba yo mongwê wa
bôna, o nyaka gofa yo mongwê mabêlé. O
botša monna goba manna o botša moadi gore
mōtšo ke yo, ore e sale ge boesa sešû se
timile. Ba kwane ba kgonê ba mofa yo mongwê
a gana ke mōka dišitile.

Ke mang ya ka tšenago ka ngwanô wa mohu,
le ge monna aile a tšea basadi ba banki-
ša gôna, kantle le mula-ntlo, mula-ntlo
ke yêna yo we a tšago bula ngwanô a tšena.
Bjalo sešego le zôna se bjalo, ke mang,
yo we a ka sešumišago, ga gona mōtšo yo
we a ka sešumišago.

Mōtšo yo a ka šumišago ngwanô le sešego,
ke ngwetšê ge a le gôna. Ge a sešona
ke mula-ntlo. O ka bôna ge moadi a ka hwa
sešego ge sešona, ya ba mohu a šianwe-

K34/82

ti, ba swanetše go serwala ba seiše go ba-
kwadi ba moku.

Motše, Ke leina le legolo, la moagô o mo-
golo, Ngwako ka otee, Ke seThopa a se motše.
Bjalo ka gare ga motše, ke moagô o se se
setšego se boletše ka ôna. Motše ona le
mong wa ôna, mong wa motše ke yowe e le-
go yo mogolo mowe motšeng. Banna ba ka tla-
la mowe motšeng, e nna leina la motše ke la
mōtho ka otee le lešana la dikgomo le bitša ka
mong wa motše.

Motše go o agiwa, mong wa motše, o nyamela
ngana ya goaga motše, bjalo ngana e tliho gō-
ga lešaba a dikuluaša motše, are mowe
mafōrō e tla tšwago gōna, a pheta ganya
phate ya mōthiba difate. Ka moagô ga
mo ba gōgile lešaba ke motša ke motše.
Mong wa motše o swanetše godina le ôbō
a robalē ntšhe. Ka baka la gore a tloga
e ya a robala gare, ba loi, ba katla ba
moēla manong.

Kganthe motše keng, motše ke lōna le go-
ra le ka gare ga motše go eziwa moagô.
Mōtho e nē ke go tloga gare motše ke swanetše

K34/82

Kō. Ge mōtho a kaŋa a tēna ka mafōtō
o tēne ka motšeng wa gago.

Motše o mongwē le o mongwē ona le tšhidi
ya ōna, bjalo mong wa tšhidi ya motše ke
mong wa motše. Ngaka e tšhabēla mong wa
motše tšhidi ya motše gore, motše wa gagwē
wa seke wa moimela gaba wa seke wa mo-
gakantšha. Bjalo ka ge baloi ba tšwenya
ke dišhuri, ba nyaka go bōna gore motše
o tiile.

Ka goriato mowe, mong wa motše, o a kgona
go tšaga bošego a sepele le motše wa
gagwe, a bōnē sewe se tšaga bošego. Bo-
ntšhi bja banna ke bina mowe motšeng.
Bōna ba ka folukiša mmele ya bōna fēla
ge e le motše ona le mong wa ōna, ke yēna
yo we a tšebago tšha ōna.

Moloi a tēne ka motšeng ge mong wa mo-
tše a le gōna, kudu ra kare ge motše o a
gilwē. Wa bōna moloi a tēna o tšentšha
ke moloi wa motšeng, ka ntšhe le moloi wa
motše, moloi o šele a ka seke a tēna.

Motše o a imela o kgona ke monna yomogolo
e ~~se~~ bannumana.

K34782

Mabjalê ke le Thupa tuba mphahō ya gagwe, ke ngwana wa Kgasa ngwana Raganya. Mosadi yowe o be ana le bana ba bane ba bu Thantana le baredi e be ba legona. Bjalo maina a bawwa kea: Mmaeng ke ngwana wapele, ka morago ke Mabjalê, kamorago ga Mabjalê ke Tsheleng, ka morago ga Tsheleng ke Moagaga.

Papago bōna ahwa, bjalo motse wa šala o tswere ke mmago bōna. Mmaeng ore gogola ba motšiša mosadi eina la gagwe ke Makubu ngwana Thebetšane. Makubu a bēlēga bana, fēla golla badiwa ba Thantana leina la ngwana wa pele ke Teka moratšhwa wa gagwe ke Letwatwa. Papago bōna ahwa e šale ba banyana.

Bjalo Mabjalê a šala a šēgēla mogutša mogolo wa gagwe. Bana ba Makubu ge ba lebeletšē Mabjalê bane Rangwane goba papu bjalo yēna ore ngwana wa mogolo waka. Mong wa motse e be e le Mmaeng, e le yēna kgōši ya motse o we. Mmaeng o ile a swara motse ka morago wa molaš go fišhela a ehwa.

K34/82

Bana ba Makubu e sale ba banyana ba
 ka seke ba kgona go swara motse, bjalo Ma-
bjalé yaba yêna a swarago motse, a swa-
 rêla Teka. Teka a gola a tšea moadi:
 yowe leina laqagwê e lego Mapulé ngwana
Thebetšune, a tla a bêlego ngwana wa Moltha-
nkana leina laqagwê ke Meselane.

Lebaka la gore Teka a be mogolo wa motse le
 fiithile, ka baka la gore ke monna, monna mola
 a bago le ngwana ke moka ke monna motse a
 ka o swara. Ye ba swaropola taba e we ke
 moka, a tshabêga, ka morago ahwa. Mabjalé
 a šala e sale yêna mong wa motse. Bjalo
 leina la mogolo wa qagwê go le kwale yokwa
 la fêla leina la moratša.

Mabjalé e be ele monna yo mangwê wa mo-
 huta, bjalo ge ba nyeka gore ba tšama ba
 e kwa lehu la batho bawe, o phešša melala,
 bjalo mong wa motse ge bakate, ba tšama
 ba kwa tša motse, mong wa motse a seke
 a lokologa. Ke moka batho ka moka ba ka se-
 ke ba kgona sebo.

Le tšwatšwa le yêna a tšea moadi. Mkeni

~~Le tšwatšwa le yêna a tšea moadi. Mkeni~~

ebe e sale lesogana. Mosadi wa ^{K34/82} Letwatwa a
bêlêga ngwana wa mahlankana, bjalo ngwana
yowe a hwa.

Monna oile a kwa boithoko, godimu ga lehu
la gagwê. Monna a batša mong wa mabja Ma-
bjale, are, mokgalabjê ke nyaka go tšama ke kwa
lehu la ngwanata. Mokgalabjê yowe are, go yê-
na, wa bōna ditšola ditwešantšha batho, a
diage motse. Mamondi are ga gona taba
ke nyaka go kwa lehu la ngwanata bōna mo-
golo waka ohwile, gwa sethe gwa iwa dinga-
heng bjalo ngwana waka, a se ngwana wa
mpya.

Ngwana wa mpya a hwa ga gona mohlhoyo
a ka tšamago a o kwa gore, ohwile ka
mokgwa mang. Balo Mabjale are go yêna
sepela, eseng ka nna, bjalo monna are, ke
nyaka goya le basadi ka moka ba motse le
banna. Ka gorialo mowe ke diêla gore o ba
botšê, a mofetola ka gore le wêna o ka fo
ba botšê.

Letwatwa a tloga aya ga Mogaga a motšâ
gore, keile ga mokgalabjê go motšâ mabapile
go tšama se e kwa lehu la ngwanata bjalo

a re Kwame. ^{K34) 82} Mogogo a re, go yêna, oile wa
 tsāma o Kwella o le noāi pele, are, aowa.
 A motā gore sepela o tsāme o Kwella lehu
 la ngwana wa gogo pele. O tla kwa gore
 mokgalabjē o gana ka mokwa mang. Re-
 na re ntshitiē maithō re lebaletō ngwana
 wa mogolo waka.

Manna a tloga a tsāma a Kwella lehu la
 ngwana wa gogwē. Ditaola tsā ya tsā mo-
 tsā ditaba ka moka tsā motse wa gabō. Dita-
 ola tsā motā gore, o ka setse wa dia seto,
 dilo ka moka didira ke mang wa motse, yo we
 nkarogo o swaretō yo mongwē, fēla motho yo
 we a goba a mawaretō o hwile.

O ntshetō ga batsē, mokgalabjē yo we lehono
 wēna oego ge o mīna are, ke rangwane, ake-
 re gobjalo, molatlwa a dumēla, bjalo o be ana
 le mogolo wa gogwe, a dumēla, mogolo wa ga-
 gwē a tsēa mosudi wa mina noko, a dumēla
 ke wēna eke o motlogolo wa ba bina noko, a
 dumēla. Mogolo wa gogo o hwilē, empa o
 tle morwa wa gogwē. Bjalo le wēna lehono
 o tle mo kabana la gogwēla ke ngwana wa
 marapō a go tēwa tēwa.

K34/80

Monna a dumela, bjalo ngaka yare, gamonna
 o seke wa fodumela, mowe e lego maatla o
 swanetše go ganetša, lenna ga nke ke ma-
 atla, a se maatla a ka, ke maatla a di-
 tša gohwa. Monna are ditšala dibolēla
 thešō. Mowe motšeng wa gēšō, ka tšiti-
 le lengwē go ile gwa tšena zihwase, e be e le
 bošego bjalo ba lwa nayō, ba bōna eke ehwi-
 le, ba etlogēla. Ka mōwama lare ke aya
 la hwetšāna e segōna.

Molatlwa are, ke be ke sale ya manyama ke
 fo o kwa ge ba bolēla. Papago ka lona le ba-
 ka lewe o be a paphela, kamotšaga ga tšhwa
 se e we, ke ge mang wa motše a tšhabēga.
 Mafellō a boleletšī bja gagwe yaba lehu.
 E be e se nōga, e be e le thori, bjalo ba re
 ba bolaya nōga kgamthe ba bolaya mongwa
 motše.

Monna yowe ranqwame wa gago yowe leho-
 wa e lego mogolo wa motše, ke yēna molai.
 O ile a bolaya papago ka baka la gore o ile a
 éta papago pele. O ile a dula le mosadi wa
 mogolo wa gagwē, pele ga gore a tšhē, bjalo le-
 ka le bōna se a dutšī le mosadi le o diomo-

K34/82

šegēla ga nabjato: a owa o dutai naē pele.
 Ke ge a dula thopa le mosadi, ba bolaya mo-
 nna.

Lehono ge o tloga hwa gae, o butitšē mo-
 ng wa motse, gore ke nyaka go tšama ke e
 kwa lehu la ngwana waka, bjalo yena mong
 wa motse, a gana. A ka seke a dumela
 ka gobane letšolo ke laqagwē. Lehono mmašo
 pelo ya qwē e boithoko ka bakka la gore a bolaya
 mowa wa qagwē, a molaēla gore a ka tla a
 nkgolēla.

Le wēna ge o kaya wa dira gore bumo-
 tse ba tšwē buē dingatheng tša lehu la ngwa-
 na wa gago, o hunēle o tšō, ka gobane ngu-
 ka yo le botšā dilō ka moka. Ngwana wa ga-
 go, ba fukile di tšhare tša bōna ka yēna
 ke yēna mong wa motse le mosadi yo mogolo
 yo we barego ge ba mōna bare aqee nka.
 ke lwēla motse le letšaka la dikgomo anye.
 ke yo monqwē a ka mofela.

Manna a kgolwa, ke moka a goma, ge a fi-
 khile gae, a filika a laodišetša Magaga,
 bjalo Magaga a mofetola ka gore ke ta-
 ba ~~...~~ ke gobatša yōna ~~...~~

K34/82

mê o e kwa ka noki; Ha gobane, nna e be
nka gobotša maaka. Jajalo ka moka ga-re-re-
pela mokgalabjê yo le mokgekolo, ba tswenya
bjalo re šita gore re ka dia bjung ka bōna
ka baka la gore moke ke wa bōna.

Manna mōya wa gagwê wa se wa kwana na-
bo, ke moka a dula a elwa le mmaqwê a
motša boloi bja gagwê le monna wa gagwê.
Ka lebaka le lengwê a ya gorēma mphini
wa letšepa, are, kowa a boya que, arwele
ke moka a thešwa a wa fase, mphini wa
morōba le getla, bjalo monna e seke a kgo-
na selo.

Manna e thōma gagopola mantšū a ngaka,
a bōna gore taba e ga e dikege, ke moka
a tšwa motšeng, a ya a ga wa gagwê mo-
the, mmaqwê o be a swanetšē go ya le morwa
wa gagwê. Makubu a seke a ya a šala le
monna yola. Bjalo ge batho ba motša gore
melato keng o sue, le morwa wa gago go dya
naê, mosadi ore, le a kwa gore ore ke nna
molei, ka ya naê, a kanya a mpolaya. Bjalo
lehono o šetšē le mang, ka gobane a o a morwa
~~wa gagwê~~

K34/82

Moaafetola, motsoho go we a bolêlago o mo-
fetola, ka gore a ke ne taba e fêla ke
busiwana bjaka. Ka marago gomo Lehwatwa
a tlogile, ba šala ba bolaya ngwana wa
Mapulê Meselane, gore ke motsoho go wellê,
mogole wa motsoho go šale bana ba Majalê.
Makubu.

Makubu oile a kwa bolthoko, bjalo a tla-
nogêlane le Mabjalê. Balo ba bolana bo-
loi, ka bana laqwe ba tlanogêlane. Maku-
bu, aye, se swanetšê go tšwa ro tšuma se
ekwa gore molato keng. Manna a seke
a kwa taba e we.

O bolaiile monna waka, wa mpotšha gore nka
sethe ka tšea, mosadi lehono o tšwêla pele
le gobolaya bana baka. O bolaiile Teka wa
didula ka marago, bjalo lehono ngwanatša a
ba le ngwana, ware ditšhare digolefa ka
go fokêla kamadi a motsoho.

Mosadi wa Mabjalê ke Mahodu ngwana
Pôpêla. Bjalo mosadi go we ngwana Pôpêla
o ile a thêla ke thari ya basešana, mafe-
llô, a bêtêga ngwana wa motšhantšana ba-
le, le yêna a bolaiwa, bjalo o bolaiwa e Ma-

K34/82

Kubu, monna a tšena mowe lehung la ngwana yowe.

O molaya ka baka la gore oile are, ba tšwe ba ê dinguteng, bjalo monna a gana. Le bona o bolaya ngwana wa mosadi wa gagwê, o nyaka gobona ge yêna a ka sene a kwa boithoko. Monna oile a kwa boithoko kudu, bjalo mosadi are, go yêna ke go upile, o be o kganêla ge go e-hwa ba bangwe le hono bago o kwa boithoko dikwê.

Ma hodu o a bakwa ge ba bolêla taba ya mohuta o. Bjalo mosadi a ômana, ba mîna ba hemola, are, a ehomolele sebo baloi teng, le bolaya batho e fetša, le gopola gore le tla sala le dirang. Jo bolabola ke go zinya sebaka, a kelea mosadi ka letšwele, bjalo monna a êma, o nyaka go thikiša Ma Kubu, Ma gagu a tšwa ka luyeng la gagwe, ba sadi ba motse Kamoka batšwa.

Ba tšwa ba tšwele mase, ba fišha ba thikiša maba Ma hodu, ba lepa baloi Kamokgwa owe ba ka kganago ka ona. E be ba batiê-la gobolaya, bjalo ba bîna mola ba wilê ba kgona ha tšesha

K34/82

Baloi a bahwe, Mogaga oile a oile Kgo-
 reng, bjalo ba šala ba bogga, yaba lelwatwa
 le yena o Kwile mokgosi, a tšwa a kizima
 a swere le rumô, ge a fišha a hwetšona
 ba mošate ba šetše ka legona, bjalo a šita
 gore a ka dira bjung. Monna a fišha e ba
 eletša ka le-rumô.

Bjalo ba mošate ba nyaka go tšeba gore mo-
 lato keng, bjalo ba we kamoka ba bo-
 lêla ka bogale. Base go bôna modirô
 wa lena a a la o dira, bjalo rena a re
 rate ditšhele tša lena, re nyaka taba
 fêla, gore baitho ba ba bolailwê ka ba-
 ka lang. Le gona le tšhokômêlê gore a
 re nyake lesata, re nyaka gore ka otee
 a êmê a bolêle, re tšakwa.

Mahodu a phakisa go êma, ba moga-
 netša, gore a dule fase, bjalo ka ge
 ele mosadi, gore a bolêlê taba a
 dutš; ke moka a dula. A thôma go bo-
 lêla, are, nna, ke nna mo tšho tšha nwa
 kabaka le. Ke ile ga ke ve ko tšea mo-
 llô, bjalo ka kwa ba gopola leina la-
 ka, bjalo ka êma ka tšeletša.

K34/82

Mowe tšeletšong ya ka, ka kwa gore
 ba bolêla ka mabu a ka, a go tšlogê
 la maloba. Bjalo ka kwa ba bolêla gore
 wêna o tšefêla go bana go e hwa ba
 ka fêla, bjalo baya bana go ba e hwa
 o a tšhabêga. Nna ke gopilê mošaa.
 Ke go ke tšena ka tapeng ke beletšwe,
 bjalo go ke ba butšiša taba e we ba
 sene ba tšhetola. Ke go ke kelea moa-
 di ka letswete.

Ye ke kelea moadi, ke go monna a tšo-
 ga, are, o nyatša go ntša. Ke re gobona
 mpolaeny le e tše male bolaiile ^{ngwanana} monna wa ka.
 Ke go Mogaga a fitha a tšwara wa
 monna, monna a e hwa le Mogaga bjalo
 ke go basadi ba motše ba boya ka mo-
 ka ke mese. Didione šita di tšhure
 tše e be re nyatšile gore re dibolaiê, go
 bolaya gona e be re bolaiile bjalo ka go
 tšhware e sa hwe ditšogilê. Ke motša ke
 feditšê.

Base, Mogaga bolêla a gogo mašutšo,
 are morena di kgōši, nna ka kwa mo kgō-
 ši, bjalo go ke tšhologêla mo kgōši ka hwe-

K34/82

na baelwa le mosadi, bjalo mokere ke a
lamola, monna e thōma golwa lenna, bja-
lo nna ka hwe gobaba ka thōma golwa
naē, ka morago ke ge re bōna baedi ba
motse, ba fitlha le mese, re thōma go
ba seila ka yōna. Ke ge baehwa, bjalo
ke tla kgorong gobeg di taba, bjalo ke maka-
tšū ke ge ke hwetšana ba bogile. Ke motša ke
feditšē.

Mong wa motse, o ke o re botšē gore lehwē-
lang. Mabjalē a thōma are, ke utlile
dimpja tšē dintšī le bona disokulugile diloma
mong wa tšōna. Ke motša ke feditšē ba bina
tšou. Base, go yēna a ra gokwa, bolēla ta-
ba, are, nna ga ke tšebe gore ke tla bolēla-
ny, ga gophala mowe ke boletšēgo ga go gōna.
Bjalo ka ye o kakwa megolo golo a bolēla gore
yo megolo o gatha nōga a e bōna, bjalo nōga
ya moloma ana molato.

Makhubu o ka nobolēla, o bolēlē h nete, ge e
le mokgala bjē re mokwilē a mēla ke motšē
wa gawe

Makhubu, are ditšōni, ke motšē re ditšhwere
nna le yēna menna yo, ke tšwa ga mma

K34/82

Ke sethware, bjalo ke fihile mo ke fe-
 togile thware, bjalo ka ge le bakwa bare
 ke tena diThware. Keile ka ngwaga o mo-
 ngwê ke šekela madimabe a ka a go tihoka
 mabêlê, bjalo monna yo aie gonna anyana
 mabêlê, nna ka dumêla ke sa tšebe selo.
 Aie gonna ke tla gaga mabêlê, monna wa ka
 o be a saphela.

Bo ntloko bo a ja bolê nna, a napa a thoma
 gae ke be mosadi, ka dumêla ka gobane
 le yêna ke monna wana. Aie gonna wa
 tšeba gae, mo tšhang selemô se thoma golimi-
 wa, mabêlê a mela, o tla hwetsana kubu
 e sepetšê le tšhemo ya gago, bjalo o seke
 wa makala, ke gôna e tšhêla mabêlê
 tšhemong ya gago. Kare go lukile ke tloho
 a dibôna.

Ke nnete goile gwabe ka mokgwê o we. Ke
 ile ge ke a tšhemong, ke hwetsana, mabêlê
 ka moka a pa tlamilê fase kubu e sepetšê
 le tšhemo. Ka gobane ke dikôma tšana
 ka fo homola. Ba tšo ge ba mputšiša
 ka fêla ke re, ke bosola, le monna wana
 ka fo bolêla ka bosola.

K34/82

Goile gwa butšwa mabêlê a mantšhi, ka hwe-
tšana gore monna o dirile ga botse. Ka
morago ga punô, monna a fišha gonna
are, o bone bjang, ka re, aowa mabêlê a
bile gôna. Are gonna, bana ba gaga ba la-
pile bjalo ba nyaka dijô. Ka re go yena ke
bana ba mohuta mang, ka gobane e šu o be
lelara. Are gonna, ke yôna kubu ela e ny-
ka go tšharışwa diašla.

Taba eile ya ngwana mahubeng, ka morago ka-
re go yena, e nyaka bjalo, are, aowa, a
e nyaka mabêlê, are, aowa bjalo e nyakang.
Are, e nyaka sa matšana, goseng bjalo e
šala e go kwışa boloko. Bjalo sa matš-
ana nna ko sebôna ka re, monna are, e re ke
go botšê gaga monna wa gaga, e tšija yena
ke monna molato o fedile.

Moradi, are, nna tšewe nka seke ka ditse-
ba ka bakka la gore a se ngwana wa mma ke
ngwana wa morago. Monna are go lutile, bjô-
na bošego bjowe, ke go go fišha tšhwane. Bja-
lo ba bolaya tšhwane, yena aka a ya mowe
ba bolayago tšhwane. Bjalo ya hwa, ba šoela,

K 34/82

Ka a nhabêla, ka morago ga gohlabêga a napa a hwa.

Ka gobane monna e be kereka naê, a napa a dula lenna. Bjalo ka morago ga rupo ya bobedi, a goma a bolaya ngwana wa ka bjalo ka paraqwê. Ka morago go a nqwê a bolaya ngwana wa ~~hewatwa~~ ka morago ga rupo e nqwê monna a re, a re bokeê hewatwa nna ka ganna, ke ge a re, o a molaya lefokeng a tšwa o moroba lehōgō.

Bjalo nna kare, go yêna e e lego kōma ke tufile, le wêna n̄holê kōma. O na le ngwana wa mōhankana bolaya yêna, bjalo a gana. Ka gobane le nna a n̄hutile, ka napa ka bolaya ngwana yo we wa gaqwê. Mahodu o hwetšane ke bošā monna, gore le nna ke go upile, ke bolêla le ntšu le we ka bakka lo gore obe a mpōna phōšš. Ditaba ditša mokgwa o we, a fetšā.

Mutšā a re go mokgalabjê, a moradi yo o bola maaka. A re, ke tšōe ke boletšē seema bakeng za nōga, le dimpya. Bjalo le ragore ke boleteng. Ba tšwela pele gore, re bošē fêla gore moradi o bola maaka goba kenneke. A-

re, qobana, Kgoqa e nabeela mae, ke motša
ya sathologa ya nwa.

Ba rumiwa ba mošate bare ditaba kamoka
re ditwile, bjalo ka qobane ke wena mong wa
matše, re sa boetša mantšu go Kgozi. Ke motša
ba tšea Mogaga ba tšoga nae. Ma bjale a bōna
ga boše gore molato wa qugwe ke omogolo
kudis, a šala a nwa sešhane. E rile go ba
fišhile mošate Kgozi yare, go bōna sepela-
ng lo swana mokgalabjē yo we, le dile ka gomo-
šia a letšebe gore a ka šala a e polaya, pha-
kisang.

Ba ile go ba fišha mowe motšeng, ba hwetšha
na, a tšhabša madi, ka ganong le ka fosego
fo swana. Ba fišha ba dukunēga lebaka
le sešha la ya Kgole letšwalo la Kgoqa. Se
toto a se tlogelwe go aila, ba roma motšha
ka o tše gore a ya tšibiša Kgozi go emotšho
yola ohwile.

A fišha a tšibiša Kgozi mantšu a we, Kgozi
are ke le buditše, bjalo o lifile ka tšhōgō
ya qugwe. Sepela o ba botšhe ba qōgē se-
sewe, e lego mpya, le seke la ēpa lebitša lo
la tšha ka molešeng wa tšhakadi. Ba diru ka

K31/82

Gaélô ya Kgoši, Ke moka mohlato wa sebe
gôna, mafellô.

Mong wa motse go swametšê goba monna yo mo-
lo wa go tšea, molihankana le yêna a ka
foba mong wa motse, molihankana go bolêwa
monna yo monyana. le ge ele yo monyana wa
bôna motse wa gagwê o tilê, ke gore monna
yo we a tšhemge. Bjalo ka go tšea baloi ba
ka sehe ba kgoana go tšea ka motse wa ga-
gwê.

Letšwatwa o agile motse wa gagwe, bjalo ka
gore ga motse, ebe e foba ngwanô ka o tšee
le se tšiba. Bjalo basadi bala ka moka ba tšoga
ba lala mong wa bôna, moagwê, a moagwêla
aie, a ke nyake gore a tšene ka le govenq
la gagwe. A ya a moagwêla wa gagwê motse
kgole le gae gagwê.

Monna yo we oile a swana motse wa ga-
gwê ka mokgwa wa molaô. Motse wa lla ba-
na, gore motse o agile o tšea kwa golla
bana, le gôna ge o sepela le tšela ya
goya ka motšeng o tšea hwetšana tšela e
tšwiketšê ka masera, bjalo o we ke motse mo-
ng wa ôna ke monna.

K34/82

Maikubu, a selina la gagwe, leina laga-
gwê ke Mapulê, mosadi yowe wa morwa
wa gagwe Mapulê, ke gore o tlile ga ragaadi
wa gagwê. Leina la Maikubu o lehaetsane
lona tšahi le we kubu e thomago ga sepela
le tšhemo ya gagwe.

Mony wa motše ke monna ka o tše, a ba-
ke ba eba babedi. Wa bobedi ke mosadi
yo mogolo, ke yēna mogolo wa motše. Ke
bōna beng ba motše.

Mosadi a kaba mony wa motše, ka motšwa
a, ge monna wa gagwe a kahwa bjalo aba
o šile bana ba banyana fēla. Fēla ge aile
a šia ngwana yo manyana wa mōthakana,
mony wa motše e tla ba yēna ngwana yo
we wa mōthakana

Madikwekwele, ke ngwana Mongale bja-
lo, monna wa gagwê e be e le Burwane
bjalo Burwane e hwa. O be ana le basadi
ba bararo, mosadi wa bobedi Mapae, wa
bararo ke kwadu. M mapo Burwane e le
mufē, bjalo Burwane are go hwa,
motšeko lo m mapwe a ōala a zwere
motše,

Besadi ba motse o we kamoka mong wa bōna e le Mafee. Mosadi a swana motse we gagwe ga bothe. Kamorago a thōma goba le malalamabe. Malalamabe, ke gore a thōma gologana, a loya nywana wa Madikwekwele wa molikankana, bjalo mosadi a re o nyaka go tšuma a ekwa lehu la nywana wa gagwe mong wa motse a fo homola. Ke moka a šitwa go tšuma a ekwa lehu la nywana wa gagwe ka bakala la mong wa motse.

Madikwekwele re ka a ba a sa tihela a eba lenywana wa molikankana, a ba le bana ka ba pedi ba basekane. Ka baka la go kgupisa ke matwala wa gagwe, mosadi a tšwa motšeng, a ya a ga wa gagwe. A ka a fologa, oile a laela matwala wa gagwe, bjalo matwala wa gagwe a molokolla.

Go ya ka merutla a re go tšwana, re we ke sema sa bagologolo, bjalo ba sefeletša ka gore, konanang tša go ja, ka-ba mpe le botšane. Dijō a dina taba ke ditšhila tša mênō. Mosadi yowe

ke mona a aga wa gagwê motse. Mo-
 lithang baredi ba gagwe ba lošiwago oile
 a ya go mongekolo, a motšā, a le boga. Ka
 morago ke mona, ba tla go nyala, a ya a
 motšā, gwe tla go phêphêla yêna ka
 gobane ke yêna kgogo tšwadi.

Mapae ka morago, a hwa ka morago ga kehu
 lewe la gagwê, ditšhaka tša ya ka mekwere,
 mosadi yo mongwê le yo mongwê a aga mo-
 the wa gagwe. Lekwadi a aga wa gagwe,
Mapae le yêna, bjalo lekwadi o swana
 le Madikwekwele, o foba le bana ba
 ba setšana fêla. Mapae thuri ya
 gagwe ebe e lukile ana le basetšana le
 bo lithankana.

Motse wa Mapae moap wa ôna ya ba mo-
 rwa wa gagwe Makgoba. Lekwadi le Madi-
kwekwele bona metse ya bona e be e le
 bona ka noši. Seema sa bagologolo se-
 re, motse wa mosadi le gona ke mošiku-
 šwane. Seema sewe se bolêla mabapi
 le dijô, ka gobane mosadi o tla kgetha mo-
 nna yo mongwê, a duta naê, bjalo monna
 yo we a ka seke a laola selo sa mowe

moheng, selatla ke yêna mang mothe e lego
yêna mosadi. Le maduma, monna a ka seke
a dula naô, a swanetše go aisa ga mosadi;
bjalo mosadi ebe yêna yowe a feholago, ge
axata mang wei maduma ke moka ~~mi~~ mi
a mofa bjälwa.

Madikwekwele, a bôna gore lapa la gagê
letla hwa, ke moka a tšea mosadi, ga kga-
itšedi ya gagwe, mosadi ke Maidi. Leina
la Maidi, ke leina la ngwana ngwako, ke
gore mogolo wa gagwe oile, a hwa kabaka
la mmaqwe, bjalo mmaqwe a didimala le
tuba. Mowe re e thuta seema re, ta
ba re apu kgôrôgela, kuta marama re
hwa nayô.

Mmago Maidi ke Motšhengi, bjalo lege
seema re bolêla gore khuta marama re hwa
nayô, diêma ka mere digôna dia go bôna.
Le ge diêma ka mere dika seke tša dia
gore ebe tuba, fela ke bôna ba thoba
tla tšeba. Motšhengi ebe a utšwa mabêla
a batho, a bathoya kowa ba gôrôga, ke
moka yêna a šala a nôba mabêla a eya
que bošea.

Mong wa tšhemo ge a e ya mašemoq ke
moka o hwebšana gore monna goba mosadi yo
mongwê a robile mabêlê a gagwê. Monna
yo we mong wa tšhemo a seke a fêla pelo.
Etle ge letšatši ya madikhêlô monna a tšea
selêpê sa gagwe a ya gae. Kgantšhe monna
o goma beleng o be a fodwa fêla gore ba
mônê gore oile gae.

A boêla a ya a utšuma gae ga tšhemo, go
fitšhêla le tšofi le tšwara. Ka morago ke ge
a okwa lehodu le roba mabêlê, bjalo a sepe-
la a libile mowe mabêlê a robiwago gôna.
A mohwetsšema a pepatšê ngwana, monna wa
lešaele a bolaya, ngwana ngwana a sena
molato. A seke a moswara a molesetša,
mosadi a ya a tšwele setoto gae, kamowa-
na ba kwa fêla gore ngwana wa Matšhegi
a sapela.

Ye ba butšiša mmaga ngwana lehu langwa-
na, mmagwe a seke a bolêla selo ana-
pa a idibala natšô. Bjalo monna a sebê-
la, mosadi. Taba ke mošiši, ka morago ga
selo sa ngwana, ke moka be tšhê tšhê.
~~ma o o tšhê tšhê tšhê tšhê tšhê tšhê~~

bjalo moradi a bolele sepe, le bona ba-seke
ba boléla sepe.

Ka morago ke ge a bēlega Maidi, mang le-
ina la letoko la gubō bare ke Phepe, bjalo
leina go gotše la Maidi. Yēna a ya a ēma
le modimo a bēlega ba Ithankana. Mo-
Ithankana, wa pele, ke mota ke yēna mang
wa motse, yo we Madikwekwele a rego ge
a mōna are, ke mogatsāka ka bakā la
gore ke yēna yo we a tlllogo tēa tulo ya
gagwe.

Ka-roganyo ya motse e dira ke yēna mang
wa motse goba kantle le mang wa motse,
ka-roganyo e foba gona. Mowe o tla hwe-
tšana baagi ba motse, ke gore banna ba
ba lego mowe motšeng ba fapana. Ka go-
rialo mowe karogano e swanetše goba
gona. Ge e le dikaroganyo tša mabapi le
mang wa motse, ke hāna tšē ke rēthego
ke dingwadile ka mo matlakaleny a ka
godimu.

Bjalo ke tla ngwala karoganyo ~~wa~~ motse
kantle le malalamabe a mang wa ~~wa~~ motse.
Motse wa ~~wa~~ tšela e be ebe ebe ~~wa~~ ka

K34/82

o tee, ba agile motang wa Mabotana, ka
gare ga motse ebe e le, Putšane ke yena
motša lefa la motse o we. Mosatho wa ga-
gwe e le Maforwane, mosatho wa Maforwa
ne e le Ramapulana.

Putšane a tšea mosadi leina Mamogasane.
Maforwane a tšea mosadi leina Mafolowa
ne, Ramapulana a tšea mosadi leina ke
Matthako. Bana ba we ke bana ba mosadi
ka o tee, bjalo ka rēpō ya gagwe o a-
gile motse.

Magolo wa bōna Putšane a lošā mosadi
wa bobedi, yo we leina la gagwe e lego Ma-
lekgasola. Are a sešū a meke a hwa
bjalo mosadi a šala a beka ke mosatho
wa gagwe Maforwane. Ke moka a dula le
mosadi yo we ga mōgō le Mamogasane. Bja-
lo dikgomo tšā go tšea mosadi yo Malekgasola,
ke dikgomo tšā go tšea mosadi wa Mamo-
gane yo we leina la gagwe e lego Sana.

Matswalé

Bjalo Malekgasola ge a bōna Mamogasane
ka molašō o be a swanetšé gare matswalé, bja-
lo ke moayidikane ka baka la gare o tšere ke

monna wa gagwe. Putsane K34/82 dile ge a shwa
a šia morwa wa gagwe wa pele bare ke
Komosasa.

Komosasa, a gola, ke mota a tšea moradi
wa gagwe, ka gorato mowe ke gae o go-
dile ke monna. Mmagwe o swanetše gobo-
êla ntšego gamogô le Mafurwane ka gobane
meja lefa ke ~~monna~~ monna. Bjalo ba dira ka
motšwa o we.

Komosasa, a beka moradi wa gagwe yowe leima
lagagwe e lego Maitse, bjalo gona le polêlô e
ngwê bare, gona le gantšha sebakwana. Bjalo
Mafurwane a ya bošego ka ngwatšong wa
Komosasa, o popotše gorobala le moradi wa
morwa, gantšha sebakwana, bjalo ge a phaf-
ga a bōna papagwe a le ka matšhogong ga
gwe, a sa tšwara selo. Bjalo a matšala
ke mota a tšwa a tšoga. A tšoga a bo-
tšha mmagwe taba e.

Bjalo mmago Komosasa ba botšha-rangwe-
ne wa Komosasa, bare, ke kwa bana ba-
se olala o ba tšwenya, taba e ga e
taba le latšhe bošhoka bjowe bjalo nca
Dibotšwana e be e le modirô wa haule

K34/82

le gona e be ba sa ele bana bošego ba
 robetšē. Taba e we a kenyahe ka tšoga
 ka e kwa.

Manna a le setša a seke a tšoga a
 boeletša. Bjalo yēna Mafowane a goma
 a tšea mosadi wa bobedi, bare Ma-
ngwako. Bjalo Komosa pele ya gagē
 ere mosadi a fūnele mōngalabjē, a fēla
 a botša mosadi wa gagwe taba e. Mo-
 sadi a seka a lla

Komosa are, ka gobane a diile, a thōmi
 gabolēla le Mangwako mabapi le malaō
 bjalo mosadi a dumēla. Ba nofēla
 ba utšwetšana kowa le fokeng. Manna
 wa basadi, ge a robala mengwakoeng ya
 basadi, o bāla matsātšī ka ngwakoeng.
 Ge are ge a thōma a thōma ka gore
 ka ngwakoeng wa yola a gothōma ka yēna
 a dira matsātšī a mathano, ke mōka
 mengwako ka mōka o swanetšē go fetša
 oina.

Bjalo ka goricalo mōme mosadi a botša,
 manna gore ge orata le ka ngwakoeng a
 kla. Bošego a tšoga a lla are mōme bjalo

K34/82

natsati: a o sale ka ngwankong waka, Ke tlogo
 botša letsati: le o swanetsego go tla ka lona.
 Ba kwana ka mokgwa o we, bjalo letsati:
 la filtha la gore monna a tloga hangweke
 ng wa mosadi. Mosadi a ya a botša monna
 monna a ya.

Baile ba dira ka mokgwa o we, matsati; ba
 duti ba sa bejwe. Basadi bana le sekga
 ntšo, ke mona o seba mogwera wa gagwe
 gore yena, o phela le monna ya. Bjalomo-
 gwera wa gagwe o sebana a tšwela pele.
 Go filthela mowe monna a bu go le mase-
 me. Matsati a monna a le ka ngwako wa
 mosadi, ke mona ba utwana le fobeng.

Mokgwa wa gobitša mosadi:

habana la mo a robala ka ngwankong wa mosadi,
 bjalo komosasa a fela a bitša mosadi
 ka goedimula, are, pohua, ge a rido aishi-
 tše matsogō gedimu a e dimula bjato kamo-
 we a isago matsogō o mōtšipa kamowe a
 swanetsego go galhana le mosadi. Ke mona
 monna o tla bona mosadi, a phatlala go
 boloka dijana tša gagwe ka lebelo tlogo
 ka lebelo.

K34/82

Monna, a šetšā Kudu, moedimulêlê ya
 monna, le mokgwa wa mosadi wa gatlaga ka le
 potlakō ga. Tšatš, le monna a setša a
 e dimula, mosadi o diadia le ga e fihlê
 la ga a etšwa le busadiba bangwê. Mo-
 tlhāng monna a e dimula ke moka mosadi o
 phakisa gotšwa. Bjalo tšatš le monna a
 tšwago ka ngwakang wa mosadi ke moka
 mokgwa a e gōna. Bjalo a gopola gore ba
 tloga ba ba bakgodišane bošego. A fo homela
 a seke a tšhedisa phofo.

Ka tšatš le lengwê a tšwa ka ngwakang
 wa mosadi yo monqwê a ya ka ngwakang
 wa mosadi yala. Ebe e le bošego, e hwetšana
 ditšhwene diša šušitšê bana. A fihlha a
 moswara, bjalo ke moka, mokgalabjê yo we
 Maforwane are, a ke nyake go melifiša.
 Bjalo magolo wa rena e hwile, le hono motse
 ke wa Mamogashane.

Setlhare sa moši ke gatlaga. Ke moka
 Maforwane a tša motse wa gagwê e tloga
Ramapulana a šala, ka morago Rama-
pulana a hwa. Bjalo Komosa a e tse-
 na ke nampwane wa patšhokomedi.

K34/82

di a gana. M'lonna a t'ia mosudi mowe a bago a idibala.

Taba ya t'ena ga Mafowane bjalo mot'gala. bjê yowe are, ditaba dia kwala, bjalo, nka seke ka kgona go dibolêla ka baka tagore ba ga Mafogô bare file dinoka, ge e le t'ihogô ena le beng ba yôna. He ge ba roma motho a yo bitš'a ba ga Mafogô ke moka bale tla.

Ba ga Mafogo ba fi'tha, bahwetšana m'redi wa bôna a kôpelane le gabôna a sa bone, bjalo bare gaba ga belane le re bi tš'e k'ik'e tš'a natš'e. Mafowane are e, bjalo golukile a re kweng gore molato keng.

Ba butš'is'a m'molawa, m'molawa are, nna ke hwêla malaô, bjalo ke motš'a gore nka seke ka kgona go gopella o ngwana wa ka, ke moka ke ge ke bôna ke bolaiwa kemo ka.

Kemosasa o ka bolêla, rekwe, a re dit'goš' nna ga kena sewe nka se bolêlago, gana mo mosadi a bolêlago, o bolêla t'herešo, re lwêla malaô.

Bjalo ba ga Mafogō ^{K3A/82} bare ditaba re a dikwa, bjalo rena a ra tlhela tšewe tša malaō, taba kgolo, re bōna madi, a ra lefela gore le balaē. Je e le mabapi le malaō tšewe ke tša lena.

Ba ga belane ba ya Ithopeng, ke moka ba roma mōtho gore a yo rapela, bjalo ba ga Mafogo bare go ~~modi~~ wa bana ditaba šediwe bare, ba gorapela. Mosadi are, nna nka seke ka ditheba. Bare go yēna, wa bōna mowe rena re ka e tlogo pele ke ge oile watla bjalo le hono a wa tla o ditšai bogadi bjago. Le rena e be re ka seke ratla, bjalo re tlile mo, ka bama lagobitšwa.

Mosadi are, ke molato, bjalo ge a lefa mo, nna ke a tšwa ka mo le goeng la bōna. Bjalo, ba roma mōtho yowe wa sebaka gore sepela o ba botšhe ke molato. Ke moka ba ntšha pudi, bare go bina, pudi ke ya go khatawa dintu, sepela o ba botšhe ba ntšhe kgomo. Ke moka ba ntšha kgomo, ba e bolaya. Molato wa bōna wa fela e tla mowe.

K34/82

Ka morago ga molato o we mosadi are le
 a nkwel, ke bolêla ba gešu ba sale mo.
 Nna ke nyaka gatia motse waka ke tšwê
 ka mole gareny la gagwe. Ditaba tša bigina
 ba ga Iselane, bjalo Maforwane a dibega
Mamogasane, mong wa motse ke morwa ko
mosasa bjalo yêna a dibega morwa. Mo-
 rwa waqagwê, are, a ~~ke seke~~ a Kgona gatto
 ga.

Ba diboetsä go mosadi gore mong wa motse
 are, ga dumele gore o tlogê. Mosadi are go
 bôna, a here gaya le dikompô, ke nyaka go
 aga waka motse. Monna a gana, are a ke
 dumele, ge a e tšwa motšeng. Morago monna
 are, mosadi wa kwala, mōthōlōgadi ga laolwe,
 molesetšê a tlogê, ngwanaka, ka morwana a
 ka bôna ke se sengwê, a tloga are, keile ke
 a tloga bjalo la gana le bono nkwabe ke sa
 dibone.

Maforwane le yêna a ~~êma~~ mowe, mōkgekō-
 lo a boletsêgo gōna. Are, motse o nowe
 a yago goaga, e sale motse wa ga Iselane
 le ge a ka dula le mōtho, mōtho wane a na
 selo. Bjalo Kamogasa are, yonkile, mosadi

K34/82

a dira bjalo, ke moka banna batla batla
ngwakô wa gagwe. Moke wa ga belane o a
rogane ka mokgwa o we wa lekgeswa. Le-
kgeswa le a rogunya metse.

Boloi lekgeswa dilo tšê we pedi tšê we ke
tšôna didirago gore motse o a rogame. Lege
ba gologolo bare, golwe tšê tšê ka letee, ma-
bapi le go tšena ka ngwathang wa ngwanenogo-
ba papago, ka morago ga kwanô e we ya bôna
mong wa mosadi ba belaya, ba napa ba šala
ba tšene. Bjalo ka dituba tšê tšê Mabjale
le Makubu tšê we dišetsêgo dingwadilwe ka
matlakaleng a ka godim.

Boloi bjo we ba fo bolabolago kago
rêpa, bjalo bja seke bja tšibja ke
bathe ka moka le bjôna bo rutila mo-
tse. Ka gobane mamundi ga a ena
le batho, o tla bolêla gore, nna ke
bolaya ke mokête.

Bjalo ka Magampa le magadibô wa
gagwe Manoka. Boloi bjo we bja go-
rêpana, ba bubitšâ gore ke ditshêle
Magampane morwa wa gagwe bare
ke Mapae, bjalo a tšêu morediwa

Manoka.

Moredi wa Manoka leina la gagwê bare ke Maqobêlê. Bjalo ditgomo tša go tšea Maqampane diile tša tšea Manoka bjalo ka go rialo mowe, ke mogadibô wa gagwe wa go tšala. Bjalo ba tšobolo ba Manoka ke gore bana ba morediê, ba fohwa, bjalo pele ga gore ba ê dingakeng, Maqampane a tšana a bolêla leina la mogadibô wa gagwê gore lapa la morwa wana le bolaya ke yêna Manoka.

Manoka oile go hwêla ke monna bjalo a ya a dula le mogadibô wa gagwê motse ka o tšee. E le gore oile a bitšâ ke mogadibô wa gagwe Maqampane are ke mosadi wana le na ba ga Maqasitha a ke bone motšho yo we a ka motšho-kôntelago, motšho yo ke motšho wa kgomo tšana. Ka go rialo mowe ke nyana godula naê.

Ba ga Maqasitha a banna ba ganna ba ile ba lokolla mosadi a tšoga le mogadibô wa gagwe. Ka morago ge a bôna mogadibô wa gagwê, a motšê

la gore o dirile bjatlwa, ^{K34/82} ~~ba~~ ^{le} hlo ya
 gagoe o tle o agé, kowa ke dutayo gona
 kabaka la gore a ke bone motho yo we a
 tlagogo thokoinela. Mosadi a dira ka
 mokgwa o we monna elego mogadibô wa
 gagwê a molae tšego ka gona a dira
 bjatlwa.

Banna a banna boheba, baya ba tianito
 ya mosadi. Mosadi kage a dirile bjatlwa
 asene, a ya le letšema, Bjalo baya Mo-
Kgatlha base, go ba tlo bawe ba
 rumitwego, le tla ngwako kabaka
 lang, bjalo ba rumiwa ba bolêla gore
 re rumitwê, ga na le hono ga le re
 bona, re letšema.

Magampane ase, gobôna, le sene
 la tla ngwako o we, ge le tla le
 swanetšê go tla le mong wa ngwako,
 le setšang. Ke moka ba tloga ba ya ba
 botšâ mong wa ngwako. Magampane yo
 we a bolêlwago ke yo mongwe wa mowe
 mabeng wa ga Mokgatla. Magampane mo
 gadibô wa Manoka yêna obe a tere ke
Baga Pôpêla.

Ba rumiwa ba goma, bayu badula tseleng
 ba romêla motho gore, a yo bathibisa gore
 ba gana. Ge motibiš a boya a boya leyê-
 na mogadibô wa Mandaka. Ge a fitlha a buti-
 ša gore molato keng, bjalo base, molato guogô-
 na, re-re nkabaka lam la romêla batho lena
 la šala, kyanthe ke boleng ba we la goba
 leswanetsê go fitlha kubo, ke moka le thô-
 mē go rullulla.

Ke moka re ba rullullê, ba namêla ngwako
 ba o tia, ba tlemi ba tlema bjang, basadi
 ba swala. Ba dira ka mokwa o we go fitlhel-
 la, ba fetsa modirô wa gotia ngwako, mabe-
 ng go šala e le lerupi. Ba fitlha ba mo-
 temêla ngwako wa gagwe ka ntle ga legore
 la ga Pôpêla.

Mapae mosadi wa gagwê Marobêlê a bêtêga
 bana ba gagwe ba e kwa. Bjalo ge ba sepela
 le ditshokgotshokwane, ke gore dingaka-nya-
 na, diba botô gore bana ba bolaya kema-
 kgolo wa bôna. Bjalo Mapampare o thôma
 golla ka mogadibô wa gagwê. Mafellô mongwê
 a seke a ya ka ga mongwê, ka bakâ la di-
 tshêlê tšê we tšê boloi

850

K34/82

Magampane o re Manoka o a mmolaya ka bolêla ka mongwa o we, a diri gore ba h'wê ba e dingakeng. Manoka o re mooki a namama, o fo nkôka ke duti bogadi bjaka. Bialo a bônd gore a^{ka} se kôna go phedisa a o bobê, ke moka, a tîa ngwako wa gagwê a tloga, a tshela nka, a dula moteng o šele.

Motse o ka seke wa fima yo mongwê, fêla ge mong wa motse a huduga a hudugêla nageny ya Kgole, gôna mong wa motse a ka mofa motho yo mongwê. Fêla mōtho yo wê wa gofima o swanetše go tsa motse a tšee diphathe le bjang a yo waga wa gagwe motse. Ka gobu-ne, dipheko tša motse o we a se dipheko tše we a ditsebago.

Mafase ke ngwana Mabakane, bjalo a tšea ke baga Mohale, monna wa gagwe a hwa. Mosadi a šala e le molhōtšegadi, monna o be a dutši motšeng wa gagwê a letše. Ka moago ga lehu la monna wa gagwê a tšegêla ke tšhareleng Mongale. Ba dula ka babedi, monna e ka e be e le ~~gagwê~~, ~~ke babedi~~ o be a ~~monna~~.

Mosadi ya ⁸⁵⁰ Tšhareleng, K34/82
 o mošile mapulane-
 ng. Bjalo o tlile o dutšhi mono, ka busa
 la go tšwa a tšhaba goutswa. O beufa
 go boela Mapulapeng ka bohuda. Ke
 mokgwa o we a gore go šegela motholōgudi:
 yo we anapa a dula mo.

M
 Monna a thōma modirō wa gagwe wa goutswa
 a fēla a utswa a etša a dija le yēna Mafuse
 ka tšati le lengwē, a utswa tšhalete ya Mo-
hlabe masome a mabedi le metšō e mešhano
 a dipointo. Bjalo ditaba tša tšena mošate
 ke moka ba utšha marogana gore, ba yo nyaki-
 šiša ka ngwanong wa Mafuse. Ke moka ba fišha
 ba nyakēla, go fišhēla ba e hwetsana a e fane-
 tšē ka gore ga sešego.

Monna a swariwa, gamōgō le mosadi, kgoši
 a ba tia ka kubu, ba ba balefa, ke gore te
 fong goile gwa lefa monna ka dikgomo tšē
 nnē. Mosadi a kwa gobaba, ke moka a napa
 a tloga, a ya a dula Khatšedire. Motse wa
 šala o sena mošho, bjalo kgoši a fa Mpho-
lwane motse o we.

Mpholwane go a lebeletšē Malefo a be ure
 ke mogadibō, bjalo a diša bialwa a nā mo-

850

K34/82

iate, go dumedisa matopa a we, bjalo Hgoziya
mogafela ona. Mphalwane e be e k makgokolo a
ka a ba le maatla a potia matopa, e napa a
dula gona.

Dipunō, dikenywa.

Dipunō mōho yo mangwē le yo mangwē ona
le tšhemo, mo tšhemang yo gasiwa dipen tša
mehuta huta. Dipen tše bjalo ka, mabea ke
gore ditšoro tša tšona. Leotšā, le-roro, lešale-šale,
mphōgō, le tšhoko le di tšwe. le mefu-
ta ya marotše, marotše, mafodi, maraka, di-
nawa, dišhagaraga, magapu le metsekwane
Bjalo ke tšona dibjalo tše we mōho a di
gasiwa tšhemang.

Gona le dirapana, bjalo mowe dirapaneng tše
we go gasiwa dibjalo tše: Ditlo, ditlo-mara-
pō, di tšhemene, merapa le mesela. Dibja-
lo tšewe a dibjadiwa serapeng ka se tee, aowa
se senqwē le serengwe se na le serapa sa tšona.
Motšoko le tšona ona le serapa sa tšona, le-
bake lona gale na tšaba le gasiwa tšhemang
ya mabêlê.

Modirō wa gobuna ke modirō wa banna di mo-
dirō wa banna, ka lebaka lewe ke gona

850

K34/82

mašala. Ge ba feditšhe goaga mašala ke
moka modirō wa bōna ofedile. Bjalo modirō
o šetše le basadi fêla le basetšana. Mehuta
e we ya dijalo ka moka e ngwadilwego ka
mogodimu, ke modirō wa basadi; banna ba
tšentšhe seatlā.

Basadi bana le modirō o mogolo Kudu, ele
gore a ba le bana ke owe wa punō fêla,
a owe le modirō wa lapa o lebeletšhe bōna.
Bjalo kage modirō wa lapa ele o mogolo ku-
du. Ka tšhupō, dikgone, morōgō, metši go-
šila gofaga, dijana le tšōna dinyama go
Ithatswiwa, ka morago ga mo dijō dilwē
dibelokwa ka ngwehang, ka moka ke modirō wa
masadi. Ge a feditšhe modirō owe ke moka o
swala diroto o ya modirong wa masēmong
wa punō.

Mabêlê a buniwago pele ke mabea, ke ōna
a pele ka gobane a phanisa go butšwa. Ma-
bêlê a mabea le gogašwa a gašwa pele. Ka
gobane, basadi ge ba e tšwa pele, ba gaašwa
na mo Ithakeng, ka morago, ba yo a gaašwa mo-
lapong. Mašemo a melaleng a we ba gaašwa lo-
ka ba o e ša baleme.

K34/82

Masemo a molapang, mōtho a lema yōna o e napa a tihala le gae, a dula gōna, Kabaka la goleta ditšhwene, ditšhwene tše diKgolo, le ditšhwenyana le dikolobê tša zōna. Ditšhe we ke disinyi tše diKgolo dihjalong tša batho.

Ditšhwene mabêlê bošego ga diji, dija mosegare fêla, ka goriato mowe ke modirō wa bathanka na le basetsana.

Dikolobe mosegare ga ditse, ditšhwa ka moru ng bjalo bošego, ditla masemong. Yo manyana a ka seke a kgona go dileta, ka goriato mowe le mosadi a ka seke a kgona go dileta. Dikolobê dileta ke banna. Molimi yo mongwê le yo mongwê wa tšhemo ya molapang le ge a swa. ke goutla mpya otlaba a e utla. Kabaka la gore ke yōna mothuš' yo mogolo, mosegare ditšhweneng e a thusa, bošego dikolobeng le gōna e a thusa. Ka gobane wa sasetša ka yōna e tla dirakisa tša tšhabêla Kgole, ge oena lempja le go tšhaba ga ditšhabe.

Gobolla ga mōtho ga gofêle, gofêla ga ntšhe ke gatlaga lefaseng. Bjalo gae balugile ba bunê mabêlê kamoka a fêle. Ba torê marōtê kamoka. Ge mōtho a ile a e ntšha marōtê

K34/82

Ka maatla, o tla rora a ba a lapa bjalo a
bee a tlogelê tšhemong, ka lewe le bana yo
mongwê le yo mongwê a ka foya a twala ka
makhwa owe a ka kgona ka ônu. Ka gobane
o gafetsê ditšhwene le diholobe ka gae a sa
leta.

Mabêlê a leha a bunwela mašaleng, banna
ba dira mašala malapeng, ke moka mošadi o tla
a tšhela ka ntšhe, ka gobane le bana la go a kro-
kgoša le sale kgole. Fe banna le bana ka gae ma-
šemong le gona go sa duti. Motho a le o tee
modirô owe a ka seke a o kgona, ke modirô
o mogolo kudu.

Bathušana ka godira matšema, mong wa
tšhemogae a bôna gore modirô ke o mogolo a
ka seke a o kgona, o feka maanô, maanô
awe a fekago ke godira bjalo, ke moka a
rapê batho ba yo mothušana go rōba mabêlê.

Mowe tšhemong e we, ga goe basadi fêla
le banna ba aya. Bjalo modirô wa banna
ke gorōba maha, basadi ba twala ba iša gae
bjalo bjalo. Fe tšhemogae se mhae, ke moka
ba fetša, ke moka ba imolotšê mošadi o tla
ba a bôna o monanê modirô

K34/82

Mosadi wa tšeba yowe, e katogo mosadi yo
 mongwê wa motše, a katogo a dirile bjälwa
 bja letšema, ke moka yêna a fapana nabô
 a ya ga ya gogwê tšemo a tšene a ya go e-
 kêla mong wa bjälwa. Yo mongwê mosadi a
 dirile a tšene a ya bjälwa ka moka baswani ba
 motše ba dirile a tšene a ya. Le yêna ka mo-
 swana a dirile ba ke tšene ba ya, ba tšaya ma-
 šemong a bôna.

Madirô wa letšema o tšisa ke beng ba lona, ba-
 kho ba šele baka tšene ba tšisa letšema ka
 gobane mong wa letšema ge a katogo gobôna
 lešumile tšogang, ke moka ba tšoga ba ya
 nwa bjälwa ba palamana. Kgantše ge ele ba
 motše, ba ka tšene ba tšoga ba tšila mafetola
 ka gore, bjo ke moka bo fedile, se bêxêkêla
 bja ka moswana, ba tšadi ba ka tšene ba tšoga.
 Letšatši le ka fodikêla ka thaba ba
 dutši ba šoma, ele gore yêna mong wa tšhe-
 mo o ba bôtša gore tšogang lešumile bôna
 ba foganella ka nši. E we ke yôna
 ka gışanô ya motše, ke gore basadi ba
 we ba kwana. U a bôna yo mongwê anale
 motšegogwe tšena o dirile bjälwa.

Ka moragô ga mo-ba feditšê ^{K34/82} go buna mahea, bjalo ka ge mphôgô le ôna o ga-šwa mola-pong, ke moka ba buna ôna. he dintwe tšê ba gašago ka molapong le tšona ba dirôba, gore ge ba tloga ka mašemong a ka molapong e be ba tlogela ruri. Mašemong a molapong ba ga dihopa tša go tšhabêla pula ge ba leta di-tšhwene le go rôbala gona ge ba leta dikolo be.

he ošâ, lešumiwa mašemong, mosadi o swane-tšê go dira sebaya, bjalo monna o eya lešala la boalo mowe kgwafsi le sebaya gore mosadi a robê mabêlê a fanêla ka mowe lešaleng. Ka moragô ga mo a feditšê go dira sebaya, o dira mokhupyane, bjalo ka gare ga mokhupyane ba dira ka dikôkô go re o tiê.

Ke moka bjalo o rôba mabêlê, a eya a tšhela lešaleng, ge a bôna gore letsâtâ: le a madikêlô, o thôma go roba mahea gore a rwalê aê naš ga e. Mosadi o robê-la mabêlê mowe lešaleng, ke moka a kgwa-tšê mahea, a rwalê aê naš ga e. ke moka o dira bjalo bjalo.

^{K34/82}
 Tšakhi le a vana gore letšakhi le a fisa, o anêga mabêlê seboeng. Bjalo are kowa a ômile, a thōma go a fola, moko o boêla kowa bjalo mabêlê a wêla gōna. Bjalo mabêlê a we a lotšā, o tla a tšhêla ka gare ga lesaka, ge letšana le tšhêlê bjalo aya ka sešego. O dirêla gore a tšebe mabêlê gore ge a tšhêlê sešego gore ke masaka a makae, a we a tšatšitšego sešego.

Kgale e be ba letu dinonyana, bjalo matšakhi a lebono, dinonyana a disalitiwa ka bakka la gore mašemo a tile. Ke gore kgale, mašemo a be a tšaba kane, bjalo ka gare ga mašemo go tšamile go eba le ditšhoitšana. gōna mowe mosadi o be a buna tšhemo ka le potšapotšlo, ka bakka la nanyana.

herōrō, mabêlê a lerōrō a tšhoile kema-eba, bjalo ôna le lebono ge mōtšhoile a gašā lona tšhemong ya gagwe o tšwanetše go eletša, a tšhōka go letša, a fetša. Ke mōka inony wa tšhemo a tšwa fêla

Punô ya leroro, te lona ba ^{K34/82} le bunwêla ma-
šemonq, bjalo ka lotšã. Ba letlišã que
ele di thōrō. Lerōrō le na le sešego sa
lona, bjalo ka ge e se mabêlê a liniwa-
go Kudu, mono nagenq ya gešũ, sešego
tšã ôna ke dišepwana.

Lesalesale, ke mabêlê a mangwê a we
ba sa gašego Kudu. Marōrō ana buušwa
a bjalo ka dintšwe, ge motho a ile a budu-
šã, modirō wa ôna ke godira bjalo wa fêla
Mabêlê ana ba rōba ka metutu ya ôna
ke moka ba tšema ka mengwanq, ke yō-
na pen ya wšhe. Le dintšwe le tšona di-
bjalo

Mphêgô o bunwêla ka dipitšeng, ke gare
bare, go fola, ke moka ba o tšhêla ka gare
ga dipitšã. Le tšhoko le lona le bjalo le
bunwêla ka dipitšeng. Dipitšã ke tšona
dipolokêlō tšã dibjalo tšewe.

Mewôtê, mafodi, maraka, di thagagaga, magapu,
dilo tšewe ke mojô wa le tšhabula, mosegure
ba a pea, o tla hwetšana le tšhabula maše-
monq gona le dipitšã, bjalo ba a pea ôna
ka tšona ka mangwê a we ba ka tšona.

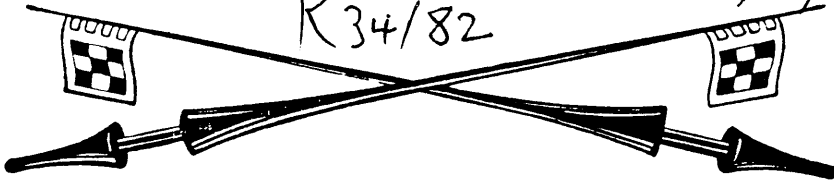
(70) ~~(69)~~ 850

(70) ~~(69)~~ 850

④ H. M. Mohlab, 286-384
Bethany Mission,
P. O. Richardsdal
~~11/11/1950.~~

A13/8/82

K34/82

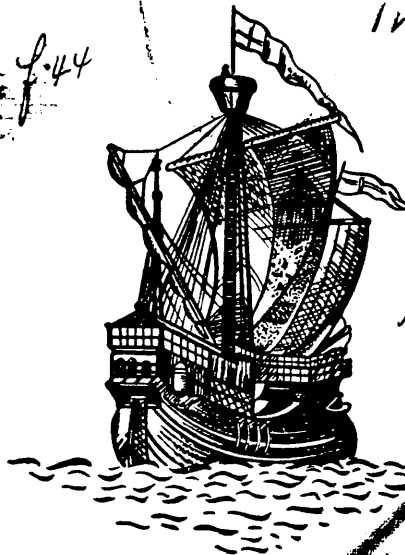

Waverley

Bank
WRITING PAD

Ls lis
35 x 24
60 x 32
@ f.44

1 in 2 fourth
wr. pad
sheets

rec
17/5/50

Temco 6133 s 70.

(~~69~~) 850

K34/8² 268

Magapu ôna a apeiwi, a lewa botlala, bja-
lo, mopjati wa le gapu ke mopjati go a le-
wa. ye mosadi a gorôga o tšwa a rwele-
tšhe monna le badiki.

Molala-ohwile, ke marôtše, ba apea ma-
rôtše, mola bo bôna go le tšatšhi ke a ma-
dikêlô. Ka moswana ke moka ye ba hogêla
gorwala mabêlê, ke moka, ba yo hwetšana a
budule, ke moka ba ja. Ka morago ba kgone
ba r-wala mabêlê.

Mafoadi, ke marôtše a gotla le makhgwana
a we ba bitšago le hano ka leina la ma-
pampulê. Bjalo ôna a tiile, ka teng go
ôna a loile, le khatla la ôna le bothata.
Marôtše ke leina la ka karêšo, a rwalêlwa
ke moka ba a bea ka di thibeng. Mong wa ma-
rôtše ke mosadi, a ka no a leala ka mkgwa
o mong a r-ago ka ôna. Mosadi a ka ê-
têla mosadi wa gago ka morago wa bôna
a rwele le tšhe ge a tšaga. Monna a ka seke
a bolêla selo, ke di thalêlô tša basadi, mo-
nna a dilaele.

Magapu le mekopu, le yôna e bala ke
basadi, monna a ka seke a dilaele. Mo-

^{K34/82}
 una a ka seke a beba a fa mosadi yomo-
 ngwê, ke mosadi fêla. Ka gobane monna
 a ka seke a beba lewe mosadi a nyaka-
 go gobea peu.

Seritê Mankôrôpa, mosadi wa ~~gagwê~~ ke
 Mamabu ngwana Masumu, bjalo mosadi a
 rorêla marôtê a bāna gore marôtê a
 morapla, a ditla bjalo wa, basadi baya ba
 mōthusa go rorêla marôtê. Sethiba sa
 mosadi sa tlala ka marôtê. Mosadi vile a
 ba mohumagadi ka marôtê, marôtê ba anya-
 ka, bjalo molato, ke gore, basadi baya ba
 lapa ke moku ba alesetla marthakeny ya bu mo-
 jō wa ditshwene.

Bjalo Seritê o be ana le mōtlabo wa gu-
 gwê, bjalo mōtlabo yo wa gagwê, o notatā
 ke monna a le nozi, mosadi wa gagwê ga
 morate. Basadi ba bangwê, ge ba etetse
 mosadi, o ba tlatêla ka marôtê, bjalo mo-
 tlabo wa Seritê ge a filihile mosadi a
 mofe. Ka tātā le lengwê a galihama le
 mōtlabo wa gagwê, bjalo mōtlabo wa gagwê
 are, ka mongwa o ke dumaga kgodana le-
 rôtê, mosadi wa gagwê wa ntōna.

850

K34/82

Manna are, go motlaba wa gagwê, e tle ke
 tlaya ka motšai o tlatla a gofa. Kamu-
 swana mosadi aya, a fitlha a tena ka
 lapeng la Mamabu, ke moka ba dumediša-
 na. A lebella gore ke tla bōna ~~ke~~ fiwa
 lerōtšē, mosadi a seke a mofanogoga.
 Mafellō mosadi are, balang, bjalo monna are
 go mosadi, a a o fe mosadi yo lerōtšē, mo-
 sadi a seke a mafelōa.

Manna a goma a bolediša mosadi gore
 naa a o nwe, ke re fa mosadi yo lerōtšē.
 Mosadi are go monna gofa a ba gapeletšē,
 nna ge ke tuta ka potš, nna mofa, ge ke
 sa tute, nna seke ka mofa. Ke moka mo-
 sadi a homola. Bjalo yola mosadi a dibōna
 gore, ditaba tšhāna a dinyake, ke moka a
 napa a thōma.

Manna are, go mosadi, goma o tle o tšee
 lerōtšē, bjalo mosadi are, o mofa la ma-
 ny lerōtšē. Mosadi yola o dibōne gore ge
 a ka goma monna le mosadi ba kaya
 balwa ka bakka laka, ke moka a fa napa
 asepele. Manna o kilotšea gore ~~ke~~ o tšee
 lerōtšē, a seke a mofelešā.

Monna a šala a swabile, ^{K34/82} bjalo a thōma go butšiša mosadi gore, molato keng, kere fa mosadi yola lerōtšē, wēna wa gana. Mosadi are, ge o be o nyaka go thota dilo tšewe tšago, nka be o ē o morwalle ka ~~ka~~ mašemong, nna a ~~se~~ nna pakōlō, le yena ke mosadi a ka folema.

Monna a kwatšiša ke dipolētō tšā mosadi, bjalo a thōma gōlwa le mosadi wa gagwē. Mosadi a tšhaba, a tšhabēla gagabō, bjalo, bagabo, ba nyakēla mōtho gore a iše mosadi, bjalo mosadi are, nna nka tšeme ka ya, lena le ka no romēla mōtho yowe a ē, nna nka tšeme ka ya. Ke aya nna kojanq, ka gobane are nna ke tšee, marōtšē a ka ke fē mosadi yo mongwē.

Bei roma mōtho yo we gore a yo kwa gore molato, keng. Mōtho yowe aya, ke mona a fitšhešā mantšū awe, a rumilwego ka ōna. Monna are, mosadi a nšugile bjalo nna ka kwata ka mōtia, ke mona ga namowe. Bjalo sebana are gago-
~~na tšaba e ngwē, monna are a~~
~~mona a~~

Sebaka, sa fihlha ga Masimuni^{K34/82} sare ke buile, ga monna wa ga Mamohoropo ke fihlile, bjalo monna o boléla gore mosadi o filo wathoga. Bjalo ba botša moredi wa bona gore ditaba šedive, monna wa gae o boléla gore wena o filo morega. Mosadi a-
re, mmiheny a tle mo goba re e kowa que gawé.

Bare, go moredi wa bona, o wa kwala, se se-ke se noši, se lle tau ya pholwana. Seema se, se boléla gore, o seke wa kgolwa ka mantšhi a mōtho yo mongwé, ge a fapane le yo mongwé. Ke moka wa kitimela ditaba, kgantše ditaba tšō ja yena. Ke tau ya pholwana, ge o e bona, ore ke lawana ko bolaya ke moka ya goma ya bolaya yena. Bjalo wa kwa mosadi re goma le mongala-
bjé yo wa ga Mongale ~~motšala~~ gore a yo kwa mantšhi a lena.

Mongale ore go fihlha o diré gore ka bitšhe banna ba gabō, ka babedi, gumogō le matšwala wa mosadi a be gōna, bjalo o kgone o bentšha ditaba. Ke moka a tlo-
~~sa le mawa ana na e.~~ a fihlha ga Mamohō-

^{K34/82}
 rōpō, a hwetsāna, monna a pēa meōgō
 ya qaqwē. Ba dumedišana, ka morago Mo-
ngale a fiitšetša mantšū go morago gore
 ke tumile ke ba ga makgolo wa qago ba
 ithe ke tliše mosadi wa qago, ke ~~ke~~ ke
 e kwa le phapanō ya lena. Monna e mo
 sadi a ka bolēla, bjalo Mongale a re wa
 kwala, fēla ~~u~~ ~~ke~~ ~~o~~ ~~bitš~~ ~~ba~~ ~~na~~ ~~ba~~
 babedi le mmago a kgone a bolēla. Monna a
 dira bjalo.

A bitša khakana ya qaqwē, bjalo mokga-
 bjē wa ga Mongale a re, le tlišo nāhiba
 ditšēbē, e ka be o ~~bitš~~ ~~ba~~ ~~na~~ ~~ba~~, semungiši a tšē
 ke mokgalabjē, ke mona a kitima a bitša
 mokgalabjē yo we wa ga Morei a phaki-
 ũa a boya naē. Bjalo morumiwa a re go-
 lukile, mosadi a ka bolēla, a re pele qagore
 mosadi a bolēlē, a re, go Morei o bitša kenna
 ka phapanō ya bana ba.

Mamabu, a re, tšobēla, ke nnete, nna ke
 farane le monna wa na, ka bana le, ke
 tumile, mabēlō a ka, ke gaša le marōtšē.
Marōtšē a ka a nkgama a ile a enwa,
 ka ~~marōtšē~~ ~~marōtšē~~, ka ba ka ~~bōn~~ ~~gore~~

a mpāla, ka dira bjalo⁸² gore bāho
 bā ē gōn̄h̄ūā, aowa bā n̄h̄ūā, ka rwāl̄ēla
 marō̄h̄ē. Le hono gō t̄lile mosadi wa Khama
 Mabakame, bjalo monna oye, nna ke f̄ē mo-
 sadi yo we marō̄h̄ē, nna ka ganā bjalo ke
 mota a thōma gō n̄h̄ūā, nna ke gē kē t̄loga
 ke ba tlā ūala baija ke mota nna ke hwe-
 t̄h̄e Tabaewe.

Se rit̄ē, are, morena, mosadi mowe a
 bol̄ēlago, ke a motwa, mosadi yo we o ile
 a tla, bjalo ka bol̄ēla pol̄ēlō, gore a o mo-
 fe lerōh̄e ka letee, bjalo mosadi a guma.
 Nna ka homola, mosadi a t̄loga, ka mora-
 go ga mo mosadi a t̄lugile, ke mota mo-
 sadi are, gō gō nna, gē mō̄ho a nyama
 gō thōt̄a, masepa a gagw̄ē, n̄h̄ūbe a lema
 agw̄ē. Bjalo ka mof̄ēt̄ala gore, bjalo mosadi
 o t̄lugile e ūwa mpōna ke t̄ena ka
 t̄hemong wa bōna ke t̄ea ke fa mosadi yo-
 la le hono, w̄ēna o bol̄ēla bjalo, ke gōna a
 t̄w̄ēla pele le dīth̄uyat̄ō. Nna ka t̄lala
 ke pelo. ka koput̄ā, ke gē mosadi
 a t̄loga. O t̄h̄ūile le dīkh̄ii t̄h̄a ēh̄iba
 o t̄h̄ūile

Monna wa ga Mongale ³⁴are, ⁸²ke be ke go-
 bitšhā yōna taba e we. Bjalo ke be ke
 kgopela go monna gore le lwelê le foba
 babedi, monna are, e, gojalo mosadi, mosadi
 le yēna a dumêla. Mokgekolo a ~~tebany~~
 ka phapanō ya banka ba ba gagō. Mokge-
kolo a re, a ke tebe seto.

Mongale are, a taba ke tšewe Morei, Morei
 are, ke a dikwa. Bjalo mogolo golo yomo-
 ngwê o ile a ehwa are dinonyana go thale-
 fa mafoto. Ka gojalo mowe e be re ka
 kwa banna ba ga MAKOKOROPŌ gore bōna
 bareng, ka taba e ya mosadi wa bōna.
Morei o šetše a hwetšane taba, gore o bi-
 tšhōwê ke Mongale, bōna ka noši e be
 ba bōna gore ba tla bolêla taba, bjalo o
 dirêla gore babolêle, ba kwê gore e be ba
 tla bolêla ka mokgwamang.

Mogwêra MAKOKOROPŌ, ke monnana fêla
 ka pelo ke monna, are, seritê o ri bitš-
 hōe ka phōšō, nna ke šikinya kgopola ya
 ka, bjalo ke hwetšana gore taba ke e
 kgolo a ya re lekana. O be o ~~sa~~ seto
~~ba~~ o bitšhōe Maretsadikê re ~~ke~~ rena

bana. Lehono bare djononyana^{34/82} go tihalefa mafoto, a wa ba-Kgalabjê, le fante le leswa letia ka le letala, gape le a tseba gore mona-ntso a e kgamole.

Mokgalabjê yo we wa ga Morei are o bolethe ditaba ngwana fêla le go ele wena yo monyana mafelong o tla ba, monna, ke be ke bolêla ka mokgwa o we, ke supa morwa rago, gore mphahle ka o tee a o thwa mole mosela wa kgomo. Ke mo we o šebego o bolethe le thaku. Bjalo Mongale e be e ke re kakwa kgogo badi gore yêna meng ka taba e.

Mongale are, go mokgekolo ditaba tša bana ba go šediwe. Mokgekolo are, ke a dikwa, bjalo e be dikwa ke tena ba galabjê. Bare, go yêna bolêla, rena re tla kgona re bolêla, motse ke wa gago, bjalo ke wena o tseba go tša motse wa gago.

Mantšha a mokgekolo.

Mokgekolo yo we leina la gagwe le lebetšwê, bare mma mpoi, bjalo ba diš bitša ka leina la morwa wa gagwe. Are, ditaba tša ba bannana a ke nuake a adibolêla.

Ka gobane bana ba ^{K34/82} mabaka a, wa re ke a
 ba laya, ke moka ba go roga. Ngwana wa ka
 ona le phošo, o be a sa swanêla go tiamoa
 radi wa gagwe. Ge a ganne le mariôtê
 a gagwê, wka be a fohomola goba ~~wa moroga~~
 ga roge yêna o roga mosadi yola ~~mabaka~~
 la gore a morate. ~~Mariôtê ke dilo tša mo-~~
~~sadi, wkešu ke bônê monna yo mongwê a~~
~~ka laola mariôtê. Nka noie dipunô ka moka~~
~~ke dilo tša mosadi, bjalo dipunô tšê dingwê~~
~~mosadi o fadilaola kantle le monna tšö-~~
~~na tša mehuta ya mariôtê ke tša basadi, ke~~
~~komaka.~~

Moei aue, go monna bjalo ka ge e se mola-
 to, ba ga matgolo wa gago, ba itšê go Manpa-
 le iša ngwana manng wa gagwe o kwê
 phapanô ya bôna fêla. Bjalo ka gorialo
 mowe polêlô e, matgokolo a boletšego wa
 ekwa, matgokolo yo ke mmešo e bile ke
 papago. Dilo ka moka tšê we e lego tša go-
 lewa, ke dilo tšê dinaga phušong ya mo-
 radi, kantle le sešego sa gago, ka gobane
 ge mabêlê a mosadi a fedile, mosadi o
 diradišwa a mabaka ~~we sešego e ti-~~

mile, He moka wa mogafela ^{ya} gago sešegō.

Mōtlabo o a zinya motse, wa tša mosadi wa gago, mafellō, wa khutšā ka gobolaya. Mekō ya ba limi ge o ka namela taba e wa sotologa wa lebella Ilase, o tla bōna o tla bōna e phadima, ke kudumela. Bjalo taba e ya gago, o seke wa tšaga wa boeletšā, mong wa mosadi a dikwa o molato. Are, bolēle gore mabēlē mosadi e ka fodiša ka ōna ka mōgwa o a tatago ka gōna, ka wile le wēna aowa.

Mosadi ge a bōna ngwanabō, a tšile a bolēle gore seša se tšimile, o swanetšē go gobatšā lena ka ba bedi lekwane. Lege ele mogadibō wa gago e a ka seke a mofa kante le tšaelō ya gago ke gore kwanō ya lena.

Mongwe are, nna ke rumilwē, bjalo ka mantšū a a boletšwego mo, ke a kwile, gamōgō le mantšū a mma go monna. Bjalo, ke nyaka go kwa monna gore oeng ka mantšū a mma go le Mosei ba tšetšego. Monna are ke kwile bjalo a o bone gore

o dirile phōō, monna are ^{K³4/8²} ke e bōna.
 Ke moka a Iloga le mongenolo baya Ithopeny,
 ba rapela sebaka, bjalo ke moka sebaka are,
 ke a lekwa.

Mongale are, ditaba tšela ke tšene Morei,
Morei, are dimwa ke wēna Mongale bjalo
 a botšā mosadi are, o wakwa monna wa
 gago wa rapela. Mosadi are, nna a ke
 na taba, dikakwa ke lena. Bjalo Mongale
 are, monna yowe ebe a ukwile se we
 se boletšwego. Molato ga o gōna bjalo ka
 ge batwadi ba boletšwe gore ke motlišē, bjalo
 mosadi wa lena o we, a bua difate ke moka
 a Iloga.

A fitšha ga Masimusi a Ithalōša
 mantšū ka moka, bjalo ka morago ga ma-
 ntšū a we, monna a epōna phōō. Ke
 ile ka bitšā Morei ke yēna yowe a gōta
 go ukwiša ditaba. Ke moka ditaba tšā
 fēla dietla mowe.

Dithagawaga digišiwa mašemong, dilewa
 botala. Bjalo kudu ba dilatella dišhōō
 tšā tšōna, ba dira merōgō ka moka. Ba
 diselela ya ba buisi ke moka ba hantšela mo-

K34/82

dôô.

Motsekwane, e gaiswa mašemong a molule-
ng. Yōna ga elewe, ~~mašeme~~ bošala, ba efê-
fa ba dia megwapa, ke moka ba lthwa ba
a negile. Ka mabanyana ke moka ba jilo a
pea. E nōba ōna mojō wa lelthabula leōna
a bjalo ka maiōtē ~~mong~~ wa ōna ke yēna
mosadi.

Bjalo ge dipunō ka moka ge dijedite ka moka,
bjalo ke lebaka la madula gae. Basadi ba lthō-
ma go kgōkōša mabelē a lehea. Ōna ba kgōkō-
ša ka mōkwā, ba lthōma ka a mosadi yo mo-
ngwē wa motse, ke moka ba lthwa ba kgōkōša
ōna. Mosadi yo we ba lthwago ba kgōkōša a ga-
gwē, o dira marota a mantši; ke moka ba lthwa
ba enwa ōna. Mmegare ba a pea di lthaki
dikgone tša tšōna ke digokōlhi. Ba lthwa ba
le moketeng o mogolo, ka moswana baya ga yo
mongwē bjalo bjalo.

Manōzi ke mosadi wa go sekwane le basadi
ba motse, o e phetušitšō le šele, le šele ke
tšhwene ya rotwē, e we e tšwilego molthap-
eng, ka baka la go lthoša ke di tšhwene.
Ke moka dilelekisa molthapeng ya tšōna bjalo

Kgoši ya bōna yaba ela ^{K34/82} zōlē, le yōna
e tla tšona ke engwē.

M aina a bo mantši ke a mantši bjalo
ele gore a nolthaga ka tsela kaete e.
tsela ya bobedi ke go tšonana. Bjalo ka
mosadi yo Motsatši ke leina la gagwē
la gabēlēga. Bjalo yēna ka noši aye ke
Tlekēē, bjalo ba tšō ba bitšā ka leina le
we.

Leina le we la Tlekēē le nyaretšē ka
mokgwa o, Motšētši o be a tšenyake go
dirišana le basadi ba gabē, la nolthaga
a sa tšō fitšha motšeng, bjalo ka ge o ku
oše wa tsaba mokgwa wa ngwetši ge
asale matšogang ga matšwala wa gagwē.
Lebaka la fitšha la go molthahlēla tšō gagwē
dipitšā.

Bjalo ka ge ka molthaha ba tlhahlēla mosadi
dipitšā tšō gagwē, le banna la marega mola
ba bōna gore ona le mabēlē. Wa bōna ba
kitimēla go molthahlēla pele ga lebaka le
we, ke gore a na boetšwarō. Bjalo ngwetši
a e e, matšemeng fēla molthaha a dirile bjalo
ba yo moekēla.

Matswala wa gagwe a ^{K₃ 4/82} mōthutēla, dipi-
tšā tšā gagwē le bōma la bongwetš'i le fedile
bjalo ke mosadi. Ka ōna ngwaga o we a di-
ra bjalo, ke mōka a tšapa le tšema, basadi
ba mōke, baya go mōhūšā go mōthūgodinā.
Ka morago, mosadi yo mongwē a dira bjalo
ba le tšema, ke mōka mosadi a seke a ya go
gōrišā magōri le basadi ba bongwē le ka la-
pong ga bjalo a seke a ya, a tšea dijana
tšā gagwē a ya mašemo.

Basadi ka mōka ba mōke, ba dira bjalo mo-
sadi a sae go ba e kēla. Basadi ba modu-
la tšopa, bare, o bōna e ka rena re ditšā-
ēla ga re ya go mōkēla, bjalo ga sešelo
ke mōke, le rena re swanetšē go modira.
Ye a ōmetšē metš'i a we a gagwē le rena
re tšea mašēpe a rena tšā mašemo
a rena.

Ka tšatš'i le lengwē a dira bjalo, bja yore
ba yo mōhūšā go buma mabēlé, molapong
ka gobane o tšwenya ke ditšhwene. Tšatš'i
le we ba nwa go bjalo ka lona, basadi ka
mōka ba phatšā go faga mašēpe a bōna ba
e kēla mašemo a bōna.

K34/82

Mosadi a sala a eka eka le bjalwa, bjalo
 a Lihakana thōgō a se sa tseba gore
 tla rwadisa ke mang bjalwa. Ba kgopedi ba
 bjalwa ba fitlha, ba hwetsana mosadi wa mo-
 tšeng, e foba yena mang wa bjalwa. Bja-
 lo ba kgopedi ba thōma go matlala, bare go
 mosadi, a basadi ba mo motšeng ba ile ka e,
 ka gobane se bona yena le matlala wa
 gago.

Mosadi a se, ge a ba fetola, a se ke tšena,
 ba tšile ba ile motšeng a bona, a fa-
 le wena a o ba ari ka mokgwa o, ba go
 dirilego. A dumela, bjalo mosadi yo a se
 wa bona, ge o kwa bare motšho ke setšela
 motšeng ba se, ka ona mokgwa o. Le ge
 o sanwe bjalwa, bjalo mosadi yo mangwe
 a dira bjalwa, ke swanebe goya ke go
 e kelana.

A se gore ge motšho a eya ke gore o busa
 ke bjalwa, a owa bjalwa ke matšhatšha le-
 hano bona o tla rwadisa ke mang bjalwa
 bja gago. Basadi ba ba kgopedi ba tšhe,
 bjalo ba ka seke ba dumela go rwadisa,
 ka naha wa matlala ba ka tšhe bare o

dira ke bo mokêkê.

Mosadi a leka go kopêla basadi gore ba mo-
rwadišê bjalwa bja gagwe, ka moka ga bōna
ba gana, ba gana ka lebaka ka gobame ga
gona mosadi yo e kayago a kopna ka lapeng
la ba bangwe tša bōna, di mōite. A ba kop-
pêla gore a rieng la nthuša, mowe baile ba
dumêla baya.

Letšema le tšha ke beng ba lona, barōba
mabêlê, ba rwala ga bedi, ke moka bare re
lapile, re fê bjalwa re nwê, ka go tšella
gore mōthomong ba ka tloga, ke moka a ba
fa bjalwa ba nwa, ke moka ba se tagišwa
A ho tšha a re boeleng, ke moka a se sa-
kwa ke mōho.

Ka baka la gore baile ba gana go boêla tš-
meng, a se sa tšha bjalwa bjo bangwê, a se
le ka no palamana, ke tša mpa ka fa dik-
lobê. Ke moka ba palamana ka mabanyana
a tšama a bitša basadi, ba mōke, a se tša
ng re nwê tšêka. Basadi ba modumêla
ba seke ba gana, ge a tloga a boêla
ka lapeng la gagwê, ke moka ba tšana ka
tšatšong tša bōna ba robala.

K34/82

Mosadi a lebella gore basadi batla, le mosadi ka otee, a reke a ka. Le yêna a ba a ya malaong, yêna le monna gamôgô le matswala wa gagwê, le banna ba motse, ba kilo tše a ke anwa, bja ba šita. Ka moswana ge boesa, banna ba botogella, banwa go fiitihêla le dikêla, basadi ka moka ba eke tše masêmong a bôna. Le yêna mong wa bjalwa gamôgô le matswala wa mosadiba ile masêmong, bjalwa bo šetše e le bjalwa bja banna. Bjalwa bo tšefa ka ganwa le basadi, bja ba šita, ka nnete e ba a hutše-letšā dikolobê ka bjôna.

Mosadi a bôna gore Taba ela e goba a e dira ke phôšô. Ka tšati le lenqwê mosadi yo mongwê a dira bjalwa. Ge basadi ba motse, ba bitšana gore ba yo goišana magori le yêna mong wa bjalwa a mitšā. Mosadi a ya, ke moka ba goišana naê, a owa quaba le thabo le legolo. Mosadi are, le tšhoka le go mpotšā gore, lenna bjalo ke loketšē goya lešêmeny, bjalo la napa la ntekašêšā le bjalwa. Bare, mola ba gofaga dipitšā ke moka o mosadi.

(70)850

K34/82

286

A Kere ona le matlwala wa gago, ke yêna yo we a zwanetsêgo go gobotsâ. Matlwala wa gagwe are, go bolêla ke boletsê kare go yêna, ngwanana o zwanetsê go ekele basadi ba geno, bjalo, a seke a kwe, kamotsâ gore motlheng o dira bja gago o tla lla nabjô. Gotloga ka lena tšati le wemoadi a thôma go thušana le basadi ba gabo bjalo kwanô ya ba gôna.

Manozi, mosadi yo we leina la gagwe ke Thôbêla le yêna o ile a ba manozi ka bana la go sethušane le basadi ba gabo medirong. Ke Khaile mong leina la gagwe ke Mabale bjalo yêna, o bê a dira bjatwa bja go setsefe, bjalo ge batho bare, bjatwa bjo a botsefe a fêlê are, ke Khaile, bjalo a hwetsšana leina lewe.

Batho ba thôma go motlhomologe ke Khaile, ka bana le marega o dira bjatwa bja bogale, bjo we a bônago gore a se bja go ya modirong. Bjalo ge a dirile bjatwa bja letšema go sae motlho. Ka morago a bôna ga botse gore o jiša batho ditšhila, a thôma go dira bja bogale batho baya. Bjalo batho ba

Kgale yēna ka gobane baile ba dula go ya tšhemang ya gagwe.

Dipunō tšē badiqasāgo dirapaneng ke tšēna:

Ditlōo, ditlōo-murapō, ditšhekene, merepa, mesela, Motšoko. Ge ele le-bake lona le

gasiwa, mšemang a we ba gasāgo mabêlê

Ditlōo. Ke dibjalo tšē ba dibjalago godimaga me boto. Ditlōo dibupulwa le banka lamo ba fola mabêlê.

Ditlōo, dina le mehuta e mediempa ditlōo tša tšōna diaswana, bjalo ba nobitšā ka mangata a tšōna. Ke gore kamoka ga tšōna

ke ditlōo goba dimake. Dimake kšē polêlō ya baithoka, bare ke timanga. Bjalo me-

huta a we a bolêlwago, ke ditlōo le bo-
mamokgadi. Mamokgadi ke ditlōo tšēwe di-

ilego tša lewake mōthwa, bjalo mangata a tšōna a tloga gwa šala fêla mangata a ka gare.

Ditlōo ditšhūša kudu mošogong, ba kgollêla mošogō ka tšōna. Ditlōo le tšōna ke dilo tša basadi, ke bōna beng ba tšōna.

Mosadi o fofa mōtho kuntle le gobotšā monna, monna e na maatla le tšōna, alla fêla

ge a ka nobona a mogadiketsê, fêla ge
a dinyana o fo botša ^{mosadi} ~~monna~~ wa gagê gore
lehono ke nyana ditlo, ke moka mosadi a
mogadikêla.

Ke morufô o mogolo wa basadi, ge barufa
ba tlabo, ba bôna. Mottabo wa digadika
a ya a dya mottabo wa gagwê. O didira
ka sephiring. Monna yo we mottabo wa ga-
gwê a kwana go le mosadi wa gagwe o fodi-
rwala ke moka a ga a fa mosadi wa mottabo
wa gagwê a mogadikêla.

Poloko ya ditlo, ditlo dibulukiwa ka ma-
kgata a hōna, ge o ka bōna baphaphaša
ke gore ke mo barata go dya goba ba dira
morôgô. Manaba a ditlo ke dipêba, ke gore
ge mosadi a sena a diboloka ga botse di-
pêba diafetša. Dipêba dijalo ka baitha-
nkana, le bōna ba dibōna mowe o dibuku-
kilego o lobile.

Ditlo ba diboloka ka dišhibeng goba ka
ngwakong. Ba dišhêla ka gare ga dipitša,
ke moka batwalla pitša ka moêta, ba
bopella ka mathokō ka bolokō bja ditgo-
mo, goba ka mabu. Ka gorialo mowe le

Ka seke la Kgona go tenna, bjalo ditlootšê ba dibotšeletšêgo, mosadi a swanêla go-
ba a saya go Khurumulla, He motša He
peu, moithang a ya go go dikhurumulla,
lebaka la godigashê lefitihile. Kagobane ge
a saya a khurumulla, magôšlô a batho
a gona.

Kgale, diMobo e be disegona, bjalo baitha-
nkana e be ba fotšwara maru kwê fêla.
Bjalo moithankana ge a ka tenna ka
ngwakhong a dibona, He motša o tlababjalo
ka pêba, o tla foya a rotša, bjalo ka tšona
dipêba difoya dirotša, diija ka meletengya
ya tšona.

Moithankana yo mongwê le yo mongwê o be
a utšwa, bjalo moithankana yo we a sa u-
tšwigo, o be a sa fiwi. Ebe ba ija ba mo-
kôna. Yo mongwê le yomwê oya a utšwa ka
ngwakhong wa mmaqwê. Ge ele ka ditšibeng,
monna a seke a kgopêla se tšiba sa qagwê,
qwaba le mašoba a we ba ka kgonago go tē-
na, mosadi yo we o lobile, a ka seke a ba
lepeu.

Ntolo, ka tšahi le lengwê mmaqwê oile

a moswara a utswitšê ditloa, ka ngwathong.
 O ile a se, goja bušwa, kemoka a iša se
 twana sa gagwê, bjalo ba bangwê ba bula
 ditlamo. A diēga kudu ka ngwathong, kamo-
 rago mmaqwê a motšegore, ba gošia, a seke
 a ngatela lekgere ga bohe, bjalo o ile ge
 a e tšwa ka ngwathong, a fita lapeng, di-
 tloa tša thōma go rōtha fase, bjalo mma-
 qwê a dibōna.

A thōma go moemiša, a se, moša ditlootšê
 o tšō dibēa ka e, ge a thōma go dudumela
 kemoka e ngwê ya tšwa ka mongathong ya
 wa fase. O ile ge a se, o ya go moswara mo-
 tšhankana, a thōma go tšhaba, ka motša ga
 tšōna tša falla. Bjalo ka mabanyana a be-
 ya, mmaqwê, a moswara a motša, a molaya
 gore la tšha go utšwa.

Bjalo bašadi ba lemoga gore, ba tšhankana
 ba utšwetša, ditloa, ka diphothong tša bō-
 na. Je motšhankana a ile a tšena ka
 ngwathong, ge a e tšwa mma go yēna o
 mo tšōkōmela se photho sa gagwê, a bōna
 e le se segole se mafetša, wa mongatondiša,
Mmaeny ba ile ba mongatondiša, ba hwetša-

na dišloo, ka moragong wa gagwê, bano-
kwa a šatša, kgantše ba motšela gore ba
hwetšane dišloo.

Dišhiba tša mamu-itane, ebe disa kgopê.
lwa ka mašila, bjale motlhankana yo Mo-
qwêra, ka tšatši le gagwê a bōna mmagê
a bitulla pitša, a ntša dišloo, ka morago a
bōna a + + sibêga mokhurumetšo godimpe ga
pitša, a sa botelle gape. Ke moka motlha-
nkana a lloga a fofisa tše ntšego a bōna
selo.

A re, ge a le madisōng le bagwêra ba gagwê,
dišloo, ba bea ka dišhibeng, boraga ga boma-
mašela pitša, ašeng ka dišhibeng tše šu le
šaya a dibōna. Motšeng ba tšwile ka mo-
ka baile go kgopêla mabjalwa. Bašhankane
ba fišha ba tšena, ba diwala kamotšwa owe
ba ka kgōnago, ba tšaba natšō, baya ba dija
madisōng.

Bea bagolo ge ba gōrōga, ba nohwetšana gore
na tšaba. Motlhankana yo we a bulago ka
moswana o Teiwa, ke gore le ka motšha o le
tee, ge ba tšoutšwa, wēna modirō wa gago
go lloba go tšibêla dingomo bōna kowa baya.

E le gore gateiwa gōna oile wa teiwa bakeng sa masha. Ua ya wa bola gape gore e be bantia, molaō ke o na ha moswa na o teiwa.

Ka mošana mong wa di thiba oile o ntha mabêlê, a hwetšana gore mabêlê a utswi tšê, ~~ba~~ Mabêlê aya di tlo, o bona di-rothile fase, o bona maoto a bana, a thōma go khutumolla pitša ya di tlo o hwetšana go sena se lo go tšê ma-ntšhaphana.

Mosadi a tšwa ka se thibeng, a baka mo-
rwa wa gagutê, a mutšiw gore mabana le thwale ka, mo thantšana a bolêla gore ba thwelê mateng wa mathebe, molo o we o kgolê legae. Bjalo a ya go rapago mo thantšana a re go yêna, bana ba u-
twitšê di tlo tšaka. Monna aya ka di-
thibeng a hwetšana di tlo di wêlê fase a bona le maoto a bona.

Ke moka a tšwa, a ka a ba a sa khuru-
mula sešego sa di tlo e lego pitša, oile a fo tšwa, ka gobane a tšebe gore di tlo e be digoma ka. Ke di tlo tša basadi, a

bitsä ba Ithamkana ba motse, ba Kgobakana.
A re gobona, lehono bana lehwile, ka
baka la goutwa ditloa ka mola se Ihibeng
mabana.

A re go morwa wa gagwe, wena o ba bi-
hitho ware Katieng, ke bone ditloa ka
se Ihibeng sa mma, bjalo bana ba bangwe
ba baka seke ba lewa kabaka la gore
wena o di o ba bitsa goteiwa wena o le-
tee. Ja le bitsa oile a re Keng, yo mongwe
wa bona a re, o jitho, Katieng ro utwa
ditloa ka se Ihibeng sa mma ke bone ba
khutumulla ba goma ba khutumela ke
ge re a se utwa ditloa. Bjalo lena le re-
ng, bjalo kage yo mongwe wa bona a sethe
a bolethe, ba sesakgona go mogometša be-
dumela kamoka, morwa wa gagwe yena
le molomo a sebe na o.

Bjalo ka gobane ba e tumetše, ke moka
a bitša mosadi a motša gore manaba a la
a gago šea. Monna o be a ka seke a éta
mosadi pele ka baka la gore ditloa, mong-
wa thona ke mosadi, bjalo mosadi a re, ke
nyaka gore bo mma go bona ba mphé ditloa

tšaka.

A bitšā batšwadi ba bana elego basadi ba a tla kgorong, bjalo mosadi are bana ba ba nkhutswetsibē ditšā tšaka bjalo lena basadi lereng, ka bana ba balena. Yo mongwē le yo mongwē a butšišā ngwana wa gagwē, bjalo bana ba dumēla gore ba utšwibē.

Banna a ba tene, ke molato wa basadi ba tla tena ge basadi ba ka fapana dipolēlō, ba ba bega tšona. Basadi bare a re tsebe gore, re ka dira bjang ka bōna, bjalo mong wa ditšō are, ga go mosadi yo a ka kgonago golaya ngwana wa mongwē, bjalo lena swanetse go mpha ditšō tšaka yo mongwē le yo mongwē yo we a nyakago golaya ngwana wa gagwē, a kgone a molaya ka mokgwa o we yēna mong a tšabago ka ōna.

Mosadi yo mongwē a ya ka ngwatšong wa gagwē, a boya le ditšō ka mphebjana, bu fitšha ba difa mong wa ditšō, bjalo yo mongwē le yo mongwē, a gōga ngwana wa gagwē ka letšago, yo we ba bōnago gore

He mogolo o i^vu^w ga paraqwê, o beka paraqwê
gore ngwana yowe a leiwê, o ntshintshise
peu ya ka.

Paraqo ngwana o tla kgaqati a tla mo-
wa wa gaqwe, mona wa diloo a sa na
taba le gobona gore ba leiwa ka mokwa ma-
ng, yowe a sa tloga ngwana wa gaqwê a
na taba. Bjalo bapadi a bati ka kati bja-
lo ka banna, bona ba tippa ka mafowena-
palê. Molato wa badiši ba we wa fê-
la mowe. Diloo ge mosadi a boloka tšona
o dintamowe, motshunkana a sa swanela-
go godibona.

M~~a~~ tšiti a leano, ka baka la disaka,
mosadi o ditšhêla ka lesakeng, he moka a
tlêma molomo wa lesaka, a tšea lehudu
a lebea ka ngwanong goba ka ditšhibeng.
A namêla lehudu, a ditšhemella godimpu
kemoka le saka la lekella. Gore ba tšhunka-
na ba seke ba fitšhella mowe lesaka le
hego ntše.

Le bona ba na le maanô, ba nyakêla
diphate tšê ditelêle, he moka ba fitšhisa
diloo, lesaka le tlabu la phulêga, he moka

thā rōlha fase ba topêla, ba swanetše
go tšeba gore ke ba thantšana, bare ge ba
bōna lešoba ba tlare ke dipêba, mongwa
dišloo o tla makala ka go bōna dišloo di-
lele ba tšong, ge a šā marhō go dimu o tla
bōna lešoba.

Ke motša kgopolo ya mošadi o tlare, e ka
lemoga dipêba dišutšē lesaka, ke motša
a fegolle lesaka a lerone. A gomē a le-
fegō go dimu. Ka thāhi le lengwe ke mo-
ka o bōna lešoba le bōnala garê, bjalo
a thomē go makala, ka bana la gore pēba
e ka seke ya ya, mo thantšana a ka seke
a fitšhella. Ke motša a gomē a lefegollē,
a lebellē dinti a hwetsānē gore dinti di
diokgaola.

Makalauba, una le mošadi wa gagwe,
leina la gagwē, bare, ke Modupi, bjalo
a fēla a dira ka mokgwa o we. Mmagwē
a roka lesaka e sale ka mošwanyana, ka
mošadi a tloga a ya nokeng, ge a boya
ka nokeng, e roka pitsā lapeng, a bona
ka ngwehong a hwetsāna dišloo dilefase
a makala.

A fegola lesana la dillo, a le roka
 a goma a le fēga godimu. Ka mabunye
 na ge a gōrōga, a hwetšana lesana le salu-
 hile, ka moswanyna a nobōna lesa liki-
 le. Mailane ke ge a tšea pitsa a e ya m-
 nokeng, ge a bōya o hwetšana lesana
 lena le lešoba. Bjalo a bōna ga bothe
 gore moutšisi, o thēya ge a e ya nokeng
 ke moka a šala a utwa.

Ka moswana, mosadi a tšea pitsa ya gagwe
 a swara bela ya goya nokeng. A ya abea
 pitsa tseleng, ke goma, ge a fiitša kgorong
 o kwa molhankana yo mongwē ore makgofe
 tihalefa dinonyana digolakane, o ile ge a re
 o a kwa a tihakana le mmagwē, molomony
 wa ngwako, a sa swere dillo ka diatla
 ga mōgō le phate ya gagwe. A moqamwa
 wa gagwē dillo.

A thōma go tšipa morwa wa gagwē ka di-
 nala. ge a molesetša, a tšaba a lla, bjalo
 yola, are, nna ke epeletšē, kare makgofe
 tihalefa, are, ke dikwile, bjalo kare ke
 kopela tšē diwelego fase, kgantšhe o erella
 ba šetšē ba le kgantšhi.

Ditlōo-marapō.

Ditlōo-marapō, tšōna digāšīwa mašemong, Bjalo mowe ba gašitšego ditlōo-marapō bare monna ga tšena go fo tšena fēla basadi. Monna a tšena bare, o gošoga (marētē) bo pele. Ditlōo-marapō e ditewe borala, ka goxialo mowe le tšwa a diutšwi, ka gobane ba ka seke ba diutšwa le go bešīwa a dibēšīwi. Ditlōo, e ditlōo-marapō ditšhoile ke dipnuti.

Ge basadi ba dilema, ba swanetšē go kwana mowe bayapo go gaša ditš tšewe. Ba dirē dirapana tšā bāna felo go tee, gore ditšā diparula, ge mosadi a ka lema Tema ya gagwē a le nši a le bāna, le ka etee le go bipula a ka seke a bipula dipnuti ditšā difetšā. Le hu la bōntšing ga le babe, ka gobane etla ja kowa ya fetā ya ja kowa ke mota bo asa e a tšhaba.

Dibjalo tšē a dinyane go tšēmēlwa, ke gore motšho ase, mola a bone kgwedi mosadi a ya a tšena. Ke mota ge a ile di tšēmēla a dienywe seto. Mosadi yo mongwē le yomogwē o swanetšē go dialafēla. Gona ge a dialafē-

tšhe, molhapi yo mongwê le yo mongwê ge
a ka hena a didiri ke zelo.

Dihloa - marapô dibupulwa le bana la mo
bu fola mabêlê. Le tšona dibjalo ka di-
tšhao, mong wa tšona ke mosadi, o dila-
ola a letsee. foba o nyama go direkisa
ono direkisa.

Ditšhengene, ke dilo tšhe ditšwalwanyana, bja-
lo le tšona dina le dirapana tšha tšona empa
tšona a dina diti. fa dilewe botata dipei-
wa. Bjalo pey ya tšona ono hwetšana ba
ditšhebê fase, ka ditšhibeng. Le tšona di
sale taolong ya mosadi, monna ana taolo
go tšona.

Merêpa, le yôna ena le dirapa tšha yôna,
fêla yôna le mašemong e a gaisiwa ka gare
ga mabêlê. Dirapeny tšha merêpa monna
o tiêla legora, ka gobane ke dibjalo tšhe
disa hwego, le marega difoba gôna. Bjalo
merêpa ke ya mosadi le monna le ge monna
a saka a tiêla legora, mosadi a e gaisa
le bana la zelomo, mosadi a swanêla go dira
ka yôna ka motšwa o we a ka ratago ka-
ntlê le go kwana le monna.

Mesella.

E limiwa mebolong, bjalo yōna e lewa
bolala le goapea baapea. Yōna ke ditō
tšā basadi, ba e ēpa le bana la masega. Me-
sella ke e mesesha, le bolong bja yōna
bobjalo.

Motšōke, ke sebjalo sa banna se, mosadi
a se bjale, le tšhemong ya motšōke mosadi
a tšene. Le ka motšha ka otee, e ba modu-
melle gore a tšene. Batho ba we ba tšena-
go ke bakgethelo, ka gobane ke banna a ba
sa bōna ditō tšā basadi, bōna le ka tšame-
ng la dikgomo ya tšena. Basadi ba go tšha-
pa a ba dullwa go tšena.

Mohlhapi ge a ka tšenela motšōko, ke
mōka motšōko wa prologu wa ba o mae-
tšha, ke mōka wa se se tšene motšōko ke mōdu-
pa dōtšōke ditšhwene. Motšōko mong wa
ōna ke monna, monna a ka o laola ke mo-
kwa o we a ka kgonago, mosadi a na molomo
o we a ka o bolélago.

Lebané le bane le gašwa mašemong lona
ga leile, mosadi wa tšena mowe le gašitšwera
Mong wa lebané ke monna, le laolwa ke yōna.

Poloko ya pei ya lehea.

Buṭhankana a beutswi ditlao fela aone
le mahea ba utwa, ba yo kaba mpaša.
Mahea a tlhoile ke leru, ge pei e sa
ka ya beiwa ga botse, o tla hwetšana e lego-
re ka moka ga oṅa a fethilwē. Bjalo ka
gorialo mowe, bare, go a Kgōgōsa, a we ba
a kgethilego goe ke pei, ba a fakhela
ka gare ga mabêlê a lotsā. Ke mowe ba bo-
lokago pei ya lehea.

Dikenywa, dikenywa ke tša naga, dike-
nywa tše bjalo ka, difoiê, dipanana, mapō-
pō, mantšaka, diperetisi, dinetwane,
mago, dipaba, ditlouma, Marula le
mabito. Dikenywa tše, tše dingwê ke tša
lešona, tše dingwê diqasšwa.

Difoiê, dina le mekuta e merarō, mehu-
ta ya tšona ke ena: difoiê-foiê, mabanya-
na le Seesemane. Difoiê diqušwa ka
megotswa ya yōna, tše dingwê diqasšwa
ke masepa. Ke goe go motho a ka fitšha
anya ke moka gomela foiê.

Difoiê-foiê bjalo difoiê ka moka ga tšona
diphêphê tša tšona ke megotswa, megotswa

e we ke diparaletla, bjalo kamathoko go enywa difoiê. Bjalo foiê-foiê ena lemetlwa e menyana, bjalo difoiê tša yōna ke tšē ditelelenyana. Ka tlhagang ga yōna ga e sa thōma go enwa go tšwa leloba lelehubedi, bjalo ga e thōma go go tšha leloba le e o loga.

Mmele wa foiê ana le metlwa e menyana, le yōna megotšwa e na le metlwa, ga megotšweng ke e megotwanyana. Ditšhabi tša yōna ke tšē di tšhi, ditšhabella ka yōna megotšwa. Mmala wa foiê ke o mosetšha, tšhikō ya ōna ena le mangwaqwešipa, mangatšha a mangwe a ke ke tšē. Foiê a ena phate e noba le puwagana.

Mabanyana, foiê e ke foiê ya gamediša ke masepa a ba tšho foiê-foiê, ba diogašā, bjalo yōna e gašwa ke masepa. E na le meetlwa e metelele kudu. E lwa ke ba banyana, ba bagolo ga baiji, bare ga e bore kabekka la metlwa ya yōna.

Seesomane (Sempampara) ke foiê ya difoiê tša dimparana ke gore tšē ditšhona. Yōna metlwa metlwa ya yōna e lekana

le a foiê-foiê. Bjalo foiê e se semane
le hono se bōna e na le teng moghubedi e nqa
e we e tibiago e na le teng mogoseitha bja-
lo ka mohuta wa difoiê. Bjalo e wa difoiê
tše dikhubedu ka teng ga tšona, ke e bōna
ditšwa le mangwa.

Keantle le mabanyana, difoiê tšewe tša mo-
huta ka medi, dilewa ke babagolo qumōgō
le bōna ba banyana. Difoiê difudiwa ka se-
lobo, ka gobane a se molihare o we molho
a ka namelago. Ba ripa phate e telele, ke moka
bare kowa mlhany ya yōna ba Temella ka
mōtato, bjalo wa šala oke o motelele nyana,
bjalo o fēra.

Kgale e be ba fula ka dikgwēga, bjalo ba dira
tšha, ka yōna ba tšhaba ka gare ga tšhōgō ya
foiê, bjalo ba e šitinye, ke moka ba e ôbē
ga botse, ke moka ya konoga, ka gobane ge
baka foithaba ba e ôba, magotšwa le ōna
o swanebē go konoga. Ba difulēla ka diroto-
ng, ke moka a e ya a ditšhēla felo go tee,
ge a dibokelobē, bjalo o nyanelā mlhane
wa difogotha. Bjalo a goma e difakēla ka
serotong.

Mofudi wa fosi o swanetše go tshōkōmela
 Kudu, Kabaka la mešwa ya yōna, ka gobane
 ya gofathā e dira mošho segole. Difoie di
 na le ditšhōrō tše dišai bjalo e na le matlalo
 a mabedi, le tšalo la mōšhōmō ke le kgaba la
 yōna bjalo la beseji le tšalō la yōna ba
 ja nalo, wa matlalo lona bjalo go tšala di-
 thōrō le dinama.

Difoie tše dintšhe di ga Mokgōtho bjalo difo-
 iē tša Kgaušai le motse a difudini. Difoie
 tše we tša Kgaušai le motse dinonwe Kudu le
 gōna ke tša ditšhō, dinontša ke ditšhila
 tšū bašho ga nōgo le morole wa ditšhōma.
 Monwa tšona ke monw wa motse o we, ba
 lo tša Kgōlē le magae a bašho ke tša mōšho
 yo mongwē le go mongwē. Fēla bašho ba ka
 mono go ba e ya go fula ba swanetše go du-
 medisā ga monw naga, a ba dumelle ke mōka
 ba kgone ba fula.

Go dumedisā ke molaō, ka gobane wa tšho-
 ka godumedisā yo mongwē a go ubēla o tša
 šita le gobega ditaba go morena wa naga
 e we. Ba e fula ka mongwā o we ba ka
 kgonago.

Go farêlwa. Bjalo ka ge gošetšê gothalu-
šitšiwê gore letlalô la ka gase elewana lō.
Ba ja nalo ka baka le go tšhaba go farêlwa
ke foiê. Ge motho e 11ê foiê le lekgu.
Ka ka ku gase, lekgatse le we lo hthuisa
gore ditšhōrō bā seke bā gobakana felō
gotse, ditšhōrō ge thēdiša. Ka mabanyana
ba a pea morōgō wa thēpē, ka gobane morōgō
wa thēpē o tšela kudu bjalo le o na o thuisa
gore motho a seke a farêla.

Monna ga farêtiê ke foiê ofatšhwa ke
banna ba ga ba, mosadi le yēna o bjalo ofa-
tšhwa ke basadi ba gabō. Bjalo mongwa wa
batho bare monna anye, o nya dikgōtšhō, ka
gorialo mowe, monna ge a farêtiwê o šitšhago
botšhā batho gore ke farêtiwê, o fokgōtšhella
a bala kowa a o kwa bolthoko. Ka gobane kantšhe
le gore ba gofate o ka seke wa nya, ka gorialo
seithare ke gofatiwa.

Foiê e fula ke basadi, fêla le banna ba
bangwê baya gofula, e mpa kudu e fula
ke basadi. Bjalo mongwa wa foiê ke motho yo
we a goba a ile go efula, ke yēna yowe a ela-
olago. Le ge nke ke ngwana, mmaqwê ge a

nyaka gofafa yomongwê o bobä yêna morediê,
 ke moka a dumêla a kgona a mofa. Fêla
 le ge a ka fofana, o nomofa fêla ngwana
 o tialla yaba go gona kaba kabaka la gorewa
 fenyiwa. M magwê a ka zene a boeletôu
 a fa yomongwê ge mong wa foiê a gana.

Peperê Morei, ke monna, oile a bôna basu-
 di ba eya go fula foiê, bjalo a ba zâla nâha-
 gô, a rwele lokwa, ka gobane monna a kgone go
 rwala Thogong.

Basudi wa bôna ba yo fula foiê, ba ya ba
 rwele magapa ba yo dira magêrê, bjalo ba boê
 ba o rwele ka magapa. Ge ba yo dira magêrê
 ba dira, ka gobane ba e fula, ke moka ba
 letêla gore e butwê ka maatla ba kgone ba
 e rjalêla. Manna yowe Peperê aya le basu-
 di ba we.

Ya M kgotlo ke lefase la tiala le buma le ka
 moka. Ba rhedisa ke Kompô ya mabulane.
 Ge baile go fula foiê, ba nophela ka yôna
 foiê fêla, bjalo molaô ke go a pea thêpê
 ke moka bajê. Monna a bôna gore go abola
 le kgata la kgodimu ke go zinya lebaka, a
 nophatêša a ija.

Ba motšā gore o eja ka mokgwa mang, e tla
goswara, le a nthoga, e e tswara ga ke dia
bjang, ge o eya ka ntlê, monna are, le furile
ke mang yo we a-ego monna wa nya, monna a
nye o nya dikgôtlhō. Ba mohomolêla, bjalo mo-
nna a tšwela pele le goja ka mokgwa o we. Ka
mabanyana ke moka ba nwa magêrê, wa beng ba
mobe o we ba tenelego go ôna, a o wa ga gona
taba.

Ka moragô ga matsôthi a maraiô; ke moka foiê ya
swara monna, monna a fo kgôtlêla, a fêla a tlo-
ga a eya ka ntlê go mokomôa, ke moka bošera
bošatšwe. Ke sepipimpi, ke kôma tšā ga gwe
a letse. Monna a saja foiê bjalo ka pele,
bjalo a fodula a tšebetsê, bjalo basadi ba
môna gore dikôma di tšhata.

Ka moragô ga matsôthi a manê, bjalo modirô wa
basadi o fedilê wei go tšhaba mangêrê, bjalo
ba laêla mong wa motse, ba wala mayapa a bôna
ba thoma tšela ya gotla que. Bjalo ba bôna mo-
nna mesepelêlê a dio šanka, dintši: ka ntlha-
gô digobella, a nohomola a seke a bola zela.
Mosadi yo mongwê are go monna, a wa babja,
monna are, ke nokwa mmele waka o sa tšee

gabotse. Mosudi are, a reke bose a bohwelwe
o tla dikwa ole nozi, ka gobane rena re bole-
tše, wa re ganetsa.

Monna are, go mosadi le go ntholla wa ntholla
kohwetšana yo mongwe wa gešu a hwile a sega
fêla. Mosudi are, bjalo wêna o tsamisa Hen-
ng o sa tšwa thoro, monna a seke a mofetola
le yêna mosadi a komola. Gotloga ga mongotšo
go tla go fitlha ga gešu ke letsatsi fêla ge le
dikêla ba tena. Fêla ge ba surwala selo ba
fitlha e sale mosegare, banna bôna ba thoga e
sale goasa ge ba ija tša go ja ba fitlha mo-
no.

Ba ija itšhe mowe ba papuniso le mosadi yole,
mosadi are, dilwele ditšela, fêla monna wa
ga Mosei are go fitlha ga e a fitlhe o ba
botšhe, ba tla go tšua. Monna wa e feto-
la selo, a nohomola. Ge a fitlhile gae ke
moka a fitlha a robala, bošego bjowe a seke
a kgomela, a e tšwa gabedi, a gomê a boê a
robale, a gomê a tšwê gapê bjalo mowe mosadi
a goba are go yêna a molato Henng. Monna
a seke a botšha mosadi selo, a no motšha fêla
gore wa babja.

Ka morwena a o kwa gore go tshatshafie,
a bona gore ga gona tshiso, ge ele go ko-
komosa o lekile bjalo o palethwe. A bona
morwena wa gawé Matheke Makokotôro a
re, ke faretse ke foise bjalo ka gobane e be
ke na le basadi ka ditwa goba botša. Monna
are, a rié le fokeny, ke mona ba xerela le
fokeny.

A re go morweng Kwakana, ke mona a kwata-
ma, a mangatholla le kgere, a tša phate a
thoma go mafata. E be e le botshata kudu,
mafata a fo kgathella go mafata. Ka morago
o ile ge are, wa kokomosa ke mona a nya lesere.
Ke mona monna a fola mowe bolwetšing bjowe
bja goba bo motšwenya. Monna o be a setše a
ditile kudu.

Difoié tšewe tša gathwa dirwele ke monna,
a ditole ke monna ditole ke moradi. Ge ara-
ta gofa molho go mangwé a ka fo mofa ka mo-
kwa owe a kgona go. Kudu o swanetše gofa
bana ba gawe ba jé. Foié a ena moselonyana
wa selo, ke ona moselo ka go tšefa mo
go yona empa ke matšefa le gobaba ka gofa-
tšela.

Dipana, Ke moithare o tšhajo ke mang le mang, Ke sebjalo se e bjadiwa, bjalo sekwana le meti kamua. Di tšhaji tša ona ke di tšhaji tša ona tše di tšhaji. O nyaretsa di tšhaji tša ona ka tšhajo, tšhajo meditšwe, magastapi a we a ologu ka tšhaji tša ona, bjalo mowe go nyaretsa dipana, mago dipana ka lebaka le we o a inama. Mong wa tšhaji ke moka o ipa phate ya mafale o tšhaji dipana. Ka yona gore tša seke tša robega.

Dipana dienywa ka di tšhaji tšhaji, bjalo di tšhaji tšhaji di le ka masari, masari awe ke gore panana e ngwê le e ngwê e lebane le e ngwê. Bjalo mpalobolo yona e folekella e ya fase, e fela e wisa magapi a yone e bala mabaka tše e tšhaji e feletša ke moka dipana dia butšwa. Mong wa panana ke monna le mosadi, ka gobane yomo- ngwe a ka seke a profana ka ona ka tšhaji le go botšwana.

Moitho yo we a nyakugo panana ka se tšhaji tšhaji, o swanetsa goya ga mong wa dipana a yo diberekelo, letšhaji ka moka o fiwa se tšhaji tšhaji.

Merôpô, ke mohlare e e gasiwa go ma-
gae, bjalo e enywa dikenywa tše dikgolo
tše ditala, mo yo butšwa e ba e mehubedu.
Ihikô ya ôna ke o mosithu, dihaba tša
ôna ke dinaka bjalo mafellô ga dihaba ke
diphêphê. Motlhare o mong wa ôna ke
monna le yêna moadi o a kgona go fu-
la le rôpô a famô.

<sup>monna le yêna moadi o a kgona go fu-
la le rôpô a famô</sup>
MaKobana, ôna o na mong, molho yomo-
ngwê, o fo fula, ke mohlare e we e nome-
lago. Bjalo le ge o kamela gae, batho bama-
theko bona, ba ka seke ba fula, empa
ba moke yo mongwê le yo mongwê o fo fula
ka moke o a kgona go. Bjalo o bonagala eka
ke mohlare we go tšwa le matšoga le ge go
rena Ithaloganyo e elletšego ma bapi le mo-
tlhare o we.

Diperekisi leina la motlhare ke morekisi
bjalo o enywa diperekisi. Motlhare o
wa gasiwa, o gasiwa magae, bjalo ôna o
na le mong wa ôna. Mong wa ôna ke
mogai wa ôna, le ba moke ba ka seke
ba fo fula, ba kgopêla. Mong wa ôna ke
monna, ge molho a ka kgopêla ga moadi,

mosadi o tla mošupa monna, bjalo ge mo-
kgopedi a tšhaba monna, ore, nna ke a
beuša, bjalo monna o botša ke yēna mosadi
wa gawwē, ge a dumēla o e mofulēla a
gana o tloga a le bjalo. Maperetisi le ona ke mo-
tšhare wa mangowa.

Dinetwane mong leina la molihare ke mo-
netwane, dinetwane ke leina la dikenywa
tša ōna. ke ōna ke molihare wa mangowa.
Dikenywa tša ōna ke tšē dinyana ku-
du, bjalo ge dibudulē o bōna e le tšē di-
ntso. Ke tšeng go yōna ke gogohubedu,
ya go bja llēgēla re-akleng, o hwetšana e ka
ke madi.

Motšane o wa le ōna o gašwa ke ba-
nna, bjalo ka jorulo mowe o tuolong ya
monna. Ka bana ta bonyana bja dikenywa
tša ōna. fa gona molai o mokakang
ka gobane go mongwē le go mongwē a ka
no ifula ka mokgwa o a tšaga.

Mego ke leina la dikenywa, mong leina la
molihare ke mogo. M ehitša ya mego ke
e meago, kemogo, mogoboya le molhogolo ke yō-
na mehitša ya mego, mego ke leina kgolo ke

Ka Haretšo.

Mogo, ke molhare o moesitha bjalo dikutuny gumogō le ditšhabing ona le boyanyana bjo bonnyana. O dia ditšhōpōltha ditšhabing thā ōna, bjalo mowe ditšhōpōltheng go e nywa mago. Mego ke ditšhare thā naga bjalo a dina mony wa thōna, molho go mengwē leyo mengwē o fo fula ka molgwel o we aratago.

Mago

Mago a lewa, a lewa ke barho, dinonyana le ditšhwene. Mego e mengwē e lumisa mala ge molho a le are ge a jja a ja a metšw, e mengwē le ge o ka metsā a e lumisi mala. Mago o enwa mago a manyana bjalo mago a mashōna a butšwa ba bitšā gore ke ditšhōlē. Ka morago ga ditšhōlē go butšwa mathogolo.

Ke le barho le we go butšwa mathogolo ke a magolo, bjalo a sa tšefa, basadi bafulela dikolobē. Ditšhōlē di a fudiswa ba diwala ba ya natšō ga, bjalo mongwa ōna ke yēna moadi. Bjalo ana molato ge molho a fitšha a hwetšana, ana taba o fontšha a ja kantsle le kgopelō.

Mogo boya dikenywa tša ôna ba no dibitšhā gore ke mogo. O no swana le mogo, le diphephē tša ôna ke tšē dipo. Bjalo ôna bare ke mogoboya ka bana la gore ona le boya bjo bantši. Ge molhwa a namêla o a tšhella ka bana la boya bjo ôna. Mago a ôna a fo swana.

Molhogolo dikenywa tša ôna bare ke mašhogolo. Bjalo mogo ona o mela dinokeng, ona le mogo a magolo a go feta ya mogo e we medi. DiKENYWA tša ôna dienywa tšhitong tšē dingwe ka fase tšhitong, o dio fata mabu wa Kgona a hwetša. Theto ya ôna gumogō le di tšhabi ke tša dihubedu le tšona dikenywa tša ôna ke tšē dihubedu.

Mogo le mogoboya, e mengwê, o e hwetšana e le gase ga mšemo, bjalo le bana la mōmašemo a limitwe, mong wa tšhemo o a kēla basho go fula. Mogo o we ba o bitšhā ka lina la mong wa tšhemo. A ba ranelle mogo, a owei, o baranêla gore ba gata tšhemo ya gagwe, ba binêla. Le bana ke la ntle we ge a baranêla go fula mogo, bjalo go fula yēna mong wa tšhemo.

Dipaba, ke mohlare o mogolo, dipaba ke dikenywa tša ôna, mong leina la ôna ke mamba. Ke majô o mogolo wa leshabula, bjalo mebaba ena le mehuta e pedi, ke mamba le mmaba-mozi.

Mamba, o mela melaleny, kudu oïla e hwetšana e le masemong. Mamba ona le diphêphê tše diso, bjalo ona le ditšhabi tše dintši, a ozi-ke, ke setlhare sa se tšagalapa. Diikenywa tša ôna dikhupetša ke magapi, bjalo gore dibudulê, magapi a palêga bjalo gwa nyaiêla tšona dipaba. Ke tše dikhubedu dina le setwaba-nyana se seno, ka tšeno e ngwê, ga na kamowe ke lekhôkhô.

Ba ~~apula~~ ba dipaphajša, ke moika ba diênêla ka metsi. Ge dikolobile ke moika bu dimona, ba mona dinama tša tšona ke moika dikhapô tša tšona ba ditšwa. Ka lebaka le lengwê ba diapêla maraka goba marôtšê bjalo ke moika ba dihutšetša, ba dija, dibose kudu ge ba dihutšetšitšê. Ka lebaka le lengwê mo-fudi, a ka fo fulêla ka ganong, ka gobane a ka seno are go difanêla ka ganong a dimonoka, o a dimumêla gore dikôlôbê, a kgone a dimonoka.

Dithōrō tša tšona.

Dithōrō tša tšona ba diboloha, ke makusa ba ditšhuba ke moka ba lola. Kudu go lola ba ba fipalešwego. Ka gobane ge ba ditšhubilê, e anupa yaba tše disadiso.

Mmaba-mosi dikenywa tša tšona base ke dipaba-moši. Mothare o, o mila morung, bjalo dipaba tša ona ke tše ditšgolo go feta tša maba. Dipaba tša maba moši di nka ka maala, ke tšona tšewe ba lologo ka tšona. Dipaba moši ditša ke dinonyana tše barego ke magodi.

Ditlouma, ke mothare o magolo, o tibile ka boso, o mešego ga tšona o tla hwetšana go gona keolo gaba mosopalo. Ona leina la ona ke molouma bjalo ditlouma ke dikenywa tša ona. Ga dina mošō wa selo ka gobane dinama tša ona ke tše dinyana kudu, ke makōkōlō. Empa ba tšo ba dinyana kudu ka bana la mokolonkwane wa tšona.

Go wa ga ditlouma.

Go wa ga ditlouma, ke gore nywaga ditlouma dientše ka maala, dina le setumō. Setumō, ke gore mošho yo monywē o swanetšego

hwa godimu ga ôna, ge a welê He moka
o a hwa.

Npolobothe, mosadi wa gagwê, oile a faga
buiswa, khatäi lewe, ba bolcile nama ya kgo-
go, baja, ka gobane ga oija o seba kamo-
tôgô wa nama, o napa wa ja lona lamp-
na palêga. Mosadi are, lehono kelle buiswa
ka mokwa o monwê, a owa motho o ratagae
a jê.

Basadi ba napi, ba tloga baya dikgoneng
le yêna o ya nabo. Ba yo hwetšana motlou-
ma o budule, He moka ba topêla ditlouma
tša fase, baja, tša seke tša mowisa pelo.
Mosadi a napa a naniêla godimu, o tsebe mo-
tlouma o e nqwa dikenywa tša ôna dinthe-
ng. Ditšhabi tša ôna ga ntši ke tše disese,
ke motlhare o o golêlago godimu. Oile ke wa-
rella tšhabi e ngwê, ke moka tšhabi ya ma-
tloga, a êta tšhabi pele yêna a e tšala ka
ntšago.

Motlhare o we ona le ditšhabi tše dintši
ke moka tša tšama dimotia yêna a libile fa-
se, a fitšha a wa fase. Yaba ke moka o
hwile, ba tšhaba mokgoši banna ba fitšha ba

morwala baya ba mmea ka ngwatheng wa ga-
gwe, kemoka ba thama ba bitsana gamogô le
batwadi ba mosadi.

Batwadi ba nyama go tseba lehu la moredi wa
bôna, ba butšiša motšonyana wa bôna motšonyana
a laodišô ka motšwa o we a sa tsebe go
ka ôna, gore mosadi o tlogile mo le basadi ba
banzwê ba e ya ditšoneng. Bjalo ka morago
ke ge ke kwa motšô, ge rea re hwetšana mo-
tšo a hwile. Be bitsa basadi ba ba butšiša,
basadi ba bolêla gore o welê godimu, ka nnete
thabi ba e bone.

Ba lesetšâ ditšaba ba boloka moho. Ka morago
ga papato, bare, go motšonyana o bolatile mo-
tšo wa rena, bjalo motšonyana are ka motšwa
mang. Bare wêna a reng ka lehu la mosadi
wa gago, a o bare gore ke malepêla ba
moleletšê gore a yohwa godimu ga setšhare.
Mona are lehu la mosadi wa ka lennale
makatšitšê bjalo a ke tsebe molato gore mo-
lato heng.

Batwadi ba mosadi bare, re swanetšê go
thama re ekwa lehu la ngwana wa rena.
Mona a dumêla are golumo bjalo batwadi

base, go monna se tseka go tla nthha mang,
monna are, go tla nthha nna, a owa bakwana
ka mokwa owe.

Monna a nthha se tseka sa gae, ba tswa
baya nyakeny. Dingwana le ge e le balwesantshi
a owa ka tshiti lewe a yana ya balwesantshi
E ile ya ba botsho gae, molho o diolaitsha ke
badimu, ka gae oke ke swarella thabi ke
hot mota ya matloga a wa nayo, ke lona
lehu la moadi, moloi ka gae ga gona le
ge le sukholwe le ka tseka setseka sale na
la feta. Base a owa se a kholwa, ke mokuba
goma ba tla ba a tula gae, bjalo dipelo tsa
bona a tsele.

Morula, ke molthare o mosetsha, wa matlha-
sana a matalana a goelwa boeletshanyana. Di-
kenywa tsa molthare o, ba dibitsho marula ke
dikenywa tsa ditshapo tse dikgolo. Morula ke
molthare o o lumilego ga golo, o nyakilo tuma
bjalo ka foie, bjalo ona bo tumo bja ona
ke bjo bogolo go fitisha foie. O kwa base morula
ke sephoko, o enywa gatee ngwageng, e kabe
o e nywa gabedi goba bjalo ka mago, batho e be
se tla nona.

Ge baitho e be ba bolawa ke Ijala, lefana la morula la fitha ke moka ba tšeba gore ba phedile, ka gobane ge o fêla kemoka ba yo tšena molihany. Leina le la morula ke leina la ona morula bontšhi morula dikenywa tšu tšona marula.

Marula e topa ke basadi, maruleng ba tšogêla e sa le bošeg. Ditšela ka moka tša le tšhabula dia butšha, basadi barwala dipitšha ba isa mašemong. Ka lewe le baka monna a ja byurwa ~~mašegwa~~ o gopola goya mašemong go nwa ma-kokong. Basadi ba topa marula ba bokella fe-lo potee, bjalo potello e we e bitšwa serobe ka setee bjalo tšhe dintšhi bare ke dirobe, moaudi yo mongwê le yo mongwê o tla kwetšama ana le serobe goba dirobe tšhe pedi. Pette e ngwê le engwê o dia serobe sa yona.

Yo mongwê le yo mongwê ona le dirobe tša gaqwe bjalo dirobe a ba fe molho, molaudi dirobe ke yêna moaudi, monna o folebella ka malihô a ka setee a dia seto ka tšona. Bjalo molihany moaudi a tšhaba serobe sa gaqwe, basadi bawe ba bokellago dirobeng ka ditšee, ke moka ba tšhikêla sa yola moadiba

tlhaba ba fetša, bjalo a yo mongwê le ôna ge a budulê ba tlhaba. Dirobe ke molo wa marula, dirobeng ke mowe marula a kgoba kamtšhwa go gona.

Ba tlhabêla ka gare ga dipitšha, ke moka ka morago ba kgata kgona ya ôna. Ba kgona ba tšhêla metsi ke moka ba thomê go šoga marula. Kgano ke metsi a marula bjalo ba tšew kgano ba phatšha ga tšha le ala ba goba ba šoga. Ke moka ba o pota qantšhanya ba o tšhêla ka dipitšheng, ba o tšha le matšha. Ka morwana mosadi o tšogêla mašemo o o goba ganya pitšheng ka etšes.

Ge marula owe ele mawelewele o tla okwa ka lebaka lewe a o phatšhanya, ke moka a bo tšha manna gore morula ke mawelewele, o ka se ke wa robala, o tšhêla go hwewa. Mawelewele, ke gare ke morula o o phatšhago o bela kapela. Morula o se go phatšhanya ke moka a o bitšhela, ka morago ga mo a o bitšhêla ke moka bjalo mosadi a e tšale wa gogwe a eno tšhi, bjalo ke wa manna le mosadi. Mosadi a ka se ke a dira ka ôna ka mokgwa owe a ka kgona go.

Ka dimano ya morula, moradi o a dima morula go ya mongwê moradi. Bjalo morula ba o a dima mongwa morula a tshabile, bjalo moradi o botšhe monna wa gagwe gore ke kwa mokêêê ore o a dima morula, bjalo monna a dumêla, ke mōha moradi a kgona a e fa moadini. Monna ge a ka gana ke mōha moradi le yêna a ka sêne a kgona sêlo. Go bjalo ka yêna monna ge a ka bona monkanawa gagwê, a se go moradi go bjany ge re ka fa mōho ya morula o la ke o kwilego ore ogona, moradi a gana ke mōha, dišitile monna le goba a bolêla a ka sêne a bolêla.

Mōho yowe a ka sêne a tšeba gore e be ba nyaka go mafa morula, ka gobane monna o swanêšê go bolêla le moradi wa gagwê ka sephiring, bjalo ge a ile a gana ditaba difella mowe sephiring. Monna a swanêla go bolêla maaka are go mōho dula fase gona le mōkgope re tla nwa, ka gobane ge a ka bolêla bjalo, bjalo are o bolêla le moradi a gana ke ditšhang.

Bjalo ka monna yo Mallala Mongale, a êtêla ke nyaka ya gagwe ya ba moradi.

wa gošia papagwê o na le morula, mosadi yo
we ke Macabore, mong mosadi wa Matlala ke
Mafiri. Bjalo monna are, gomonna yo la
wa ngaka dula fase gona le makokong ke
za yo bolêla le mosadi.

Monna, wa ngaka a dula a holofetšê gore
ke ha nwa mongope. Monna a ya ga mo-
sadi, are, go mosadi a go bjang ge re ka fa
monna yo metri e la ke kwilêga o bolêla. Mo-
sadi are go yêna nka re ke ka kgona ke na
le modirô, ke nyata go tumiša, monna are o lla
na tšhaba o mongwê wa tumiša mošomô o we
wa gago. Mosadi a fetola monna ka gore nka
re ke ka tšhola mong wa lapa le lengwê tšepela
ona le mosadi a gôlê.

Monna a goma a ngwanya tšhōgō, a fitšha
are, dipadile, ke ile ke bolêla le mosadi a
ra kwana. Monna are, ga gona tšaba ke
tšona dikaga mohe. Bjalo mosadi wa Matlala
a kwa batšhoko, ke moka a tšoga a ya ga
mosadi yo mongwê a ya adina mongope, mo-
sadi yowe a fa Mafiri, bjalo Mafiri a bo-
ya a botšê gore mongope ke o hwetšane ke moka
ba ya baya banwa.

Morula ba tihagodisa ka ona masemo, bjalo lebaka la morula, ge letšati lea madikêlo o tla kwa mathekō kamoka go kwala dikoa tša morula. Morula o bjalo ka bjalo lwa hja mang'ešē, dīō tšē we dina le dikoa-ša. Kōša ya mathekō ke kōša kaetee fēla, ke kōša e barego ke mathekōlē, bjalo kōša e, ba tthaba kanya diēma ka yōna, basadi ba ēpēla banna ba bina. Bjalo tša morula le tšōna ke tšē; Mokgope ke letaba, ga bomangolo ka o kwa tlala keuya.

Dikoa tšē we ke tšage banwele bjalo ba hoš, bjalo ba datši ba ōpēla. Morula wa go tšefe bare, ke morula, ke gore ka morago ga mo ba o nwele, ke moke ba rulana, ka di tšōgō. Morula wa go tšefe, ke gore o we mo hō barego go nwa ba seke ba tšagiwa bjalo o we ba o bitša mokgope, mong wa ona ba mokgopa.

Taba e e kilego ya tihaga le baka la mokgope, ka go tšagiwa. Monna wa ga Thobetsane bare ke Matsōbō oile a tšeiwa ke noka ya mungwana. E rile ge banwele morula bjalo ge letšati lea madikêlo kudu

gothiwa gore nka merithi, ba bula pitsa
e nqwê ya morula, ebe e le mong morula.
Ge ba sanwa la thōma goduma, ke moka
barwala morula ba thhobêla sethopeng ba
nwêla ka gare ga oona.

Pula ya thōma gona, gwana pula e kgolo
kudu. Ya ba ba ka gare ga makhoma go a
nwawa molalo ga oona. E rile ge letša.
hi le a madikêlo ke moka pula ya khula
bjalo ba feditše morula ba gopola go ya ma-
gae. Ba ile ge ba fitlha nokeng, ba hwetsa-
na noka e tletše.

Bare, noka e tletše, bjalo a re gomeng re rō-
bala sethopeng. Mantšobo a re ke sa leka
ge noka e na le metsi a maatla, a thōma
go bentšha le ota ke moka a isa lepara.
O ile ge a isa le ota la bobedi ke moka ya
napa ya motšea. Ba tloga ba mohwetsana
ke morwana kgatlhanong ya mungwana le
kgorong, e bulukile le ota le tsetemetše ke
moka ba epolla, ba zisa gae. Barwala
ba isa lebetleng. O we ke oona mochiō
wa mkgope. Lebaka la merula wana ba
imisa basadi ba balho kudu.

Ka morago ga mafêlô a morula, o tla
kwa dimpa, ka kowa o tla kwa yo mongwê
bare o imile. Le basadi ba we o bônago
e ka ba ka seke ba robala le molho o
tla no o kwa bare ba imile. Le ba ka ke
morula, ge molho a nwêlê a hebe le mo
we a tšenago.

Merula e mengwê a e topiwi, bjalo
merula e we mengwê ya yona e enkgu
ge molho a nyama go heba gore mošata
wa morula keng, o tla kwa ba bolêlagare
o nametšwe. Go namêlwa keng, bjalo bare
wa namêla ke tšhipa ke moša wa nkgu.

Tšhipa e na le mošete wa go nkgu ka
go sibišša, ke mošwa o we o kwago babo-
têla gore o nametšwe.

Mabilô, ke ditšenywa tša molhare o mmi-
lo. Molhare o ke o mohubedu, o tibile
ka boswanyana, a o golele godimu ka
maella. O na le ditšabi tša magabaila tša
gotia kudu. Bjalo ditšenywa tša ôna ga
disešu tša butšwa ke tše ditala. Ge di-
budulê ke tše dihubedu, a na le ditšapo tše
pedi goba tše tharô.

Ke mohlare o o melago molaleng, bjalo
ge mohlō a ka obōna o letšemo ya gague
a o rīpi. Ka baka la golatella dikenywa
tša ōna. Moho a dumellwa go fula
mabilō a tšhemong ya yo mongwē pobja-
lo ka ōna marula Marula, mohlō a ka
kopa bošego mongwa tšhemo a segoṅa.
Mosegare wa kopa, mong wa tšhemo a
gobōna, o a go tšhundisa, mohato ōna
a o be goṅa. Bjalo mabilō le ōna a bja-
lo.

Mabilō, ba fula ba aja, bjalo basadi ba
bagolo, ba fula, kemoka ba a nēga a ōma.
Ba tšhela Kapitšeng, ba fodira bjalo a
seke tšana go fitšhela eba a mantši, ka
maga ba dira bjalo ka ōna. Bjalo
bjowe bja mabilō ba bubitšā gore ke phe-
pha ya mabilō.

Mabilō ge a omile a bolhala, bjalo pele
ga gore ba dirē phepha, ba a emela ka
meny. Ke gore ba tšhela metsi Kapitšeng
bjalo ba a tšhela kamowe pitšeng. Ge di-
kolobitē, ke moka ba disetla ka lehu ba
goma ba diena bjalo tšō nya metsi a tšōna, ba

ba felihua mapolo, bjalo kemoka ba thêla
meti a la a tšona, kemoka ba thêla le
mmela kemoka ke phepha ka motwana ba
tsoqa ba enwa.

Makata ke dikenywa tša molihare o ba-
rego ke mokata. Ke molihare o mogolo,
hudu o zia o hwetsana mauping a bašho.
O gašwa ka dišhaba tša ona, bare ko-
wa dišhare dile kgauzi le gotla tšhoga
ke moka baripa lemane la ona ba leguša,
ke moka ge le tšhoga medi ka fase e tšene
fase. Dišhaba tša ona dina le matšwêlê
a mantši, onca le mafsi a mantši ge mōho
a ka ošonka, o bjalo ka yōna mego le
yōna ene le mafsi.

Mowe matšweleng a mokata go enywa ma-
kata. Makata ke a magolo, bjalo ana di-
thōrō tšê dingolo, di thōrō tša ona di bjalo ka
tša mago. A le wa, ka mokgwa o e lego ama-
golo o ka sene wa a phutšhō ka ganong,
o swanetšê go le kgêxêganya ka bo qare
le nye diphatšhō tšê pēli, bjalo o kgone o
leja. Di tšholō tša lona bathwa ba metšhō meti
a lona, ba bangwê ba metšhō. ~~Mowe matšweleng~~

hefase la gesu le na le ditenywa tse
dintsi tsa naga, tse dingwe ditenywa gape
šedi: Maqapa, dikumô, molhehelo, ma-
tlêpê, dikemotamo, dikhema, diphaya, di-
nitho, dihese, dithatsuma, dihuludi le
dipupudu, dipola.

Maqapa, una le mehuta e medi, ke maqapa
le maqwaqwa.

Maqapa omlhane o o enyago ditenywa tse
maqapa ke moqapa. Mmlhane o moqapa
ona le melwananya bjalo ona mang ka
nozi ke o moelha. Ditenywa tsa ona ke
tse dikgolo, ke maqapana ke mokgwa o we
barego ke maqapa. Bjalo ditenywa tsa ona
ditile kudu, ge disea tsa butšwa a diolone,
ge, bjalo le qapa le le wago fase ke por e
le budulê.

Ke mojô wa bathumi, mo bakare bu boma
ba a hwetsana ke moka ba pyatla buifa
tša ka gare. Bjalo a o pyatliwi ka dia-
tla, ba pyatla ka lefisi, ka magare ohwe-
tšana diihoro, ke moka ba mona tšona a
ba mone ba metsa. Diputki le tšona di
a uja, dipyatla kameihela tša ja tša kagare.

Dikgêrô tša ôna, baithankana ba dira di-
tekana, tšar go kgapola bušwa le mafsi.

Ditekana

Ba tšea dikgêrô tša tšona ke mota badi-
seta, tša šala dilekanetšê. Bjalo ke mota
ba nyakêla phate ba e phavola, baphašha-
kgiša tekana. Tekana ba e tula mašoba
bjalo ba folêla mantšhi a go tlemela pha-
te ela, ke mota ke leepolo lewe barego
tekana goba sefago.

Magwagwa, ke molhase o magwe o weba
o bitšago gore, ke magwago bjalo o enywa tšona
dikenywa tšê we barego ke magwagwa.
Ke molhase o morotšha, go swana o nyaki-
lo swana le ôna magwaga, bjalo ôna ke se-
tšagalera sa go thithana, motšho a ka senka
namêla ka gobane ga gona ka motšho tšê-
nago.

Magwagwa, o enywa dikenywa tša go nkgê.
Magwagwa a nkgê, ge o sa tšwaêla o ka
šê wa oja. Ke molhase o melago ko-
wa malaleng, kgole le ditšhabu, oja ke
ba roka kudu, rena mono ba dio oja ge
ba ile go tšoma. Bôna beng baironi ba

dira le matlomo ka ona, bare o base go phala maguru.

Dikumô ke leina la dikenywa, mong molihare o we o enywa go dikenywa ke we bare ke muumô. Ke molihare wa ganya-ka go phela ka tser dingwe ditlhare. Ke gore wa mela tlhahang ya molihare o mongwe, ke moka o tunketsa molihare o la, ke moka o gola ka ona, mafello, molihare o we o swanetshe go hwa ona o salé a eketlile.

Ke moka ka morago yoba molihare o magolo. Molihare o ona le dinti, ba huma dinti tsa ona ba ditsoila, bjalo ba diotla. Ditshasa basadi go roka dingero ka ona le mediro e mengwe. Bjalo molihahang ya ona ona le dikyagamelana tsa go tunketsa tlhiso.

Molihare o ona le dikenywa ke dinyana, bjalo dikenywa tsa ona dilewa ke dinyana ka buntsi. Bagolo golo bare wa bona molihare o lewa ke dinyana fula e je, a o bolae, bjalo molihare e menthi ba thomile go ja ka gobona bona.

Dikenywa tša ôna ke dihabarabana,
 a dina makôkôlo, ke ditaputapu, o fo
 tshahuna o metša, dina le ditshorwana
 tše dinyane. Ke molhare go fo fulela-
 go ka mpeng ya gare wa tloga. Bjalo
 basadi bôna, bare, go fula barwalla ba-
 na. Mosadi re kare kenya enwe le
 enwe e a fudwa ya rwadiwa e iswa
 go fwa buna gae.

Mohokolo, ke molhasana, bjalo ona le di-
 kenya tše dikgolwane tša gofeta, molhare
 e megolo bjalo ka bomumô le molouma.
Mohokolo o na le meelwa e megolo, ke
 o moselha, molho o nofula a eme ka ma-
 to. O na le diama fêla ka gare ona le
 thorwana. Dikenywa tša ôna dialewa di-
 bose kudu.

Matlêpê ke dikenywa, dienywa ke molhare
 o, molêpê. Matlêpê ke molhare wa go-
 mela kudu mebotong le maranameng. Ke
 molhare o moselha thito gumôgô le diha-
 bi tša ôna. Bjalo ona le diphephê tše
 dikgolo tše ditata. Molhare owe ona le
 dikenywa tše dikgolo.

Dikenywa tša ôna, ge disale matšha, ke tšê dihalana, e menqwê ohwetšana e le tšê disetšha. Ga a yo butšwa ke moka a feto ga gwaba a mahubedi, ke tebaka la ôna la gore a lewe. Baithankana ge e sale tala, ke gore kawa a goithile a buutšwa, ba fula a we e goithobile, ke moka bu ya ba e bea, ke gore ba e bitšêga, a bu tšwa mowe a bitšegilego gôna. O u utša a le noši a sa bone ke moko.

A manqwê ba bitšêga, ka magae, ka gare ga dipitšha tšewe ba tšhetšego moroko, ke moka ba a tšentšha ku fase ga moroko. Ka magô ga matsatši a mabedi, goba a mararo, o a bitšulla, o tla hwetšana a budule, ke moka ke mokete a lewaga go molato. A na le diithôro tšê dintšhi bjalo ba bangwê ba metša natšô, ba bangwê ba ditšwa.

Diithôro tša matšêpê a difaretšwe ka gobane, ôna ka noši ona le dinama. Moshare owe mošlêpê ona le dintšhi, dintšhi tša ôna ba dira dišego ka tšona. Bjalo mong wa matšêpê ke mofudi wa ôna.

Dikokomokomo, ke dikenywa tša mohlhase
o, mokomokomo bontši bja yōna ke mekomoko-
mo. Ke letšunyanana la mohlhase, o mosetšha-
na le diphephē tša ōna ke tše disetšha.
O mela mabīng a mabapong, memoluleng
a o mele, mohlhase, o bose kudu, dikenywa
tša ōna, diphephēlwana ka magapinyana
bjalo gore o budulē, o tša bōna le gapilaōna
le ōmīle. Ge o phutula le gapila ōna o
hwetsana komokomo e budulē ele e tšhelha
na. O dia la tšhela ka ganong, ke mokawa
fokwa e ēla le legano, go tšhahuna gōnawa
e tšhahuna.

Le basadi ba diēla godifula, ka bontši ke
moka di tšhilo le na gore, gamōgō le bana. Ba-
setšana o tša hwetsana ba diwele ka di-
rotwana. Mong wa tšōna ke mafudiwa
tšōna, a ka fofana ka tšōna ka motšwa
owe a ka kgonago. Ge ele mosetšana a fu-
na ka tšōna go fithiša palo, ba mitsa gore
ke legogo masepa, ke gore le ge a godile ele
mosadi, a ka seke a kgona go boloka selo.
Ka moswana ge a hane o na godifula ba
mammetšh.

Dithêma, dienywa ke molihare o molihema. Molihema a se molihare ke molantane, o anama, o mela maravaneng, ona le le diphêphê tše dingolo. O hwetsana o tšatile le rucane. Bjalo o enywa ditkenywa tša diphaphathi. Bjalo ditkenywa tša ona dikhurupetša ke magapi, magapi awe ke diphaphathi le ona thêma ka gare e bjalo. Be khurupulla le gape, ba hwetsana dithêma tše pedi. Ke tšona tšewe dilewago, ga dilewe botula bacibesa.

Diphaya, dienywa ke molihare o, mophayu, ke molihare a mogolo o mosetša. Ke molihare wa goyaka gomela mowe gonago le mebotso ya mafika. Ke diphaya tša ona ke tše disetša, ditkenywa tša ona dija ke dinonyama ga mōgō le bašo, a dinamakōkōlō e foba ditaputapu.

Dimitho dienywa ke molihare o, monitho, bjalo mentho e na le mehuta e medi, ke monitho-metsi, le mogatga.

Monitho-metsi, ke molihare o o enywago dimitho-metsi bjalo o mela mabopong a dinoka. Ke molihare o mogolo wa go tiba ka

bozo, gamôgô le diphephê tša ôna. DiKenya tša ôna ke tšê ditatana, ge dibudulê ke tšê diso. Mantlho-metsi: diKenya tša ôna dina le dinama le ge dina le thôrô e kgolo. Le gôna dina le metsi a mantši; ke mokwa o barego ke mōllho-metsi.

Mogakga, o e nywa diKenya tšê bare ke digakga. Mogakga wa mela kgauzi le dinota empa ga utši o mela kgolenyana natšô. Ôna ke o moelha, digakga tša ôna ke tšê diso empa dina le makokolo, a dina dinama efo ba lekgatanyana ka go tšibêla thôrô.

Dintlho-metsi ge basadi ba e tšwa mašemo ny, ba boya ba dirwele ka dirwama, ke moka ba fitlha ba diya bana gamôgô le banna. E le gore banna ba tlhwele ba dija ka dinoteng ge ba nyakêla diphephê. Banna ba dio sekgone go rwala moelo, sewe banna barego ge ba sehwetšane ba rwala ba tliša gae, ke nosi. Le yona ba tloga ba ba ballê e ba šitile, bjalo ba tšha ba go latlha.

Ditšere, dienywa ke motšere, bjalo tšona le basadi a ba dirwale, ke mōllhure o mo-

golo o bjalo ka mohlho, fela ga eswane.
Motšere o na le meetlwa, o bile o na le dikukutu, o na o nyakiloba o moelha bjalo o tibile ka boonyana. O enywa dikenywa tše dinyana kudu, ~~di~~kenywa tša o na ke tše diswanyana. ~~Ke tšona tša gofokatsa le gano.~~

Diithakama, le tšona ke dikenywa tše dinyana, dienywa ke molihakama. Ke motšhare o moelha, le diithakama le tšona ke tše dielha, le tšona ke tšona tša gofokatsa legano.

Diitholudi ke dikenywa tša moliholudi, ke molihare o o melago ko wa matšing a molapeng, ke molihare o molelele kudu, bjalo ke mojô wa banna ge baile ka lešing go-ripa dipnate. O bjalo ka molihare o Mopurudu o mela gona mesung, le o na ke mojô wa banna.

Go noba le lebaka lewe diaga tša wa kudu, ke moka basadi le banna, ba ya godifula. Banna burwala dilêpê, basadi burwala dirôlo, ka gobane ke melihare e molelele, banna ba ka seke ba kgona go e namela. Ke

mona basêma e wa fase, bjalo basadi ba
fula. Ba dirwala ka diroto ba tla natšô
gae, ditlilo lewa ke bana le babagolo le
bakgemo le bakgalabjê.

Dipola, ke dikenywa tša mmola, bjalo mo-
la, ke molihare wa gomela maraneng
le melaleng. Ke molihare o mogolo o moe-
tša. Dikenywa tša ôna a ba namele ba
fula, a owa tšona ka nozi dia rasha ke
tše dikhubedu ge di budule. Molihare o
we dikenywa tša ôna dina le lefêla la
gontga, o ka reke wa dija, empa dinale
mokolontwane wa gotefu.

Ona le ditšhōtšō tše dikgolo, o nyuka ke
diphuti kudu. Bjalo batho ba ditopêla
ba mona. Ka mengwaga ya ditlala ke tšō-
na dikenywa tše we diile tša tšusa batho.
Ke gare ba dirwala ka diroto, ke mona ba
fihlhê gae, ba dihutsêtsê ba kgapole. Le
matšatši a boleho ba sa hutsêtsê ba di-
kgaphola. Empa a e sale batho baba-
ntši, bawe ba sa dihutsêtsêgo, ba dišiši-
ngwa ka bakala la monkgô wa tšona bafo
dimona.

Marshopja, batlhupa bja bašho e be bo
za aita, kaba Kgolo e be ba thopa dikgomo.
Bjalo ka minna yo Mats'eutšeu Kemona
waga hewe. ~~Monna yo oile a rapa ba-~~
~~nna baya go thopa dikgomo tša mapula-~~
~~na, Mapulana a ga bošego.~~

Boile gosa Kemona ba napa ba thōma lee-
to le we la bōna. Ba sepela letšatši lei-
le ge letšega ba filtha, bjalo ba dula
felo go bōna letšatši la dikēla Kemona ba
lebella dikgomo, ba bōna molhape omogo-
lo o e ya mo we motšeng wa ga Bošego.

Mats'eutšeu goba Mafiri

A re go basho bala a tšwago nabo, re swa-
netšē go digapa bošego, bjalo tšela e re tšwa-
go ka yōna re bone ga botšē e lukile, bjalo
e be re nyatša manō a go tšwa motšeng. Ma-
anō re tša nekella bošego re lebelle ga botšē
gore ge re digapa re swanetšē go tša kae le
Kae.

Ba Kwana, bjalo ka mabanyana ba nekella
ba lebella tšela ya go tšwa ka motšeng, aowa
ba hwetšana gore, mafōrō a tšwallwa, Kemona
ba boēla nthago, ba dula ba letela gore ba

robale.

Bošego ke moka ba ya ba bula lešana ba
gapa dikgomo. Dikgomo ke molab wa gore ge
dithwa bošego kgomo e ngwê e lle, bjalo kgomo
e ngwê ya lla, mong wa motse a teletša ge
e tla boeletša le gokwe dipheka ge dilla, a
sethe a kwa dilla. Bjalo mafello a kwa e lla
kgolenyana le motse. A thuma go tloga go lebe-
lla ka šakenq, a hwetšana gore dikgomo dithwi-
le.

Ge a lebendisä lešana a hwetšana lešana le
diobudiwa, ke moka a kitima ka moragô, ge a
fišha kgaušsi, a kwa batho ba digapa, a napa
a goma ka lebebo, a fišha gae, a tšhaba mo-
kgosi. Banna ba ga Bošego ba tšhologela mo-
kgosi, ge ba fišha mowe mošgoši vilago, a babo-
tša gore lešana le omile, dikgomo digapilwê, bjalo
keile ga ke kitima ka morago ke go potšê go tšhiba
dikgomo, ka kwa gore digapilwa.

Banna, ba wêla kwaleng ya dikgomo, ba tšea tšela
ya sefatê sa manqêma, mongwa dikgomo a e
a ke kgole gore tšela ba tšere e we, ke kgolwa
gore ba tšere ya Mampolwane, ka gobane ke-
ile ka kwa mošito ya tšona o e ya ka yâna. Erite

ba sa bolêla ka mofuwa o we, ba o kwa Kgomo
e ngwê ella, e boêla qae, e tšwa ka tšela ya go
tšwa mampolwane.

Kgomo e we ya golla, ke tšwetš'i, e be e sa tšwa
go tšwala, bjalo namane ya tšona ba e beile ka
dithibeng. Banna ba kgomo ba baka sefateng
sa gona mampolwane, ba ya ba thuletsa tše-
la. E rile ge ba tšhe ba yo ba tumêla le pelle,
bakwa dikgomo digapiwa ka mošo wa noka bjalo
mowe bo a palakana. Bala le bōna ba itšhe go tše-
la noka ya le pelle, ke moke ba dula fase ba
khutš'a.

Ba ile ge ba thōma go gapa dikgomo, banna
ba ga tšhego ba fiitšha le tšibugong la le pelle.
Bjalo bōsele, ba dibōna, ba bile ba bōna le
ba gapi ba dikgomo. Mapolana bare digapa ke
dipa ba rōka, bjalo ba thupi le bōna ba ba bōna.
Ba tšwêla pele le gogapa dikgomo, bjalo ba tšeba
Matšebhe. Ba bangwê bare, a rieng re tšele
ro a moga dikgomo, bjalo ba bangwê bare, sego-
golo se aila, la tšwa le rakiša mošhe bjalo mo-
tšo a tšela noka, gomang.

Go bjalo molekare le tšwa dira, la re le tšeleng
la hwetšhana tšhware e phetšagane tšeleng ke

mphetō nupang le gomē, ge leka fore leaya
ba yolefetā. Ke mota bare o tla loka pamoro
ka ba goma.

Ka mowe Mapulaneng e be gona le lekgwa le
ba goba bare ke Abel. Bjalo banna ba ga Bošego
baya mowe le kgweng go motā ka motkwa owe
ba zhopetšwego dikgomo. Le kgwa la re, golukile
fēla le lena le loka, ke kwa le bolēla gore mofo-
tla sa ntšweng, o se tšwe ke se bōnē. Banna
bare, a owa rena re lukile.

Bala ba gapile dikgomo di tšile difulugile, ka se-
fatē sa ga nametšā, dikgomo di tšile dikgatošē
le Kane, ditšene šaleng, tša tšela kgweng le mo-
ungwana le mphuštšhaneng, ke tšela tšōlla le-
tlading. Ke mota tšā ya tšā tšela sedukuni,
tšā tša pōpōtšwē tšā fologēla mahlale, ke mota
tšā tšena ntšwaneng.

Banna ba ga Bošego ba tšibile Matšētšēu,
ka gobane pele ga gore ba ē go xhopa dikgomo,
o kile a tšela Mapulaneng, ga metšwallē
ya goba. Bjalo ke lona le baka lewe bailego
ba motšeba ka lona, ka go rialo mowe ba tšeba
le mowe a dulago. Ke mowe bailego ba botšā
lekgwa gore ba go tšeba.

Ba sepela le lekgopa lewe ba libile Moša-
ka, ba filtha Nhwameng, Kemoka ba dula
Kantle ga Kgōrō, ba isa maduma, maduma
a bona a bona. Bjalo Mapulana bare, re
nyaka dikgomo tša rena, phetolo yare di-
kgomo tša lena digakae, bjalo bala bare are
rate, ntwā re feny dikgomo tša rena fēla
re tlogē. Dikgomo tša rena digapile ke
Mafiri.

Bjalo bare, diatwala e mang, re sa nyakela
Mafiri, bjalo bare, le tla monyakela le re
file dikgomo tša rena, goseng bjalo balēlang
nnete ya lena. E be e sale gosasa dikgomo
disale ka šakeng, Kemoka lekgowa lare le
sinya sebaka, a rieng re teneng ka moteng.
Kemoka ba tena ka moteng, ba bula le šaka
la dikgomo, ba dintšha.

Ba ile ba gapa le tša motse, bjalo kamra-
go ga mo ba dintšhitšē ka šakeng, bjalo lekgo-
wa lare, Kemoka Mafiri mo. Ba nyakela
Mafiri, bjalo a filtha, bjalo bare golukile
šalang. Ba kgoka monna yola wa ga lewele
ba tloga naē, bjalo ba ga Mohlabe ba tšha-
ba go balwantšha.

Ba sepela nuê go fil̄tha qae, bjalo bara-
lakana, ba laêlwa qore ka moswana ba ile ba
kopane, qore monq wa ditgomo a ba lumis̄e.
Ka moaga ga mowe, monna yo Mafiri o swa-
nets̄e go bolaiwa. Bjalo monna yowe ba mosl̄e-
ma ka thuding, ba m̄aloḡela ba ya m̄alasing.
Monna yo monqwê, ke wa leloko ka tswalano
o dula mapulaning. Ke mot̄a a fil̄tha a ilemo-
lla monna, a mot̄a qore a t̄habe, ke mot̄a mo-
nna a boêla ngwaking wa qae a robala.

Mafiri

A lala a t̄habe boêgo kamoka, erile ge
boes̄a a bona lepelle. A bona qore boetele
a ut̄ama, a le bella ka m̄ola wa lepelle, ka
moaga ga m̄ok̄oti le t̄habile a bona batho
ba fil̄tha nokeng ka bunt̄i ba swere ma-
rumô a bona. Monna a na-ra a ut̄ama, ba
tela noka ba wêla tela, baile ba lebella
leoto laqagwe ge ba sa t̄wa go tela noko.
Bjalo ge leoto le wêla tela ba seke ba
kith̄ok̄omêla go lebella, balla go kitima, ba
ile ge ba fil̄tha nokeng ya maphere, monna
yo monqwe aye go bona leisa kae, e fêla
o t̄habile.

A re mogameleng, ka gobane ge le ka tšwêla
pele le go morakiša yo filika mowe ro
wêlago. Modimo wa gabo o eme naê, kemo-
ka ba goma, erile ge ba filika le pelle ba
biêla morago, yaba lekatî le a tšoga. Mo-
nna a tšime go sepela le mašheko a bela.
Bjalo o sepela a libile mampolwane, a seke
a tšena a robala šoheng.

Baile go filika naê, mampolaneng ba seke
ba mofa tša go ja, a robala le tšala, bjalo
ka morwana mo a le mo motšhabong a goma
a robala le tšala. Ka morwana bjale go
ke moka a tšona, a sepela le meboho ya
mampolwane, bjalo tšala e mo tšele tšê, monna
a ra kgona le go sepela. Ka morago a bona
monna yo monnye wa motšumi, le katî ebe
le tšê le diketšê a go robala šoheng gape.

Motšumi

Motšumi a môna, ere, gomona tšhamašhoi;
ke moka a dumêla, moko o tšwa a lekae,
monna ere le moye wa gobolêla ga o gona,
ke šita gobolêla. Monna wa motšumita
a môna gwe, ke nnete, bjalo a e tšoa
mokatšabjê wa bašo bawe a ya naê moša-

šeng.

Monna yo we wa motumi, oile ge a e
 tšwa a e ya go tšoma, a šia a apeile Ithogō
 ya leTlabo, ke mota a re, go filika a faga bu-
 ušwa ka bjano. Ke mota baja, monna e hoxa
 bjalo a tšōma yo botšā motumi ka motšwa
 o we a sepetšego ka šina. A seke a motšā
 bogule bja gagwe bja go thopa dikgomo a
 motšā, ge a be a e tšwa kolē, bjalo Mapula-
 na, ba mōna ba mswana, ba mōlēma bjalo
 barēna go molaya.

Monna yo mongwē, are le mmolaēlang, bjalo
 ba bolēla gore, o tšilo re tšea mašenē, ke
 gore ke tšodi, o tšilo bōna naga ya geišu
 ke mota a ya a rapa mababa ba tla bare
 bolaya. Ke ge monna yo mongwē a e tšia
 a mōlēmolla bošego, are ganna tšhaba ke
 tšhaba.

Ke tšwele matšatšhi a mubedi le mašego a
 šina le tšlala, le hōno ebe yoba letšatšhi la
 boraro, a ke tšebe gore ebe bo tšana
 ntšhela. Ke sepetšego ka motšwa o we
 ngwana wa kgōši. Bjalo monna a matšala,
 are e fēla mapulana ke dikgōlla bašho.

Ka morwana.

Be robala ka babedi le monna yowe wa motšumi. Bōna beng baile ba tšibišana maina, bjalo leina la monna yowe wa motšumi ga gamotšo yo a legorolago. Ka gobane ke tšaba ya kgale, morwa wa Mafiri bare ke Paul bjalo le yēna a sa kgona legotšwē la ka ntle ka bana la go tšofala. Le yēna o lelebetš'e. Ka morwana ke monna motšumi a faya tš'a goja, baja, ke monna Mafiri a laelana le motšumi.

Motšumi oile a moja molatš'a le nama ya go butšwa ke monna monna wa ga lwēlé a wēla tšela. A sepele a tš'a a fiitšha ntwaneny na mabanyana. Ba tšho ba kwa motšomi o na, bare o fiitšhile le wēlé wa moja gagolo.

Mong lelopo la gabo ke baqa Mametsa bjalo baile ba re ke lewēlé, ka gobane oile a wēla morwe go samolekanayo gore a wēlé ka bana la go nyaka goja gagolo. O ile a ba a hwa ka lehu la qaqwe.

Kgale e be ba sa tšope e be ba bolana, bure ke ngwana a noqana a na noqana. Ka gobane a ka bōna, ditšela le dibō, ke monna a tšhaba

a ya a botša ba gabō baša ba ba bola-
ya. Mōho a dšiwī e sekromō, bjalo a
ka fo lōga la re oile ka wile kgantše
ke moka ošlugile.

Motopiwa, Ngwana-mromō, dšaba tšagu-
gwe dišebē dingwadikwē, yowe wa goto-
piwa ke monna wa ga Masede bjalo ka
ge e le moradi baile ba dula naē. Mōlho-
mong mola e be ele monna e kabe ba bolaila
ga go tšiji.

Mōšeri, ke motopiwa wa monna, oile
a tora ke monna wa ga Māšumu, a ya
a mega mošate, bare ba bolaya bjalo Māšumu
are ke seke la mola ya ke ngwana wa ka.
A o wa ba seke ba mola ya, bjalo kgōšī ya-
re, modirō wa gōgwe, o swanetšē goba mo-
litšī wa phalafala.

Re mofa modirō owe, bjalo Māšumu a
dumēla, ba mofa modirō owe. Ke moka kgō-
šī ge e nyaka gore banna ba kgobakane
ke moka e botša yēna gore a letšē pha-
lafala. Ke moka o tšama a letšā phalafala
a bolēla gwe ka tšūtšī la gore gona lepitšō
ka mošate ka lebaka la gwe.

Motšeri o tšwa a le Bjalo, o bina kolobé. O ile a laithêga ka ntwa ya Makgoba le maburu. Monna modirô wa gagwê yuba ôna wa goletšâ phalafala. Bjalo Masumu a mofa mosudi, leina la mosudi ke Maleku ku. Mosudi a belega nywana wa molhanana Mauwane le batarho ba gagwê ba bu bedi ke moka mothe o wa gola, empu lelehono e sa foba le lokonyana. Ditlogo tša gagwê di sa hwere ôna modirô wa ^{makgobole} ~~pepago~~ boma wa go letšâ phalafala.

Diruwa.

Dikgomo di hwetšwa ka medirô ya molho, tšê diqwê molho o di hwetšwa ka gofiwa, tšê diqwê ka go thopa. Ke yôna tšela ya go hwetšwa dikgomo le ka manyalo a baredi ba bôna, le ka diithapô tša go šia papago molho tšê we di bithwago gore ke lefa. Bjalo ke tša nywala di tšela tša go hwetšana dikgomo ka go latelana ga di tšela, le lithathollô ya tšela e nywê le engwê ka fase ga tšela e we.

Molho yo moso ore ge a bolêla, ore le humô la molho ke mosudi, ka baka le leina la gago le ka seke la wa, ka baka la gore o lhabêlega

bjalo ka gorialo mowe ge ohwile banna ba
gago, batla šala ba ana ka wēna gumōgō
le batho batla šala ba gopola leina la gago
ka peu gago. Kantle le mowe ge mana-
ba a ka tēna nageŋ, a tla tšhaba naē, ke
moka dikgomo ba šala ba gaga, ka gorialo
mowe lehumō la mōho ke lewe a kgonago
go tšhaba nalo.

Mōho yo mongwē le yo mongwē o leka kumu-
atla gore a hwetšane dikgomo, dikgomo tše
we ditla mōhūša yo hwetšana lehumō la
mōho yo mo e lego mosadi. Medirō wa go-
hwetšū dikgomo ke e na:

Ngwako, modirō wa ngwako e lifiwa ka kgomo,
ngwako o mongwē le o mongwē ke kgomo, ka gobane
go na le banna ba bangwē ba we modirō wa bō-
na o mogalo e lego go ega mangwako beng bu me-
ngwako ba bulefu ka dikgomo.

Semanamē Moeng, mongwē ke Mokone, pupagwe
ke Ramaja Moeng, bjalo monna le mosadi ba
ile ba bēlēga banna ba babedi fēla, ngwana wa
pele ke mōhūšunhuma base ke Semanamē, ka
mosago ba bēlēga wa moetsana yowe leina
e lego Malephaka.

Malephaka a nyadiwa ke ba ga Rakgwale ka lesame la ditgomo le ditgomo tše pedi. Bjalo papago Semanamê a tšea mosadi ka ditgomo tše we Ngwana Raganya bjalo a gopotše gore ge Semanamê a gotše, mosadi yowe otlaba le ngwana wa mosešana, ke moka o tla tšea ditgomo tša gonyala yēna a dija Semanamê.
Lehu la batwadi

Bjalo papago Semanamê a hwa, mosadi wa bobedi o be a tšete a na le bana ba babedi ba basešana. Mokgalabjê oile a hwa a re-
šu a bolēla taba e la ya gagwe. Kamoragoga ngwaga wa bobedi, mosadi le yēna a hwa monag Semanamê. Bjalo mosadi oile pele ga ~~ga~~ a hwê, a bitša mowa wa gagwê gamogô le Ngwana Raganya, a ba botša taba ya moho.

A re, go mosadi wa bōna, ditgomo tša gotšea ke tša gotšwa Malephaka, bjalo oile are ge a bolēla, are, wēna otlaba le ngwana wa mosešana, bjalo re tšee kgomo tša mosešana yowe re fe ngwana yo a tšee mosadi ka tšona. Bjalo ke gobotša taba e we gore o tšee ngwana yo mosadi.

Mosadi are diakwala, o be a ba botša ba le bababedi; bjalo ka morago ga matsatši: a se mukae, ke moka mokgethola ahwe. Ka morago ga selo, ba botša Semaname gore othebe gore le hono mmago ke yo, bjalo, moogana a sethe a rata go dula le mosadi yowe, a ya a dula lapeng la Kgaitšedi ya gagwe.

Bjalo moogana a gola, bjalo moredi wa mosadi yola, a nyadiwa. Semaname a ya ga mosadi are, bjalo ke gotše ke nyaka mosadi, mosadi are, bjalo o botša mang, are ke botša wena. Mosadi are, sepela o go Kgaitšedi ya gago o botše yena. Moogana are, gape baitše amphē dikgomo tša moredi wa gago wa pele ke tše mosadi ka hona.

Mosadi are, ke tla gofa dikgomo e le wena mang lena. Moogana a sethe a tšhōkōmē la polêlo ya mosadi, ke moka a tloga a gwa lotšega. A fitšha a botša Kgaitšedi ya gagwe gore mosadi yola o gana le dikgomo. Kgaitšedi ya gagwe, are go moogana sepela o botše ba ga Moeng, ke bona ba swanetsēgo go bona taba.

Mosogana a hāma a botā ba ga Moeng
 gore ka hāki la gore le swanetšē go tšilo
 ntšiša ditaba ke fapanu le mma, mabapi
 le dikgomo, bare, dikwela, re Ilaḽa e tle
 gosara. Ke hāki la kopano ka filiha ke mo-
 ka ba kopana. Bjalo mosogana are, ke bitšē-
 tšē banna ba ba ga Moeng, ka banna la phapano
 ela ya rena.

Mosadi a lesa, medirō ya gagwē, a filiha
 a dula. Bjalo bare, go semanamē bjalo o
 ka re botā kaba e wa goba o re bitšē-
 tšē yōna.

Se manamē a ēma are tamma dikgōi, le
 bitšē-
 tšē ke nna ka banna la phapano yanna le
 mogatšā papa. Papa oile pele a se tšahwa,
 ke moka a tšē dikgomo tšā go tšwa Male-
 phanna a tšē mosadi yo, ka tšōna. Bjalo are
 ge a botā mma are, e tšare ge mosadi a
 kaba le ngwana wa mošetana, o tšare go nya-
 diwa, ke moka a tšē dikgomo a ntšēšē
 mosadi ka tšōna. Bjalo le hono mmedi wa ga-
 gē, o nyetšwe, kere a ntšēšē mosadi wa yana.
 Mohu mma o boletšē gore a tšē dikgomo a
 ntšēšē a dumela ke makala le hono ga yana. Ke

moka ke fedibē.

Banna ba ga Moeng, bare go mosadi, o ke o bolēlē. Mosadi a thōma go bolēla mantšu a gwē.

Nqwana Raganya, are, nqwana yo tšea bolēla lago, o wa kwala, o ile a tla ya farana ka dipolētō, ka baka la bonqwana a seke a ntšhelethā goe ke bolēlang. Ke ile kare go yēna, ke nna mang le yēna, a seke a mphe-tola, a tloga a phatgonyēga, nna ka kgad-gana, kare, sešo se baba mongwai. Ke mo-ka ke fedibē.

Khasane, are, bjalo wa kwala mosadi leho-no, tšena ba bagolo, e ke o tlhaloše tšaba e ya goe, ke nna mang le wena, mosadi are, nna seke ka kgona go bolēla potšo ka tlhaloša potšo yama e tšaba ya atabiwa. Ge a ka ataba, a e atabēla tšeno goba nne-teng, ke tla kgona ke fetšola.

Semanamē o monna, tšena are tšebe se-lo, bjalo ataba potšo ya mosadi. Mosogana are, ke mogathā papa, bjalo mosadi are, ataba. Mosogana are, bjalo a ke tšebe goe nna mosataba bjantš.

Ba Moeng, bare, go mosadi bjalo tihaloša ka bana la gore, oile ge aile araba ka phōšō wena o tla fetola. Mosadi are, gobōna bjalo ge ngwana a šitilwē, lena arabang. Khušane a ēma, are, le rena re a bōna gore ngwana o na lephōšō, ka rabō ya nnete ke wena mma gwe.

Mosadi are, bjalo ke yōna pōto e we ka go-ba ke nyaka. Bjalo butšitang ngwana gore o wa dumēla gore ke nna mma gwe, o wa ditwa, moogana a dumēla. Mosadi are, gobanna ba ga moeng, ngwana a ba mone ka mogopo. ngwataa yo, e be ke hwetsana gore ~~ke~~ monna waka ka molaš, ke sa bo lele, malaš, bjalo ngwana, a nyake go dula mo, bjalo ka ge nna ke tšeba gore ke ngwana waka.

Ngwana o dula ga kquibēdi ya gagē, ka goialo, mowe nna ke šita go mofa dikgomo tša gore a tšee mosadi, ke leba ka lewe, ke ilego, ka motšā gore a ē a bobē kquibēdi ya gagwēs le ka mutšiša gore o dula mo, goba gozla ampōna are mma o tšoga bjang.

Mosogana ga netša mantšū a mmago, are, aowa, mowe o wa kwala, ke dula ga kruitšedi yaka. Mo o tšhabang, ka buka la gore, reile ga gobotšā gore monago lehono ke go. Aowa a ke tšhabe selo, ke nokwa pelo yaka e sa dumele. Bjalo ge a ile a gofa dikgomo, wa tšea mosadi o tla mmekēla ke. Mosogana a seke a fetola, ba motšā gore fetola, a fohomola.

Mosadi are, ke mokgwa owe re fapana go le ngwana, bahu baile ba ehwa bareke motšeiše mosadi. Lehono nna ke tšēke ke ga-kana le ngwana. Mo tšee gore ge a dumela go tla bekēla mosadi molapeng laka, ke tla motšeiša, mosadi kanti le mowe aowa, nna seke ka motšeiša.

O wakwa, bolēla gore na oeng, mosogana are, monna a laolwe, mowe a ya go dula nna ke tla e pōnēla.

Ditaba dija mosogana, bjalo ba ga Moeng, ba leka go gapeletšā mosadi gore no mofa dikgomo tšee we a tšee mosadi ka tšōna ka gobane ngwana o gapeletšē le renašo

o a sepella, mosadi are, a keere le akwa,
nna seke ka kgona go mofa, nna e be ke-
re le ge monna waka a hwile, yono le yēna
ke monna waka e bile ke papa le hono are-
go, a se nna mmaqwē, a ē mowe ga mma-
qwē a mošeišē mosadi.

Nna le ge ke sena ngwana wa moithankana
ke tlo thōpa dikgomo ke tōe mosadi kale-
ina la gagwe. Mowe a ke thabišē yēna ke
thabišū mantšū a bahu. Ditaba tša bašī-
ka diētla mowe, ke moka ba palakana.
Mmogana a boēla ga kgaitšedi ya gagwe
A fitlha a botšā kgaitšedi ya gagwe gore
o gane le dikgomo.

Kgaitšedi ya gagwe, are, go yēna, papa
mōho ke kgōši, ge ba go pateletsū wēna
sepela mošate, o mpa o la tše ke kgōrō.

Mmogana a iša ditaba kgorong, kgoro ya
a mogēla ditaba tša gagwe. Ya mošā
letsatši gore o boē, ka tšatši la gore gumōgō
le kgaitšedi ya gagwe.

letsatši la fitlha la gore ba kopane kgorong,
a owa ba kopana. Lebana la fitlha la gore
le kgōtla le bule ditaba, mudi wa lekgōtla

are, banna e ke le dulê ga bobê le re tui
ditaba dia hena, ba melato kolobê tlase.
Kolobê, tlase, ke gore kolobe ge e rakisiwa
e tšhabêla tlase, bjalo ba rakisi ba yona
ba ba ka kgakala.

Mudi are, Semanamê mosadi yola o monya
kago šo, bjalo mosadi a ubitšê ke kgôro o
bitšê ke monna yo. Mosogana a bolêla ka
mogwa ota wa pele, mosadi le yêna a nobo-
lêla bjalo ka pele. Bjalo lena ba ga Moeng
a la bolêla taba e ya lena ka gae, bare
se boletšê, la reny, ra bôna ngwana phôšô ka
baka la gogana go dula le mmaqwê.

Phašû Mchlabê.

A êma, are, morena le kgotla, ditaba di a
kwala, bjalo, mowe banna ba ga Moeng ba
boletšêgo ba boletšê senna. fa go mōho
le ka otee yowe a ka tšêgo dikgomo a
fa mōho, mōho yowe yêna are, a senna
mōho. Mosadi a ganetšê mantšû e mosoga-
na, bjalo le hono o gana gore masepa a kgō-
mo tšê ga gwe a yo jêlwa malupeng a ba
banqwê.

Mosogana o bigile maaka fa, mosadi a ga-

ne le dikgomo, o gana fêla gore wêna o
 a monyanya, o nyaka gore dikgomo tšewe digo-
 tšeišo mosadi yowe a lla go urea lapeng la mosadi
 yo. Bjalo wêna aeng, moogana aye pelo yaku
 e agana. Bjalo lehong wêna o tšilo begang
 mo, ka gobane ke wêna o ganago dikgomo
 tšewe.

Ditaba a dié seapeng, ke moka Kgōzi yare,
 ngwana o na le phōtō, a é a tšee mosadi yo
 we mmaqwe, a mōtšeišugo, mosadi yowe a
 bekêlwê ka lapeng la mmaqwe. Fu seng bja-
 lo a seponêlê, sepelang le mōtšê bjalo, a tšwa-
 llê Kgōrō ka dipudi tšê pedi, o bigile maaka
 mōkgorong. Ba boêla ba motšê muntšū a Kgōzi.
 Mosogana, o tšhoka le kgogo ya lefufa, bjalo
 mosadi ona le dipudi tšā gonyala Morediwa
 gugwe.

A se, ke na le dipudi tšê pedi, ke lefellanwa-
 na yo wa mogatsāna le ge aile thopeng a
 ntšhile, fêla a tšebe gore leho no mmaqwê
 ke nna. Ba tšêma dipudi tšā tla kgorong,
 ba dibolaya, ke moka tšā lewa. Molato wa
 fêla o e tla mowe.

Semanamê a boêla a dula ga Kgaitšedi ya

gagwe. O be a bile agile ngwana wa gagwe, o mtsa, a o tšhemé, bjalo bašho ba duma ngwanó wa gagwé. Monna yo mongwé wa ga Maseškōma a fišha a boléla le monna gore a moagélé ngwanó, o tša molefa ka kgomo, a ya adira bjalo, monna a molefa ka kgomo ya tšadi.

Ka monna wa bobedi, oile ge a ripa dipha-ke, bjalo phatše ya moroba leoto. Modiró wa gagwe wa fêla, Baqopóléla mosadi yola bo-loi, bjalo ba tšwa baya dingakeny, dingaka tša ya tša tša badimu, gore ba dimu ba beluêla, bare oeny a lašha lapa lewe re mošpilego.

Monna a bōna gore ditaba ditšatšhafile a boêla go mosadi yola a goba are, a semmagwé, mmagwé, are wa bōna lehono o sególé a o na modiró o we o tšago wšhuša ka bōna. Mola o be o se madi a moqatšuké e be kella goraka. A moamogéla, a mošupa ditšgomo gore ditšgomo šedi, tšea mosadi ka tšōna ke moša a tšea mosadi ka tšōna.

Kgomo e la a go ehwetšana ka goaga lapa, a e gapa ya tša mošeny wa gagwe. Mmagwe are

Kgomo e o seke wa e iumisa; e ilulefa bo-
 gôlê bja gago. Ka nnete, Kgomo eile ya hwala
 ya tlatša lešani, ke moka ya fêla e thusa se-
 gôlê medirong e mengwe. Mobe ke wa Sema-
namê. A ba a ntšha dikgomo tše dingwe tša
 Kgomo eile a go hwetšana ka goaga ngwana a
 tšea mosadi ka tšona, tša fošala diemeteka
 šakeny.

Modiro wa matšhêbô. Mamorei ke ngwana Mo-
 rei, bjalo oile a tšea ke Kgôši ya ga Mohla-
be bare ke NTšhobijane. Ebe e sekgôši ebe
 ele wa lapa le lenyana, bjalo go bušô Kgôši ya
 mosadi Marebolê. Marebolê a se gohwa, yêna
 a šala a swere se tulô a swaretšê sekwai.
 Mosadi yowe aile a bêtšga bana ba babedi ba
 ba tšhankana Phaišani le Fereka, mogolo ke
Phaišani.

Fereka oile a bêtšga ka lebana la mogobo-
 la tšhankhō wa matšhêbô. Ke lebana lewe
sekwai a goboyi ka lona bogwanagwana, ke
 ge a hwetšana kōma e bolli. Bjalo a se go-
 fišha, a se, ke nyana se tulô šani, bare
 go yêna o tla fiwa ga botse, e seng wa
 dio bolêla ka mokgwa o se.

Batheta le Bakgomana ba bitšana ba botša morena Ntshobjane gore ngwana o godile, ka goxalo mowe, mogafêle setulo. Kgoši e we ya ga Mohlabe ya fana, bjalo ke many yowe a swanetšego go e miša, ngwana yowe gure ga setšhaba a ba tibiše gore Kgoši ya lena ke.

Sekwai a ba a kwa gore ditaba di a imela, Ntshobjane a nyake go mofa kulô ya ragwe. Ba tšhoma go bakišana golalala koma, ka tšhiti le lenqwê, Ntshobjane are ba togêlê gotoma, ke moka baya, ba ya ba bolaya diphošlô tše dintši kudu. Ba fiłha ba dibea kamotong. Sekwai a fiłha, are, goboloi, are le tla swala diphatê le di tlišê ka que bošego, ke moka a tloga.

Ke moya gwa ya Ntshobjane, a fiłha are, a botobale bja mokobalobi. Mokgalabjê are le hono a bodise seto, bjalo boloi bjare, Sekwai o ile se swalê diphatê ditše ka gae. A se gobôna, robalang bana bana le lapile le tšo tšoma. Ke moka boloi bja robala. Sekwai a tšeletša gore o tla kwa boloi bo tliša diphatê a seke a bokwa.

A tloga a apara ditoko, a bana kampha-
thong, a fitlha a hwetama boloi borobetie,
a botsoa, bjalo are molaro keng le sa ya gor
rwala diphaie. Ntshobiane are bana ba la-
pile ba robadiitê kenna, sekwai a se sa
mofetola, a mofetola ka feisi kenna ba
thoma golwa.

sekwai e be e sa le sogana, bjalo a ka-
teletê kgoi ya barho, a thoma go etia, ka
mogo are go ba bundi ba tlise diphaie ke
moka ba mofa diphaie, a kgillêla ka tona.
Are go mofa a twa ka sa mafuri a tlu-
ba. A fitlha ka gae, a tsa sethunya
a bana ka mphathong, kgaathe Matheke
o a tona, a mofa ka mthago.

O ile ge are, ka morolong khiti, le yena
Matheke a tona, a bona sekwai a eme
a moypa ka sethunya, Matheke a phaisa
sa thunyetsa godimu. Ke moka a twa a
thaba. Ka morwana Ntshobiane are wa
tloga, ba mohlêla, ke mowe ba gomotsagore
golwa tsa tsa ka letse, thobêla nama
ela e budule e a tsa, namana ge a taguma
ga botse, o e kôtê.

Ke ge batšea dilo kamona tšea Kgōrō, ba
 seke ba mofa lekabêlō. Monna a bōna gore
 a laagwa, a tšeba noko ya morola, a yo du-
 la mamoritane, a enwa noka ya morolana
 tšase. Bjalo a seke a bona zelo leseenyama,
 akwa e le tšhwana. Feyna a bēlēga ka kšāhīlanwa.
Phašuku.

O ile a dula ga magolo wa gagwe go fihlhelā
 e ba monna. Mokgalabjē yowe Morei e be e
 le mōtšumi yo morolo wa dipela, a ditšomu
 ka go dirēa. Mang lelopo la gagwe ke Madi-
agane, bjalo ka kšāhīlanwa la modirō wa gagwe wa
 go rēa dipela, hwe, ke Morei wa go rēa pele
 a tšaga a utša marabē, marabē wa mpa di-
 kgolo.

Ē be e le mokgalabjē wa gologu matšebō,
 bjalo e fēla a utša morololo wa gagwe
Phašuku. Ka morago Phašuku a kgona
 go roka matšebō. Bjalo mōno ga gešū e
 be go sena mōtšho yo a kgonago go tšaga
 go roka matšebō. Bjalo morila gwa ba yēna
 fēla.

A tšama a kgopela menkopa ya dipela,
 le a mesha meshō. Ē menkwe a rēna, le

ya dinkwê. Ke moka a e zoge, a tshômê
 le tshêbô a lefetôe. Ba etla bu-êna ma-
 tshêbô ka ditšomo, go fitšhela a eba le di-
 tšomo tšê dintšhi. A tšêa moadi ka tšona
 a bu a tšêiša le moatšha. Ke ditšomo tšê
 maatšha a gagwe.

Le gagolebjalo ele ditšomo tšê maatšha a gagwe,
 Ke ditšomo tšê gagwê ge e suphela empaga
 e hwile a seya gagwe. Ke tšomo ya kelotšho,
 Ka gobane yo mangwê le yo mangwê o tšilo tšêa
 nama ya gagwê ya moabê. Mony wa tšomo o
 šalla ke leumô le mokalô wa yôna gumôšê le ma-
 la a yôna.

Motšhany o we a betšago moadi, Ke moka mo-
 nna a sa tšona golašla ditšomo a le noši, ge
 a nyaka go šumiša tšomo goba go tšhaba o tšwa-
 netšê go botšê moadi, ge moadi a ka gona
 Ke moka a ka seke a dira modirô o we
 a goba a gopetšê gedia. Tšomo ke mošho ge
 o bolaya yôna o e dula tšhona, pele o bolêla le
 le moadi ka mošago ga mo o kwame le moadi
 bjalo o tšama o botšê bušeno gora ka tšatšila
 gora ke nyaka gobolaya tšomo. We ba tšhalošê-
 tšê le baka la gobolaya tšomo. Goba o fobolaya

fêla ka gonyana nama, goba ka molato o mongwê wa bolêla.

Monna yowe Phasutu ditgomo kamona ka tšane-ny, ebe e le ditgomo tša gagwe, go seya kgomo ya lefiša. Ka go rialo mowe e be ditaola ke yêna le mosadi wa gagwe, fêla mosadi o be a no motšw molaô, gore ke nyana go reletšiša kgomo mosadi a ka seke a gama. Ka baka la gore ditgomo ke tša maatla a gagwe. Taba kgolo e e tšibjago ke gore sewe e lego sa monna ke sa mosadi, sa mosadi le sêna ke sa monna.

Batho ge ba agišane lapeng ba swanetšego kwana, yo mongwê a ngungêla kowa yola le yêna a ngungêla kowa lapu la lena le ka se-ke la tšia.

Phasutu ke a bôna ebe e le molabowa gagwe. O ile a tliša thari ya pudi a mošogêla bjalo ke mona ya butšwa, a fa mosadi thari ya gagwê. Mosadi yo we a dira bjalwa bjo buntš, a swala ka magapa a matšhanole sebola, a ya goleboga thari ya ngwana. A owa gwaba le thabony le legolo, ba tšhwa ba e nwa bjalwa. Ka morago ba rwadi ba bjalwa balaêla, are le tše kamowana.

Ge ba rwadi baile buwala bjalwa ba isa ga
molho, bjalo bare, Kowa balaela ba Iloga are,
go bona lezle ka moswana ba tseba gabote
gore o ba tshabela pudu, a ba swanela goya
le magapa gae, magapa ba isa, mowe ba ete-
tsego gona. Ba tseba ka moswana ke moka
ba tloga le magapa. Monna a seke a botša
mosadi gore, ge ke e ba boe, ka moswana ke di-
tela gore ke tlole ba balaela sa gore, a fohomo-
la.

Ka moswana ba tlogela e sale gosasa, monna
a tseba ka tškeny a bolaya kgomo. Mosadi a
dibona gore, monna a mporo gore ke nna mos-
adi wa gagwe, oreny a seke a mporo o be
a bone kang gore ke tla gona. O bolela ka
pelo. Ga go molho ke ka otee wa gaboyowe
a ilego a motša bjalo ka bona bjalwa boile
go fitlha a fohomola, bjalo ka ge bjalwa bo
na le setumo, ba dikwa ba tla go kgopela, a
a seke a bukona.

Ba leloko ba yo tšetša Phasiku ba gopetše
gore molhomony ba tla hwetšana diphitšo.
Ge ba fitlha ba hwetšana go tšwiwa kgomo,
ke moka ba butšiša Maleho mosadi wa Phasiku

gore Kganthe bueng bala le ba boluetšë Kgomo,
mosadi aye, a He ditšebe, a o bone ga He a pe
ile morogô, ga Kija ôna He a Tlogu He a mašē-
mong, baŋla sala ba diradilo tšewe tša bōna.

Bamwadi ba bjulwa.

Mosadi o bolêla mantšhi a we, bamwadi ba bjulwa
ba le gōna, ba a pša mašōwa, ka gobune mong
wa mosadi o a tšeka peela. Ba faga, ba fa
mong wa lupa, a tšola, ka maaga ga moati-
tšë, a fa bang bja bōna bšōwa, He moKa a
tšea bja gagwê a ja, a tšeba ka morogô wa
mašihare He moKa a Tlogu a e Kêla diKgongeng ka
gobune mašēmong bu ka molatêla.

Be šala ba fetša gabwisa Kgomo, He moKa ba
e rošêla, ka ngwakong wa mosadi, monna a
ya ka lapeng, a fiŋha a dula, aye, Maleho
oile ka e, a leapeele morogô. Bjalo ka ge aite
ge a tloga bareare, He a mašēmong, bare re
kwile aye, oya mašēmong. Ngwana wa mo-
latšana yo, oeng a šia bueng, ka lapeng a
ya mašēmong.

A re go morwa wa gagwê Malakara lala ma-
ga mašēmong, o motšë gore bueng bala baŋla-
ga, morwa wa gagwê, a hitima a ya mašēmong.

a fiit̃ha a bit̃ā a mōna le t̃hemo a seke a
bōna mōho. M õlhant̃ana a goma a boēla
gae, a fiit̃ha a bot̃ā papagwē, gae a kamohwe-
t̃āna. A se oile ba t̃labong, ke moka a peela
ba-rwadi, morōgō wa gošga.

Ba-rwadi ba ja t̃ā goja, ba dula le bakanya-
na. Bae gobōna ele, ka meit̃hi bae, gomona
bjalo ke bošego, se nyaka gobōla gae. Monna
a se, ēnany, mosadi o sãta, õltãta a lent̃ha.
Ba-rwadi ba kyozella, ba fodula f̃ela ba mo-
kwile mosadi ge a bolēla, bjalo ba ka seke ba
bot̃ā monna ka bakka la gae moeny a se dibedi.
Ba ka šala ba elwa, monna a se o kwile rena
let̃at̃i.

let̃at̃i, le a go dula t̃haba, bjalo ba-rwadi;
bae, se a rapēta, se lõkole, se t̃lampa
sa boya ka moswana gapē. Monna a se le a
kwala ke bošego, nna ke a ka le dikwababa.
A t̃ā mphapha wa ka t̃hekō a ba fa, ke
moka basadi ba rwala dirōlo t̃ā bōna le
nama ba sepele.

É se ge le t̃objana le t̃wara, mosadi a boya
a se le dikgome t̃ā gae. Ke moka a fiit̃ha
a dit̃hokgōt̃ha, ka mafuri ga ngwatã wa

gagwê, a tšena ka lapeng, a fišha a dula.
 Monna are, gomoadi o be oile kae, mosadi are
 e be keile ditšoneng. Bjany, mosadi are kama-
 oke, masihô a ntšhupa tšela, O ditšieneng o e
 ya ditšoneng o šia baeti ka gae, balenoši.
 Mosadi are, ke bône gore o gôna. Monna are o
 bolêla bjany, mosadi are, ke bolêla bjalo ka ge
 le wêna o bolêla.

Leba ge mosadi baeti bala ba Ilugile, ke
 ba file mphapha wa ka tšheho. Mosadi are,
 goluhile ge ba sepetšê, ge e le mabapi le di-
 lo tšewe tšago tša mphapha wa sete wa ba-
 tša ditšebe tšaha. Monna a thôma go ma-
 kala gore, mosadi o bolêla ka motšwa mang.
 Ke re ke bolêla ka motšwa o bjalo yêna o mphe-
 kola ka motšwa o we yêna a nokwaga a boletšê.
Monna aiša sešha.

Mosadi are, e be ke dutšî ke nyama gore o di-
 šê ka motšwa o we. Ke motšha ba thôma go-
 lwa. Mosadi are go kwa gore monna wa mo-
 laya ke motšha a swara monna ka tša pele
 Monna a kwa a fella ke mušalla, ke motšha
 a swara mosadi ka megôlô, mosadi a šita go
 buiša môya, a lešetšâ monna.

Ke moka a mophonyokga, ke ge mosadi a tšh-
ba. Monna a kgone go ka morakisa ka gobu-
ne di tšhapo di sa a kwa bo tšhoko.

Mosadi aya a robala nngeng monna a tšala
le motse wa gagwe. Ka morwana monna a ko-
ga, a gotša mollō wa gagwe, kgorong, ka morago
o bina mosadi wa gagwe a e tšwa le Tšana e-
kgwadu. A fihla a dumedišana le mohlaba-
bjē yola wa ga Mhlabane. A re, ke tšhōtšhō
mosadi wa gagwe, ke bina a re wela bošego,
bjalo ka molibela.

Keile kare ke morakisa le bošego bjowe, are nka
seke kaya monna o kwatle kudu a kaya a
mpolaya. Ke ge a robala, o bina ke morakisa
lehono. Monna are, tloga le mosadi ke nnete
e be nka molaya le gana lehono nka molaya.
Bo ka one ke gare o gome le mosadi o tšare ka
morwana o boē naē, ke tšaba ke bitšhōtšhō ba
gešū.

Tšana ekgwadu, are, ga godiege, ge onyatsā
nna o ka fobolēla. Ja se matloumeng ge
o bina gare mosadi o go kgopitšhō, bo ka one
o ka roma nywana a tšamē a ba bitšhō esale
gorasa.

Mokgalabjê wa Mohlabe a dira bjalo ka mokgwana owe Thama ekgwadu a bolelešezoka gona, a roma morwa wa gagwe gore a tšame a bitšā ba ga Mohlabe, ba ga Mohlabe ba fitlha.

Pharūku a êma a thoma go bolêla are, ke fapanana le mosadi wana mo. Go tšila bjalo wa mo, bjalo, re nwele bjalo wa le mosadi wana a thabile. Ka botšā barweedi gore ba šie magapu a bōna ba tla tlogêla gotla go a tšea ka morwana, a wa ka morwana ba fitlha e sa le bošego, bjalo ka ba tšhabêla Kgomo.

Ke ile ke sa tšwisa Kgomo le go e phatolanya, ka hwetšana gore mosadi ga gona ga go tšêlwa dinama ka ngwana, bjalo go ke butšiša gore mosadi o ka e, a le a peele morogo, ka kwa gore mosadi o ile ka mašemo. Ka roma ngwana gore a kitimê a go mitšā, ngwana ga boya are, ga gona mōtho. Ke ge ke e peela baeng morogō ba ija tšā goja.

Golaêla

Bjalo baeti ba laêla, ka re gobōna êma.

ng, mosadi o zla boya u lefa magapa a le-
na, bjalo re lebella go boya ga mosadi,
mosadi a seke a bōnala, bjalo bare ke boše-
go, go kane re tlogē e tšare ka morwana
re zla boya. Ke ge nna ke loka bueti ba
tloga.

Ke ge ke bōna mosadi koma letšopi le tšwe-
re, a kgokgoroga, a filitha a latitha ditšone.
A filitha ka lapeng a dula, bjalo ke mutši-
šu gore molato keng a tlogēla bueng, bjalo
a mphetola ka gore o bone gore nna ke gōma.
Ge keere o bolēla bjany, ore ke bolēla bjalo ka
ga le wēna o bolēla. Bjalo mosadi theba ke bu-
lokile ba tlogile, ke ba file mphapha o mo-
nywē wa kgoma.

Mosadi are, go a khaba ge bueti ba sepe-
tšie golukile, ge ake mabapi le mphapha
e we ya gago wa seke wa botšā dihebe
tšāka. Bjalo nna ka thōma go makala go
mosadi o mphetola ka mokgwa mang. Ke ge
ke thōma golwa le mosadi, bjalo tšaba ya
go ukwina bolhoko mosadi a wšwara ka
tšā ka pele. Ke mokšwara ka molala, a kgona
a ntesetšā, a napa a tšhaba. O nyakilo mpolaya

le bjalo bopete bjaka borurugile, gela ke
kgone go morwara ntlabe le hono re bolēla di-
šele. Kemotla ke feditšē.

Maleho, are, monna tšē a dibolēla go kama
ka diahwala. Bjalwa bjowe bohlile, bjalo
ka bohlhakanetsā, ka ba ka bitšā monna wa-
ka ka mosoma bjalwa gore baqa Raganya ba
zišitšē bjalwa bare, o kile wa ba zōgēla
thuri, ka go rialo mowe ba go zihapiša diaTla.
Monna are go nna ke molebogēlē, bjalo kašā
ditšebogo go burwadi.

Monna a sene a mpega bjalwa lenna gore
mogutšāka ke filwē. Ka morago go ditšebogō,
ka motšā gore bjalwa a benyane go dula kama
gapa. A re go nna nyaka dipitšā o tšholēlē
ka dira bjalo, ke motla ka tšea sebolo ka
ja burwadi ba nwa. Ka morago ke fokwa
are, ka kola pitšā ya gore o e pitšē mo-
no. A ka ka ka molediša selo, le martho-
ng a ka gwa sebe le mokgwa go foēla
le thabo.

Re zihēlē le e nwa bjalwa ka mokgwa owe,
go fišihēla le tšatšē le ditšela, bjalo burwadi
baile ba laēla ka tšea ditšelō tšā bōna ka

diša go monna, monna are, ke babotšê ba žiê
 magapa, ba hogêlê e sale gosasa, ka bolêla
 ka mokgwa owe. Ke ge ba šia magapa a bōna,
 ba thōma. Ke moswapa ba boya e sale
 gosasa. Monna a yēna ka žukeny ke
 moka a tšaba kgomo, nna ka bōna ga bo-
 tše gore o bōna gore ge e ka mpega nka-
 ba kaja, bokgonê ke gore ke tlogê. Ka diu
 ka mokgwa owe. Bjalo ga ke buile a ba u
 mpitšiša a bile a bolêla le dinama thēwe
 tša gagwe tšw mephapha, ke mofetola kgore
 a ke na taba natšō.

Ke ge monna a thōma go ntia, bjalo re e-
 lwa. ~~Mtwa~~ a ena botharaga, ke ile ka
 moswapa ka pele ke ekwa e mpolaya, bjalo
 le nna ka re mohola wa gagwe o tšwa mo
 ke ge ke moswapa. Le yēna a ntšwara ka
 molala, ka kwa mōya o ratšwe ka molese-
 tšā le yēna a wa kowa, ke ge ke bōna se-
 baka sa go thāba. Ke moka nna ke fed-
 tšē.

Thaka ekgwadu, are, nna dikgoši ke tšišiše
 mosadi wa lena, le seke la makala ga ke ki-
 timêla go bolêla, ke bolêla le ntšū le we fêla.

a goma a dula fase. Bane go yêna o tla nna
pa wa: zhušš ka go rekwišš ditaba tše, monna
are mdena.

Banna bare tuu le bana le le telele, ditaba
dibazarile. Thaka ekwadi are, lereng le homola
banna ba ga Mohlabe taba e fetša ke go bo-
labola, go homola ga go fetšē taba. A goma a
dula yaba ba sa nohomola. Lee Mohlabe are,
go molliši wa mosadi ditaba ke tše monna wa
ga Bjang, mogolo golo go monywē are mona ntšo
a e kgamole.

Thaka ekwadi a êma, are, nna ke boletšē le pu-
rago Phašuku le a mitšeba ke Ntšobjane bjalo
le matšebeng, ke be ke fêla ke e kwa morena
Maphephê a bolêla ka gae, bana ba kōmana
botoho bogōši ke go baragana. Ke gae le swa-
netšē goba selo ka setee, la ba dikale, bogōši
bo a šita, ka gobane le ka setee la kwana,
tša lena ditla fodula diakwa ke bašho. Ka
morago ba lebitšā gore ke lena ditšhwene bjalo
a se molaō. Ke boletšē dikgōši, ba bangwē le
bōna ba ka bolêla.

Lee Mohlabe a êma a bolêla, are dikgo-
ši, mogala-bjē mogolo Bjang o boletšē le gea

boletšē ka diēma, nna ke a mokwa gore ore-
ng. Bogosi ke go bopana, ke nnete ge leka
seke la bopana le ka seke la aya mohe wa
thupala. Morwa re Phasiku ona lephōšō,
ge o bōna re duti re itšōe tuu, re a swaba,
ka baka lewe o šumilego ka gōna.

Mabana a diphōšō ya pele.

Lee a tšwela pele le gobolēla, are wa
bōna o dirile phōšō ka bjatwa, ge mošho a
goroletšē bjatwa, ke taba, o swanetšē gobi-
tšā ba geno, o bu begē molato o we. Goba
begu a se gore bu tšilo go amoga bjatwa bja
gago a owa. O tla nobelaola ka mokwa o we
wēna o ka kganago. Bjalo ba geno a wa re
bega, le mosadi a wa mmege, le tla aya la-
pa ka mokwa mang.

Phōšō ya bebedi, mosadi a tloga ka phōšō, o kwa-
tile, ka baka la gobōna wēna o tšhaba kgomo ka-
nle le gore o motšē. Ka gorialo mo we a se gone
go aya lapa, ke tšwanetšō ya gore o botšē mo-
di wa gago pele ga gore o re bu-madi gore bu
šie magapa a bōna. Le rena nna be ore bu-
tšitšē. Kgomo ke mošho e dutwa tšopa bjalo le hono
o a dibōna.

Banna ka moka bare lehono, oreny o re bithe
nka o sa dikgona go swana le go peleny we-
na mang oile o tla dikgona, ona le phoso o Teite
moko wa batho ba ka phoso. E ya bonnye la mja
o rapelê moadi wa gago.

Phasuku are, ke a lekwa, ke le bithe gore lethe
le nkwiše gore ke molaō go moadi a ntswara ka
pele. Bare, mowe moadi ona le phoso, bjalo le-
hono tše we le dibolêlago tša mabapi le dijō, a
mogolo golo go are, konamung tša goje kubampe
le botšane, o ba a era go reny. Ba mofetola
ka gore o ra dijō tša ka lapeny la gago e seny
serola.

A moadi ko mmege ga ke tšhaba kgomo ka
baka lang, kgomo e se mabō a moadi wa gagē.
Bare, ke molaō wa gore o mmege, ka gobane
ke moadi wa gago. Moadi le yēna ga
a ena le selo o swanetše gore a gobegē, a
dira selo sewe kamile le gore a gobegē moa-
di o na le phoso.

Monna a ya tšhopeny, ke moka a bithe mo-
kgalabjē yola wa ga Bjany, are, go yēna se-
pela o ntšhapella, ke dirile phoso. Ke moka a
goma, a ya a filihetša mantšhu a we go banna.

Banna ba bega mosadi diLaba, bjalo mosadi
are ditaba ditseba ke lena. Banna bare ke
ditaba tša ka lapeng, bjalo re rata gore wê
na o lokollê pelo ya gago, ge o moswarêla o
moswarêlê, ke monna wa gago. Ga rena ga
gona taba.

Mosadi are, go lukile a rene a tšoga a boe-
letšā. Taba kgolo a tšee nama ela e legoka
kowa ngwathong a e apee, mo kgarong, a jê ga-
môgô le lena. Banna bare, a owa ke morôgô
wa lena, mosadi a re kwang mowe ke gobolêla-
go, nna a ke nyane go e swarêla ka diatla tša
ka. Go seng bjalo gona e tla fo kola kangwa-
kong, taba yêna mang ge a kgona go apee a
pee ka noši.

Ba lena go zola mosadi ka metšwa e mentši,
mosadi a rene a kwa taba e we, bjalo seba-
ka sa ba sagoma sa butša monna, gore mosadi
wa gago, are, ntšha nama ka kowa ngwatho-
ng o e apee kgarong, o jê le banna e fêlê
a nyane go e bôna. Monna a dira bjalo
a ntšha nama ka ngwathong, a e apee kgoro-
ng. Ke mona are, bjalo re tla seba kang, mosadi
a ba fa gêla buuswa a thabile, gwa fêla mowe.

Dikgomo tša lebêrêkô.

Kgale motheo o be a bêrêkêla Kgomo ka e tse ya tshadi mo nqwageng. Ba di bêrêkêla mo maburung, bjalo e re go fetšh' nqwaga ke moka ba mofe Kgomo a e gapê e Hê gae.

Bjalo ka Motlholo Bjant yo we leina la gagwe le we le tumilego e be bare ke Thuka-ekgwadi, mong leina la gagwe ke Motlholo. Mokgalabjê yo we oile a ya Tubatse, a fiilha a bêrêkêla Kgomo, ka motago ga nqwaga ba mofe Kgomo ya tshadi, mmala wa yona e le ^{na kwabô tšona} Kgwadi. A tšwa a e yapa.

Bjalo ge a fiilha gae, ba tšhoma gamakala mmala wa Kgomo, ka gobane dikgomo tšewe tša gaba ditšhona e be ele dikhulong, dipefadi le dintso. Mmalo! le fase ke le legolo lerwala dilo tša mehuta tšata. O tšwa nayo ka e Kgomo e, are Thuka-ekgwadi ke tšwa nayo tubatse. Ke moka monna a fêla a e tšhetšha ka gore ke nna Mohlolo wa Tubatse Thuka-ekgwadi e tšwa tubatse gamogô le Kgomo ya gagwe a fêla a e xêta ka mkgwa o we. leina la Mohlolo a lekwale lebelešêšê letseba ke babagolo leina e le Thuka-ekgwadi.

Kgomo ya fitha ya tswala, ngwaga o mongwe le o mongwe, Kgomo e we ebe e sa fe te ke ngwaga. Ke moka ya tshaba le tshaba. A tshaba a tshaba mosadi ka tshaba, mosadi yowe barego ke Mankapa. Dikgomo tše we le ge ele dikgomo tša le bêtšê, empa o be a sa kgone go dilaola a le noki, o swanetše go botšha mosadi wa gwe.

Dikgomo tša go thupiwa diile tša sita Mafisi, empa mola basene batla ba a naga, mabe aile a hwetšana ka bêtšê. Bjalo kutšô ya gagwe ya dikgomo Mapulanyeng a go Bošego a we kgotšê ya bina bugo ba bare ke sekwai, ba tlile ba gupa le dikgomo tša baro. Fêla goile gwa sebe le tšwa ka bakala go tshaba le kgowa.

Kgomo ya gofiwa.

Motho fêla a ka seke a gafa Kgomo, Kgomo o fa ke rapago a se, e Kgomo ke ya gagwe ngwanaka. Le gona e gafa Kgomo tše we elega tša gagwe, a ka seke a tšea Kgomo ya go tšwa mosadi wa mosadi yo mongwe, a fa morwa wa lapa le lengwê mowa mowe a go dirage. Motho o fa ngwana sewe elega sa gagwe fêla mosadi wa gagwe o a motšha.

Bjalo ka mosadi yo LeKapa, monna wa gagwe, o be ana le basadi ba babedi, bjalo monna ahwa, ka morago mosadi wa babedi bare ke Matšhikgidi ahwa. Bjalo mosadi yo we a šia morwa wa gagwe bare ke Tšobola. LeKapa le yêna o be ana le morwa wa gagwe bare ke Sephamo bjalo ahwa mphuthong. Tšobola.

A šala a dutšhi ka lapeng la LeKapa, a ba a gola a ba lesogana ditšhswana dia to pana. Ngwana yo we a thusa motšhele medirong ka moka. Ka gobane LeKapa e be e le molimi, mosogana a aga mašala, ngwako ge o rutlegile a ~~tšhona~~ bjalo bjalo. Bjalo mosadi a lebella, motšhele wa ngwana a hwetšana gore ngwana o na le motšhele.

Mosadi a bitša ba ga Masumu ba kgobakana, are, go bōna, ngwana yo wa mogatšhaka le a mōna, ba dumela, are, dikgomo le a dibōna ka kowa šakeng, ba dumela, are, dikgomo ka moka ke tša gagwe. ũela bontšhi bja dikgomo ke tša gagwe ka molaš, ka bakka la gore modimo o ile wa mpha ngwana wa goma wa a moga.

Dikgomo tše dintši tše a tše moradi ka tšona,
 bjalo moradi yowe, ke mogatša mogolo wa gagē
Sephame. Yēna ke moradi wa gagwe. A ba
 šupa kgomo ya naswana, ete, kgomo e kefa
 ngwana yo wa mogatšaka, yōna ke ya gagwe,
 e tla motwadi, a tšea moradi ka manama-
 ne a yōna. Ke moradi wa gagwe, dipheko tšona
 ke tša moradi yowe a tšiwago ka dikgo-
 mo tše ke dibolešego.

Kgomo e we ya gola, ya tswala ka mokgwana
 o we moxgekolo a bolešego ka ōna. Kamorago
 moradi ahwa, bjalo gwa šala yēna Tšobola.
 Monna a ka a taboga polêlô ya mohu, a tšea
 moradi ka dikgomo tšela, tša šala dieme ka
 šakeng. A betša moradi, ka morago ga mo a
 bitšile moradi, a goma a bitša ba ga Masūmu
 ba kgobakana.

A re gobōna, a ke re, lelle la kwa polêlô
 ya mohu, kgantše o be a re laêla a Tloga.
 Moradi yola a ilego ke motšee ke yo, ke mo-
 tšere. Base, go yēna o dirile ga botše, a re
 dikgomo disale gōna ka šakeng, bjalo ke nyaka
 go šupa moradi ka gobane dikgomo ke tša
 gagwe, nna ke ile ka fiwa kgomo ka etee

Lehono Kgomo e na le manamane a mararo,
mmapo gona ke ya bone. Ke moka monna a
tsena ka tsakeny a ditia, ka lepara a bašu-
pa gamogô le mosadi.

Mosadi a bitša monna, are, go monna wa bōna,
mohu o ile a bolêla, bjalo lehono gapê o sa ba
bitšitšê. Go bjang ge e ka tihaba namane engwê
ke moka o be o bolêla gore ke bitšitšê le gore
mogaba a seke a ba gona. Monna are o a
kwala, bjalo e ka Kgona ba palamane lewêna
o tla tšibitšā bathwadi ba gago, ba tle ba
kgopêlê madi.

Ke moka monna a boêla are, go ba ga Maiu-
mu e be ke le bitšitšā taba e we bjalo go fe-
dile. Ke moka ba palamana. A seke a ba
botšā polêlô ya gagwe le mosadi. Basadi bu-
na le moleko, ka mmapo ga mo ba tšugile are
wa tšeba, e be ke sa gopole gore bathwadi ba-
ka ba katla, ka bana la gore tšā bōna dikgomo
o ba file.

Monna are, ke molaō, wa gore batle, lebona
kowa, ba ka seke ba tihaba Kgomo ba zaka
ba go botšā. O bolêla nnete mogatšāka e be
ke sa tšebe.

⑤
PP 386-509

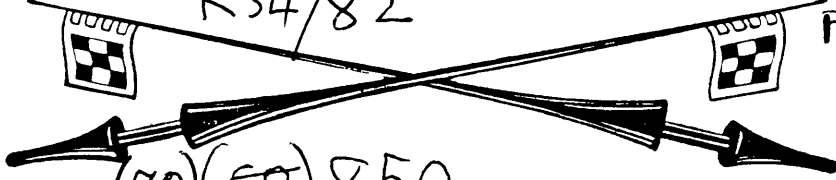
H. M. Mohlabe,
Bethany Mission,

P. O. Trichardtsdal
14/4/1970

A13/8/82

K34/82

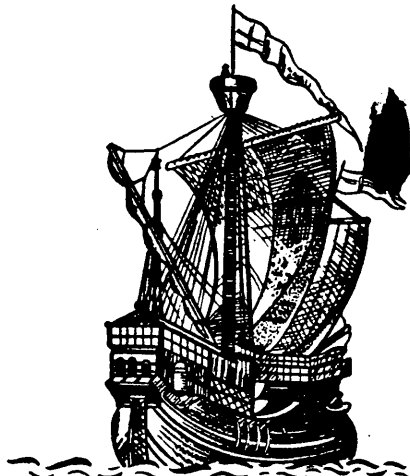
PP386-509
385-
-509*

(70)(~~69~~)850

Waverley

Bank
WRITING PAD

rec
17/5/50

5*

five sh. w. pad.

Temco 6133 s

70
(~~69~~)850

end.

Manna are, go mosadi / dina mapoto, mosadi a da
 ia mapoto. Ka tšhiti le we ba tšhago tšhaga,
 ba enwa, ke mota ara, mosadi gore o swanetše
 go tšhisa bakhwadi ba gago, gore ba tšhile ba
 kgopelē mošwane ka moro. Ke gore ba tšhile
 go nwa bjalo, ke mota bu tšhaga bu tšhahane
 kgomo.

Manna le yēna a bitšhā banna bu gaba, are,
 ka morwana gona le mapoto, bjalo ka go rialo
 mowe le swanetše go tšhagela e sale go sasa
 gona le tšhaga. Ka morwana banna ba tšhaga
 ya, ke mota ara, mosadi gore a tšhile pitšhā
 na, banna ba tšhile mošwane wa bošoboro ka
 jona.

Ka mosadi go mota feditšhē pitšhā e we,
 ke mota monna are, tšhaga e ke le bitšhā
 go yōna ke e, mosadi are, ditšhago di swane-
 tšhē go tšhediwa madi. Banna bure mosadi
 o wakhwala, ke go tšhaga mapaba, ka gobane
 e be re tšhaga le kgobakana mo, re tšhaga go tšhaga
 ka le mehi a gona. Ka go rialo mowe ke
 go tšhaga gore go tšhaga ka morwana, bure go tšhaga
 le lehošo gona le tšhaga ka morwana
 bana tšhaga.

Ba ilhwa ba enwa bjalwa, molato o zegana,
 ke moka ba phatlulla, lala e apelitwe ga
 elewe ka mphuka. Seema se, sebolela
 mabapi le nama, ke gore ge o ka e apela ka
 mabanyana, le etisa ele sebesong, ge leya mala-
 ony la e lesetsa sebesong ya lala e buthwa, ka
 moswana o fo sobala ka diatla ka gobane
 nama e budule.

Ge bopulakana, ba tšena motšeng wa Tšobola,
 ba hwetšana le yēna a tšē a goditšē mo-
 llō Kgorong. Maforwane Tselane, ke molaha
 wa bona le yēna a tšē ke moka bare go
 yēna a ilhabe kgomo, ke moka a tšē lerumō
 a khaba kgomo. A owa kgomo ya wa kamolaō
 ka tšōgō la senna.

~~M~~ wa go tšwa kgomo, bjalo ba nyaka di-
 gatwana tšē pedi tšē di tšese, ba kgēra
 serokolo ba folla dikgatana tšē. Bjalo molhu-
 bi, a pharola nō ya kgomo ka mphuka, a
 munile serokolo, a tšwela ka tšona. Kemo-
 ka a tšē dikgat: tšela pedi, a tšia kgomo
 ka tšona. Ka tšōgō la sesadi a butii,
 ba gometša bjalo ba tšia ka la senna, ka moka
 banna ba diwa bjalo.

Ge ba feletš'e go tšia Kgomo, Kemoka ba tšhama
go e tšwia. Molaō wa ditšhupana tšewe
ke gore ba elafa gore yo mongwê ge ana le ma-
kgoma a tšeke a gobatš'a bana. Ka goban ege
ba ka fo tšwia, kamle le godisa ka mokgwa owe.
Molho mongwê monna yo mongwê mosadi wa
gagwe o lwa lekgwedl, a ka tšeke a kgona go
bala, ka baka la gore molho mongwê a ka
bala maaka.

Ge ba tšhama go tšwia, monna yo mongwê o tšhaka
seledu, Kemoka o tšebōw, ba tšlisa ke tšeke-
ng, se tšengwê ba ripela badiši, bjalo se tšengwê
ba ripela banna bawe ba sa tšwigo ba dutši-
go ka kgosong bjalo se tšengwê ke sa banna ba
we ba tšwiga. Ge ba feditš'e go tšwia, Kemoka
ba ~~sa~~ mong wa kgomo gore kgomo ela e fedite
bjalo, mong wa kgomo o tšlase, botšang mokête
a e phakollê.

Babega mong wa kgomo gore yêna a tšupê
monna yowe, a swanetš'ego go phakolla kgomo.
Bjalo o se, botšang Mokoma a phakolle kgomo,
Kemoka ba motš'a a tšhama go phakolla kgomo.
Ba tšo ba bangwe bare, a phakolle kgomo ba
fetš'a, o hwetš'ana a rwele moswalo o mogolo go

fitšisa le beng ba Kgomo.

Mophakundi ga a ntšha serope za Kgomo, ke mo-
ka mong wa Kgomo o sega sekobêla o bea koma
mole o swala serope o bea godimu ga lesana.

Mophakundi le yêna o sega ya gagwe, letšō-
gō le lona lena le sekobêla, serope gape le
letšogo gape, Kgomo ena le ditšobêla tšenne
ka ditšho tša yōna.

Ke morago ga mo^{be} feditšê go phatolla ditšho tša
Kgomo, bjalo ba phula, ba ntšha tša kateng
go yōna ba dibea koma tšeno. Bjalo ke leba-
ka la gore ba ntšhe letšwalo la Kgomo lobeswa
kgorong, le lewa ke banna le badiši. Kemana
nama tša golewa ke banna difedile, bapha-
kola ~~kgomo~~.

Ge ~~mophakundi~~ a feditšê go phatolla kgo-
mo ke motu o botšha mong wa Kgomo gore
go fedile. Mong wa Kgomo o a tla o tšipa
mophakundi gore a ripê molala, ke motu
a dira bjalo. A diripa ganya ka bonya-
na, ke gore ke ditšobêla tša banna ditšoba-
kanywa mo kgorong.

Nama ya Kgomo elaola kemana ge e sale
ka šakeng, o elaola a letše, bjalo ya ro-

rêlwa ka lapeng, ke mota monna a sa ela-
 ola. Bjalo banna ba roêla nama ka lape-
 ng, ke polêlo a ba ebe lapeng ba roêla ka
 ngwamong. Kamotago ga mo ba ereretšê ke
 mota ba boya ba tlilo huetšama diKobêla
 tša bona.

Ke mota go fedile, bjalo monna yomongwe
 ge e ka šala a etla kowa nama e šetšê
 ele ka ngwamong, ke mota monna yowe
 a dumetšê ka gobane mosadi e ka se
 sa du mela gore monna a ripênamo
 gape a go fa monna. Monna ga bona
 gore monna yowe e tlilego o a maimêla
 e swanetšê go ya ga mota di go kgopêla ge
 e ka gona ke mota dipadile.

Ke mota ba ntšha tlhōgō ba e ripella, moripe-
 ndi wa tlhōgō o Kobêla mahlagare ka o tee,
 ina o a o tšea ke sona seKobêla sa gape.
 Bjalo yare ge letšūtšê le diKêla ba kgobata-
 na batla ba ja tlhōgō. Go fedile bjalo goba-
 na.

Noabê. Mosadi wa Tšobda o tšea serope
 sa kgomo ka mota e le noši, mosadi yolamo-
 golo yêna o tšea letšōgō le luma, bjalo dinama

tšè dingwê ba ripaganya ba leloko la ga Mašumane
 Ke mōka Kgomo e fedile, Ke motgwana o we be-
 rego Kgomo e na le mong go e zaphela go ehu-
 le ga ena mong. Bjalo mong wa Kgomo o šen-
 tšè le ng letšogō le lumō fêla.

Dikgomo tša baredi, dikgomo tšè tša baredi,
 dilaola ke manna le ~~mago maredi~~, molaō wa
 tšōna ke gore difete tšō tšea mosadi yo mo-
 ngwê. Ge mosadi a ile a ba le ngwana wa mo-
 setšana le wa morihankana bjalo kgaitšedi wa
 gagwe a nyudhwa, dikgomo tšè we diwanetšōe
 go tšea Ngwana yola wa morihankana. Batw-
 di ba ka dišumišu fêla ba bōnē gore ba setse
 ba dišumišu ka phōšō.

Phašumane Nkwane, manna yo o ile a tšea mo-
 sadi, bjalo mosadi yo we wa gagwe a bēlēja bana
 ba mo setšana fêla. A le morihankana, leina
 la morihankana Magtwane la mo setšana Pha-
umē. Bjalo mago bona e be e le Ngwane
Lo kweng bjalo mago bōna ahwa, bana ba
 šala balēla ke papago bona. Phašumē e be e
 le yo megolwananyana a Kgona go faga tšago
 ja. Ka gorialo mowe a šala a zwerelapa
 la magwê a pe la papagwê le kgaitšedi.

Kamorago ga lehu la magatša Phušumane ke mōna moredi wa Phušumane a lošwa ke baga Makōhōrōpō, banyala morediē, ka lesome la ditšgomo. Magatšwane e sale mohlhanna. Monna ge aile a ba lelupa a goma a boēla bogope go a twenya, aēla phōšō ya magatšwane yo we a seke a tšea mosadi ka ditšgomo tšela tša morediē.

Phušumane a thōma bo phoko, a imiša mosadi wa ga Mušumu ba moifisa ka ditšgomo tšene. Ditšgomo e be disatšwa go tla, bjalo gwa šala ditšgomo tše ditšhelago Mušumu a motšā gore ka tšoga ka gobona ke tša gobolaya. Monna a thula tšela e ngwē, a tšema kgorong ya ga Sebašē a imiša mosadi, le gona a lefa ka kgomo tšene.

Ka lewe le banna e be go kwala gore ditšgomo tše pedi e be ditšwetšē. Bjalo ditšgomo gwašala ditšgomo tše pedi le manamane a tšona ka mabedi. Bjalo Magatšwane a ba o tšhalifile, a se go rapagwe, o eng o fetša ditšgomo tša kgatšedi ya tšona, nna ke tšilo tšea kang mosadi. Papagwe a seke a mafetola zelo, ngwana a homola.

Go iihaga bolwetšhi bja ditšgomo, ke moka ditšgomo
 tšha hwa ka moka. Ga gwana goba le molho ka
 otee, yowe ailego a bona monna yowe wa
 ga Nkwane phišō bakeny, sa gusinya ditšgomo
 ka lekgeswa. Morwa wa gagwe a gola a ba
 aya gobolla, bjalo a ba monna. Morogama are
 go rapagwē, ke godile ke nyana moadi; bjalo rapa-
 gwē are, o tla tše kang ngwanana ditšgomo dihwile
 le ka bolwetšhi bja matšona.

Morwa wa gagwe, a sesa tšeba le gore a ka
 dira bjang, ka gobane baqwea ba gagwe ka
 moka ke banna ba ntle malapa a bona, yena
 ke mma thaka a difele. Bjalo molhanana a
 rapa ke lekgeswa, a imiša mošetana kgotang
 ya ga Mabakane. Mošetana o be a nyetšwe
 ke ~~banna~~ ba ga Senqoka. Ye ba butšisa mošetana
 na gore a imišitšhe ke mang, ke moka a re ke Ma-
gathwane.

Ba ga Mabakane ba romela sebana ga Nkwane.
 Bjalo Nkwane a bitšha morwa wa gagwe are, ke
 bona molho šo, are, o rumile ke ba ga Mabakane
 bare wena o zintšhe ngwana wa bona a ke
 nnete. Magathwane are ke nnete pa-
 ra. Mokgalabjê, are, go sebana, ngwana wa

dumêla, sepela o bu botšê marumu fase,
 He sa thama ketia ditloa, sebana sa tloga
 sa boetsâ mantšhê ga Mabamane bjalo baga
Mabamane bare, sepela o bu botšê le xenare
 sa thibisâ beng ba moadi. He moka bu roma
 sebana sa ya ga Sekgona gore tsebang moa-
 di yola wa lena oimile.

Phušumane ana selo, bjalo are lehu abo
 hwele, ka goralo mowe o bona ga se-
 na selo, bjalo baga Mabamane le bu-
 kgonyana bu tloga fase, ge baga sekgona
ka bu filtha, he moka bu ga Mabamane
 ba nthâ kgomo ya goalala magogo, ba
 župu ba kgonyana mošinyi. Ba roma se-
 bana sa gobega malato, sebana sa ya sa
 filtha sa re, baga sekgona bare he moka
 to.

Nkwane a tloga a ya ga Makôkôrô a
 filtha a ba bega malato wa sebana
 sa bona. Makôkôrô, are mangala a he
 na selo, nka melato e menqwê le filo
 lefa nna le go mpoša le sa mpošê fêla
 ke fo bolabola, a he na selo. A nthâ
 dipudi tšê pedi a mofa.

A fihha natō gae, ke motu a roma sa
gagwe sebaka sa go rapêla molato o we,
ka dipudi tšê pedi. Ba re go sebaka se-
pela o motšê dipudi tšê ke tšê go phaya
mperana, re monyaka dikgomo tšê nne.
Sebaka a selape kgwaŋa, ke motu sa
boela, sa botšâ Nkwane mantšhi a a tšwago
ga baqa Sekgoka.

Mokgalabjê, a re, go morwa wa gagwe wa
bona ngwanaka o diile molato o mogolo.
O swanetšê gore o tšê o bêtšaka, molato
o, nka seke ka o kgomo. M o ogana a se-
ke a mafetola. Ba ga Sekgoka ba bona
modiêga, ba iša ditaba kgorong, ele gore
pele ga gore baê kgorong, baile ba roma
sebaka sa bona gore sepela o botšê ba
ga Nkwane ba seke ba matšala ge ba
okwa ba bitšwa ka kgorong. Ke kgale sefi-
tilê.

Bjalo Sekgoka a iša ditaba kgorong, kō-
rō ya a mogêla ditaba, ba fu ba ga
Sekgoka letšatšhi: lewe ba swanetšêgo gore
ba ilê ka lona kgorong. Ba roma molato gore
a yo botšâ ba ga Nkwane gore ka tšatšhi lagore

ba nyakêga ka Kgorong. Morumiwa yowe wa moiatla ge a fiitha Nkwane o swanetše go swara kgogo a mofe, ke maata a dipêrê. letsatsi la kaitholo.

letsatsi la kaitholo la fiitha la gore ba ya gaithana Kgorong. Baya ba Kopana Kgorong. Molho ge a e ya Kgorong o ya le bagabô, Phisimane a tšibisa mokgonyana gore a tlê a bônê ge ba mōtšema ka Kgorong. Mokgonyana le yêna a ya ka Kgorong gamogô le morwa wa gagwe.

Le kgotla la bulwa, banna base tuu, mudi a tšhupisa ditaba ditšebeng tša lekgotlagamogô le ba fapani. A ga fêla ba fapani ditaba, ke moka le bona ba begana ditaba sekgaka.

sekgaka a êna a thōma go bolêla phapuni ya gagwe le Nkwane. A re nna ke kwa ke tšhabêlwa mokgozi ke ba ga matgolo, bjalo ge ke tšhologa mokgozi, ke kwa bu bolêla gore mosadi wa gogo oimile, bjalo bantšha kgomo ya go ntšhupa moinyi, bjalo moinyi le yêna a dumêla. A ntšha pudi tšê pedi, bjalo ka bona modigêga, ke ge ke Iliša ditaba

mo Kgorong. Thōbēla ba bina tlou ge arialo
a dula fusc.

Mudi wa lekgotla, are, bjalo ka ga mosiny,
a e tumela molato, a ke bone go e re ka
butšiša morešana, ke bona eka molho a ka
kwa Nkwane go e yēna o tēny ka molato o wa
morwa wa gagwe. Banna ka moka bane go
akwala.

Phušumane, a e ma are, morena lekgotla,
ke e ma pele ga lena fela go tenna taba
e nka e bolélago. Molato o a tsibja bjalo
ka go ke šetše ke ~~ntšhitšhe~~ puditšhe pedi.
Ba tlile Kgorong ka baka la go lthoka
ditšefa. Ke bile ka botšha mosogana kare
a e ma kgweny, go bēiēkela molato o wa
gagwe. Ke moka ke feditšhe ditšgoši
a dula.

Ba a lthudi, bare, go Phušumane morwa
wa gagwe o dirile molato, bjalo molato
owe o ditšitšhe wēna papagwē. O bo-
letšhe ka phōšhe go o re, ngwana wa ga-
go o swanetšhe go ya ma kgweny go bē-
iēkela molato. Ke wēna o wa o swa-
netšhe go tšama o kolata ditšgošo tšhe go lthefa.

molato wa morwa wa gago. Ngwana yo mo-
ngwê le yo mongwê ge a dira molato o di-
rela rapaagwê.

Go bontshagala ga botse gore dikgomo digō-
na, o tšhaba go ntšha, ka baka la gore
molato ke wa morwago. Temang, ona
le swete, ke basinyi ba malapa a batho.
Ke moka ba ngalangatšela mokgalabjê yola
wa batho, ka baka la lentšu la gagwe la
gore morwa wa gagwe o be a swanetšeyo-
ya matšhweny.

Matšhōkōrōpō e kwa balihoko a ntšha pidi
ya go mollemolla, ba mollemolla, bamo-
tšhō a yo tšhama a nyantšela dikgomo
tšhō wa nne, ka morago ga matšhōtšhō a
manê, a buiše dikgomo tšhō, ke gore o tšhō
o digara ka moka.

Nkwane a tloga a fišha gae, ke mo-
ka leka ka maabla go tšhama a kolotā
dikgomo, a seke a dibōna, ka tšhōtšhō lala
ba ilego a tliše dikgomo, a tloga e sale
go sasa, a fišha kgorong, a se, o kepa ma-
tšhōtšhō a mangwê e tšhō a bōna zelo ba
modumella.

A bōna gore dikgomo a dibone, a tšhama go tšhama a kwatamisa letolō, ke letolō la morihankana yēna Magatwane. Bjalo Mamodipa ke Kgaitšedi ya Phurumane a ntšha dikgomo tšewe a mofu, ke yena yo we a goba a swanetšōe go tšha Kgaitšedi ya Magatwane, monna a isa dikgomo Kgorong ke moka molalo wa fēla.

Magatwane, o tšhōe a kwile modirō wa basadi le banna, bjalo a tšhama go dudu a elwa le pupagwē, a tšhama dikgomo tšha gonyala Kgaitšedi ya gogwe, a nyuka mosadi. Mo sodana o be a bekisa mokgalabjē. Bjalo ka tšhahi le lengwe mokgalabjē a kwa gore di a baba tšhabela ga Makōkōrōpō a fitha ha bega taba e.

Makōkōrōpō a se, ke nnete, ngwana o bolēla Theresho, le ge le kare kea Kgorong, dihuba tšhōja lena. Dikgomo tšha gonyala more di wa gago, ebe di swanetšōe go tšha mosadi moqatsa Magatwane. Le nna ke be le lapa le we ke swanetšōe go tšha ka gulonga bjalo a ke tšhe gore dikgomo di le tšha ya kae.

Sepela le mološetšē mosadi, dikgomo tšē pedi digōna ke tla lefa tšōna le gatisē mothidi, letla bona n̄wa ya lena e fēla. Phušumane a loša mosadi Kgorong ya ga wētē bjalo a šupe mokgonyana gore mosadi wa gago ke yola, mosogana are diakwala papa.

Ba ya banyala mosadi, monyadi ke yēna Ma Kōkōrōpō ba keng sa kgomōtšē pedi, are ke tša go fetšiša Kquitšedi ya Magutwane a goma a n̄h̄u kgomo tšē ditšhetelago are tšōna ke tšē ngwana waka, molihany a lilo tšea mosadi, le ditšebe gore ditšene monyang wa gwe. Banyala mosadi ke moka bube-kēla mosogana. N̄wa ya gugwē le pupugwē ya tēla.

Dikgomo tšū baredi, ditlaolwa ke papago le mmago bana bjalo mong wa dikgomo ke molihanyana empa ana maatla a go ditlaola. Ba motšeišā mosadi Hemoka tšē dingwē tšā šala, tšela dišalago Hemoka ke tšā patšwadi bjalo ba Lukulugile molatong. Je ba rala go dira se sengwē ka kgomo ba dira kgone ke kwano ya bōna.

Dišego.

Modirō wa dišego le ōna ke modirō o we motho a hwetšanago ditšgomo ka ōna. Moga-
ga o ile a ba le lešatša la ditšgomo ka ba-
ka la dišego. Kgale dišego e be direkiwa
ka masaka a mabêlê, bjalo monna a Kgobê
la mabêlê a we, bjalo batho ge ba kwa
tlala ke moka ba ešla go arêka. Masaka
a masaku a lotša ke kgomo, a lehea ke
masaka a a hhelelago.

Modirō wa dišego ke modirō wa ngwaga o
mongwe le o mongwe bjalo dišego dinyakiwa
ke batho ngwaga o mongwê le o mongwê.
Monna o lugile sešego se segole, sewe a
bohela mabêlê ka ga sêna. Lebaka la tla-
la ke moka batho ba mophutêla ba yore-
ka mabêlê. Ba bangwê ba rêka ka tšhule-
te, yo we a bōnago tšhulete e segōna
o rêka ka kgomo.

O ile a ba a tšea mosadi wa gagwê kama-
dirō wa dišego. Mosadi go we tšena la ga-
gwê ke Makopane ngwana Raganya bja-
yo, monna a we, mosadi yo waka ke madiše-
go. Ke gore o bikkwile ka ditšgomo tša

K34/82

dišego.

Go firiwa gadikgomo, bjalo mofiši wa dikgomo, moribang a yago gogapu dikgomo, mong wa dikgomo o swanetše go ntšha Kgomo a Lē mong wa lešaka, Kgomo e we base ke a madiši. Bjalo Kgomo e tšaba ya mang, Kgomo ke ya mong wa lešaka. Bjalo morho ge a fiša Kgomo goba dikgomo, o fiša morho ere ke go fiša manamane aka bjalo morho yowe a kwana le morho yowe.

Bjalo ka Mathaba oile a lišha motšeny waga Monqale a liša moradi yo Motšhegi. O fiša Motšhegi ka baka la goremadiši wa dikgomo ke ngwana wa gagwe. Mong wa lešaka ke Matlala. O ile a liša e le Kgomo ka etee, bjalo Kgomo ya twala manamane a matšano, mmago yōna gwaba ya botselela.

Mmago tšona ya hwa, bjalo ba tšhabêla moradi wa Mathaba mokgoši, ka gobane yēna Mathaba ka noši o be a huile bjalo dikgomo e šetše e le tšha moradi. Moradi a fišha ke moka ba tšoma go tšwie Kgomo. Modiši o swanetše go hwetšana nama ya letšogo.

Matlala o bōna nama e kubetšē bja-
 lo ore, nama ke yagwe. Manku mosadi
 wa muku Matlaba are aowa Mongale
 ga go bjalo. Nna keile ka kwa monna wa-
 ka are, kgomo o e fišitšē Mošhekgi ka
 goriale mowe, nna ke swanetšē go fa Mo-
~~šhekgi~~ nama, yēna ~~ntšha~~ šala a bōna
 gore a ka dirang ka lena. Banna kamo-
 ka ba ēma le mosadi bare mosadi o wakwa-
 la. Nama ya mong wa lešaka ke Ihakoša-
 na.

Dikgomo tšela tša go šala, Matlala a
 napa are, go mosadi, napa o digape, kemaka
 a ntšha kgomo ya madisa a e fa Mošhekgi.
 Tabane we eile ya kwisa monna bošheko,
 empa a na tšela e we a ka tšenago ka
 yōna. Kgomo ya tšwella, dikgomo yaba
 tšē dintši, mosadi a ba a ntšha dikgomo
 a tšisa morwa wa gagwe Phirima mosadi.

Matlala a dira le robo motšeng, are go
 mosadi ntšha dikgomo ka motšeng waka, a
 ke dinyake ka mo šatšeng laika. Mosadi a
 bōna ga botšhe gore monna wa moraka, kemaka

a zia ngwako wa gagwê, a tloga aya adu-
la mohe wa gagwe go tšele le ditgomo tša ga-
gwe.

Ka banna la gore morwa wa gagwe Phirima
ke monna bjalo ditgomo tša laola ke yêna
le mmagwe, mosadi wa Phirima o butšwa
lentšū. Ka morago ga lehu la mmago Phiri-
ma, ke moka monna a sala a dilaola le
mosadi.

Mabêlê, bjalo ka go Mogaga aile a hwetšana
ditgomo tša gagwe ka mabêlê a dišego busa-
di. le bōna barêka ditgomo ka mabêlê.

Mokgatli:

Mosadi yo oile, a thōma ka pudi, ka
mabêlê, motho a fitšha a rêka mabêlê
ka pudi, pudi ke seroto kemotla a mo-
thella mabêlê. Pudi e we e be e letšha-
adi. Pudi e we ba e rêla leina lamaga-
e, ka banna la gore e be e tlhwa ka
gae. E tswenya busadi Kudu, mosadi a
tšhatšola morôgô a lebala go khurume-
tšū morôgô o tšilo hwetšana e llê le ma-
ušwa ebê e ja, e bile e butšê bulu
le mengwako.

Besadi ba motse ba thōma go lthoyana le mony wa pudi. Mosadi a thōma go tlēma pudi ya gagwe, ge a e ya mase-mony a e ya nako. Ka moragō ya thōma go ya melibeny ya dipudi tše dingwē ke moka ya galihana le diphōkwana tša thōma go e namela, ya barola ya tswalapu-tšanyana ya phōkwana.

Putšanyana e we ke moka ya gola ya thōma go gwela mmago yōna. Pudi ya tswa le dipudi mowe dibago tša tlala lešaka. Monna yo sekopadi a dumu goba le dipudi, ke moka a thōma go ya go mosadi yo gobalēla naē. Monna ene ke na le kgomo ya sethole e be ke nyaka yowe a nago le dipudi a mpha, ka mafa kgomo e we.

Mosadi a dumela, ke moka a fuma monna lesome la dipudi. Mosadi a tšea kgomo monna a feta le dipudi. Kgomo ya ya a tswala mowe e diago dikgomo tše dintši. Ke moka a ntšha dikgomo a tšea mosadi ka tšona. Mosadi yowe leina la gagwe ke Mpjaafē nwanana Makumu.

Dipitsā.

Ke modirō o mongwē, o we motho a hwetsā nago dikgomo ka ōna. Modirō wa dipitsā ke modirō wa basadi bjalo mupi wa dipitsā o dibopa a kgoba ka nya bjalo ba rēka ba e tla ba rēka. Dipitsā di ekiwa ka mabêlê bjalo mabêlê a seke tšana ka moragō ke moka o rēka kgomo.

Nkalane Mabane, o be a tšilwe ke ba ga Masete. Bjalo monna wa Nkalane e be e le Malebete. Monna yo a tlogêla mosadi wa gagwe a ya a dula le molabo, a se sa bona le lapeng la mosadi wa gagwe. Morago Nkalane e be e le mosila wa dipitsā bjalo a ruta moradi wa gagwe go bopa dipitsā.

Monna wa gagwe o be a sena tšaba le gore go na letlala o be a sa selle mosadi. Mosadi yowe a ba a kgona go bopa dipitsā. Batho ba e tla ba morêkêla ka mabêlê, o be ana le bana ba bararō ba ba tšhankana. Ka morago ge mabêlê a tšêšê ke moka a ya a rēka kgomo ka ōna kgomo ya tšhaadi.

Ngwaga o mongwê a goma a rēka engwē
gape bjalo yaba kgomo tšē pedi. Mosadi
a dibolokêla barwa ba gagwē, baile ge
ba godile, ba hwetšana gore dikgomo ke
tšē dintzi. He mōka a tšēša morwa wa
gagwe mosadi, dikgomo tšā šala dieme
ka lešaka. Ka mōka barwa ba gagwe ba
ile ba tšē basadi ka dikgomo tšā maatla
a mmago bōna.

Go fiwa mosadi o a fiwa kgomo a efa keba-
tswadi ba gagwē, mošhang o we monna a me-
kago. Ba tswadi ba swanetšē go mofa kgomo
ka e tee, bjalo kgomo e we ba ifile moredi
wa bana. Kgomo e we e laola ke mosadi,
e mpa ka seke a dira modiri wa gagwe
ka yōna ka ntle le monna wa gagwe, o
kwena le monna, a kgona a dira se we a
nyakago go sedira ka yōna.

Gantzi o ka hwetšana dikgomo di tšē le-
šaka, e mpa wa hwetšana dikgomo e le tšā
mosadi. Ge o nyaka go tšēba tšela e we
mosadi a hwetšanego dikgomo ka yōna, wa
kwa ba bolêla gore dikgomo o ile a fiwa ke
batswadi.

Bjalo ka mosadi yo Tshwenyana Kengwa
na Lothweng o tšere ke baga Mohlabe bja-
lo mosadi yo papagwê ke ManKereng.
E rile ge morediš a bikiwa a mogafêla
dikgomo tšê nñê, ka mogare ga tšona
e be gona lekgomo ka e tee ya pōō tšê
tharō e le ditšhadi. Dikgomo tša twa-
lla, tša ~~ttaba~~ lešaka, dikgomo ke tša
mosadi.

Monna ka tšati le lengwe a ganêla mo-
sadi a nyaka gorekišā kgomo e ngwê mo-
sadi a seke a ba le maaba a homola. Ka
moragonyana a gama a botšā monna gore
molašā keng, o rana ge ke gobotšā gore
ke nyaka gorekišā kgomo. Morago monna a
re, ge morwa wa gagwe, o seke wa
gana le dikgomo ka gobane dikgomo a
se tša gago.

Dikgomo ke tšê mosadi, wêna o dioba
fêla ~~ke~~ mong wa lešaka. Ka gorialo
mowe ke molašō gore a gobotšê gore ore-
kišā kgomo, wêna o ka nobutšā fêla
lebaka, ke moka a gofê le baka o moreki-
šetšê kgomo.

K34/82

Monna a kwa a dira ka motšwa o we mo-
sadi a bolêlago. Ge a morekisišeditšê Kgomo
a tla a fa mang wa Kgomo tšhalete ke
moka mosadi a tšea bjalo a dira modirô wa
gagwe ka motšwa o we a ka Kgomo. Mo-
nna wa gagwe a seke a mofa selo, monna
a seke a belêla ka gobane tšhalete ke
ya mosadi. O ifitê ke batwadi ba gagwê
ka bana la Kgomo.

Monna le yêna ka tšuti le lenqwê a tle
ma ke molato wa mpa, a imiša mosadi
wa Madibeng Magomane. Bjalo Magoma-
ne are, go Mohlabe o na le molato, ka
gorialo mowe o swametšê go ntšha dikgomo
tšê pedi. Monna a na selo, a bolêla le
mosadi gore ke dirike molato, ka gorialo
mowe a ke sa tšeba gore ke tla diabja-
ng ka molato o.

Mosadi are go monna wa gagwe, tšewe
ditšeba ke wêna, dikgomo a se tšatša ke
tša batwadi bana, o kile wa bona mang yo
we a gore go a bikiwa ba mofa dikgomo
kgatšhe re tšeba Kgomo. Monna a homola mo-
sadi a tloga a ya ga batwadi a fitšha

a ba botšā taba e.

Bjalo batwadi bare, go moredi wa bona, dikgomo re gofilê, fêla a ra gofêla modiro o we. Reile ditaba di gothusa ka theko ya golema le gore ge obana gore a we a para zela, o rekise le lebaka la Tala.

Bjalo monna wa gago o diite molato, o swanetše go motokolla mowe molatong ka gobane dikgomo dipopopa ke yêna. Mosadi a goma a boela ka gae, ke monna a ntha dikgomo tše pedi a fa monna, monna a lefa molato wa fêla.

Madiši, dikgomo didiša ke batlhankana, bjalo tšho a kaba lešaka la dikgomobjalo a tšhoka modiši. Dikgomo tšona dinyaka modiši, yo magolo a ka seke a kgona go tšhwa a šetše dikgomo ka nthago. Go boima o na le medirô e menqwê e we a swanetše go e dira. Taba ya bobedi monna o diša mosadi e seng dikgomo.

Madišê ke monna wa ga Masete bjalo mong le ina la gae ke šupašupa. O ile a re e sale motlhankana a rêta ke baga Mabakane.

Mmago Madišê o ile a bêtêga yêna fêla.

K34/82

A rekiwa e sale molihanka, ke moka ba-
kwadi ba molokolla gore ja yo disa dikgomo
aya.

O ile a disa dikgomo mangwa e mentši bjalo,
mong wa dikgomo e lego Magemeletla a mofa
kgomo, are o swanetsé go gola naé. Modiši yo
we e be ele modiši yo a Lutkilego, ge bamo-
roma a sa gane. O rile ge a godilê e le lešo-
boro le legolo a swanetsé goya go bolla bjalo
mmagwê a hwa ele gore go ile gwa hwa papa-
agwê pele.

Ngwana a šala e le Ahuwana, kgomo e la
ba mofilêgo yōna ya madiši e be e šetsé
e na le manamane a manê yōna e le ya
boihana. A owa a tloga a ya gobolla, o
bolotšā ke mang, a bolotšā ke yēna Ma-
gemeletla. A molotšā bodittana le bogwera
a fetšā. Ge molho a ile a bolotšā molho
molho yowe o swanetsé go ntšha kgomo
ya mo a molotšā.

Ngwana o ile mola e le lesogana, bjalo a
na le Ithaloganyō, ke moka mokgalabjê a
motšā mola o, are go yēna o bulutšā-
tšē ke mabêlê a mosadi yo ka go rialo mo

we o swanetšō go balēla le bageno, o fē mo-
 sadi yola Kgomo, e^owa a dia bjalo a bitšā
 ba gabo, Kemoka a fišha a babega Taba
 e we, bjalo bare go yēna Ke nnete o bo-
 lēla Therešo. Kgomo ya go bolotšā Ke ya
 tshadi, Ke moka a ntšha Kgomo e we a ba
 fa.

Mosogana a dula ga nakowa lapeng lamo-
 sadi yola agoba a dula ntšhe ge e sale mo-
 dišā. Magetšela a bona Sagašaga a
 na le dikgomo tšē dintšhi bjalo a dira maanō
 a gore a kgone go ja dikgomo. A šupa mo-
 sogana mošetšana bare Ke Mantšhi are Ke
 yēna mosadi wago yo, mosogana a dumē-
 la.

Ke morago mošetšana a gaba yaba mothepa,
 bjalo, a bitšā bagabo Ke moka ba nyula mo-
 thepa, dikgomo tšā mo barōpē ba ditšeba a
 ntšha lesame la dikgomo le Kgomo. Ka mora-
 go a lala mosadi, Ke gore a dula le mosadi
 ga gabo mosadi. A bona gore go dula le ma-
 kgolo wa gago felo gotšē, ga go direge Ke
 moka a tloga a ya aaga wa gagwe mothe
 theko. Sagašaga Ke moka Ke monna, aga

lelešaku la dikgomo, a gapa dikgomo tša ga-
gwê a dula natšô.

Dikgomo tša tšwalla, bjalo ba gologalo ba-
re lehumô la molho ke basadi, a ntšha
a tšea mosadi wa bobedi. A dilesetšû tšû
tšwalla gape, a gona a ntšha a tšea mo-
sadi wa borarô. ~~Dikgomo tša šala dieme~~
ka lešaku. Matse wa gagwe wa gola, a fê-
la are, ke basadi ba modišê, a ha tšea ka
dikgomo tša dikgeitšedi, ke tšere ka dikgomo
tša godišê. Ke mota barho ba fêla bare rea
ga modišê, modišê bjalo bjalo leina kemoka
gwagala lona.

Ditšhō, mothamkane goba mosadi a ka
hwešana dikgomo tša ditšhapô tša papau-
gwe, mosadi tšû monna wa gagwe.

Maleopeng Mohlabe.

O ile a hwa a na le dipudi tšê nnê lekgomo
tšê pedi. Bjalo mosadi wa gagwê e le mo-
kgwatse ngwana setšobêla, mosadi yo
we e be e le moopa, a sa belege. Monna
o be a zihôsa dikgomo a nyaka go tšea mo-
sadi yo mongwê, kemoka a hwa a sešû
a motšee. Tholo e we ya dikgomo le dipudi

ya sala e leya mosadi.

Gosinya, mosadi a thoma go zinya di tlhapo
tša monna wa gagwe, a thoma ka dipudi
go fo bolaya, a ija, go fitlhelwa a fetsa
dipudi. Ka morago, tšala ya tlhaga a re-
kisa kgomo. Kgomo ya mafello a rekisa,
a reka dikobo ka tšhalete ya yona. Kemo-
ka tša fella.

O be a botša ba veloko la monna wa gagwe
ge a dibolaya le gore rekisa, bjalo ba fela
ba motša gore ntšhe o dilesetše ditw-
llê pele, le gona a swanetše go tšea mo-
sadi ka tšona bjalo ka ge kgopolo ya monna
wa gagwe a be a nyaka go tšea mosadi ka
tšona. Mosadi a sa nyake go kwa mantšhi
a we, ke ge a tšama alla ka mathetšo
gore ba gana le ditšo tša mogatsšha bjalo
ba molokolla gore a diê ka tšona ka morago
o a ka kgonago.

Sepanere, o ile a hwetšana dikgomo tša di-
tlhapo tša papagwê, papagwê e be lenga-
ka. Ana le dikgomo tšê dintšhi bjalo kamo-
rago ga lehu la papagwê, ke moka dikgomo ya
ba tša gagwe, mokgalabjê yowe papagwê o

be ana le mosadi ka otee, bjalo bana ba bantšhi ele basebana.

Sepanêrê a tšea basadi baqagwê ka burarô, ba ditšomo tša sešhapô sa papagwê.

Sepanêrê o sa phela fêla ke motšgalabjê yo mogolo, ke gôna a hwilego yôna kwedi e. Bjalo motšô wa motšgalabjê yowe a o tsebe ke motšho, ditšomo tša gagwe ke tša gagwe, ga gona le mosadi ka oteeyowe a ka rego ge a rekisitšê a mofa ka bêlô a awa oja a letee.

he go basadi ba gagwe go bjalo, mosadi a ka no rekisâ kwomo ka motšwa o we a ratago a monele ntšhago ore ke pelo sa gagwe, ke gore ditšomo tša manyalo a baredi ba bôna ore, a se ditšomo tša ke ditšomo tšamma go moredi. Ga gona leselo ka setee se we le ka setšego mowe manyalo a baredi, ka motšha ga tšôna ore, a setšha.

Dipudi

O na le dipudi tšê dintšhi, bjalo dipudi tšê we, o di tšhaba e sa le dipu tšanyana, o e tšhaba kgorong, kganthe motšô pudie tšhaba biwa ka lapeng, bjalo yêna ga bjalo.

tlhaba Kgorong.

Pudi ela He moka, oapea dibêra tša yō-
na ga na Kowa Kgorong oja le barwa e.
Basadi a bafe, o a ba kōna. Ge ballê
e ba šitile, ba go e bea ka ngwaxong
wa gagwe, ka mope ngwaxong wa gagwe
mosadi ga tšene ~~He ngwano~~ wa gagwe
a letse. Pudi ya gola yaba e kgolo a bo-
lae, ore basadi ba ka mpela, He moka wa
rekisa.

Monna wa moeng a moetêla, He moka o
tlhaba putšanyana, putšanyana e we e
tla folewa Kgorong le monna yowe wa
moeng. Mosadi a batamete, ba dutš. Ka
malapeng a bōna. Bjalo wēna monna
wa moeng o tla foja o marketšê fêla
o seke wa bolêla se.

Ke tšatš. le lengwe Mathukhu le Mpu-
ru ba ya gae gagwe, ba hwetšana
a peile nama ya pêla, a bile a e tša-
tlotšê, dijô dile Kgorong. A re dijô šedi,
raja mosadi go mangwe yowe a mitšile-
go kgauš. le bōna a filha a swere bu-
uš a ija, a ba dumediša, bjalo mosadi

o ja morat̄ha.

Mpuru, a nyathēla mosadi nama mosadi
a mogēla, bjalo mokgalabjē yowe a sene
a bolēla selo. Ka morago ga mo fufedi-
tšē goja, are, go Makhu o botšēngwana
yo, e ka gofa wa mphala, mōho ge afa-
na o fana motšeng wa gagwe, a sene a
tsoga o boletša.

Mokgwa wa mokgalabjē yowe o tšeba ke
yēna mong a letšee. Mosadi o bolaya kgogo
wa mokona a nat̄aba, nama ya kgomo
ya moredi wa mosadi a nat̄aba, mosadi a
ka nofa ka mokgwa o we a tsat̄ago. Mankga-
ra ke alweng, ge mosadi a ka dirabja-
lwa a bega mōho go mongwē, ke mokabō-
na basadi a banwe, go nwa yēna le mofi-
wa.

Mothētō wa dikgomo, mosadi yo mongwē
le yo mongwē o swanetšē go e pōnēla
mabapi le mothētō wa dikgomo. le yēna o
thella mong dikgomo tšā gagwe, mosadi o
thella dikgomo tšā moredi wa gagwe ka
gobane dikgomo ke tšā gagwe, yēna a nat̄aba
nat̄abō.

K34/82

È fêla ke molaô wa gagwe fêla bjalo
môho wa mohuta owe ba mihâ gore kele-
huhudi, ka bana lagore onyana goja a lenozi.
Ka le lewe ona le thato goba tshêla. Mowe
basadi ba molebogago ke gore ana pelonkgô di-
long tša bôna.

Bofebi ke teta e nqwe ya go sinya diru-
iwa tša môho, molefêlwa yêna o hwetšana
dikgomo. Maforwane oile a tšea mosadi wa
bobedi ka dikgomo tša mosadi wa gagwe wa
pele, a moswana e na le môho ke mûhi wa
molifiša bjalo bjalo e ba a tlatša lešana
ka dikgomo tša molaô.

Mapae le yêna ona le lešana le legolola
dikgomo. Monna yowe ke wa ga Pôpêla
a swana monna wa ga Raganya kangwa-
kong wa mosadi wa gagwe. Monna oile a
tsena ka ngwâkong wa monna yowe ka go-
bane monna oile a e pha le tšê are ošla
boya ka tšati la gore.

Bjalo monna wa ga Raganya le mosadi bja-
lo kage ba tšeba ga botse gore monna o
dula a dira ka mokgwa o we, e e tša ka le-
tšati lewe a le boletšego. Ke ge monna a eya

ka ngwanong. Kgantshe monna o goma tele-
ng, ke ge a tllilo swara monna. Bjalo monna
ya we a lifiša Raganya dikgomo tše tihano
a lefa molato ofela.

Goutšwa, goutšwa ka lebaka le lengwe go a
bolaiša, ka lebaka le lengwe o swara ke se-
tšwara-monwana, ge o swere ke setšwara-
monwana. Motšwariwa o swametše go tšha
kgomo ke motšha motšwešwa a e go ngana,
la ya go tšwarametša e tle e motšwarollé. Bjalo
ge ngana e fišha, etla botšha motšwešwa
gore, molifišé ka motšwa o we wéna mong o
ataga ke kgone ke motšwarolla, ka gobane ka
motšwarolla pele, a ka seke a go lefela.

Mpholodi.

Ke mosadi wa Bobete M aile o ile a u-
tšwa mabêlé a Seja dipudi mong leina ke
Khasane M oeng. Bjalo a ya ga Magoma-
ne, a fišha a tšwarametša mowe mabêlé
a utšwitšwego gona, ke motšha setšwara sa swa-
ra Mpholodi monwana. Monna wa gagwe are
go mosadi bolêla nnete, mosadi are, mabea
a la wa go bôna ke a peile ke ile ka utšwa
tšhemong ya Khasane.

Bobête a ya bošego go Khasene, a fišha a mošôkôšela a robetše metona a šoga are go yêna, ke kwa mosadi wana o re o ile a utswa mabea tšhemong ya gogo, bjalo mosadi o tšwenya ke setwapa monwana, a robale o folala a lla bošego, bošego le mošegare gofo swana.

Bobête le Khasene ke monkana le monkana Bjalo monna a botša mosadi mantšu a Bobête mosadi are go monna mabele aka kenyaka gore a lifiwê. Monna a botša Bobête mantšu a mosadi gore, mosadi are kenyaka gore mabêlê a gogwê a lifiwê. Monna a boêla que a fišha a botša mosadi wa gogwê gore ke molato.

Monna a šitwa gore a ka dira bjany go monna wa go Maile a rometše sebakka go apêla molato ka kgomo. Are, sepela o motšê a ntšhe kgomo ya bobedi ka gobane e e ke ya ngaka. Monna a ntšha kgomo e ngwê ya setholê, ka gobane dikgomo tša dipholo e be dilekane sepane.

Ke mota Khasene are, a owa molato bjalo ofedile. Molato a ile wa fêla, bjalo a ro-

K34/82

ma ngwana wa gore a ya bitša ngaka, ke
 moka ngwana a kitima, a ya gobitša ngaka.
 Ngaka ya fitša, bjalo a se go yōna ditšha-
 re tša gago dišumile, diwere moadi wa Maile
 o bile o lifile ka kgomo tše pedi. Ke moka a tšura
 ngaka ya yōna kgomo, bjalo ngaka ya ya ya
 tšhabêla molwariwa. Je tšwara monwana ke molihō
 lō, moadi a robala boroko bošego hjo we, monwana
 ke moka wa fōla.

Ngaka ya gara kgomo ya yōna, ke moka Khašane
 a šala le e ngwê. A ka a e bolaya oile a ru-
 wa, kgomo ya tšwalla, ya dia dikgomo tše
 dintši. Ka morago ga tšhula rapaagwê, Khašane
 ne a tšwa ka motšeng, a ya a aga matšewa
 gaqwe, le lešama la dikgomo. Khašane oile a
 aga lešama la dikgomo ka baka la kgomo e we.
Boloi.

Boloi bo gōna bathong, empa ba tšwêla
 mlwana. Batho ba dio tšwenya ke ditšhu-
 ri, gobontšhagala gore ge molho a sutša a
 dišumisša ka morago dikaja yēna. Ka baka
 la gore batho ba bōna ge molho a loile oitšha
 dikgomo tše dintši, kgale gona ba dio bolaya
 a lopa ka mmele.

Matšhōti a ge mangowa a fitihile mo lefaseng, ke moka palao ya baloi, ya zhibē-twa. Bushōma gare tlhōgō ya motho ge aile a loiwa e lefa keng. Bjalo bure mo-loi ge aile a lowa motho ya mongwe mo-loi yo we o swanetše go lefa mohludi-kgomo tše lesome. Bjalo mangowa are a gobe bjalo, ke moka ditaba tša boloi tša sepela ka mangowa owe.

Mapee oile a loya ngwana wa mogaditane, bjalo ba tšwa baya dingakeng, dingaka tša ya tša molia. Bjalo are, go fitiha que ka gobane o be ana le dingomo tša moredi a bolēla le mosadi yowe moredi wa gagwe ga mōgō le monna. Are ke momelalong, ka go rialo mowe, ke kgopēla dingomo mogatšhaka gore ke lefēē ka tšona, monna a dumēla. Ke ge a botšā moredi wa gagwe, are ngwanaka dingomo ho lefa boloi bjaka.

Wēna o a pee bogadi o a peela boloi bjaka, ka gobane dingomo e be diwanetše go tšea mogadibō wa gago. ke hano ka bakka lagore ke loile, dika se sa tšea mosadi, ke moka a ntšha dingomo a lefa molato. Ke moka mola-

ko wa fêla vella mowe.

Dikgomo tša golefa tlhōgō ya mōho a ba swanêla go disūmisa ka mōkgwa o mongwê, mo-
laō wa tšona ke gore ba ditšee, digome ditšee
mōho yo we a swanetsēgo go tšā mo-
hu.

Bjalo melau ya matkgwa a matsūtšī ano ba-
re, moloi ga gona, le ge mōho aile a loya mo-
tho, matkgwa bare le mone. Bjalo mōho a ši-
ke go ^{ba} tšola, ka gobane a bonwa, ke di-
tšola dibolelago bjalo. Moloi a bonwe ka ma-
tšhō ke ditšola dinōnago, ka gobane moloi o
sepela bošego. Bjalo batho ba kganyu ka
ditšhō ba ba la tšhī-reletšō ya matkgwa.

Kopjane

O ile a lowa nkhō, bjalo buya dingatheng,
bjalo ngaka e we bagoya go yōna, ya tša
yēna Kopjana. Ge ba buile gae, ke mo-
ka bare, go yēna Kopjane o tšebegore
ona le molato, mosadi a gana, ke mōka ba
išā ditšaba kgorong. Kgōrō ya bōna mosadi
phōšō, bjalo bare go mosadi a swanetsēgo
lefa. Mosadi a seke a kwisīša taba ya
baloi bja gagwê.

Ditaba tšū ya molopeny. Bjalo ge ba
butšišū mosudi, mosudi are, a ke bebe Laba
ewe ba e bulélugo. ~~MaKgwana~~ Ke moka ba
khōma kaba e šele bare o molaike Kang,
bare ka ditšuni, le mane ge a molaya, a wa
moloi ya banna bjalo le bane Kang, Kenya
ka e bolešego. E kaba ngama e we mo-
ne a wa bjalo ke ditšola dibolelugo, di-
taola Keny, ke marapō a diphoōfōlō tša
gohwa.

Komosusa are, le ašwa molaō wamušō, o-
re, molho o swanetše go bariwa, le bee le
tšee sešhare se we sa gobolaya molho, ma-
rapō a ka seke a boléla. Mosudi yo we
ena malato. Go fedile sepeleang, ke moka
a bahwialla. Mmalō! Ke moka banna baloi
ba tla se fetšā, monna yo wa nkō e telele
o gafile gore baloi ba diē, modirō wa bōna
ba sašhabe selo, a waa e fêla se fetšwe
are homoleng. Re mpe se rakišē taba ka etše
fêla.

Mogolo-golo yo monywē, gore maKgwana ba thō-
ma go bea melaō ya bōna are, moloi wa bo-
lawā, a la tele mohu, a seke a šala a tona.

Ke nnete go bjalo, bjalo lena le zokolla melaⁱ
 wa pala^o ya ba-loi, lese le nyama go lifisa mo-
 loi, tšela ke dintšhi tšhe we le wena o kamolaya-
 go, go ena le go tšhwa re tšwenya ke mela^o ya
 mašoboro, laena a lekwe gore polêlô ya gagwê
 ke ya bošoboro. O ile a botela seema se are,
 moemedi wa lehu ke tšhwa, ka gorialo mowe
 ga gona mšho yowe a ka go senišaga bakeng
 sa taba e we.

Bjalo ke ge bathōma, mokgwa o we le lehana
 ōna o sa šumišwa, ke tšela ya go tšibêlaba-
 koi gore ba seke ba fetšha batho. Mora-
 di wa ga Môla o ile a loiya, mosadi wa
 ga Montši, bjalo ba ya Montši ba tšwa ba
 ya ngatšeng, ngatša ya ya ya tšia mosadi yela
 wa ga Môla. Bjalo bare a re nyatše go ja
 dikgomo tšha bōna bjalo ka ge mola^o o gona.
 Rena re tla e pōnêla, e be re sanyanke
 go khukhuma, re be re nyama gōna gore ba-
 tho ba tšebe.

Morwa wa mosadi yowe wa ga Môla o ile a
 sepela le mosadi bjalo mosadi a mo tšhanagê-
 la, ke ge manna a loya mosadi, bjalo mosadi
 a e hwa. Tšewe ke dipolêlô tšha ditšola

Yaba dituola dibolebe nnete, monna o be a se-
pela le mosadi, bjalo ba Kgolwa, ba ga Mōla bōna
e be ba nyaka go lefa molato bjalo ba ga Monkgiba
gana.

Ba sinya lebiḽa ka moku, ka morago ga ma-
tšatšhi a se makae, ke moka mosadi a Ithabēpa
ge letšatšhi le ya madinēlo. Bošego bjowe ba
seke ba lala ba robatše, ba lala ba fela boro-
ko. E rile ge boele letšatšhi le tloga Ithaba
ke moka molwetšhi a se šalang. Ka kowa monkgōi
wa lla gore bjalo pelo tšhā rena di thabile. Ke
yōna tšela e e lukilego, ka gobane e kguola
di tšhele.

Dikgomo a se tšhā mōtho ka tšec, ke tšhā mōtho
ka o tšec ge didirile molato. Ka gobane mola-
to o we o tšhā lefa o le noši. Bjalo ge ehwile
ke ya mōtho yo mongwê le yo mongwê ka gobane
o swanetše go tloga le nama a yo tšeba ka la-
peng la gagwe e le gore e tšhā a bolae kgomo.

Dikgomo dibjalo ka baḽho, mōtho a se wa mo-
ḽho, ke mōtho wa baḽho, papago ngwana ge a
ka wêla ngwana wa gagwê o tšhā kwa a bolela
gore ke nyakilo wêla ngwana wa baḽho le ma-
go ngwana go bjalo.

O Ka bona monq wa kgomo ge anyaka go e ihaba a ka seke a fotha lerumo a ihaba kgomo, kamle le gore a begê ba gabô pele, gore ke nyaka go ihaba kgomo. Le gona o swanetšê go bolêla le bana lewe a swanetšê go go ihaba kgomo ka lona kgwedi e ka fêla ba sa tšêa go ihaba kgomo yole a re, go loka le go monqwê a re, ke sa tšêla ba kêtê he tla boya ka tšiti la gore. Monq wa kgomo a ka seke a fotha lerumo a ihaba ka ntle le go kwana le ba gabô.

Kgomo ya sedimi, kgomo e we a e fodula e le gona, bjalo ka ge kgomo ya sedimi ga naga ke kgomo e ntha. Bjalo ge mōho a bōna gore badimi ba gabô ba belaela, mowe pelaelong ya bona ba nyaka gore go ihabiwê kgomo ba babe gê ka yōna. Ya ba ka tškeny la bōna a e gōna kgomo ya mohuta o we, ba tšama ba nyakêla, bjalo nyakêlo e we ya bōna ba hwetšana kgomo ya mōho go monqwe e we e swanetšê go ka rhetšha modirō o we.

Kgorêlana.

Ke moka ba dula fase, ba kgorêlana le mōho yowe, ba mōkgorêla ka ya bōna kro-

ma, gore re twenya / Ke badimu bjalo re na
le Kgomo e nwe, Ha goralo mowe re Kgopela
e, wena otle o tsee e we. Ge ba kwana nae,
ke moka o tlogu nabo, o bona Kgomo e we. Ge
a kgodile ka yona ke moka wa gama nabo o ba
fa ela.

Ke gona bjalo ba lelako ba tla bitšana ba bo-
šana gore Kgomo ela e bonetse. Mowe mo-
rerong wa bona, bona ka nozi, ba tlabu ba bea
letšahi le we ba ka ipago Kgomo e we mowe
mabitleng. Ba bitšana ka moka ba lelako le
bana gamogô le baredi ba we ba bitlwego.
Motho yo mongwe le yo mongwe o a butšwa
wa lelako.

Ba Iho ba šele, yowe a ratago goya o a
ya, ke moka ba fitšhe ba tšhubê Kgomo, madi
a yona ba falatšetsa godimu ga lebitla.
Motho yo mongwe le yo mongwe a ngatšhe-
lwe le gona a ba fe mošho se atleng goba
mang le mang. Nama e we ya yona a ela.
olwe ke mošho, yo mongwe le yo mongwe
o ja ka mokgwa o a ka Kgona go. Gwa sebe
le mošho yo a ka tlogago a belaêla badimu
ba ku belaêla.

Nama ya yōna a ba tšhele letswai, ke nama ya sedimu, ba foja, le gona a ba enayō ka gae budimu batla tšala le bōna baija, le marapō gamōgō le motšopu dia šala, Dimija dišlilo lula dija bošego ga yona taba ke gōna gollē budimu. Bjalo ba lelōko ba tšemella marala a kgomo e we ya budimu mutšogong a bōna. Modimu wa sesadi ba tšemella ka letšogong la sesadi, Baedimu ba sena ka ga la sena. Marala a we a ba kyaole ōnu a kyaoga ka nōši.

Dikgomo dia dišwa, bjalo me tšhape ya dikgomo e tšhama mudišong, bjalo ke goriale mowe mōko o hwetšana mō tšhōbō wa lela lešana kubana la pōō ya gōna. Bjalo pōō e we e ilego ya namela kgomo e we ya tšwadisa namane ya go swana nayō, mong wa pōō a ka seke a tla a tšea, o tla fobolēla fēla gore nama ne, e swana le pōō ela ya kowa gaka yaba e foba polēlo a ka seke a e tšea. Mong wa tšhāti, a ka a e tšea.

Dikgomo ditšibja ka mmala, ka goriale mowe, ge kgomo eile ya bjala, mong wa kgomo o swanetšē go nyatšela. Mōtšo a šiti ke kgomo ya

gagwe, a tla fītha a tšeba kamula wa yō-
na.

Monna wa ga Matšhane o kile a tšopa Kgomo
ya mōho yo mongwe. Mong wa Kgomo o be
a dula ga Masaneeng (Bakwini) noka a enwa
Matšhane bjalo Matšhane a dula matšhane
neng ga Mohlabe noka a enwa Seduthi.
Kgomo ke selo se segole monna a tšhaba mo-
kgōi: seleteng sa ga Mohlabe gore yo a bje-
letšego ke Kgomo a nyakelle mono, mono ga Mohlabe
a ka a ba gōna.

Monna a dula le Kgomo e we menwa e me-
ntšhi, bjalo yaba e be elephala. O ile a tšopa e
sale e nyana, mmala wa yōna e lephaswa
ya dula mowe go fīthēla Kgomo e gola, a bu-
a pana a lema ka yōna. Mong wa Kgomo a
šebē a nyamile are, Kgomo yaka ke lobile
nka sesa e bōna. Ka moragō a kwella gore
Kgomo e ngwē e tšopilwē ga Mohlabe ke mo-
nna yo mongwe wa ga Matšhane ke noka a
tšōma go nyakella mowe.

Mōho ga tšopile Kgomo a tšhaba mo kgōi a
ke a bolēla gore Kgomo e we mmala wa yōna
ke wa gore a owa o bolēla fēla gore ke Kgomo.

O dirêla goreng mong wa Kgomo a tlê a tše-
be Kgomo ya gogwe ka mmala wa Kgomo, ka go-
bane o tšare go filtha a bolêlê gore ke anyana,
are o nyatšang, are ke nyana Kgomo. Bjalo mong wa
lešana a mutšišê mmala, bjalo a bolêlê mmala
wa Kgomo. Ye aile a bolêla mmala o šele, mong
wa lešana o tša motšê gore a sešona, ke motšê a tlo-
gê le go mošura a sa mošura.

Mona yowe wa Kgomo ya go bjêla bare ebe
e le mong wa ga Malatši. A filtha ga Ma-
ketšelo M a tšhake are morena go o mpona ke
anyana, are o nyatšang motšho wa Kgomo are
ke nyantšela Kgomo. Ke Kgomo e bjantš, monna are
Kgomo e tšhakegile Kgule e sa le e nyana fêla
e be e tšhwe e sa tšhwe. A tšhwe Kgomo go
e le e Kgolo e ya yaba le mmala o mongwe, go
e bjêla e be e le phuswa.

M a tšhake are e riê o tšhura, ke motšho baya
šaneng, a filtha a lebella di Kgomo are go ke
tšebe go botšê gore ke tša šura yōna, ka banna
la gore bošmō bja yōna a ke bo tšebe go bo-
tšê, ka gore e tšhakegile e sa le e nyana. A
šura gore e swana le e, mong wa lešana are o
šupilê yōna.

Di Kgomo bjalo ke di Kgomo tša mankgowa, ka go rialo mowe, o swanetše go nyakela le ngolo la gogapa Kgomo. O tle o swere ponto le lesame ka gobane ke kgale ke dišš Kgomo ya gago. Manna a dumela, tloga a ya a tšea le ngolo, a tša le tšelēšē ya mong wa lešana a filihla a mofa ke mōka a gapa Kgomo ya gawē a tloga nayō.

Kgomo ge e ka timela bjalo yuhwa, motheo yo mongwe a e hwetšana, motheo yowe o swanetše go tlhaba mokgoši, gore yo a bjeletšego ke Kgomo a nyakellē ka mono. Kgomo ya mongwē ke e hwetšana e hwile gogore. Motheo yo mongwē le yo mongwē yo we a nago le lešana o swanetše go nyakela di Kgomo le bella Kgomo gore e ka ba ke ya mang. Bjalo ka ge di Kgomo tša mono gagešiši di dula ka tabeng bjalo ba ya ka mōka ka gobane a ba tšebe gore Kgomo e we ya gahwa ke ya mang.

Ge ba filihile ba hwetšana Kgomo, mongwa Kgomo a e tšeba gore Kgomo ke ya gawē, ke mōka bakwī, o tla napa a ba kgopē. La ba motšusa go morwadisa gore e ka gae. Motlhabi wa mokgoši o fiwa nama ya lešogō ka mōka.

Diruiwa tše dingwê.

Diruiwa tše dingwê tše we dingogo ka fase ga tšewe ke tšena: dinku, dipudi, dikolobê digogo. Diruiwa tša go selewê, dipōkōlō dimpja le dikatse.

Dinku, ke seruiwa se senyama e mpu se feta pudi ka tšekō. Ke seruiwa sa bjōya bjamathubutubutu, e na le dihuba, dinama tša yōna ke magōrō. Nku ya tšhadi a e na dinama ke mthula fêla, mosela wa yōna ke polobolo wa phaphati. E na le dikgwatlā tše pedi bjalo ka kgomo le go ôlla e a ôlla bjalo ka kgomo. Mosela wa yōna ke mathura fêla.

Dinku dia dišwa, bjalo ke diruiwa tša go se tšwenye, ge letšatšhi le fiša di êma meritšing, tša iša dišhōgō tša tšona fase. Dinku ke diruiwa tša bjo i kudu, tša bōna mpja ôlla bōna mesela e tabogêla godimu dilibile ga.

Diratana le mebolong, pōōfōlō e we nku ge e ile ya ba le nho mongwa yōna a seke a e lthōthōmêla, diboko tša ba tša e tšena e thōma go tšhabêla nageny ke motša yohwêlagona. Nku ba e bitša gore ke seromō a e bolaelwe barwadi bjalo.

K34/82

Serômô, polêlô e ya serômô, keqore ge ba e bolaya ga elle bjalo ke mowe ba e bitšago gore ke serômô. Mosadi ba nyala ka tšona empa a ba e bolaele bamonyana, e aila ka bakula la boromô bja yôna, le baeng ba gošwa buwe-le serola ga ba tšhabele. Fêla moeng yo a tšhomphegago o tšhabêlwa nku, yo a sa tšwago a rowele seto le bang ba dikgoši ba ba tšhabê-la yôna nku.

Nku e bjalo ka kgomo bu dira sedimu ka yôna. Baiša gobega badimu, gore badimu bala-lêlê. Makhura a yôna a ratêga kudu, ba dira ditšhase ka ôna. Motšope wa ona a ona mohola ka gobane a wa tia.

Nku e le mong wa yôna, bjalo mong wa yôna a ka elala kantle lelelako, goba go ebolaya, ke badulane kgole lekgole le tšhōgō ya yôna a ka fo kokona a lenaši. Yu gona mda-ko. Le ge anyaka go e rekisa o fo e rekisa, molho yawe a ka motšago ke mosadi gore ke nyaka gobolaya nku goba go e rekisa, ke moka mosadi aye ke dikwile. Ke moka e rekisa.

Nqwana a kaba mong wa dinku, ka gofiwa

goba ka madisi a gagwe, bjalo ka gobane ke
ngwana, fêla dilô tšê we dilla fo bitsšwa
ka leina la ngwana, empa batwadi ba ga
gwe ba dilaola fêla ge banyana gobolaya
ntu e ngwê ba swanetšê go motšâ ge e
ka gana, a ba swanêla go ebolaya. Kago-
bane yo monyana a na manô ba tla fo
moforofocantšhetšâ a ba a dumêla ba kgona
ba ebolaya gobe go ekisa.

Dipudi, ke diruiwa bjalo tšona ka motšâ
dina le dinana, diphošo le ditšhadi. Dia
diruiwa le tšona, bjalo dipudi di sepela Hudu
diphala ke dintu. Fêla ge pula e na di-
tšhaba ~~gwe~~ ge, diruiwa tšê we ditšhaba pu-
la ~~ke~~. Ge pula e tšê e ditšhabane-
tšê, a ditšhane go sepela ka pela kabaka
la go tšhaba pula, ditšhane di manalla
ka ditšhane.

Matsoboloko oile a tšeta ke Madijale
ngwana Tšepela a tšere ke baqu Mašū-
mu, bjalo Matsoboloko le yêna ke ngwa-
na wa ga Mašūmu, fêla e be ana le
papaagwe motšeng o mongwê. Bjalo motšadi
yo we monna wa gagwe oile a hwa a

mōsiēla lefa lewe.

Ngwana wa Mudigale e sale ngwana yo monyanane. Batswadi ba Matsoboloko ke Masōšo Masūma, mmaqwe Nkhekešane. Ba dumela ngwana gore a yo diša dipudi. Mōlthantane a diša dipudi, mowe gare ga dipudi tšhe e ba gona lephokō e nywē bane ke marōlthōlthō, ke gore ebe e le phokō e kgolo ya golla matolo. Phokō e we ebe e na le dinaka tšhe di kgolo.

Pula.

Ka tšatšhe le lengwe, pula ya mohwetšama madisong kgole le gare. Dipudi tšhe leka ka matšhe go hitima ditšhabe pula dili bilē gare. Bjalo pula ya ditšhapiša di ešū tšhe tšena gare. Dipudi tšhe thōma go hitima ditšama diutama ka ditšhare, e be e re ditšhare, e be ele matšhatsšane bjalo phokō e tšama e phereketšhe dinaka kama tšhatsšane a e pherekolla.

Yaba pula e tšile ka boima, modiša a gapa dipudi tšhe dingwē, yōna ya ganēla ka fase ga mōlthare, a re ke etšia pudi ya sethe ya dumela go sepela ya foēma.

Ke ge modisa a e feta, ebe ele kgamphi le
gae. Ka morago ga mo pula e khuts'e, a go-
pola go gura pudi, ge a fitlha kowa malla-
heng a hwetsana gore pudi ga e gona, bjalo
ge a thama go nyakela pudi, a hwetsana e phe-
reketsib'e ka diswane e hwile.

Modisa a boela ke gae, a botša mong wa
dipudi tabu e. Bjalo mong wa dipudi a botša
Mokoma ke nywana wa mogadikane wa gae,
bjalo yena ke monna, o bile o moegetse. Mo-
ma a ya, a hwetsana ka nnete pudi e phere-
ketšiwé. A pherekolla pudi are ke a-wala
ya mošite, a goma a ya a bitša monna yo
mongwe, a tla a mo huiša go pherekwa-
la pudi.

Ba ya ba fitlha nayō gae, ke monna ba fi-
tliha ba e bea ka lapeng la moadi. Ba motša
gore modisa o wa kwala e be e phereketsib'e,
bjalo e lwele kudu go fitlhelwa e hwa, moadi
are e buweng, ke monna ba buwa pudi bjalo
are gabona le thame le mparutšhā, ke re-
kiša mabêlê, a utšha letšogō a fa banna
ba rapagana. Mokoma a ka a boela oelo ka go-
bane mong wa dipudi ke moadiyowe.

M o t h a n k u a d i s a d i p u d i g o f i t h e l a m o -
r w e w a M a d i g a l e e b a m o d i s a , b j a l o m o r a d i a
f a m o d i s a p u d i y a m a d i s i . P u d i e t w a l a k a
p u t h a n y a n a k a e t e e , g o b a t h e p e d i g o b a t h e
t h u r o . B j a l o p u d i y a t h o m a g o t w a l a k a p u -
t h a n y a n a k a e t e e , l a b o b e d i k e m o k a y a t w a l a
k a t h e p e d i . K e m o k a p u d i y a e m a f a w e
g o t w a l a k a p u d i t h e p e d i .

B j a l o M a d i g a l e a b a n a g o r e n g w a n a w a g a -
g w e a k a d i s a d i p u d i . A d i s a b j a l w a b j a
g o b o e t h a n g w a n a g o b a t w a d i , k e m o k a a m o e -
t h a . A r e g o b a t w a d i a t l e a g a p e d i p u d i t h a
g a g w e , b a i l e b a y o d i g a p a y a b u p u d i e t e t h e
e d i r i l e d i p u t h a n y a n a t h e d i s a p a g o , m m a g o y o -
n a k e g o p h e t h u m e n w a n a m m e d i . K e m o k a b a
d i a g e t h e l e s a n a .

B a t h o m i l e g o a g a l e s a n a k a d i p u d i t h a
n g w a n a w a b a n a . K a m o r a g o g a m o l e s a n a
l e f e d i l e , b a r e g o m o r w a w a b a n a , r e s w a -
n e t h e g w e r e b o l a e p u d i e n g w e e g a k o l e l e -
s a n a . N g w a n a a b a d u m e l a b a b o l a y a p u d i
e n g w e , b a g a k o l a l e s a n a k a m o k w a e w e
b a b o l e t h e g o . N g a n a o b e a g o p o l a g o r e g o g a -
k o l a l e s a n a b a d i r a s e l o r e s e n g w e , a n o b o n a b a

ija go senu mokwa owe ba ochago, a sene a bu buthisu.

Mankolo wa Masoso ke Magampame, a dira bjalwa, a rwala a isa ga mokgonyana. Monna a tlhwa a enwa bjalwa a zhubile le mosadi wa gagwe ga mogo le bu leleko. M o t h a n k u n a a nwe bjalwa, ke modisa a na taba le gubigiwa ga bigiwi. Ke moka o bata dipudi tsa gagwe o ya goelisa.

Ba rwadi ba bjalwa ba laela, ke moka mosadi a ya a batla monna gore ba ga mankolo wa ga go bare difate. Monna a zhome go bolela le mosadi wa gagwe, a e bjalo re tla dira bjany. Mosadi a e, a ke tsebe, bjalo monna a e, ke ra gona se tloka le kgogo ya lefafa. Mosadi a e, bo t h a n e, o ka tla wa bolela le mosu wa gago, monna a e le nna ke bona bjalo. Bjalo sepele o ba botse ba sié, magapa a bona ba tla ba tseba ka moswana. Mosadi a ya a bolé la bjalo.

M a t h o b o l o k o a g r o s a d i p u d i t s a g a g w e a f i s t h a a d i t h a t h e l a. Ka mabanyana a we ba sene ba motse selo, ka gobane ebe bata gilwe. Moso a ona lešidi. Ke moka bo selé re

Ila tsoa re motša.

Ka morwana parapwê, a tsoa a gotsê molla
Kgorong, bjusa baithunhana ba tsoa, ke motšaba
tla Kgorong. Bjalo parapwê Mabehaleko are go yêna
tla mono ngwanana, ngwana a tša Kgora aya
naê mowe a milebêgo gona. A fiitša a dula
fase bjalo ngwana le yêna a dula fase. Are,
ngwanana, bo matšolo wa go baile ba tliša bjalwa
mo mabana.

Ngwana are keile ka bo bôna, baile ge botšê-
na kaba ke bula dipudi. Bjalo re go kgorêla
pudi e ngwê nna le mmago, go re tšhabêlê
bjalwa. Ngwana oile a sene a fetola a fo
homolla le bama le letelele. Parapwê a ba agoma
a bolêla gupê, are ngwanana ke molaô wa go re
ge matšolo wa gago a tlišitšê bjalwa mo, a tšha-
bêlwê pudi.

Ngwana are, pelo yana ga e dumele e aga-
na, ka go rialo mowe a ke dumele para. Para-
pwê, are nna sene ka tsoa ke boeletšikê,
tšua ga bo lehono fêlu motšubatše, ke go-
tšarêla ngwanana. Ngwana a tšango a tšoga
alla, a se saya go dula Kgorong a ya a du-
la tšakeny le dipudi.

Ka le bana le we ba-wadi ba bjalwa ba filtha
Paparago ngwana are, go bōna gore ngwana o wa
gana, a ya ga mtago ngwana are, ngwana wa
gago o wa gana. Wēna sepele molhomong o tla
kwana naē, ge e le ~~ma~~ ke pulešwe. Mmagē
a tšwa ku lapeng a lebe mola šateng, ngwana a-
re go bōna mtagwe a ešla, ke mōka a tōpa
mafrika, a tšōma go fōša mtagwē ku oina, mta-
gwe, o kilo tšea ke a rapela, ngwana a sene a
moleletšā.

Mtago ngwana ge a boēla ka lapeng a dio boēla
a tšhaba. Bjalwa ba kgopela molkgolo go mongwē wa
mōše gore a ē ga ngwana a go bolēla naē. Ba
mofa lesome la mašelang, gore a mpe a ba
tšūšē a tšee lesome. Molkgolo a ya are,
ngwanakka ba go diang, ngwana are ba nyaka
go bolaya pidi yaka. Ba nyaka go e bolaēlang,
are bare, ba bolaēla bjalwa, bana le phōšō
ngwanakka, dula fase o mpošē ga botše ke
tlaya ke babotšā.

Mašoboloko a latlha mafrika fase, a
dula fase, molkgolo le yēna a dula fase.
Molkgolo are, o ke o mpošē ga botše ngwa-
naka. Ngwana are ke a gana ge banyaka

go bolaya pudi yama, mal'ba e ngwê ba bolai le bare ba gamola lešana, bjalo ba ja, ka sebane ba dia selo. Le hono garê ba nyana go bolaya e ngwê bjalo a kerate.

Mokgekolo are, wa kwala nywanana, dipudi tše di swametše go kwala, ka moragô e tla ba tše di ntši ke moka wa tšea moradi ka tšona. Bjalo o ntheletše nywanana na ke ba o mantšel' ka kowa lapeng, ka ba botša gore le nyana go sinya dipudi tša nywana go. Bjalo ba nkwile, ba ntšitše lesome la mašeleny, baile, ke tle ke ba kgopelle, ka lona, wêna o tla tšea lesome wa tšeka pudi e ngwê ya tla ya tšiba e we. Bjalo nna ke re ge o udumêla ba fê ya phokwana ka lesome o tla tšeka ya tšhadi e tlatlo e kwala.

Makoboloko a homola a seme a fetola mokgekolo, bjalo mokgekolo a ntšha lesome are, a ke go fae, a o kwe ge ke re, ke ba o mantšhe kudu mola o be o talle, nkabe o nkwile. M. Ithantana a tšoma go nyemyella, a tšea lesome a tšupa mokgekolo pudi, bjalo mokgekolo are, ke sa botša parago e tla a e tšea, nna nka seme ka kyona go e swala.

Mohyeko a bitša ene, rago Malsoboloko ke
moka a a-taba, ene, tlang mono, ke ge a eġla a
fiġha a moġura rudi e we nywana a e ġupile
go. A swana rudi a ya e e bolaya, barwadi ba
hjalwa ba twala magara a bōna ba Iloga.

Malsoboloko

A tšea lesome a fu mmarwē, gore n̄hwaeleng,
le tla kwa mowe ba rekšāgo rudi ke moka luya
la rēna. Mmago a mogela k'hēlētē a e boloka.
Ka mogo kōma ya tšwa, a tšwa a ya goballa. Ge
a luyile, ke moka ene, rudi e la leile la e bōna,
bare, aowa, k'hēlētē ke enela wa guba o boga
kōma ka yōna, ene aowa ga gona tuba. Ditaba
tšā fēla dieġla mowe.

Rudi ke kgogo, e tra yōna e bile ke ekgolo, ka
gobane, monna a ka seke a fo bolaya kumle
le go bōka mosadi, o swanetšē go botšā mosadi
a kgone a e bolaya. Rudi e laola ke mony wa
yōna, le ge e le mosadi a na le rudi e laola ke
yōna. Ge a nyana gote kšā o e rekšā goba
gobolaya e a bolaiwa. Monna wa yagwe ke
molaō gore a mošē. Fēla monna e ka noga-
na, ke moka mosadi a seke a kgona se lo gobjalo
le gomonna.

Dipudi le hōna le qe e le diruiwa tše di-
nyana, dina le mohala bathong. Dinaka tše
yōna diboloka di tshane, ke dilo tše dinyakago
ke dinyaka ka gona goboloka di tshane tše
bōna. Bjōkō bja pudi bo tšoga mokgora wa
yōna, wa bōna mara a ija bjōkō bja pudi, o
bōna gore ona le bjōkō bja kgomo, le bjanke
le bjōna bo a dira. Dinaka tše dingwē ohwetša-
na ba a pēsithē mōho molaleng, ka gore gona
le se tshane, sa go tshibela moloi, gore a seke a
loya mōho yowe.

Mokgora, mokgora wa yōna, ba tšoga bu dira
kobo, ke gore le ōna ba dira lethēbō ka ōna.
Ka nqa e ngwē ke se tšwarō sa basadi,
ka nqa e ngwē ke tshuri ya go pepula
bana ka ōna. Dipudi a dina le batho ka
moka, dina le ba bangwe le ba bangwe bjalo
ka go rialo mowe, ba we ba senago le dipu-
di, ba kgopela mokgora ga ba tui ba dipudi.
Go diriša bana ba bōna di tshari.

Mong wa kobo.

Mokgoredi o faya a sepele, ke moka a
filtha a kgopela, bjalo mong wa kobo, ge a ta-
tago mofa, ke moka a mofa. Mokgoredi

o tla dirisa bjalewa ke moka a ya e le boga mang
ny wa kobo. Ba mitsa mong wa kobo, ka baka
la gore mokgora wa rudi ke kobo. Moithomone
ng mokgorêla go dira kobo ya botšego ka
ôna.

Mohlala wa rudi a se owe o lenozi a owa.
o mongwê mohala wa thôna, ke go ithabêla mo-
lho ge a e tšwa a rwele bjalewa. Melalo
ka moka e we e ithabêlago molho, o thôma
ka rudi go rapêla pele ya gore go e kgomo goba
nku. O mongwê mohala wa rudi ke wa go rapê-
la medimu ya malôpô, ke gore molwetši yo
we a lwalago ke bolwetši bja malôpô, go nyaki-
wa rudi, ke moka ba moalafa ka yôna, kante
le yôna molwetši a fole.

Rudi ya go alafa bolwetši bja malôpô, ke
gore, mmabjetha ge a sena rudi o yaga
molho yo a nago le rudi ke moka a kgopêla
rudi. O e kgopêla ka lebaka la bolwetši bja-
lo ke moka mong wa rudi o botša mosadi wa
gagwe gore, molwetšê eo, o kgopêla rudi o-
re o fokolla ke molho. Mosadi o lla re di-
tšeba ke wêna, bjalo monna a se molho a swa-
ne le seruiwa. Ke a mola a dumêla, a moka.

K34/82

Baitho baKgale.

Baitho ba Kgale e be ele ba dumedi, ka go-
bane molho a filtha a Kgopêla selo ga molho,
mong wa selo, a bolêla le mosadi wa gagwê
ba Kwana, ke moka ba fa molho yola selo
sela a sekgorêlago, ka wile le dilhahê. Le-
ge mokgoredi a ka hwa ga mogo le mosadi
wa gagwe zoba le yêna mong wa pidi, bana
ba bôna ba sala ba fana dilo tšewe. Taba
ya bolhahê gagolo e tšwa le mangowa ka
baka la bolhanya bja batho. Molho o seka
selo sewe a filwego ka bolhanga, ke moka
a lobisê tholo ya molho.

Ntefane Sebašê, o ile a Kgopêla Kgomo ga
sekgorêla, are, dilhola dirê badimmi ba
beluêla bare, re ja re bakôna, ka gorialo
mowe bare go nyakêga kgomo e ntso ro
phasa ka yona badimmi ba mokgalabjê.
A mofa kgomo, bjalo mokgalabjê a šupa
sekgorêla naka la tlou. Ke gore o mošu-
pa gore ge a tala naka la tlou, a ka mo-
tšea goba ge a sa monyakê a ka sefodu-
la o tla nyadiwa, a tšee kgomo a fê se-
kgobêla.

Sengobêla le Ntefane yaba mongotse le mo-
kgotse. Ye Sengobêla o ile o allwa magogô,
ke monganyana. Ye padira tsuhêwe batho
ba ba bôna, bjalo ba we ba sa tsebe go ke
moka ba butšiša ba bangwê, bjalo bawe ba
tseba go ba ba bohâ ~~ke mongwa~~ o, kwanô ya
bôna e tihugile go ka ôna, bjalo batho ka moka
ba tseba.

Bjalo mosadi yola a goba a šupilwê Sengobêla,
a hwa. Ke moka mongalabe sebašeka
moragô ga selô, are mosadi a dira bjatlwa.
Ba iwala bjatlwa bja ya ga Sengobêla bufi-
liša bare, mola se gošupile go se boletšê ma-
ka ~~mo~~ ore šile, o hwa ke phiri, bjalo
are, a owa se ka seke sa kgona go fa phiri
molato, ka gobane phiri le yôna are tsebe
fêla ke modirô wa yôna.

A leboga taba e we ka pitšâ ya bjatlwa,
ke gore a ba thabêla pudu, ke moka baja
ba tloga. Ka morago ga taba e we Sengobêla
a hwa, a šica morwa wa gagwe bare,
ke Mphapa. Taba e we e dirilwê pele
ga nwa ya tšeremane, ka gobane Ntefane
o ile a ya ntweng ya tšeremane a ya a loba-

gōna. A šia morwa wa gagwe yowe leina
elego Nkgêrê keladikwêš, ka baka la ditšêbê tšê
dikgolo mong leina ke Madomê.

Bjalo ka tšatši le lengwê, mmago Madomê a
dira bjalo bjalo Mphapa aya, o nyaka gobōna
gore kwanō e sale gona. Ka gobane mmago
Madome o saphela a swara monna yowe ka
morkwa wa molaō. Ba ile ba fetola morka-
labjê tšatši lela ba itago bjalo, bare teng
ga lokwa gagofele, Madome o tla gobêlêgêla
mosadi. Ka gobane a baka ba Kganyetsa Mpha-
pa, a owa a dula a sethe a ba le Taba a
lebella Madome.

Mmago Madomê a hwa, ka moragō ga
ngwaga mmago Mphapa a hwa bjalo go šê-
tšê ba-ruwa. Mphapa o be ana le mosadi a
šetšê a ena le bana ba babedi. Madomê le
yēna ana le mosadi, mosadi wa gugwê ana
le ngwana wa mošetšana. Mphapa a dula
a lebella go Madomê a tla mega mosadi;
Madomê a sethe a dira. Ka tšatši le le-
ngwê, mosadi wa Madomê a dira bjalo
bjalo Mphapa aya. A fi tšha a dula Kgoro-
ng.

A iša maduma, aowa maduma a gagwe e kwala, are, go molho wa go iša maduma sepela o motšhe morena. Ke motša a goma a iša maduma morago. ~~Ge~~ Ga bana tabu le Mphapa, bjalwa bo a tšewu, monna o dutšai Kagara re ga ngwako. Ka morago monna a tšwa ka gare ga ngwako, o ntšhu ke moreko. Ge are Kgorong, a bōna Mphapa are go yēna tuma Kgoši ke motša le yēna a dumela, a feta aya a-ota.

E be go ~~se~~ Mphapa Kgorong fela, le banna ba bangwe ba we ba iša go Kgorong bjalwa. Ge a tšho boya a feta a tšea monna yo mangwe ~~le~~ letšogō a tšena naē, ka ngwako. Banna ba šala ba dutšai Kgorong ga mōgō le Mphapa. Selemetšego go gōra se seala nkgōpō. Mphapa are ka pelo wa e Kōhōnēla dišhong o tla la tšha le dinama, a tšhango ga, are go banna rena re tšhe Kgorong e mpa bangwē ba nwa bjalwa, nna ke sa ikiša ka sebele.

Monna ge a tšalo a napa a tšhango ga, aya, a filiša a dula molomong, are go yēna tuma Kgoši, mong wa ngwako a e miša ma tšho

a lebella, monna yo arego, nya morema, ure,
 ke fe kgoro, monna are ke nna sekgobela, mong
 wa ngwako are go monna, o nyetše ke mpha
 magetleng, makgolo wa gogo ga gōna o hwile.
 Monna, are, ~~makgolo wa tšhabe~~, makgolo go tšhabe
 wēna, aowa bo makgolo wa mōho a ba tšhabe
 Monna a tšhabe go makgolo polêlō e we bjalo
 a fodula molomong wa ngwako.

Mong wa ngwako, are, me le mpha sebana
 ke tšhabe mong wa ngwako o tšhabe, nna ko
 dula kgorong. Monna a bōna gore ditšhabe
 dieme ka mōkwa o mongwē ke mōka a tšhabe
 kgora, a napa a feta a tšhabe le para la
 gagwe kgorong, ke mōka a boēla que gagwē.
 Ke moragonyana, mong wa ngwako a tšhabe
 ka ngwamong, e ya kgorong, a fitšha are,
Mphapa o kae, bare, o tšhabe, oreny a kitimē
 la gotloga kgorong ebe ke nyana go tšhabe
 la la nwa.

A na tabu, ke ya kae le mōhoka nna, a
 bitšha moradi, ure a ntšhe pitšha ya bjalwa.
 Moradi a ya a kakola pitšha ya bjalwa ya be-
 iwa kgorong, ke mōka ba nwa, bjalo ke mōka
 letšatši la dikēla le tšhabe la phatlalla la ekē.

la magae.

Madomê a fiit̃ha a bot̃ã mosadi wa gogwê mant̃hu a monna wa ga sebašê. Mosadi are, nna ke t̃h̃aba go gobot̃h̃a, ke nore o tla dikwa ka noši, ka gobane ba ka tlogu bare kelwalehufa. Ke nodikwa mo ba t̃h̃ama ba bolêla modit̃heleny, basadi, bare, mosadi o ka se mōnê, bōna e šu ba jê set̃ sa gago. Monna arewa kwala mogat̃h̃ana.

Ka moswana, monna a bit̃š̃a ba gabo, are gobōna, ba ga sebašê ba kile ba t̃la mo papa a saphela, bjalo ba kgopêla kgomo bare ba yobe ga badimu ka yōna, bjalo mo kgat̃abjê a ba fa kgogwe. Ba šupa papa nana latlou, papa a t̃h̃amêla. Ka mošago mosadi yola akwa ba dira bjalo ba t̃la ba be ga t̃aba ya lehu, a ba t̃h̃abêla pudis are, teng ga lokwa ga go fele, a šupa Madomê gore o tla rebêlêgêla mosadi.

Bjalo le hono mosadi o gōnu, Madomê a mpošê gore, mosadi yola wana o gona o fi yo homola, mabana ke bene le kowa ñh̃he. Se sa gore e ya, se bile sa re, tloga, fêla mola a fo ñkona bjalo fêla e be ñka seke

Ka beluêla.

Bjalo keile go kwa ke dutš'i kgorong, ke tennê,
 Kate, ka gubane bjalo ke bjôna bja go kgorêlwa
 ka ya ka lapeng lenna. Ka fihlha ka dula
 molomony ka isa madu a moloto wa ka a
 gore hama kgôli. Bjalo monna a mbebella,
 ka motago ake, ke e fe kgôrô, Kate, kenna
 sekgoBELU, bjalo ake, ke nyetê ke mija ma-
 gehleng, mangolo wa ka a hwilê. Ka seke ka
 mofelola ka la bokgôrô, Kate, go yêna ge ma-
 kgolo a hwilê, mangolo wa ka ke wêna, ake bo
 mangolo wa moko a ba tlale.

Ka homola ka se sa moraba, ka fo dula mo-
 la molomony. A re go batho mpheteng sebana
 sa go fela, mong wa ngwana a tšennena
 ko dula kgorong. Ke ge ke para ke bôna
 gore monna o be a sake, ke be ke dorola
 gore, ke meswaswa le ge ke kwa gore ma-
 ntšhi a mlhaba. Ka tloga ka fela ke tšea
 le para la ka kgorong, ke boya ga e ga ka
 ke yôna tuba e we ke le bithêšago yôna ba
 bina noko.

Ba nna base le ge re sa tšebe fêla ka muthô
 reile sa bôna, ge elekgomô e we o e bolêlago yô-

na, reile ra e bōna. O ile a botšā moratšo
wa gagwe ge a efa Sebašē kgomo. Bjalo bja-
lwa bja go tla go bea lehu la mosadi yowe
ba goba ba šupa. Bjalo taba ya Kaone manna
o swanetsē gore a gofē kgomo ya gagwe, Ka gona-
lo mowe, moromētē selo wēna o likišā ka zōna,
o kwe gore o tla reng.

A tšwara pudi, a ya ka nōi le monna yo mo-
ngwē, a fitlha a e tlēna ka ntlē ga Kgōrō.
A tšena ka Kgorong, ka gabane e šu ba tšebe
ga botšē gore, ke bōna ba Kgonyana, ba ile ba
ya e sale gosasa. Bjalo ba išā maduma a
bōna. Maduma a kwala ba seke babaleta-
ba na o. Ba bitšā mosadi yo mongwē wa
motšeng.

Mosadi a tla Kgorong mowe ba nna ba le-
go gōna. A fitlha a ba dumedišā, bjalo
bare, go mosadi sepela o botšē ba ga makgo-
lo, re tšwa lepudi, ka yōna re tšilo bōna
baga makgolo. E be ba ka seke bare mosadi
ka baka la gore, mosadi e šu ba bigiwē yē-
na. Mosadi e išā mantšū, bjalo monna a-
re, ba ga makgolo wa bōna ke mang, sepela o
ba botšē, rena a re ba tšebe.

K34/82

Moremiwa a boetsä mantšü a we go bōna, bja-
 lo, banna bare, diakwala, golukile, a ba napê ba
 re fê kgomo ya rena ge ba sa re tšebe. A
 goma a boetsä mantšü a we. Bjalo monna are
 kgomo baile ba mpha neng, sepela o ba botšê kg-
 mo ya bōna nna a ke tšebe. A ya a ba botšä
 bjalo ke moka bare, ~~diakwala difate~~, mosadi a ya
 are, bare, difatê. A re golukile ba sepelê ga botšê,
 are bare, sepelang ya botšê. Banna bago kolla
 pudi ya bona ba tloga.

Monna a ka a ba ušela, oile a nupa a ba
 botšä gore ba ka ya mowe ba yugo yêna ga tšebe
 ge ana le molato nabo. Bjalo are go fitšha
 gae, a bitšä banna ba gabo, e ba botšä ma-
 ntšü a monna wa ga Sebašê. Banna bare
 go ka ~~gore~~ gore o iše ditaba Kgorong, ke moka mo-
 nna a iša ditaba Kgorong.

Monna a iša ditaba Kgorong, ke moka ba
 kgôrô, ba a mogêla ditaba. Bjalo ba botšä
 monna gore, ka tšäki la gore o tlê, re tla
 roma molho a yo bitšä monna yowe wa
 ga Sebašê, monna are thōbêla. Ke moka
 ba roma molho gore a yo botšä Sebašê gore
 ka tšäki la gore o a nyatšêga ka mono Kgorong.

M osumiwa a fiṭha a botša sebaše, a gōla
kgogo a moṣa keṣoṣa a goṣa.

Letšāti la fiṭha la goṣe ba kōṣane kgotony,
aowa ka moṣa ga bōna, ba kōṣana. Bjalo
lebaka la gobula le kgōṣa la fiṭha, mudis-
wa le kgōṣa a bula ditaba, bjalo aṣe go Mpha-
ra, mōṣho yola o ~~mangwē~~ ke yo, bjalo
sebaše o bitša ke moṣa yo, oṣṣa kwa sewe
a go bitšētšūgo. A re ga le kgōṣa le kgōṣelwa
ditšebē tša go tšeletša le melomo ya golamola
balho bu.

Bjalo o ka re botša wēna ~~segoṣela~~, sego-
bēla a bolēla bjalo ka re a bitša ba gabo. Bja-
lo le kgōṣa la re go yēna re go kwile.

sebaše o ka moganetša, aṣe aowa ditšo-
ṣi, moṣa moṣe a bolēṣago, nna tšela
go moganetša, mōṣhomong yēna, o tšeba aile
a mpha kgomo, bjalo nna a ke tšebe ge
nke o kile a mpha kgomo.

Ba nna ba kgōṣō bare, moṣa wa tšeba, o
bolēla fēla goṣe a fa yēna o file para-
gē. Moṣa yo mongwē bare ke Phaṣiki
Mohlabe, aṣe go banna le seke la tšorolla
a re kwaneṣy.

Ba nna ba homola, bjalo mongalabjē yowe are ke nyaka gore monna a mphe nnete. Are go monna, o mkarabē fēla mantšhi a we ke kgago go gobutšišā. Monna are ke a kwa morena. O dumēla le pelo ya gago e feletšē gore, e šu ba ke ba e fu rapago kgomo. Monna are e, bjalo a o tšebe seba ku bjatwa bjowe bašwadi ba gago ba tšego ba buišā kowa ga sekgobēla.

Monna are, bjatwa bjōna ke ile ka bobōna bjalo a ka ka ka tšeba gore e be e le bja go dirang. Ka baka la gore ke be ke le molhanana. Bjalo o bolešē zenna, bjalo bjatwa bjo bja go dira ke mmago, gona o be o le bjalo e le wēna monna, go monna a fi tšhile ba moalla magogo, e be ba moalla ka baka lang. Are o bē a moalla ka bjōna bogwēra bjo we ba gofana bjatwa bjowe kerego a ke tšebe tšā bjōna.

Molho yo monqwē le yo monqwē o kgopēla bjatwa, a kere go bjalo, monna a dumēla. Bjalo go ore go monna, o nyetšē ke mpja magetleng, magolo wago o hwile, magolo waga-gwe o be o bala mang. Monna are ke be

Ke eua mma. Ka baka lanq ge oxiato, ere ka
 baka lewe monna ailego a tla bjalo, mma a
 moalla magogô. Bjalo wêna wa motaka ka ba-
 ka lanq, o tšeba ga bôke gore ke motšengyu-
 na mtago o bea moalla magogô. Motšo ge
 ke sa motšê, motšengyu-ka ke tšwanêlô ya
 gore ke motake. O ile wa re kenq molha uwe
 mtago a moallaga magogô, aowa, bjalo e kabe
 o motakê ka lona hêhê lewe, bjalo mtago ka
 be a ile a gobôša dilaba gore molho yo ke
 mang ka molapeng. O ile wa tšibêla ke mang,
 aowa bjalo dilaba wa ditšeba, ere aowa a
 ke ditšebe, ka lefe le baka. Dilaba ke tšewe
 lenqotla a boêla a dula fase.

M^o Kheile Mochabe, a êma ere moe mo-
 ledi ~~wa~~ pele a boletšego, ga go tšana mo
 we re ka bolêlago. Monna wa ga sebašê
 dilaba di moêre, e kaba a o e pone
 phôšô, monna ere aowa, bjalo are, ge
 nna nka bôna mma a tla molho legorô,
 bjalo yaba molho, a ke motake, ke swane-
 tšê go bôša mma gore molho yo o moala-
 go lê gogô ke mang lê wêna, bjalo ba Pa bo-
 lêla, o ile wa butšôša, ere aowa, aowa

monna wa ga Sebasē lefa molato o fêlê, aowa
aowa ga selebaku la taba.

Monna are, nka seke ka lefa, molato,
nna ke sa o tsebe. Bjalo ba butšiša mo-
sadi yo monqwê wa mtseny wa Sebasē ke
mmago Mogoti. Mosadi are, ke ge ke satšwa
gobikiwa, ge papaya wa yo Kholôu Kgomo
go papaya yo, bjalo Kgomo e be e le Kgomo ya
goya budimung. Bjalo ba šupa mosetsana
gore, basla tšea yêna, bjalo molhepa akwe.
Ke ge ba dira bjalo wa bja go bega lehu, ke
moka ba e ya ba babalaêna pudi, bjalo ba šupa
yêna Madomê gore ke mosadi wa bôna, nna Hei-
le ka kwa mowe.

Bjalo bare, go yêna Madomê, gusetšwa
mantšhi awe, bjalo monna, are nka seke
ka mogunetsšwa, molhamong o bolêla Iheresô,
fêla nna ga ke tsebe. Bjalo tseba lehono
ka gobane busho ba gobotšha, nka seke
ka tseba, nka be ke kwile batšwadi baka
ka gobane ba hwile ke le yo mogala.

Phašuku are, monna o na le molato, ka
gorialo mowe wêna, Mokaile e ša di-
taba go morena. Ke moka a iša, Kgoti ya

fetola ka gore a tlemiwê, ge a sa dumele
golefa molato, le motšê a ntšhe ditšomo tšê
pedi.

M^okaile, a bona, ke motša a botšā monna
mantšū a go tšwa go kgōši. Monna a o sanna
le pelaêlō, monna, are, morena le ka nobōna
gore le ka diang, ka nna, nna nna sene ka
lefa molato, ke sa o tšebe. Ke motša ba
swana, monna ba molêma. Mosadi wa ga-
gwê, a kwa botšoko, are, go monna, lefa molato
monna, are, mosadi sepela gae, o apeela ba-
na bana tšā go ja.

Monna a tšewa, ka motšwa o we ba ka kgō-
nago, empa e senna tšaba, are goba le abo-
lanya goba a lebolae, tšêwe ditšêba ke lena.
Ka moragō, ga matšatšī a masaro, mosadi
a roma M^ogōti gore sepela o tlemolla
yola ngwaneno ka pudi, o tla folla antia
ge gona tšaba. Monna a tšema pudi a
e isa kgorang e sele gosasa. A hwetšāna
monna ba sa moloketšê ka ngwanang. Monna
a bolêla mantšū a we, a remilego ke mosu-
di, bjalo ba isa mantšū go morena, are sepelang
le mollemollê ka moswana a tšê ditšomo tšê we.

K34/82

Moklemolla.

Ke moka bayu ba Lemolla, monna, pelega
gore ba moklemollê, bare go monna o wana,
ba ntshithê pudi ya gore re go Lemollê fêla
ditêfu ka moswana dia nyamêja. Monna are
ke kwile morena, ke moka ba moklemolla,
a ya gae.

Monna are, go fitlha gae, ke moka a botâ
mosadi gore, a moilêlê bušwa bja moqubo,
a lalê, a bo fagile, ka moswana kgôro e itê
ke lile ditgomo. Ke nyaka go tšama ke
kôlôta, mosadi are, o ka fo tšama o kôlôta
ditgomo digôna ka šakeng, monna are, Kenya
ka go tšama ke nyaka ditgomo tšâ motšeta
ge ke dibone, ke tle ke fe molho yowe tšê
ke fete letšewe kolefa molato.

Mosadi oile a kgodiša ke dipolêlô tšâ
monna wa gagwe, bjalo a dira, hamogwa
owe monna wa gagwe a mutšithêgo ka
ôna. Monna a swara kgogo molomo,
ke gore e tšoga e sale bošego, kemo-
ka e tšoma. Monna o furile mosadi
o bogêlu molopeny (Leydsdorp) erile
ge babula a fitlha.

A fiitha a e robela ga morena, Komorasa,
a bolêla ka mokgwa owe a gobolêla ka
ôna, moale kgorong. Le ka mokgwa owe ba
go mollema ka ôna, ba bile bamolai.
Bjalo morena Komorasa a roma lephodisa
gore le latsê busho bawe, ga mōgō le
kgōsi. Busho ba we ba go bitšwa baya
ke ba. Mphapa mong wa Taba, Kgōsi, Mokai
le le Phasuku.

Ba sepela, baya ba fiitha, bjalo Komorasa
a ba bitšwa ka ngwatlong. Le a dibōna ma-
kgwa ba šitwa go atihela ditaba, ditaba
a dibolelwe ka ngwatlong, ka ngwatlong re
bêlêga busho. Yaba le podisa lese ditaba
tša dikgōsi a dišêlana thobêla, wēna
sepela, ga go ka mokgwa owe re ka dia-
go ka ôna, ke meluō ya segapo. A
owa ba tenna.

Busho ba êma ka maoto bjalo kgōsi a
dilo fase, ke gore ba mofa sepona a du-
la godimu go ôna. Bjalo Komorasa are
go kgōsi, molalo wa molho yo keng, kgōsi
ya re, rapago yo oile a kolota kgomo go
rapago yo, bjalo yo anyane kgomo e la bjalo

yo o yana le Kgomo.

Are, go Mphuru, o ke o bolêle, a bolêla ka
moxwa oia a tšwaga a bolêla Kowa Kgomo.
O ile wa dibona ge ba fana, ke be ke
le modisa, bjalo, ba motšha gore mola re-
na le Kgomo. Bana, batwadi ba gago, batwa-
di bana ba hwile, dišhabe tša taba e ya
gago dikae, are ke be ke sale ngwana ge
ba fana bjalo ka gorišo mowe, a ke tšebe
dišhabe.

Kgoši, o tšeletšhe, motho o tšema ke dišha-
be, ge motho a sena dišhabe, molato ga o
gona, ka gobane yola goba o bolêla tšereto
goba maana le ka sena la tšeba. Fêla ge o
kare o bolêla le motho a dumêla molato a
lefa molato ga o gona. Lehono le tšema mo-
tho yo ka phošô, bona beng, bahu buwe e ka-
be ba dirê gore taba ya bona e be letšela,
tšela kera dišhabe le hono dišhabe ga di-
gona.

Le sena la tšaga la boeletšha taba e, le
a tšholê molato ka dišhabe, motho yo ga
na molato, la sena la ya la motswenya
ka taba e we. Ke mota go fedile tšwaga

le sepele. Molato ke moka o fedile, Kgosi, are, ke molaô wa segešû, ge molho a na Kolola yo monkwê, selô, bjalo molho yowe awa, monna wa gogwê, o swanetšê go tala a lefa molato. Kumasu are go wakhala ge gona le dilhatšê, ke moka ba tšwa ba tloga molato wa fêla o ešla mowe.

Go tloga lebaka lewe molho a na seke a a dina selô, ke moka, a phakiša a mofa. O meela letšatšê le lenwe, ge ka tšatšê la gore, ke tla go bōšā ke sa bitšā ba gešû ka ba bōšā tšaba e. Le ge ba gabo baile ba dumêla, monna o swanetšê go bitšā boga. bō ba kgobane a kgonê a mofa. Le yêna o swanetšê go tla le babangwê, a seke a fōla a le mōšî.

Dikolobê, sena ke kgomo ya basadi, kgobane e wla ke bōna. E bile e fepa ke bōna. Ke semiwa sa gaja dijō tšewe dilewago ke besho. Bjalo sejo sa yōna, ke mōšî. Monna wa Kolobê, ke moadi, elala ke yêna. Fêla ge anyaka gobalaya, o bōšā monna wa gogê, are, ke nyaka gobalaya Kolobe e, bjalo ke rago e o kgogê o mpolaêla.

Kolobe, ena le macho a maporana a ma ne, e na le dikgwata tše diphehago me nwanu mmedi, ditsebe tše pedi, le nkô, moelana, morôpô o mozelele, tše dingwê ke dikunyane, ke gore tše merôpô e meko rana. Nkô ya kolobê e tile kudu, ka yôna e kgona go êra fase.

Ditsole, e na le dikgagana, dikgana tša yôna dintšha ba bina tlou, kago rialo mowe, ba bina tlou, ka nga engwê e ka ba bina kolobe ge ba tsena ditsole ny tša yôna. Ge kolobe e godite, mênô a yôna a tšwêla kanklê, bjalo mênô a we ke ôna a we ba dirago dikgagana ka ôna, tše ba dibitšago gore ke mabêllwa.

Nama ya Kolobê.

Kolobê e na le nama e bose, bjalo e lewa ka moka kanklê le bôya bja yôna. Bjôna a bolewe, ka gobane bjôna bo a ka tširwa gošwana lellalô la yôna. Gore kolobe ke ya basadi o kabôna, ge ba boluile kolobê, ka morago ga mo ba feditšê go eka tšara le gophula, ke moka ba tšira tšhōgô ya yôna ba e a rea.

K34/82

Bjalo ka morago ga mo e budulê, ke moka, ba e tihallola, ba e e nolêla magopongbja-
lo, mong wa Kolobe wa fitha, ba tihola
dikana tša yōna kamoka ba mofa, banna
ba sala ba kokona mong marapō. Ka goriato
mowe ke gore tihogō ya yōna ba e phatlhaga-
nêla le basadi. Nama ka moka go tšere basu-
di, banna ba sala ba ijang, meihagare fêla.
Ka gobane ditšêbê tša gona ke tšê He tša
barihankana.

Dihulubjana, mosadi o hwetšana hulubjana,
ka mokwa o, ke gore o swanetše go tihiki-
ša mong wa Kolobê ka go e fêpa, ofêla a
seketša moroko, a e ya a e fū mong wa
Kolobê. Ke gore ka goriato mowe mo tšhany
Kolobê e tihakū, mong wa Kolobe go e bōna
gore dikolobjana diaja, o bitša mosadiyola
gore a tlê a Kgêthê ya gagwe Kolobe, a
tlê a Kgêthê bjalo molato wa gagwe ofeditšê
tšê dišêthêgo owa direkšā.

Kolobê ya pōo e a retšwa, go mong wa Kolo-
bê a bōna gore ga e na pholo. Ka morago ga
mo e feditšê modirō wa yōna wa go fêka,
a iša pōo go mong wa Kolobe. Mong wa pōo a

swanêla go fagola Kolobê ya gagwê, o tla e le-
sethâ go fitihêla Kolobê e la e Tlhutshâ. Ge
a ka Kitimêla go e fagola, bare ke moka e
a metshâ, ke gae e ka seke ya tlhuthâ. Gome-
tshâ bura gore e tla tlhuthâ e sešu yaba
lebaka la yôna, ke moka ya sokologa yuja.
Ke mokgwa o we barego e a metshâ. Kgomo,
nku le pudi gamogô le pônolo tšona a
bare dia metshâ, aowa bare difolotšitšê, e
tee e folotšitšê. Bare e folotšitšê ka gobane
o tla sebôna se we e folotšitšeny bjalo mpjale
Kolobê o ka se bônê se lo, ke le-baka leweba-
re go diametshâ.

Mosudi ge a e fa mōha yowe Kulubjana
e we ke gae mafepi, monna le gomotšhâ
a mobê, o nobôna bu swara sella a fane-
la ka lesakeny a tloga na yô. Le dik-
lubjana tšê we tšâ go šula, o fodiweki-
sa ka mlê le monna. E we a ka šilago
go fana ka yôna ke ye kgolo yôna ge
a nyaka gorekišâ o bošâ monna, ke moka
monna a morekišetšâ yôna. Ka makhura
a Kolobê ba tlola lebaka la marega le bana
ba tlôla ba tšhaba magohane.

Dikgogo.

Dikgogo ke dinonyana, e nna mosadi le monna
 ba ka botšani gore ke nyaka go bolaya, kemo-
 ka ba bolaya. M otlhomong, mosadi o nagopola
 kowa boele a kwa a duma nama ya kgogo,
 ke moka ana ba-šemanzana ba morakšetša
 ke moka ba motšwanela o bolaya. Monna ge
 a e tla a hwetšana mosadi a šebetšitšhe ke
 moka a ja molato ga gona. Monna leyênu
 a ka fobolaya ga gona taba.

Monna o na le tšh gagwe dikgogo, mosadi le
 yênu o na le tšh gagwe dikgogo le bana di-
 kgogo ba na tšh. M otko a sware ya mongwe
 kgogo a bolaya, a owa, o swara ya gagwe, ge
 e le ya ngwana ba motšwanela. Ge monna a
 ka tšwana ya mosadi kgogo a bolaya bjalo mo-
 sadi o tla ômana, e nna molato ôna wa go
 ya kgorong a o gona. Taba kgolo mosadi
 le yênu o tla fo tšwana ya gagwe a bola-
 ya le gona ga gona taba.

Mabapi le goreniša, mosadi o tla fobotšh-
 monna le ntšh, aye, ke nyaka goreniša kgogo
 e. O dirêla fêla gore ge monna ana le
 sa go e thibêla a thibêlê, ke gore a tšhê ge

78
(89) 850

K34/82

467.

a se naso ke moka wa tshisa. Kgogo e na le mo-
hola baenq sa baenq, ge moene a fihile
o Ihabelwa kgogo. Yo mongwe le yo mongwe
o lcola kgogo ya qagwe ka mkgwa o we yena
mong a ratago.

Diruiwa tse dingwe tse go seleme ke tšena:
Dipōkōlō, pōkōlō ke seruiwa se sego, sefeta
nku le pudi kgole bjalo taba e e maka tšago
ga seleme. Batho ba ntle ba elikiša kgole
bjalo bare nama ya yona e ya nkgu e bile
e ya galaka, ke le bana le we e ra lewe
go ka lona. Phokolo e na le kgwalta ka e tee,
e bile a e kae.

Gona le dipōkōlō tša lefeta tše ba di bita
gore ke dipiti, batho ba bangwe ba a di-
ja bjalo le tšona nama ya tšona e nkgu
kudu le gogalaka e a galaka. E bjalo ka
ya tšona dipōkōlō tša diruiwa.

Pōkōlō e holana kudu, medirong kamoka,
ke ka mkgwa o we batho ba e nyakago. Ge-
la e be e sena modirō aowa, ke mo-
latlha digala. Ke gore e be e tla latlhi-
wa. Bjalo modirō e we e e šomago ke e
modirō wa golema, go namelwa, le gorwala mabêla.

Rôkôlô e lewa e saphela, yakhwa e a latlhi-
wa. Rôkôlô ke se-miwa sa goloka, a seitha-
nye bjalo ka kgomo, basadi ba no namêla.
ke go sela ba sela ka yôna, ke goe go
molho aile a sela a hwetšana se šuba
sa le saka, o tšea rôkôlô o e tšea se
šuba se we. E kgona gowala kudue-
mpa tšê dingwê ke matlhanya bjalo tšê
we dinyaka monna.

Rôkôlô e na le mong, mong wa yôna ke
yêna yo we ailego a e tšea, yo we ke yêna
mong wa rôkôlô. O e laola a letee, ge a
nyaka goetšea, a ke goetšea ka mokgwa
o we mong a kgonago, ka ntle le go tšhwa
a batšela le bagabô. ke go e hwile mo-
ng wa yôna o swanetšê go e goe a yo e
le tšha kgole le goe. Dimpja ditšha e ja tšea
e fetšea.

Go a dingwa ga rôkôlô, dipôkôlô a dina le
batšha ka mokgwa, a owa dina le ba banqwê
le ba banqwê. Molho go a aena rôkôlô
a na le morwalô wa gawê wa mabêlê o
ya go molho yo a nago le rôkôlô a a dimê
bjalo mong wa rôkôlô a moadimê.

Seviri Malesa, motho yo ke modidi wa
 badidi. Modimo o molhupitše o be e ntle
 baredi ba basaro, ba setšana ba le babane.
 Ka basetšana o be a tla ba lesaka la
 dikgomo a mpa a tihokola dipokolo. Moredi
 wa gagwe wa pele a ~~nyadwa~~ ka lesame la
 dikgomo. Dikgomo ka moka a difetša ka
 goetšha bakeng sa tala tše dingwe molhony
 a hwetšane se šiba sewe kemoka a tihaba
 ke lekgowa o phela kanama. Moredi yo mongwe
 le yena a nyadwa, a molifetša kamagwa
 o we. Baredi ba gagwe ka moka ga bona
 dikgomo tša go banyala oile a difetša ka
 moka.

Monna o be a leka go lema bjalo moadi e
 le sabadi, le ngwaga ba budušitše ma-
 bèle, bona e naba basho ba godulaba
 šekela mabèle. Monna yowe o be a
 sena pokolo bjalo ka goicalo mowe e
 diophela ka go tšama o a adima. Ba
 sa moganele, bjalo molaō, ke gore ge
 pokolo e nwele lesaka, mong wa ma-
 bèle o wanetše go ntšha mabèle ka
 leselō a fe mong wa pokolo.

Go lihalefa.

Malesa a thōma go lihalefa beng ba dipōkōlō. A saba f'e mabêlê. Ka moswana, o a dima go yo mongwê, o dira bjalo a lefe mong wa pōkōlō. Bjalo batho ba thōma go molihalefa, ba tšama ba bolêla ka leina la gogwe. Ge ure o a dima ba moganêla, a thōma go wala mabêlê a gogwê ka mokolla le mosadi wa gwe.

Batho, ba tšhoile pōkōlō ka bakala go selwê ga yōna fa gona paballō godimu ga pōkōlō. Ka gobane a ka go e tšwêsa morwalo wa go se lekane. Morho a tšwêla pele le go tšia ka makgowa owe a ka kgonago, bare le ge e hwile ga ena molato ka bakala la gore a e lwe, re tla fōgōga raya ra la tšha.

Makgowa ba tšusitšê kudu godimu ga dipōkōlō gona le paballō ka gobane ba hwetšana morho a tšwêsitšê pōkōlō morwalo o mogolo o wa swariwa ke moka o lefa.

Dimpja.

Dimpja le tšona ke diruiwa, bjalo di-
ruiwa tše ga dilewe. Molato wa tšona
ga disalewe keng, ke bakeng la monkgō
wa tšona, dina le monkgō wa go šiši-
miša. Go bjalo ka morho a salewe, bja-
lo, o lewa diatla. Bjalo mpja le yōna
e bjalo e lewa morho a yōna, ka gobane
ka ōna e swara diphōōfōlō, bjalo phōōfōlō
e we yo lewa, le mowe dimpja tša goba
dilumile go alewa.

Mpja ke seruiwa sa monna, monna ge
a nyaka go fana ka yōna a ka fō
fana ka yōna. A ji malapeng ka mo-
ka tše monna a na le basadi, gona
le mosadi yowe a mobogo gore e tšokē
lē mpja. Mosadi yowe a e tšolēlago
ke yēna mong wa mpja. Ka go ralo mo-
we ge a nyaka go e rekisa o swanetše
go bātšā mosadi yo we a e tšolēlago bjalo
ba kwanē, fēla ge mosadi a ka gana
monna a ka seke a fana ka yōna goba
go e rekisa.

Ge mosadi a gana yaba ga tšhokomele

go fa mpja tša goja gōna monna a
ka foefa mōho le ge a gona. Ga ntši ba
sadi a bana tšaba le mpja, mosadi yowe
o bōnago a tšhōkōmēla mpja, ke goe mo-
nna ke motšumi. M othang a tšwago a
bolaile phōōfōls, ka lewe le tšatši o tla
bōna mosadi a tšakēla mpja le kgogo
le legolo. M pja a tšeba lapa la bōyō-
na.

ge mōho a e tšwa tšhageng na yō bja-
lo, a tšena gae, e ya kitima yo ēma
seferong sa lapa la bōyōna. Ka morago
ga mowe gōna e ka kgona e sepele le
mōkgāsha (mekgoba). Dimpja tšē dithogo
tšē dithogwē dina le tšhaloganya, ge mong
wa yōna a ka e bitša a ya go tšama,
ya ya ya dumala, ge mong wa yōna
a e ya gae, yōna e na le dithong o
tla bōna e sepelela ntšhago. Ge e tšena
ka mōheng ke mōka yōna e robala ka
ntle ga kgona.

E na le dithong tša goe ka gae ke
išang. Buiswa bja ntšhe ba dīo bitša
ya kgona e tla go tšea. M othang owe

e balaile, e éta mong wa yôna peleke
 mona ya fitlha ya tšena ka lapeng, ya
 tšia mosela ka mōkwa o e ka kgonang e bi-
 ke e kganangana. M pja ke seruiwa sewe
 se sa tšwanêlago go lthoka mōheng ka
 gobane sa bošego o tla botšā ke yôna le
 ditšhipa bošego e akta.

Basadi ba we ba tšebago modirō wa mpja,
 ba e fepa kudu. O ka bōna le ge aile
 a tšwafu go faga bauiwa, ke mōka a
 tšea morokō a e fagêla, wa kwa a bo-
 lêla gwe e ka balaya ke tšala. Maudi
 yowe o tšeba mohlala wa mpja, e a moše
 bekā. Mohlala wa mpja a segōsebetsā
 fêla ~~gowa~~. Le mušemong e a tšuiwa go
 leta ditšhwene le dikolobê.

M pja e bogale kudu fêla eseng dimpja
 ka mōka, tšê dingwê dina le bjoi. Ge o
 saka wa tšia ka molamo e ka gophere-
 ketšā, ge e bōna se baka sewe e se
 tšhabago. O bōna e ngatile mosela e
 tšhisi mulutšê moêtšê, e nyaka go tšena
 ka dipaleng tšā gago, tšia ka molamo. Di-
 mpja tšê dingwê dibogale kudu, batheng

sa gwe se batana se gogobuthe, go kaone
gwe gahwê yone pele, monywa mpja ašak
a ehwa kamotago.

Motho wa matšumi a nyuke gobona mo-
zho a tša mpja ya gahwê, a ka go kwêla
bošhoko. Bjalo ka monna yo šebela Masšumi
ke monna yo monywê wa batšumi. Ka
tšatši le lenywe Phofošê a tša mpja ya
gahwê ka monywa o mōoro. Monna a se-
ke a meela sebaka, a mōlia ka fšepa-
kêlê, ke mōka ba swarana ya ba le-
bibilubulu ba e lamela ba sa ešhoke
ba lwêla mpja.

Molao wa gošhokometa mpja, a ya
swanêla go tšwa ka molatšhêla, wa
e tša ka molatšhêla, kemōka o zintšê
mpja, ka gobane e tšaba le mogee. Mo-
gee, ke gwe ge e rakša phošfōlō o
tša bōna e kitimêla tšeko, ka motago
o tša bōna e tšolomêla godimu kemōka
e êma. Ke monywa o wê mpja e sa tšei-
wigo ka molatšhêla. Le goragiwa ka mole-
tšê, godira gwe mpja e bē lephošê ke
gwe mogee.

Le fêthô, leho le le lithakanoka ga mōgō le
khari. Dilō tšewe diaile, a tšwanêla
gotia mpja ka tšona. Ka bana la gore wa
tia mpja ka tšona o lithakithê. E tla
ba se tlaêla. Metšwarêls ya basadi yōna
e dira gore mpja e be le sehuba, ka gobane
ne tšō e dula mahubane. Metšwarêlō He
dilō tšewe basadi baregō ge ba bone kgwe
di ke mōka ba tšiba madi ka tšona bja-
lo ka mōago ga mo madi a fedile, o a
tšōa.

Basadi ba bangwe, He masšedi, bare tšea
metšwarêlō ya bōna He mōka ba lathu
mekgobeng bjalō mpja e kgona go dupe-
lla, He mōka e a dupella, ya dikwa ya
tšea yaja. Kgale mēlō ya basadi ba
mohuta owe, mong wa mōke, o batšā
basadi gore le masšedi le tšea dilō tšea
lena la dilathu kgakala, bašho ba tla
le sena ka tšona. Le swanetšê go tšho-
komêla dilō tšea lena, ka gorialo mowe
ba tla di tšhōkomêla ba tšhaba gore
bašho ba ka ba sena. Mosudi a fella ke
madi ke mōka o lithakwa ka nokeng.

Dikabe.

Dikabe ke diruiwa tše dinyana Hudu, bjalo le tšona ga dilewe dibjalo ka dipōhō lō le dimpja. Kabe le yōna ke seruiwa se segolo modirong wa yōna, e bolayadi pēba (mapōhlō) dinōga le mekgaritšwane. E bōna kudu le bōšega, ena le dinalca tše dihelele, ka tšona e nna dijō tša yōna.

Manna yo mongwe wa ga Malesa ore Kabe e a lewa, e seny ya mona gae, ya phaga, phaga ke Kabe, e we e ilego ya tlo ga gae ke moka ya dula tšōheng. Banna ba moganetšā mowe polelong ya gaqwē, manna e yēna a tšwēla pele le go botšela polelo e we. A bolēla mabapi le phōōfōlō e tšhipa ene, tšhipa ke Kabe bjalo e a lewa.

Bare go yēna, tšhipa le Kabe difo swana fēla, bjalo tšhipa ena le le fēlla la go nkgā (motete). E le wa ke mašoboro ga mōgō le dipēba, dišhwene. Ka mra go ga mōba feditše go bolla, ke moka ba ba tšhabēla dipudi tša go ba tšhatsiša dipēba, ke moka

K34/82

a saja ditô hē we. Bjalo mašoboro leōna
nkešū ke bōnē ba ija katše, e fēla ke
lena ba ga Malesa fēla le ba hōka. Manna
mowē kganeny oile a no ōma a le tee bjalo
ka gorialo mowe gwa bontšhagala gore katše
gaelewe ka baka la ganyenywa ke basho.

Mong wa katše.

Katše ena le mong wa yōna mong wa yōna
ke mōho yowe a a mōlego, yowē ke yēna
mong wa yōna. E laula ke yēna ge mōho
a nyaka go adima ka-še o ya go mong wa
yōna a kgopēla. Ge katše eile ya ruwa
ke mosadi bjalo mōhe yo mongwe, a bina
gore a kwēnya ke magōllō bjalo a fiitša
a adima ga mosadi, mosadi yaba ga seya
gagwē ke ya manna, o mōhā gore a seya
ka ke ya manna waka o kaya go yēna.

Go boifa

Go mosadimi a boifa goya ga manna o-
ma yēna mosadi wa lapa le we la banta
še ke mōka yēna a ya a mōkgopella. Ke
mōka ge a dumetšē mosadi o mosarēla
yōna. Ka mōago ga mo modirō wa yōna
o fedile, ke mōka ba e buiša go mong wa yōna

Ga gona selo sewe a lebogang mong wa
nkutšo ka sōna. Legeile ya phetša modi-
tō wa yōna ka molaō. Le ge mong wa yōna
a nyaka gofana ka yōna ofofana ka
yōna tuba ya sebe gōna.

Naga le mašemp.

Naga, ke selete, mong wa yōna ke modudiwa
Naga, ke gore mōho yowe a ilego a fitiha
mowe seleteng sewe pele, ka goriale mowe ba-
tho ba yo elego ba ~~falala~~ ~~ge~~ ba fitiha mo-
we seleteng se we ba swanetše go dumediša
beng ba naga. Mong wa naga ke Kgoši le
bora mmolwana ga mōgō le ba Kgomana ke
bina ~~ke~~ we elego beng ba naga. Molaudi
yo ~~mo~~ ke Kgoši.

Kgoši a e dula molaleng, e dula Kgaufsi le
ditšhaba, ka gobane ditšhaba dina le sebō.
Dikōkwane didula ka mathetšo, dilebele-
tše sewe se lihagago gore ba lihabetšē
Kgoši, moKgoši. Naga e ile ka mebotwana
botwana le melala, bjalo mebotwana e we
go dutšhi batho go yōna.

Maina a mebotwana le beng ba yōna ke a:
Nthwaneng ke gōna pelong mowe Kgoši e dulago gōna.

Ke nga ya bodikela tsāhi, e gare ga serobeng le morala. Felo fawe gobifile Kudu gona le mafika Kudu, ge o satlwaela go sepela nthe bošego o ka seke wa sepela. Gona le lethaki le lenthi lewe e bego ele sebō sa ga Mohlabe se segolo. Diru ga difilthile ba thubela gōna le molong wa mamotwane ka gobane moru wa Mamotwane ke ōna o bifile Kudu.

Ka bodikela bja bja Nhwaneeng gona le thabana ya mariba bjalo thabane e we bare ke dikomaneng, ke mowe gagoba gobijwa dikomana. Ge o feta dikomaneng bjalo aya ka morung wa naha ya morala, moru o we bare ke moru wa ga Mohlabe bjalo o hwetšana noka ka gare ga moru bare ke Magōllō e tšeletša morala. Gare ga Magōllō le serobeng gona le mōlo o mogolo kgakala ga Nhwaneeng, mōto o we bare ke moleng.

Moleng, ke mōlo o mogolo Kudu, ke mowe kōma e-ego ge e bolla, ke moka baya ba e phara ka lebelo. Mowe mōthamkanyo a goba a sepela Kudu le bathu basetšana o tša ke ditshukwane. Ge gore thōtwê ya

gagwe e tšwa madi a tagwa ke madi, bjalo ke moka ba gôgêla ka lešing ba feta. Ba rokabô na o tla kwa bare tšaba ya ga Mohlabe e a tšatšisa.

Ge re fitile magôllô bjalo re libile ntekeng ya madithusi le yôna e tšelešâ morala bjalo ke moka o tšatšogêla mbelong wa mošeteng gona mowe gona le noka ya phôrôrô e kgolo e weleima la noka bare ke Mošeteng e tšelešâ morala Mafellong ga molo wa mošeteng gona le sefate sa go tšwêla ka godimu ga tšaba, sefate se we bare ke sefateg sa ~~sa~~ ngopellê, ngopellê, ke tšaba e tšelele kudu.

Mowe base ga ngopella, ke mowe go šimuga go mošeteng ka nga ya borwa ga ngopella go šimuga Morala, ka nga ya leboya ga mošeteng go šimuga magôllô. Bjalo kgauyi le mowe go šimugago morala ka nga ya borwa bja morala ke setalataleng, mowe ba ga Mohlabe ba boya go gona, ka baka la botala bja mohlaka wa ga Mohlabe. Ka godimu ga setalataleng gona le sefate se we leina la zôna e lego Sokase ke ka bodikêla tšatši bja setalataleng.

Ka godimane ga chikomane gona fi^llha bufa-
ladi ba ga Moraba, ke lebaka la mo ele molaodi-
ntwa difedik. Ga dula ba ga Moraba maina a
barho ba we ke Le^lthabaka le Pudiyu motseba
uKamela mo^vate ka fase. Ke ka fase ga mo-
ko wa meleng, ba gane ya Serobeng le mago^zli
noka banwa mago^zli e ka nga ya bowa, Serobe-
ng ka nga ya le boya, dikuⁿaneng e ka bo^lthaba
t^vat^vi bjalo meleng e ka nga ya bodi^kela
t^vat^vi.

Ka bo^lthaba t^vat^vi bja N^twaneng, gona le
Kgweti, ore go tshela Serobeng ke moka wa
t^vena ga yona, Kgwiti e we ke Matlale fase
ga ma^go^lthakanayo Serobeng le morola. Gona
mowe le hwiting le we ba lema diapa t^va ma-
lthaka lehwiti le we le ka nga ya bowa bja
morola. Gona le tshela ya gonapa e tshulama
e libile bo^lthaba t^vat^vi, ga o felet^va le hwi-
ti la matlale o t^vena p^op^ot^we le gona ke
lehwiti ba lema ma^vemo ga na mowe. Ge
o felet^va mowe ke moka o tshela noka ya Sedu-
kwi bjalo o t^vene molaleng wa mamo^tlekelle
gona le ma^vemo. Mamo^tlekelle goba moruleng
wa mat^kgau.

Ge o feta Moruleng wa matšeanu, o tšena molaleng wa Mahēkaneng, gona le mašemo ga nu mowe. Ge o feta molala wa mahēkaneng, o tšena pelong ya Mohlhaka waga Mohlabe, Kgaufi ga ōna ba ayile tipē, mowe go tipago ditšomo. Pele ga gore o tšene tipeng o tšhela moedi, moedi o we bure, ke mamotšekelele. Kgaufi le boithaba tšati bja Sedukwi ge o sa diokwa go e tšela gona le se tšhekwa, se tšhekwa se we ba bolatša baitho go zana bure ke badimong.

Badimong se dikutusišwe ke mašemo, Kgaufi ka nga ya borwa bja badimong gona le se tšhekwa se sengwe, se we leina la ōna bure Badingwaneng, se ka godimu ga tšela Badimong tšela e tla ka Kgakala bjalo bōna ba ka tlase. Badingwana le bōna ba dikutusišwe ke mašemo. Ka nga ya boithaba tšati bja madingwana gona le Badimong ba bagolo. Tšela e tla ka godimu ga bōna e Kgaoganya Badingwana le badimong ba bagolo.

Mašemo.

Mašemo a melala e we e ngwadilwego ka mogadimu, a laola ke Kgoši, ke tšōna ditšemo tšā mošatē. Mašemo a molapong a ka

nga ya bodikela tsati bja ~~dit~~ Nthwaneng bjalo
 temo ya masemo e ka nga ya leboya bja morola
 ka nga ya borwa bja morola ya galimiwi gabiti
 gona le leruane le barego ke Maifo. Ga galimi
 wi gacila. Masemo a ka molapo a laolwa ke
 yena kgozi, le gothona golema molapong go the
 mile yena, bjalo moho yowe a dumaga golema
 molapong, o ya ga kgozi a dumediša bjalo kgo-
 zi a mošupa mowe a wanešego go dira se
 theshwa gona.

Mašemo a mošate a ka bodikela tsati bjano
 ka e Magōlō le boithaba tsati bja yana. Ge
 moho a e tšwa a rašela le tšela ya dikomane
 ng gaba a e tšwa a rotoga le tšela ya gošla
 ka moro ya Morola ka gobane morola e ka
 nga ya borwa bja dikomane. Tšhemo ya ma-
 thōmō ke ya Mapulē moadi wa Mabei Mohla-
 be, ge o feta e we o tšena ga ya Maqatla
Ko moadi wa Mokaile Mohlabe, ge o feta
 e we o tšena ga ya Mpheso moadi wa Ma-
kaile wa bobedi, ge o feta e we o tšena
 ga ya Mahinyahinye moadi wa Mpepi Seogo-
ka.

Bjalo kemoka o tšela Magōlō o sa o tšela

mašemong. Re belêla tšhemong ya Ngwana Mapo
le le maponye, ya Maponye e ka kgakala ga
bela, ya Mokgatše e ka tlase ga bela
Mokgatše o gofana le Mapolo le yona e ka
tlase ga bela. Mapolo o gofana le Mampuru
a bjalo ke moka e fihile ka naha ya Ma-
dithōši ka mošola wa yona ga gona Tema.
Mokgatše ke mosadi wa Nkwane Mohlabe.
Mapolo le Mampuru ke basadi ba Sekwai
i Mohlabe ke yēna Kgoši.

Mašemo a ka godimisi ga bela, Maponye
o gofana le Ditšhila, Ditšhila o gofana le
Mokgatši, mosadi yo a beka mosadi a monga-
ihêla tšhemo, mosadi yowe ke Mpjafe. Mpjafe
a gofana le Makōše, Makōše a gofana le
Mafesera. Le bōna ba e sale basadi ba
Sekwai, Maphole le yēna a beka mosadi
a monga ihêla tšhemo.

Masete a dumediša Temō, Kgoši ya re go
lukile, a ya a mofa ka godimisi ga tšhemo
ya Mafesera ke moka a molhibêla ditšhwe-
ne. Mosadi wa Mampadi Masete ke Magabo-
le, a mofa tšhemo e we a elema. Masete
a goma a beka mosadi wa bobedi Mamohube

a mōhēthēla ka godimu ga tšhemo ya Maqabollé.

Manna wa ga Morei a fiitša a kgopela tšhemo bjalo kgōši ka ge a tšeba gore ka godimu ga masemo a gagwe o fite Mampadi are go Morei sepela go Masete mōtšhomang go tšaba go sana le temō. Morei a ya, a dumedisā ga Masete, Masete are sepela ga kgōši, Morei are go morēna ke ošōtšhe ke tšwa ntšhe o ile ke tle gago.

Masete a tloga ka nama a ya go morēna a fiitša a motšha mantšhu a Morei, kgōši yare go lukile ge o bōna gore gona le mowe o ka mofago a ka no mofa, o tla go tšhibēla ditšhwenene. Masete a ya a šupa Morei mowe a swanetšego go tšhōma gōna go tšhētha. Mamohube a go fēlana le Ngana tšhōlō, Ngwana tšhōlō a go fēlana le Lekgadimane, Lekgadima a go fēlana Ntšatšau. Ba we ke basadi ba sokyišiši Morei.

Ntšatšau a go fēlana le Mosehla moadi wa Sepalo Mohlabe, Mosehla a go fēlana le tšhwenyana Mohlabe ke moadi wa Motšantšane Mohlabe. Tšhemo ya mafellō ke ya Ntolo ke

meqwese wa maditšhoi a felethe, ka godimaga
ona ke digokolo. Ka mošola wa ntkana ya ma-
ditšhoi gwa lema ba ga Mabakene le bagea
Masete go fitšhela Kgauifi le mošeteng kemo-
ka masemo a fella mowe.

Masemo a ga Rakgwale, ona a ka naga ga
borwa bja noka ya ~~mošola~~, ka fase ga Maifō.
Baile ba dumediša ga Mohlabe bjalo a ba
šupa gore ba leme ka mošo wa noka. A ba
botšā gore ge e le lerarane la maifō lona la
seke la lema. Ba dumelana le kgoši, baithōma
go thetha masemo. Ba ga Rakgwale ke ba
faladi ba faletšā mo nageny e, ke batia
kōma, ebe banna le motse o mogolo kudu, waba-
nna ba bantšā e mpa kgoši ya bōna bareke
Ditšhipi.

Ditšhipi le banna ba gabo ba thōma go
thetha molapo go fitšhā ka thaba Kgau-
fi le noka ya thapa ka radi, pele ke moka
ga go sana go thwēla pele, ke mawa. Bjalo
a thōma go lema maifō, mowe a ilego a laelwa
gore a seke a lema. Baitho ba botšā morena
gore Rakgwale o lema lekilēla, a motšā Rakwa-
le, are bazologolo ba bola maaka bjalo morena are

dilla goitholla fêla o sene wa mukala le
gona o sene ware baya Mohlabe ga baloka
ke baloi.

Balema mowe le kilêla ka kgung ya bôna, a-
awa gwa sebe letaba. Bjalo kage ditaba tša
gôna dingwadilwê bjalo ke tšentsha ka baka
ta le naneš la mašemo. Banna ba ga Ra-
kwale baile ba hwa, ka baka la go fenola
ke le, o tšê lewe le ilega la ampa le kilêla
le kila balimi. Mabe wa bôna wa phatla-
lla.

Go rotoga le noka ya Magôllô ke mašemo
a ga Moraba. Le bôna ke ba faladi
ba ile ba fisihana ba na le bašhe ba
bantš; bjalo kgosi ya bôna Moraba a
dula godimô ga thaba ya MaKara ka
nga ya borwa bja noka ya Seduma. Go-
dimu ga thaba gona le setebe, ke moka
ba dula mowe setebeng. Le thaba le pu-
diya mabe, ba dula mowe molong wa ditko-
maneng, bjalo mašemo a nokeng ya Magôllô
ke ya bôna.

Mašemo a we a molapong ka mokgwa owe
ke laudišetšego ka bôna, a ga Mohlabe a laola

Ke bōna ba ga Mohlabe. Bjalo morho oya go du-
medisa kgošing, ke moka kgoši ya moromēla ga
morho yowe tšhemo ya gagwe e lego ka mafele-
lang. Ke yēna yowe a swanešēgo go zūpa
morho yowe mowe a swanešēgo go lema gō-
na. Ba ga Moraba balola masemo a go
limiwa ke bōna ka lehwiteng ga tšhemo
ya magōllō. Ba ga Rakgwale le bōna ko
wa kgoši ya go ba zūpa.

Ka nga ga boithababātsi bja Ntwaneng.
Morho ge a tloga Ntwaneng a libile boitha-
ba tšhemi, o tšela noka ya Serobeng bjalo ge
a sepele sekgala se sekae o filtha Matlale.
Matlale ke lehwiti la noka ya morala ka
nga ya leboya go yōna. Ka nga ga lehwiti
le we la matlale go na le mozo o we ba obi-
tšhago gore ke phozwaneng o ka nga ga leboya
la hwiti lewe.

Mowe lehwiteng la Matlale go limilwē
dirapana tšhemi mabēlé, mowe lebaka la masega
ebe gagašwa korong. Ke dirapana tšhemi ba-
sadi ba ga Mohlabe fēla. Dirapa dilola
ke bōna basadi, ge a nyaka go ngathēla
yo mongwē o fo mongathēla ka ntšhe le gobo-

tša monna. Ga se molihana ke dirapa tša
mosetša.

Bjalo ge re tloga Matlale re libile bo-
tšhaba tšatši, re feta pōpōtwē mowe e noba
levarane, nka borwa bja mōlo wa phōtwaneng.
Ge re sepela nyana re hwetšana tšhemoya
Mapulē moadi wa Mapoi Mohlabe, e kgau-
fisi le noka ya Sedukwi e ka tšheko ga bo-
rwa bja noka e we. Telo fa we bare ke
mphalaneng, go bile gona le serapa sa monna
wa ga Siaai sa memōba e mentši. Bjalo ka
tlase ga tšhemoya e we go ga tlhama Sedu-
kwi le morola. Serapa sa memōba se kanga
ya borwa bja tšhemoya Mapulē kgau-fisi le
noka ya Morola.

Bjalo ge o tloga mowe tšhemong e we o
tšela Sedukwi, ke mōka o tšena ka tšhe-
mo ya Mpheso moadi wa Mokhaile, kanga
ya leboya bodikēla ke tšhemoya Maphefō.
Kanga ya botšhaba tšatši ke tšhemoya
mōkgatli; bjalo ka tlase ga tšhemoya e we
ya Mpheso ke tšhemoya Mapholo. Ka tla-
se ga tšhemoya Mōkgatli ke sehhekgwa
se we bare go ke Badimung.

Tšhemo ya maphelo e gofa ka se thekwa se we badimung le noka ya sedutwi; mafe long go yona ke morola ka gobane di thakane magareng a tšhemo. Se thekwa se kana ya leboya bjalo noka e ka nga ya borwa. Ka tlase ga tšhemo, ke ya Makubê Mohlabe ke mosadi wa Kopotā Mohlabe. Ka godimu ga e we ke tšhemo ya Mamatimê Kengwana Mašumu o be a kōe ke Mogwēra Ra-ganya. A we ke matemo a ka tlase ga se thekwa.

A ka godimu ga sōna, Mogatti o go fēlana le Makgatlako mosadi wa Mokailē. Yona e ka botlhaba tšati bja ya Mogatti. Ka godimu ga ya Mogatti ke ya Masephōke mosadi wa Mmaeng Popela. Makgatlako o go fēlana le Madirē goba Mogwatsē mosadi wa Nkwane Mohlabe. Ka nga ga botlhaba tšati bja tšhemo ya Madirē ke se thekwa se we barego ke Bedingwaneng.

Tšhemo ya Makgatlako:

Mafelong ga tšhemo ya Makgatlako o go fēlana le Ditšhila ka nga ya botlhaba tšati. Bjalo Ditšhila o go fēlana le Maponye.

Ka nqa ya botlhaba tšiti bja tšhemoya
 Maponye ke sešhekgwa sewe barego ke Ba-
 dimung ba bagole.

Ka fase ga badimu bawe ke tšhemoya
 ya Mampuru, tšemo e we ya Mampuru
 e goma ka moedi o barego ke Mangonyane
 Moedi o we o éla metšhi fela molthang
 pula e ena. Ka fase ga tšhemoya é
 we ya Mampuru gona le tšhemoya
 ya Kgoši e we e tšiwago gore ke mo-
 oša.

Bjalo mašemo a ba mošatšhe a fella
 gana mowe. Ka nqa ya borwa bja
 tšhemoya ya moša ke mašemo a ga
 Masete le baga Matšhake. Baga Ma-
 tšhake ke ba phalaborwa bjalo ba fale-
 tšhe mo nageny e. Ba dumediša ga Mo-
 hlabe bjalo morena a ba a mogéla a
 ba botšha gore sepelang ga ba tlogolo
 ba lena ba tla lefa mašemo. Ke ge
 ba e ya.

Mašemo a ga Masete molala wa gona
 ke matšhekgwa, molala o we olaola ke ba
 ga Masete. Baga Masete ke batšeta

ba mošete. Ke bōna ba rumiwa ba
 Kgoši ge e baroma dikgošing tše dingwe
 Ke bōna bayago. Masete ke mong wa fase
 le la gešū, ke nama ka etee, ke mowe
 a filwego temō e we yēna mong ka
 noši a swanetšego go eluola.
 Ge batho ba fapanne ka mesela wa mo
 we temong e we ke yēna Masete a
 swanetšego go tšeba mesela ya temō
 e we. Le ge ba mošate ba kae, ba
 butšiša yēna Masete bjalo gwaba yēna
 a ba šupago mowe mesela ya masemo
 e tlayo gōna. Ka gobane ke yēna yo
 we a goba šupa mowe ba swanetšego go
 gofêlêla. Temō ya mathakaneng ke temō ya
 bōna tšeba ya Mathame fêla.
 Ka fase ga temō ya Matlapaneng,
 ke gore ba ga Masete ka gobane ba dula
 mōlong wa matlapaneng, ke mkgwa o we
 ba bolêlago gore ke temō ya ba matlapa-
 neng. Bā file Mathadikwa Raganya bjalo
 ka fase ga temō ya Mathadikwa ke mong
 sediba se segolo se we barego ke Mathama
 wa ga Mohlabe.

Moedi wa Manqwanyane o ka leboya la molhaka owe. Bjalo morala e tla ka borwa bja molhaka, fase nyana ga molhaka manqwanyane e tshakana le morala. Kamoka a we masemo a ka fase ga sethekwa sewe barego ke budimung babagolo, moedi owe barego ke manqwanyane e tse o tsele.

Ka godimu ga sethekwa se sepolo Badimung, gona le tshemo tshemo e we ke ya molaudi ke mosadi wa ga Pôpêla. Mosadi yone o gofana le Malehu mosadi wa ga Sapi bjalo ka godimu ga tshemo ya Malehu ke tshemo ya Pha-zuwa Mohlabe. Kudu a se tshemo ke marupi a gwê, bjalo o limile marupi a we ka bana la gore obe a dula ka godimu ga tshemo e we. A tloga feto fawe kabana la dikgogo le dikolobe disinyana ka masemong.

Tshemo ya Manyapa mosadi wa Makadikwa Raganya e we go bolwehwego gore ka fase go yona gona le molhaka wa ga Mohlabe, ka nga ya leboya

go tšhemo ya Manyapa, Ke tšhemo ya lepêè
mosadi wa Modisè Masete. Bjalo moe-
mo a we ka tlase go ôna Ke ôna
mohlhaka o mogolo wa ga Mohlabe.
O magareng ga Morola le moedi wa
mangwanyane.

Ka nqa ya leboya la mangwanyane ke
Tipeng mowe dikgoma ditipago gona le
lehono disa tšipa gona Morola e tšhele-
tšha ke moedi wa mangwanyane ka tla-
se ga tipê. Ga naka mowe fase ga
tipê gona le mohlhaka o mongwê ôna
a se o mogolo ke mohlhaka wa ga Ma-
sete. Mohlhaka o we o gare ga Morola le
moedi o hetlading. Ka tlase ga ôna Mo-
rola e tšheleha ke moedi o we wa
hetlading. Ka tlase ga hetlading gona
le mohlhaka wa ga Moeng.

Bjalo ka tlase ga mohlhaka o we wa
ga Moeng ke pata e kgolo ya matlooi.
E dirile ke le Buru le le agileng le
Bênkêlé mono nageng ya gešû. lebu-
tu le we leina la Pona e be bare ke
hetwatwa. O bile a tšha mosadi wa mo-

sotho, a bēlēga bana ba baithanana le
 basebana. Bana ba we lelopo la bōna ba-
 se ke rena ba ga fosose ba bina phōōfōlō
 e we gabinago ba ga makgolo wa bōna Noko.
 Ka tlase ga patu e we gona le moitha-
 ka wa dithau bjalo oña leina la yōna bare
 ke moithaka wa dithau, o le ma ke mang
 le mang. O gure ga Morola le moedi wa
dithau.

Lehwiki la moithaka ya morola bjalo ke
 moka le feletšē bjalo le masemo a goma
 gōna. Morola yōna e tšwēla pele le goēla
 e libilē fase go ga thana le Matshuis
 fase.

Ka boya la Manguanyane gona le temō
 ya ga Mašegwane. Temō e we e gure ga
mangwane le lellading, e goma ka tipē,
 ya goma ya dira mabela a mogolo wa go
 khulama ka boithaba tšatši bja tipē. Te-
 mō ya ga Mašegwane e kgaoganya hemila
 o mogolo wa dikgomo go dietla tipeng. Kgale
 tipē e be e foba yōna fēla dikgomo tša
Batšokwē (Mametsū) e be ditipa mono
 tipeng ya ga Mohlabē. Ka tlase ga mila ke

temônyama ya ga Mabakane, temô ya bô-
na e kelêla ka moô wa moedi owe wa
le tlading.

Ke leboya la le tlading nga ya bo lhaba
tâki ke yona temô ya ga Mabakane le
baga Masete wa mogozi. Temo ela ya ka
nga ga borwa bja tshemo ya Kgozi go bolê-
lwago gore ke ya ga Masete ke ya ga Ma-
sete wa Modisê.

Temô ya ka bo lhaba tâki bja temô
ya Mogosi ke temô ya Mongale, gona
le sehhekhwana mowe gore ga temô e we,
leina la zôna bare ke Mokwašê. Bjalo
leina la molala o wa bare ke tshâneng,
ke ~~motha~~ o mogolo wa temô e kgolo. Ka
tlase ga temô e we ke temô ya ga
Pôpêla bjalo mowe wa faladi ka motha
ba tšena mowe temong ya ga Pôpêla
ka baka la bogolo bja temô.

Dikgoro tše dihenego mowe temong e
we ke Matshakwana, Nkwane, Moeng, Ma-
lesa, Shaai le lewêlê. Bjalo Kgozi le
yona ya fitlha ya dira tshemo ya yona
ya Moosa. Phasuku Mohlabe temô ya

gagwe e a bataganu le moša, ke moša
temo ka moša ya laola ke yêna Phuša.
Ku e dioba fêla gare ke ngwana wa ka
mošata ebe e swanetše golaola ke Pôpêla
le Mongale. Mongale yowe a bolêlwago
ke Mongale wa ga Mampenyane.

LeTlading

Re boêla godimung gapê badimung ba bagolo,
ro sepela ka tšela ya gošwa Ntwaneng.
Kgafai le badimung ke moedi owe Mangwane,
re a o tšela re tša ka Kgakala ga mašemo
a ga Mašegwane, re tšena moeding wa
LeTlading, ke le kôkô le legolo la goya ga
Mametsu. Ye re tšete LeTlading ga go-
dimung ga le kôkô le we ke le Kgwareng.
Gona mowe gona le sekolole se we barego
ke (Sehonoro school). Ka fase ga se-
kolole se we ge o le mowe tšeleng ya le kô-
kô, kg tlase ga gona ke lona le Bênkêlê
la le lwatwa.

Le Kgwareng le we te gare ga moedi wa
LeTlading le Ngweleng. Bjalo ge o fêla
ngweleng o tšena motong wa Mabolana
mowe go dulago ba ga Mašumu lenna

Mohankane Mohlabe ke dula mowe mo-
tong o we. Moko wa mabotana o gure gu
Ngweleng le Mmaakana.

Ngweleng e tšheleša Moungwana mafelong ga
moko o we wa mabotana. Gu gona temogare
ga moko wa mabotana. Temō e ka baitha
ba tšatši bja noka ya Moungwana, mowe ke
temō ya ga Mašumu le Mongale wa Tšo-
upane. Bjalo temō ya ga Mašumu e ka
kgakala ya ga Mongale e ka tšase, bja
Ngweleng e tšheleša le moungwana temo-
ng ya ga Mongale. Mmaakana e tšhele-
ša Moungwana mašemo a ga Mašumu.
Lekōša.

Re ~~ama~~ ke moko wa mabotana re boela
le ~~koteng~~, re a fitša re wela le kolo, re
bela moedi wa Maakana re beletla mo-
tong wa matšebe. Bjalo re ka saleng
ka mowe go dulago Mašalla, ba bitša ba-
tšo bawe ka leina la sekoti sewe.

Mašemo

Mašemo a Mašalla ba lema fase ga mo-
to wa Matšebe gare ga Maakana le no-
ka ya Mphalhaneng. Ka mošola wa mphu-

Lihaneŋ ke temō ya ga Mafoḡō. Temō ya
 ga Mafoḡō e gare ga Mphaḡḡaneŋ le Moungwana.
Mphaḡḡaneŋ le Moungwana di-
 lihaneŋ ka tlase ga Mašemo a ga Mafo-
ḡō. Mowe fase ga yōna Moungwana
 ga e setš'e e lihaneŋ le mphaḡḡaneŋ
 gona le mo^olihaneŋ wa Masalla ka nḡa
 ga leboya la noka.

Ra boela lekoḡo, ra wela lekoḡo, ra
 hela Mphaḡḡaneŋ, ra hela Moungwana
 re bena Kgwaḡḡaneŋ bjalo ke moka
 re wela noka ya Kgorong. Bjalo ke moka
 naga ya geš'u e fela gona, wa hela Kgo-
rong oile lefuseng la Batšōwē. Lehwiti
 la Krong go lema baba Sekgōbela, ke
 bōna ba we ba dutšige Kgwaḡḡaneŋ le
 temō ya bōna e mowe molaleng wa Kgwa-
ḡḡaneŋ.

Temō tš'e dingwadilwego ka mogadimu, ke
 ditēmō tša ka bo^olihaneŋ leboya la
 noka ya Mosala. Bjalo Mašemo a tšaleng
 a laola ke Sāci le ge batšho ba ka fa-
 pana ka mesela ke yēna yo we a swane-
 tšego go lamolanya ba fapani. Le ge ditaba

dika mošita, o disa ga Mašumu mošongwa mabolana. Bjalo Mašumu ga hebe selo ka baka la temo e we, o swanetše go thele-
tša Sūai, le mošho yowe a gothōma pele go thetša, gore yēna bile a mošupa kae ge a monga thela gore a thetše. Mowe Sūai a bolêlago ke moka go fedile.

The Temo ya ga Mašumu le yōna mola-
udi le moatlhudi ke yēna Mašumu ya
ga Mongale ke yēna Mongale, ya ga
Pōpela ke yēna bjalo bjalo. Ditemo tša
mo nageny ya gesu tša ka nga ya bolthe-
ba tšāki bja leboya ke ditemo tše nae-
ne: Temo ya mošate, temo ya ga Masete,
temo ya ga Mašegwane, temo ya ga Mabak-
ne, temo ya ga Pōpela, temo ya ga Ma-
šumu, temo ya Mongale wa tšhampune
temo ya Mašalla le Mafoḡo, ya mafelo ke
ya ga Seḡōbela. temo ya ga Mafoḡo e sale
selo ka setee le Mašalla.

Mebozo ya leboya la Ntšwaneng, Dikoma-
neng le moleng, e ka leboya bodikela bja
Ntšwaneng. Mebozo e we e gare ga Maḡōllō
le Seḡobeng. Ya ka leboya ga Seḡobeng,

Pho^hTwaneng, morony wa lelhakana le seitha-
beng e gare ga serobeng le sedukwi. Ka
nga ya leboya la sedukwi ke Matlapane-
ng, Mogauding, sakeng la badimi, tsokung
le Matlapeng. Ke meboho e e lego gare ga
dinoka tse sedukwi le Mpha^hthaneng. Ka
nga ya leboya la mpha^hthaneng ke Ma-
modipa, boloba kgomo, ~~le~~ le e e. Digare
ga Mpha^hthaneng le Moungwana.

Ka nga ya leboya la moungwana.

Mogotsweng, Mogotsweng ke moru o mogolo
wa mamotwane ke mowe noka ya moungwa-
na e simugagō go ōna. Bjalo e we
e gare ga noka ya Moungwana le Kgo-
rong. Ka nga ya bodikela tšhiti bja
moru ke ntwelekgwedi. Gana mowe gana
le sefate sa goya ga Mogotsho le Mantšhê-
Sefate seme ba sebitšhê sefate sa Ntwe-
lekgwedi.

Maina a nnete a metlhaka, Soromang,
ke ōna metlhaka o we barego ke wa ga Ma-
hlabe o mogolo. Metlhaka o wa Soromang
ke ōna o mogolo ge feta metlhakana
e we maina a yāna a tla go ngwadima ka

ka mo fase. O lema ke batho ba bantšhi;
basadi ba Ntšwaneng ba lema gōna, basadi
ba Matlapaneng ba lema gōna, basadi ba
le Kgwareng ba lema gōna, basadi ba Mabo-
tana ba lema gōna, basadi ba ditšung ba
lema gōna ga mōgō le basadi ba matšho-
melong.

Motšhalla o laola ke bōna basadi, Kagobane
ke mašemo a golema ke basadi fēla. A re
mašemo a magolo e goba dirapanarapana.
Mosadi yo mongwē o ka tšwetšana ana le
dirapana tše nne goba tše tlhano, bjalo ditse
ba ke yēna mosadi yowe, monna wa gagwe
a tšeba zelo ka tšōna. Goba mosadi o fa
yo mongwē tšewe ke tšhalō ya gagwē le
monna wa gagwe a motšē.

Basadi ge ba kabakana mosela, taba e we
banna ga ba e tšenele, ke taba ya basa-
di bōna ba no e a tšhola ka basadi bja bōna
ba ba e fetšā. Taba ya basadi ge ba
a tšhola o ka seke wa kwa le gore ba balēlang.
Ka bakka la gore ba tla fo dia lesōta, wē-
na wa monna o ka seke wa bakwa, bōna beng
ba kwana, o tla bōna ba palakana. Bōna beng

ba Kwane le yone anaga le phōō o e pone ya
na.

Moithaka o mogolwanyana ke moithaka wa
Sekgwepane, o we anaga ka fase ga ma-
ithaka wa Soromong. Oua kudu batho ba
ba olemago ke baga Masete. Moithaka
o mengwe leina la ona ke Kgithlane o ka
fase ga Sekgwepane. Moithaka wa ma-
fello ke Lekolla. Ke ona maina a meitha
ka ya morola.

Bodikela tsati bja Nhwaneng, wa sepela
bjalo ka ge go tsete go tihalušitše bjalo ke
ngwala difatše, ke sefate sa Nhmetet-
Pgopelle seka godimo ga moeteng ke
sa ge batho ba e ya go tšama. Se sengwe
sefate, sōna ke ge batho baile ba sepela
le moru wa morola, ke sa šokare ke
sōna ke sa bathumi ge ba e ya go tšama
ka nga ya borwa bja Nhwaneng.

Pele go tla belélwa dinoka tše dihele-
tšago morola ka bodikela tsati bja
Nhwaneng. Tihapa-ka-radi e tšwa mota-
ng wa moru wa marateng, ya tšena ka
morung wa morola, e tšheletšā morolaka

morung wa morola. E kaⁿga ga bodikela
tsaki bja Maifo.

(Ka borwa bja Maifo gona le noka bare
ke Kwikwidi, ka fase). Ke phosithe
Kwikwidi ke thaba bjalo leina la noka
e we e simugago ka fase ga yona ke
Mphateng. Ke nokana e e tshetshago
Morola.

Seduma ke leina la noka, noka e e
ka nga ga borwa bja thaba e Kwikwidi
e simuga ka fase ga moko wa Ma-
Koleing, bjalo ya sepala le moru wa Ma-
rateng. Je e napa e fologa e tshela
moko wa Moja tsa moko kana ya
borwa bja moko moko. Bjalo ke moko e
a thabana e fologela gare ga thaba
e makara le moko wa maubeng, bjalo
ka fase ke moko ga thabana le morola
ke moko leina la Seduma le a hwella
go sala morola. Seduma e tshetsha
ke Mafateng.

godimu ga thaba ya makara gona le
moko bare ke kwaing, bjalo ka fase
ga moko o kwaing go simuga nokana

K34/82

e Malobê. Ka nqa ya borwa bja malobê gona le molo o motelele, molo o we leina la ôna ke Serogwanyane, ka fase ga ôna e be godula monna wa malobedi yo a faletšego mo nageny e. leina la gagwe Nakampe, Mohale.

gona le noka ka nqa ya hwaing borwa ke segwai. ke yona e we e kgoganya go naga ya gešu le ba Makhutšwi bjalo le hwihi la segwai le limilwa ke ba ga Maseōkōma. Maemo a tšhe a laolwa ke maballa Maseōkōma. leina la sekoti bare ke Mohumê. godimu ga makara gona le molo bare ke malegata. Segwai e e tšheleša Makhutšwi. Morola e tšheleša Makhutšwi ka fase ga thobothokwê Kgarang e tšheleša Moungwana Kgoi go yalla. Bjalo ke moka maungwana e tšhega le molo wa monamella yo tšheleša Makhutšwi Phešema bjalo naga ya gešu e ripa ga namowe.

Ba dudis ba Phešema ke ba phala-borwa ba ga Malatši Kgoši ya bōna

Ke le metšane a le ka fase ga pu-
šō ya Mohlabe.

Bjalo sekoti se sengwe le se sengwe e
sena le ra mohlwana wa sōna, bjalo
ra mohlwana ke yēna yowe a bōnago
dihāba tša molo o we. Ge dihāba dimo-
šitile o dihlisa ga Masūmu ge dii-
le tša šita Masūmu dia feta dia
feta diya Mosatē ga Mohlabe.

Mong wa naga.

Mong wa naga ke Kgoši, go na le beng
ba naga ba we ke bōna beng ba naga ka
gobane ge goverwa dihāba tša naga ke
bōna ba we ba swanetšego go direra pe-
le gogore ba bitše lešaba. Mong wa na-
ga ke Kgoši, beng ba naga ke setšhaba
Bjalo ka dikgōrō tše, Masūmu Popēla
le Masete, Mohlabe. Bjalo Mohlabe ke
yēna mong ba we ke beng. Maseōkōma
e sale yēna Masūmu.

Masete ke mohēta wa ka Mošate,
Popēla ke marqolo wa dikgōši, Masūmu
ke ntona. Malatši ke ra mohlwana
le Sāai bjalo Malatši le Sāai a ba

tsene mecerong ya naga.

Mašumu o laola dikgoro ka moka, ka ntle le dikgorō tše Pōpēla le Masete, bōna ba tsena ka kgorong ya mošate ka noši; dikgorō ka moka di tla ga Mašumu yaba yēna a bu išago. E le gore o thomile a e bōna taba ya bōna. Mo kgomana yomongwē le yo mongwē a ka laola fēla mowe a dutšigo, bjalo mōlho a fišha; a nyaka go dula mowe mōhangwe a dutšigo, gōna mowe o swanetšē go mōšura tšeko e wea swanetšego go aga gōna.

Mowe o nomōšura ka ntle le kgōzi goba Mašumu. Mōlho yowe a begiwago ke mōlho yo a tšwago a fatha. Yēna o swanetšē go mega mošate, bjalo kgōzi e mo- a moqēlē, a e go mōšiši sepela o mōšupē madulo ke moka a ē, a mōšupē. Kemo- ka ke mōlho wa gagwe. Seema, mōlho ka wēna ke modula ka wēna.

Taolo ya Moago. Bakeng sa taolo ya mo- ago, e laolwa fēla ke mōlho yowe mofa- ladi a gore go fišha a tsena ka yēna. Mōlho yowe ke mōlho wa gagwē, ke

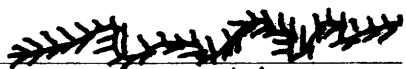
yēna yowe a swanetšego go tšeba gore mōtšo
 o tla mōšupa ka e mowe a swanetšego goaga
 mougo wa gagwe. Ka gobane kgozi e tla moa
 mogēla gore mōtšo a dutē bjalo a e go mōtšo
 yowe a mōlišitšego sepela o mōšupe mowe
 a tla godula gōna. Kgozi ke ngwana a tšeba
 naga, naga e tšeba ke beng ba yōna, mong
 wa yōna a e tšeba.

Bagologolo, bara naga ga e rekwe, e
 rekwa ka madi. Ka go rialo mowe na-
 ga e be e sa rekwe.

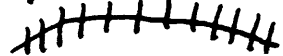
Ka mona le tšakaleng le la ka
 la e ke tla leka go dira (map)
 wa naga ya gōša le ge nka seke
 ka kgozišiša ga bōtše, empu ke
 tla likiša.

Ditšhupō:

Ditšhaba

Meboho

Dinoka

Dinokana

Meedi

Pata

Temō

P.T.O.

(map)

